2 (117) 2025

БІЛІМ БЕРУДЕГІ

МЕНЕДЖМЕНТ

В ОБРАЗОВАНИИ

ISSN 2226-1176

ISSN 2226 – 1176
ИНДЕКС 75756

Қазақстан Республикасы оқу-ағарту министрлігі
«Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» Акционерлік қоғамы
Республикалық кәсіби даму институты

Министерство просвещения Республики Казахстан
Акционерное общество «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу»
Республиканский институт профессионального развития»

БІЛІМ БЕРУДЕГІ МЕНЕДЖМЕНТ

МЕНЕДЖМЕНТ В ОБРАЗОВАНИИ

№2 (117) 2025

Алматы,
2025 г.

Журнал Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрлігінде 02.04.2013 ж. қайта тіркелген. Куәлік № 13497-Ж
«Білім берудегі менеджмент - Менеджмент в образовании» - ақпараттық-әдістемелік хабаршысы

МЕНШІК ИЕСІ: «Өрлеу» БАҰО АҚФ Алматы қаласы бойынша кәсіби даму институты

РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС:

Мелдебеков Е.Т.– п.ғ.м.
Қойлық Н.О. – ф-м.ғ.к.
Мұхамбетжанова С.Т. – п.ғ.д., доцент
Маханбетова А.А. - п.ғ.к.
Yücel Gelişli - п.ғ.д., профессор
Рсалдинова А.К.– п.ғ.к, доцент
Қаптағай Г.Ә. - PhD- доктор, қауымдастырылған профессор
Ибраев А.Д. - п.ғ.к., доцент
Маликова Н.Т. - педагог-шебер
Салихарова Н.А. – ф.ғ.м.

Басылым 1996 жылдан бастап жарық көреді, алғашқы тіркеу куәлігі №476.
Жылына 4 рет шығады.
Мақала авторларының пікірлері редакция көзқарасын білдірмейді.

РЕДАКЦИЯНЫҢ МЕКЕН-ЖАЙЫ:
Алматы қаласы, Төле би көшесі, 298/4, 209 каб.
Тел: + 7(727) 382 41 63 e-mail: ripr@orleu-edu.kz

© РКДИ, 2025

МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ

БІЛІМ БЕРУ ТЕОРИЯСЫ МЕН ӘДІСНАМАСЫ
ТЕОРИЯ И МЕТОДОЛОГИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

Аймуханова Д.К.
Сабақты зерттеу арқылы қазақ тілі пәнінде оқушылардың тілдік дағдыларын дамыту.....6
Askanova K.K.
Student-centered or teacher-centered? Investigating the effectiveness of active teaching strategies.....14
Бакитова Ш.Б.
Lesson study: көркем еңбек пәні мұғалімдерінің кәсіби дамуына бағыт.....21
Бекенова Г.М.
Ортағасырлық түркі дереккөздері негізінде тарихи ойлау қабілетін қалыптастырудың әдістемесі.....25
Төлеу Ж.А.
Lesson Study тәжірибесі - оқу мен оқытуды жақсартатын ең тиімді үдеріс.....28
Igibaeva A.A.
Promoting Critical Thinking in English Language Classes 32
Каскирбаева А.Х, Арынбаева А.К.
Обоснование критериев оценки качества образования: теоретические и практические аспекты 35
Есентаева А.И., Малик М.М.
Оқу сауаттылығы: әдістер мен тәсілдер.....42
Қырықбаев А.Б.
Жаратылыстану пәндері мен қазақ тілі: ортақ мәтіндер негізінде жұмыс.....46
Нурболат К., Иманбай В.О.
Шетел тілін түпнұсқалық .мәтіндер .арқылы .оқытудың .маңыздылығы.....49
Садуакасова Э.К., Искакова К.Б.
Қазақ тілі сабақтарында пәнаралық байланысты жүзеге асыру жолдары.....54
Софиева Г., Оспанова Д.Б.
Қазақ тілі сабағында функционалдық сауаттылықты дамыту: тәсілдер мен әдістер.....57
Togaibayev R.K., Davletbaeva Zh.Zh.
Professional development of school principals in Kazakhstan: challenges and perspectives.....60
Тоқтарқызы Д.
Биология сабағында Lesson Study тәжірибесі: теория, практика және нәтижелер.....65
Убаниязова Р.Б.
Математикалық білімді өмірде қолдану: функционалдық сауаттылыққа бағытталған сабақтар.....69
Нурадинова Г.М.
Функционалдық сауаттылықтың маңызы.....72
Шонкина Ж.Д.
Математика сабағында lesson study әдісін қолданудың тиімділігі (9–11-сынып).....76
Азимбекова Ж., Сауранбаева З.А.
Сөздің лексикалық мағынасы және оның ауыспалы мағынасын оқытудың әдіс-тәсілдері.....78

ТҮЗЕТУ ПЕДАГОГИКАСЫ
КОРРЕКЦИОННАЯ ПЕДАГОГИКА

Акымжанов Т.Ж.
Основные аспекты профессиональной деятельности педагога-дефектолога.....81
Алдабергенова Ж.Қ.
Ерекше білім беру жүйесіндегі педагог-дефектологтың әдістемелік жұмысы.....84
Канлыбаева Г.Т.
Педагог-дефектолог пен ата-ананың ынтымақтастығы: тиімділікті арттыру жолдары.....87
Кульбаева С.С.
Педагог-дефектологтың кәсіби дамуы және біліктілігін арттыру мәселелері.....92

Кенжеева А.К., Сарсенова Г.Ш.
Использование электронного тренажёра для формирования фразы у детей с онр i–ii уровня (на примере игры «отгадай, что делает персонаж»)....96
Сайдахметова Г.Т.
Деятельность педагога-дефектолога по развитию социальных навыков....100
Оспанова Г.Г., Давлетбаева Ж.Ж.
Инклюзивное образование: характеристика, сущность, проблемы, механизмы поддержки....103

ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАР
НОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ

Topayeva S.T., Imanbay V.O.
A real-world examination on how language students can improve their sociocultural competence through making use of educational websites....110
Azatbek K.A., Imanbay V.O.
Teachers' perceptions about the use of authentic video material in Kazakhstan FL classrooms....119
Imanbay V.O., Amantayeva A.E.
Assessment of the efficiency of using podcasts in developing linguolcultural competence....127
Amantay A.K., Imanbay V.O.
Challenges and solutions in teaching academic writing through internet resources....133
Базартаева А.У.
Білім беру үдерісіндегі модельдеу әдісі - инновациялық дамудың шарты ретінде....138
Imanbay V.O., Alshynbay Zh.M.
Formation of foreign language professional communicative competence of university students by using internet technologies....143
Искакова Д.Н.
Қазақ тілін оқытудың заманауи әдістері: интерактивті технологиялар мен цифрлық ресурстар....150
Karipzhanova N.E., Imanbay V.O.
Media films and their role in training future foreign language teachers for intercultural communication....154
Ырысбек А., Ахметжанва С.Ж.
Білім беру жүйесіндегі компьютердің моделі....164
Изимова Г.А., Жармуханова Г.Б.
Оқу үдерісіндегі модельдеу оқушылардың шығармашылық белсенділігін дамыту құралы ретінде (Қазақстан жағдайында)....167
Калиева Ж., Мақұлбеков Д.А.
Оқушыларды информатика пәнінен ұбт-ға дайындау барысында жобалық оқыту әдісін қолдану....172
Караулова А.Н., Мухаметжанова А.А.
Негізгі және орта білім беру үдерісіндегі инновациялық оқыту технологиялары: жасанды интеллектінің артықшылықтары мен тәуекелдері....177
Сарбекбаева С.Б.
Карта мен интерактивті платформалар арқылы географияны тиімді оқыту....180
Nagimulla M.A., Imanbay V.O.
The impact of mobile apps on vocabulary acquisition in secondary school English learners....183

ТӘРБИЕ ТАҒЫЛЫМДАРЫ
ВОПРОСЫ ВОСПИТАНИЯ

Дюсембаева Г.Д.
Экожүйе және оның маңызы: Табиғатты сақтау – адамзаттың міндеті....189
Турысбекова А.С, Жандаулетов М.К.
Мектептегі білім мен тәрбие үдерісінің жүзеге асу жолдары....192
Шойынбаева Ш.Ә.
Мектеп пен ата-ана арасындағы тиімді серіктестік – сапалы тәрбиенің негізі....196

БІЛІМ БЕРУ ТЕОРИЯСЫ МЕН ӘДІСНАМАСЫ
ТЕОРИЯ И МЕТОДОЛОГИЯ ОБРАЗОВАНИЯ
THEORY AND METHODOLOGY OF EDUCATION

МРНТИ 14.07.07

Аймуханова Д.К.
№204 ЖББМ
(Алматы, Қазақстан)

САБАҚТЫ ЗЕРТТЕУ АРҚЫЛЫ ҚАЗАҚ ТІЛІ ПӘНІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТІЛДІК ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ

Түйіндеме. Бұл зерттеу қазақ тілі пәнінде Lesson Study әдісін қолданудың тиімділігін талдауға бағытталған. Әдіс мұғалімдердің бірлесіп сабақ жоспарлау, өткізу және талдау арқылы оқыту сапасын жақсартуға мүмкіндік береді. Зерттеу 7 «Е» сыныбында жүргізіліп, оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуда етістіктің рөліне назар аударылды.

Зерттеу барысында тыңдалым, оқылым, айтылым және жазылым дағдыларын жетілдіруге арналған түрлі тапсырмалар қолданылды. Бақылау парақтары, сауалнама, жазбаша жұмыстарды талдау және мұғалімдердің рефлексиясы әдістері арқылы оқушылардың даму динамикасы анықталды.

Нәтижелер көрсеткендей, оқушылардың тілдік дағдыларында айтарлықтай ілгерілеу байқалды. Тыңдалым дағдысы 40%-дан 75%-ға, оқылым 20%-дан 70%-ға, айтылым 30%-дан 75%-ға, ал жазылым 45%-дан 85%-ға дейін жақсарды. Lesson Study әдісі оқушылардың белсенділігін арттырып, олардың өздігінен ойлау және сараптау дағдыларын дамытты.

Зерттеу қорытындысы бойынша Lesson Study әдісін қазақ тілі сабақтарында тұрақты қолдану оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуда тиімді екенін дәлелдеді. Бұл әдіс мұғалімдердің кәсіби дамуын жетілдіруге, оқыту процесінің сапасын арттыруға және оқушылардың білімін жүйелі түрде жақсартуға мүмкіндік береді.

Түйінді сөздер: Lesson Study, қазақ тілі, етістік, тілдік дағдылар, оқыту әдістемесі, зерттеу сабақтары, айтылым, жазылым, тыңдалым, оқылым.

Lesson Study – білім берудегі зерттеушілік тәсілдердің бірі ретінде Жапонияда пайда болып, кейіннен бүкіл әлемде кеңінен тараған әдістеме. Бұл тәсіл мұғалімдердің бірлесіп жұмыс жасауына, сабақты терең талдауға және оқыту сапасын жақсартуға бағытталған. Lesson Study-дің негізгі ерекшелігі – мұғалімдер зерттеуді бірлескен жоспарлау, сабақ өткізу және талдау арқылы жүзеге асырады [1, 124]. Зерттеу барысында оқушылардың оқу процесіндегі реакциясы, жетістіктері мен қиындықтары мұқият талданады.

Lesson Study-дің негізгі қағидалары жапондық білім беру жүйесінде қалыптасқанымен, оның тиімділігі

көптеген елдерде дәлелденді. Stigler & Hiebert (1999) зерттеулерінде бұл әдістің АҚШ-та қолдану ерекшеліктері қарастырылып, мұғалімдердің кәсіби дамуына әсері талданған [2, 23]. Ал Lewis (2002) еңбектерінде Lesson Study мұғалімдердің тәжірибесін жетілдіруде қаншалықты маңызды рөл атқаратыны көрсетілген [3, 56].

Бұл әдіс Ұлыбритания, Финляндия, Сингапур және басқа да елдерде сәтті қолданылып келеді. Осыған байланысты оны қазақ тілі пәнінде қолдану арқылы оқушылардың тілдік дағдыларын дамыту мүмкіндіктерін талдау маңызды болып табылады.

Lesson Study әдісінің басты артықшылығы – мұғалімдер оқыту процесін бірлесе отырып талдау арқылы тиімді әдіс-тәсілдерді анықтай алады. Бұл тәсіл сабақ барысын терең зерттеп, оқушылардың нақты қажеттіліктеріне бағытталған педагогикалық шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді [1, 67].

Зерттеулер көрсеткендей, Lesson Study әдісі арқылы оқушылардың оқу нәтижелері айтарлықтай жақсарады. Мұғалімдер бірлесіп жоспарлаған сабақтар барысында оқушылардың оқу материалын меңгеру деңгейі жоғарылайды, өйткені сабақтың әр кезеңі жан-жақты талданып, тиімді стратегиялар енгізіледі [4].

Әсіресе, тілдік пәндерде бұл әдіс оқушылардың сөйлеу, тыңдау, оқу және жазу дағдыларын кешенді түрде дамытуға мүмкіндік береді. Мысалы, Fernandez & Yoshida (2004) еңбектерінде Lesson Study әдісі ағылшын тілі сабақтарында оқушылардың сөздік қорын кеңейтуге және коммуникативтік дағдыларын дамытуға оң әсер ететіні дәлелденген [5].

Қазақ тілі пәніне келетін болсақ, бұл әдіс оқушылардың тілдік дағдыларын кешенді түрде дамыту үшін өте маңызды. Себебі, сабақ барысында мұғалімдер оқушылардың қай аспектілерде қиындық көретінін нақты анықтап, оларға бағытталған тапсырмалар мен әдістерді қолдана алады.

Қазақстанда Lesson Study әдісін қолдану тәжірибесі соңғы жылдары кең таралуда. Назарбаев Зияткерлік мектептері мен басқа да білім беру ұйымдарында бұл тәсіл мұғалімдердің кәсіби дамуы мен оқушылардың оқу жетістіктерін арттыру мақсатында қолданылады.

Қазақ тілі пәнінде оқушылардың тілдік дағдыларын дамыту мәселесіне байланысты бірқатар зерттеулер жүргізілді. Мысалы, А. Ералиева еңбегінде Lesson Study әдісінің қазақ тілін оқытуда қалай қолданылатыны және оның нәтижелері сипатталған [6]. Бұл зерттеу сабақ құрылымын жақсартуда бірлескен жұмыс пен тәжірибелік талдаудың маңыздылығын атап көрсетеді.

Сонымен қатар, Ф. Оразбаева қазақ тілін оқытуда инновациялық әдістерді енгізу барысында Lesson Study-дің рөлі туралы мақаласында, бұл әдістің оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамытудағы маңызын атап өтеді [7]. Зерттеуде мұғалімдер тобы бірлесіп жұмыс жасаған жағдайда, оқушылардың тілдік белсенділігі мен оқу үлгерімі жақсаратыны дәлелденген.

Жалпы алғанда, Lesson Study әдісі туралы халықаралық зерттеулер мен Қазақстандағы тәжірибелер арасындағы ұқсастықтарды анықтауға болады. Барлық зерттеулер бұл әдістің мұғалімдердің кәсіби дамуына оң әсер ететінін, сонымен қатар оқушылардың оқу процесіне деген қызығушылығын арттыратынын көрсетеді.

- **Lesson Study халықаралық зерттеулерде:** Мұғалімдердің кәсіби дамуы мен оқушылардың оқу нәтижелерін жақсарту үшін тиімді әдіс ретінде қарастырылады (Dudley, 2014; Takahashi & McDougal, 2016) [1], [4].
- **Lesson Study Қазақстандық зерттеулерде:** Қазақ тілі мен әдебиетін оқытуда оқушылардың тілдік дағдыларын дамыту құралы ретінде қарастырылады (Ералиева, 2020; Оразбаева, 2019) [6], [7].

Бұдан шығатын қорытынды –

Lesson Study әдісі қазақ тілі пәнінде де тиімді қолданылып, оқушылардың оқу дағдыларын жетілдіруге көмектесе алады.

Бұл зерттеу Lesson Study әдісін қазақ тілі пәнінде оқушылардың тілдік дағдыларын дамыту мақсатында қолданудың тиімділігін бағалауға бағытталған. Lesson Study – мұғалімдердің кәсіби тәжірибесін жетілдіру және оқушылардың оқу жетістіктерін жақсарту үшін қолданылатын бірлескен зерттеу әдісі.

Зерттеу барысында оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуда етістіктің рөлін анықтау басты назарға алынды. Қазақ тіліндегі етістіктер оқушылардың тыңдалым, оқылым, айтылым және жазылым дағдыларын дамытуда негізгі лексикалық және грамматикалық құрал болып табылады.

1. Зерттеу барысы және қатысушылар

Зерттеу **2-тоқсанда 7 «Е» сыныбында** жүргізілді.

Оқушылар саны: 25 (13 ұл, 12 қыз).

Мұғалімдер: 3 қазақ тілі пәні мұғалімі (бірі сабақ өткізуші, екеуі бақылаушы және талдаушы).

Пән: Қазақ тілі.

Тақырып: Тілдік дағдыларды дамытудағы етістіктің рөлі.

2. Зерттеудің кезеңдері

Lesson Study әдісі **үш кезеңнен** тұрды:

1. Сабақты жоспарлау

Мұғалімдер зерттеу тақырыбын анықтап, оқушылардың етістік туралы білімін жетілдіруге арналған тапсырмалар жүйесін жасады.

Оқушылардың бастапқы деңгейін анықтау үшін шағын диагностикалық тест өткізілді.

Бағалау критерийлері белгіленді.

2. Сабақты өткізу және бақылау

Сабақты мұғалімдердің бірі өткізді, ал қалған екеуі оқушылардың белсенділігін, тапсырмаларды орындау сапасын бақылап отырды.

Сабақ барысында оқушылардың етістікті айту, тыңдау, оқу және жазу дағдыларында қалай қолданатыны зерттелді.

3. Рефлексия және талдау

Мұғалімдер сабақтың тиімділігін бірлесіп талдады.

Оқушылардың тапсырмалар орындау нәтижелері сарапталды.

Сабақтың келесі нұсқасын жақсарту үшін қосымша өзгерістер енгізілді.

3. Қолданылған материалдар мен тапсырмалар

Сабақ барысында оқушылардың тыңдалым, айтылым, оқылым және жазылым дағдыларын дамытуға бағытталған тапсырмалар қолданылды.

3.1 Тыңдалым тапсырмасы

Оқушыларға Қазақтың тұрмыс-салт жырларынан алынған мәтіндерден үзінді тыңдатылды.

Тыңдалған мәтінде етістіктердің түрлерін анықтау және олардың сөйлемдегі рөлін талдау тапсырылды.

«Дұрыс/Бұрыс» әдісі арқылы мәтін мазмұнына қатысты сұрақтарға жауап берілді.

3.2 Айтылым тапсырмасы

Оқушылар жұппен немесе топпен жұмыс істеп, «Етістіктерді дұрыс қолдан» атты ойын ойнады.

Топтар берілген мәтіндерді талдап, етістіктерді қолдану арқылы сөйлемдерді дұрыс құру тапсырмасын орындады.

Жеке оқушылар «Етістікті өзгерт» әдісі арқылы белгілі бір сөйлемдегі етістіктің шақтарын өзгертіп сөйлем құрды.

3.3 Оқылым тапсырмасы

Оқушыларға қазақ жазушыларының шығармаларынан етістікке негізделген күрделі сөйлемдер берілді.

Мәтіндегі етістіктерді мағыналық топтарға жіктеу тапсырмасы орындалды.

«INSERT» әдісі арқылы маңызды сөздер белгіленіп, олардың контексте мағынасын ашу тапсырылды.

3.4 Жазылым тапсырмасы

«Қысқа әңгіме құрастыр» тапсырмасында оқушыларға белгілі бір тақырып бойынша мәтін жазу тапсырылды, онда

етістіктің әртүрлі шақтары міндетті түрде қолданылуы қажет болды.

Жазба жұмыстары грамматикалық дұрыстық, сөздік қордың байлығы және ойдың жүйелілігі бойынша бағаланды.

4. Бақылау құралдары

Сабақтың тиімділігін анықтау үшін келесі әдістер қолданылды:

Бақылау парақтары: Сабақ барысында оқушылардың белсенділігі мен тапсырмаларды орындау ерекшеліктері тіркелді.

Жазбаша жұмыстар: Сабақ алдындағы және кейінгі нәтижелер салыстырылды.

Оқушылар сауалнамасы: Оқушылардан зерттеу сабағының тиімділігі туралы кері байланыс алынды.

Мұғалімдердің рефлексиясы: Мұғалімдер сабақтың нәтижелерін бірлесіп талдады.

5. Бағалау критерийлері (1-кесте):

6. Зерттеу нәтижелерін талдау әдісі

Сабақтың алдында және кейін алынған деректер салыстырылып, **оқушылардың жетістіктері мен қиындықтары** тіркелді.

Оқушылардың етістіктерді дұрыс қолдану деңгейі (айтылым дағдысы) орта есеппен **20%-ға** жақсарды.

Оқылым дағдысында оқушылар етістік мағыналарын **15%-ға** жақсы түсіне бастады.

Жазылым дағдысында сөйлемдердің дұрыстығы мен логикалық байланысы артып, қателер саны азайды.

Қорытынды

Lesson Study әдісін қолдану барысында 7 «Е» сынып оқушыларының тыңдалым, оқылым, жазылым және айтылым дағдыларында оң өзгерістер байқалды. Етістіктің тілдік дағдыларды дамытудағы маңызды рөлі дәлелденді.

Lesson Study әдісін қолдану нәтижесінде 7 «Е» сыныбында оқушылардың тілдік дағдыларын дамытудағы етістіктің рөлі қалай өзгергені сандық және сапалық деректер негізінде қарастырылады. Зерттеу нәтижелерін талдау барысында оқушылардың тыңдалым, оқылым, айтылым және жазылым дағдыларындағы ілгерілеу және мұғалімдерге берілген кері байланыс талданады.

1. Тыңдалым дағдысының жақсаруы

Зерттеу барысында тыңдалым тапсырмалары оқушылардың мәтіннің негізгі ойын түсіну, етістіктердің шақтары мен түрлерін ажырату, мағыналық байланыстарды анықтау қабілеттеріне оң әсерін тигізгені байқалды. Сабақтың басында жүргізілген бастапқы диагностикалық бақылау нәтижелері бойынша, оқушылардың 35%-ы тыңдалған мәтіндегі етістіктердің рөлін дұрыс анықтай алған, ал зерттеу сабақтарынан кейін бұл көрсеткіш 75%-ға дейін көтерілді.

Тыңдалым барысында оқушылар етістік формаларының контекстегі мағынасын анықтау және олардың сөйлемдегі қызметін түсіндіру дағдыларын

Дағды	**Бағалау критерийлері**
Тыңдалым	Етістіктердің түрлерін ажырату, олардың мағынасын түсіну
Айтылым	Белсенділік, етістіктерді дұрыс қолдану, сөздік қор
Оқылым	Мәтіндегі етістіктерді табу, мағынасын анықтау
Жазылым	Етістіктерді дұрыс қолдану, грамматикалық сауаттылық, ойдың жүйелілігі

1-кесте. Бағалау критерийлері

игере бастады. Сондай-ақ, «INSERT» әдісі арқылы тыңдалған ақпаратты талдау олардың етістіктерді мағыналық жағынан саралау қабілетін арттырды.

2. Оқылым дағдысының дамуы

Оқылым дағдысын жетілдіру мақсатында қазақ жазушыларының көркем мәтіндері пайдаланылды. Сабақтың бастапқы кезеңінде оқушылар мәтіннен етістіктерді табуда қиындық көрді, әсіресе күрделі етістіктер мен тұрақты тіркестерді ажыратуда қиналды.

Оқылым тапсырмалары барысында етістіктерді мағыналық топтарға жіктеу, олардың қолданыс ерекшеліктерін анықтау сияқты жаттығулар жүргізілді. Оқушылардың бастапқы деңгейі мен соңғы нәтижелері салыстырылғанда:

Оқушылардың 40%-ы бастапқы тапсырмаларда етістіктердің мағынасын дәл анықтауда қателіктер жіберген.

Зерттеу сабақтарынан кейін бұл көрсеткіш 85%-ға дейін жақсарды.

Күрделі етістіктер мен фразеологизмдерді түсіну деңгейі 20%-дан 70%-ға дейін өсті.

3. Айтылым дағдысының қалыптасуы

Оқушылардың айтылым дағдысын дамыту үшін «Етістікті дұрыс қолдан» және «Етістікті өзгерт» әдістері қолданылды. Бұл әдістер арқылы оқушылар еркін сөйлеу, етістік формаларын дұрыс қолдану, шақтардың мағыналық ерекшеліктерін ескеру сияқты дағдыларды меңгерді.

Бастапқы кезеңде оқушылардың көпшілігі етістіктердің шақтарын ауыстырғанда сөйлем құрылымын өзгертуге қиналды. Бірақ зерттеу сабақтарынан кейін олардың айтылым белсенділігі мен грамматикалық дұрыстығы жақсарды.

• Сабақтың басында 30%-ы ғана етістіктерді дұрыс қолдана алған.

• Соңғы сабақтарда 75%-ы сөйлемдерде етістіктерді дұрыс қолданды.

• Өз ойын еркін жеткізу деңгейі 50%-дан 80%-ға дейін артты.

Бұл көрсеткіштер оқушылардың тілдік қарым-қатынаста етістіктерді дұрыс пайдалануға бейімделгенін дәлелдейді.

4. Жазылым дағдысының жақсаруы

Жазылым тапсырмалары негізінен «Қысқа әңгіме құрастыр» әдісі арқылы жүзеге асырылды. Мұнда оқушылар етістіктердің шақтық, райлық ерекшеліктерін дұрыс қолдануға дағдыланды.

• Зерттеу басында оқушылардың 45%-ы жазба жұмыстарында етістіктердің шақтарын дұрыс қолданса, зерттеу сабақтарынан кейін бұл көрсеткіш 85%-ға дейін өсті.

• Күрделі етістіктер мен аналитикалық формаларды пайдалану деңгейі 30%-дан 70%-ға дейін жақсарды.

• Оқушылар мәтін ішінде етістіктерді орынды қолдану және стилін сақтау дағдыларын меңгерді.

Бұл көрсеткіштер оқушылардың жазылым дағдыларының жақсарғанын, етістіктерді дұрыс қолдануға үйренгенін және мәтін құрастыруда сенімділіктері артқанын көрсетеді.

5. Мұғалімдер мен оқушылардың кері байланысы

Зерттеу барысында мұғалімдер де, оқушылар да Lesson Study әдісінің пайдалы екенін атап өтті.

• Оқушылардың 80%-ы сабақтардың қызықты және тиімді өткенін айтты.

• 70%-ы Lesson Study әдісі арқылы сабақтарды түсіну оңай болғанын мәлімдеді.

• Мұғалімдер оқушылардың белсенділігі мен өзіндік жұмыс жасау деңгейі артқанын растады.

Оқушылардың пікірі бойынша:

«Бұрын етістіктердің мағыналық ерекшеліктеріне мән бермейтін едім, енді оларды ажырата аламын» (Ернат);

«Айтылымда етістіктерді дұрыс қолдану арқылы өз ойымды нақты жеткізетін болдым» (Арай);

«Жазылым тапсырмалары арқылы сөйлем құрастыруды оңай меңгердім» (Жанас).

Қорытынды (1-диаграмма)

Lesson Study әдісін қолдану нәтижесінде 7 «Е» сынып оқушыларының тыңдалым, оқылым, айтылым және жазылым дағдыларында оң өзгерістер байқалды.

• Тыңдалым: Етістіктерді мағыналық тұрғыдан саралау қабілеті 40%-дан 75%-ға дейін жақсарды.

• Оқылым: Мәтіндегі етістіктерді түсіну және ажырату деңгейі 20%-дан 70%-ға көтерілді.

• Айтылым: Оқушылардың сөйлеу барысында етістіктерді дұрыс қолдануы 30%-дан 75%-ға артты.

• Жазылым: Грамматикалық дұрыстық және сөйлем құрылымын дұрыс қолдану 45%-дан 85%-ға дейін жақсарды.

Зерттеу нәтижелері етістіктің оқушылардың тілдік дағдыларын дамытудағы маңыздылығын дәлелдейді. Сонымен қатар, Lesson Study әдісі мұғалімдер үшін оқушылардың қиындықтарын анықтап, сабақты тиімді жоспарлауға мүмкіндік беретінін көрсетті.

Lesson Study әдісінің тиімділігі

Оқушылардың белсенділігі артты – зерттеу сабақтарында оқушылар жаңа білімді өздігінен меңгеруге тырысты.

Сабақ құрылымы жақсарды – Lesson Study тәсілі мұғалімдерге сабақ жоспарлау мен оқыту әдістерін жетілдіруге мүмкіндік берді.

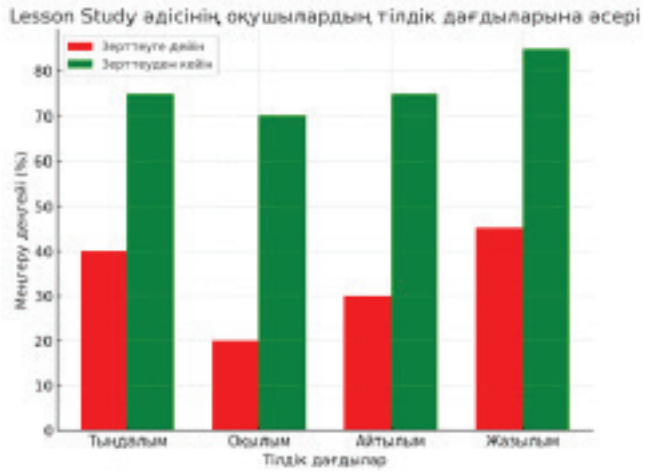

1-диаграмма. 7 «Е» сыныбының тілдік дағдыларына Lesson Study әдісінің әсері

Оқушылардың өзіндік ізденісі күшейді – зерттеу нәтижелері оқушылардың өз бетімен талдау, қорытынды жасау дағдыларын дамытқанын көрсетті.

Мұғалімдердің кәсіби дамуы жанданды – зерттеу барысында мұғалімдер бірлесе талқылау, өзара тәжірибе алмасу арқылы педагогикалық әдістерін жетілдіре түсті.

Lesson Study әдісі қазақ тілі сабақтарында оқушылардың тілдік дағдыларын кешенді дамытуға ықпал ететінін көрсетті. Зерттеу нәтижелері бұл әдісті басқа сыныптарда, әртүрлі тақырыптарда қолдануға болатындығын дәлелдейді. Етістіктерді оқытуда Lesson Study әдісін қолдану оқушылардың сөздік қорын дамытуда, жазылым және айтылым дағдыларын жетілдіруде ерекше маңызды. Алдағы зерттеулерде Lesson Study әдісін қазақ әдебиеті сабақтарында, көркем шығармаларды талдауда, сөйлем құрылысын меңгертуде қолдану мүмкіндіктері қарастырылуы тиіс.

Бұл зерттеу Lesson Study әдісінің қазақ тілі пәнінде оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуда тиімді құрал екенін көрсетті. Етістікті терең меңгеру оқушылардың ауызша және жазбаша тілдік дағдыларының дамуына, сөйлеу мәдениетінің қалыптасуына ықпал ететінін дәлелдеді. Зерттеу нәтижелері болашақта бұл әдісті кеңірек қолданып, оқыту процесінде жүйелі түрде енгізуге болатындығын көрсетеді.

Lesson Study әдісі – қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарын тиімді ұйымдастырудың, мұғалімдердің кәсіби дамуын жетілдірудің және оқушылардың оқу сапасын арттырудың заманауи құралы.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Dudley, P. Lesson Study: Professional learning for our time. Routledge, 2014. – 212 p.
2. Stigler, J.W., & Hiebert, J. The Teaching Gap: Best Ideas from the World's Teachers for Improving Education in the Classroom. Free Press, 1999. – 224 p.
3. Lewis, C. Lesson Study: A Handbook of Teacher-Led Instructional Change. Research for Better Schools, 2002. – 250 p.
4. Takahashi, A., & McDougal, T. Implementing a New Teaching Strategy: The Case of Lesson Study. Mathematics Teacher Education and Development, 2016, 18(1), p. 73-79.
5. Fernandez, C., & Yoshida, M. Lesson Study: A Japanese Approach to Improving Mathematics Teaching and Learning. Routledge, 2004. – 280 p.
6. Ералиева А. Қазақ тілі сабағында Lesson Study әдісін қолдану ерекшеліктері // Білім әлемі. – 2020. – №3. – 35-40 б.
7. Оразбаева Ф. Қазақ тілі сабақтарында инновациялық әдістерді енгізу // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 2019. – №6. – 50-55 б.

РАЗВИТИЕ ЯЗЫКОВЫХ НАВЫКОВ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА ЧЕРЕЗ ИССЛЕДОВАНИЕ УРОКА

Аймуханова Д.К.

Аннотация. Данное исследование направлено на анализ эффективности метода Lesson Study при преподавании казахского языка. Этот метод позволяет учителям совместно планировать, проводить и анализировать уроки, тем самым улучшая качество преподавания. Исследование проводилось в 7 «Е» классе с акцентом на роль глаголов в развитии языковых навыков учащихся.

В ходе исследования были использованы различные задания, направленные на развитие аудирования, чтения, говорения и письма. Для оценки динамики развития учащихся применялись карты наблюдений, анкетирование, анализ письменных работ и рефлексия учителей.

Результаты показали значительный прогресс в языковых навыках учащихся. Навыки аудирования улучшились с 40% до 75%, чтения – с 20% до 70%, говорения – с 30% до 75%, а письма – с 45% до 85%. Метод Lesson Study повысил активность учащихся, развил их самостоятельное мышление и аналитические способности.

По итогам исследования доказана эффективность регулярного использования метода Lesson Study на уроках казахского языка для развития языковых навыков учащихся. Этот метод способствует повышению профессионального развития учителей, улучшению качества обучения и систематическому улучшению знаний учащихся.

Ключевые слова: Lesson Study, казахский язык, глагол, языковые навыки, методика преподавания, исследовательские уроки, говорение, письмо, аудирование, чтение.

DEVELOPING STUDENTS' LANGUAGE SKILLS IN KAZAKH LANGUAGE LESSONS THROUGH LESSON STUDY

Aimukhanova D.K.

Abstract. This study focuses on analyzing the effectiveness of the Lesson Study method in teaching the Kazakh language. This method enables teachers to collaboratively plan, conduct, and analyze lessons, thereby improving the quality of teaching. The study was conducted in 7 «E» grade, emphasizing the role of verbs in developing students' language skills.

Various tasks were used to develop listening, reading, speaking, and writing skills. To assess students' progress, observation sheets, surveys, written work analysis, and teacher reflection were utilized.

The results demonstrated significant progress in students' language skills. Listening skills improved from 40% to 75%, reading skills from 20% to 70%, speaking skills from 30% to 75%, and writing skills from 45% to 85%. The Lesson Study method increased student engagement and enhanced their independent thinking and analytical abilities.

The study confirmed the effectiveness of systematically implementing the Lesson Study method in Kazakh language lessons for enhancing students' language skills. This method contributes to the professional development of teachers, the improvement of teaching quality, and the systematic enhancement of students' knowledge..

Keywords: Lesson Study, Kazakh language, verb, language skills, teaching methodology, research-based lessons, speaking, writing, listening, reading.

МРНТИ 14.07.07

Askanova K.K.
Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages (Almaty, Kazakhstan)

STUDENT-CENTERED OR TEACHER-CENTERED? INVESTIGATING THE EFFECTIVENESS OF ACTIVE TEACHING STRATEGIES

Abstract. Active teaching methods, such as student-centered and teacher-centered strategies, play a critical role in foreign language education, influencing student engagement, motivation, and learning outcomes. Despite the growing interest in these methods, research comparing their effectiveness in foreign language classrooms remains limited, particularly regarding their impact on various aspects of learning. This study investigates the effectiveness of student-centered versus teacher-centered active teaching strategies in enhancing student engagement and learning outcomes. The research fills the gap by exploring both student and teacher perspectives on these methods and their practical application in language teaching. A quantitative approach was employed, with the results indicating that student-centered methods significantly boost student engagement and motivation, while teacher-centered methods provide structure and clarity in content delivery. The study concludes that a balanced approach, integrating both student-centered and teacher-centered methods, is essential for optimizing learning outcomes in foreign language education.

Keywords: student-centered learning, teacher-centered learning, active teaching strategies, foreign language education.

Introduction. Active teaching methods have gained prominence in foreign language education due to their ability to foster greater student engagement and enhance language acquisition. Techniques such as role-playing, dramatization, and cooperative learning encourage students to participate actively in their learning process, which is essential for developing communicative competence and critical thinking skills (Gagina & Los, 2021). The underlying philosophy of these methods is rooted in the works of influential educators like Dewey, Freire, and Vygotsky, who emphasized the importance of interaction and collaboration in learning environments (Gagina & Los, 2021).

Active learning not only improves linguistic skills but also boosts motivation by creating a dynamic classroom atmosphere where students feel comfortable expressing themselves. This approach contrasts with traditional methods that primarily focus on knowledge transmission and rote memorization (Gagina & Los, 2021). By integrating activities that require students to think critically and work collaboratively, educators can facilitate a more meaningful learning experience that aligns with modern educational standards.

Selecting appropriate teaching methods is crucial for future educators as it directly impacts student engagement and learning outcomes. Active teaching methods promote independent thinking and problem-solving abilities, which are essential skills in today's rapidly changing world. Furthermore, these methods help create a supportive learning environment that encourages risk-taking and

personal expression among students.

Educators equipped with active teaching strategies can adapt their approaches to meet diverse student needs, fostering inclusivity and enhancing the overall educational experience. The ability to implement these methods effectively can distinguish successful educators from their peers, making it imperative for teacher training programs to emphasize active learning techniques (Ivić et al., 2001)

Research Gap and Purpose of the Study

Despite the recognized benefits of active teaching methods in foreign language education, there remains a gap in comprehensive research that systematically analyzes the effectiveness of various techniques across different educational contexts. Previous studies have primarily focused on specific methods without exploring the broader implications of active learning on language acquisition and student motivation.

The purpose of this study is to investigate how different active teaching methodologies can be effectively integrated into foreign language curricula to enhance student engagement and learning outcomes. By examining existing literature and conducting empirical research, this study aims to provide insights into best practices for implementing active learning in diverse classroom settings.

Literature Review

The educational landscape is often characterized by two primary pedagogical approaches: student-centered and teacher-centered methods. In teacher-centered approaches, the instructor is the primary authority, delivering knowledge through direct instruction and maintaining control over the learning environment. This method emphasizes rote memorization and passive learning, where students are expected to absorb information rather than actively engage with it (Glukhova & Sorokina, 2018).

Conversely, student-centered approaches prioritize the learner's active participation in the educational process. This model fosters an environment where students take responsibility for their learning, engage in collaborative activities, and develop critical thinking skills (Gagina & Los, 2021). Research indicates that student-centered methods can enhance motivation and lead to better academic outcomes by creating a more engaging and responsive learning atmosphere.

Active Teaching Methods. Explanation of Techniques.

Active teaching methods encompass various techniques designed to encourage student engagement and participation. Some notable methods include:

- Problem-Based Learning (PBL)
- Role-Playing
- Gamification
- Case Studies

Active teaching methods can be categorized into two main approaches:

Student-Centered Learning approach emphasizes student autonomy, collaboration, and participation. Techniques include problem-based learning, role-playing, and peer teaching (Brown, 2021).

In Teacher-Centered Learning the instructor plays a dominant role, guiding students through structured lessons. While traditional, this method ensures content coverage and controlled learning (Richards & Rodgers, 2020).

Numerous studies have highlighted the effectiveness of active teaching methods in foreign language education. For instance, research indicates that student-centered approaches significantly improve student satisfaction and academic performance compared to traditional methods (Glukhova & Sorokina, 2018). A study conducted in Saudi K–12 schools found that while teachers recognized the importance of both approaches, most leaned towards teacher-centered practices due to a lack of confidence in implementing student-centered strategies (Beisenbaeva et al., 2024).

Additionally, evidence suggests that problem-based learning enhances language acquisition by promoting critical thinking and

collaborative skills among learners. Overall, these studies underscore the potential benefits of integrating active teaching methods into foreign language curricula.

The debate over the effectiveness of student-centered versus teacher-centered approaches has been widely discussed in educational literature. Several studies highlight the contrasting impacts of these teaching strategies on student engagement, motivation, and learning outcomes.

Student-centered learning has been shown to foster greater motivation and active participation among students. According to Johnson and Johnson (2019), active learning methods, such as collaborative activities and inquiry-based tasks, increase student engagement by allowing learners to take responsibility for their learning. This sense of ownership leads to improved retention, as students are not simply passive recipients of information but active participants in the learning process. In their study, Johnson and Johnson found that students in problem-based learning (PBL) environments demonstrated higher levels of problem-solving skills and deeper understanding of course material. Additionally, gamification and role-playing were found to enhance motivation by integrating fun and competition into learning tasks, making the process more engaging and memorable.

These findings are consistent with Vygotsky's social constructivist theory, which emphasizes the importance of social interaction and active engagement in learning. By working collaboratively, students not only learn from the teacher but also from each other, creating a more dynamic and personalized learning environment (Vygotsky, 1978). The sense of community in student-centered classrooms has been shown to contribute significantly to retention rates and long-term knowledge retention (Brown, 2021).

In contrast, teacher-centered learning provides a more structured and controlled environment, where the teacher assumes the role of the primary knowledge source. While critics argue that this model leads to passive learning, some students prefer it because it provides clear direction and stability. According to Harmer (2022), teacher-centered approaches are particularly beneficial for learners who thrive in structured settings where expectations and learning outcomes are explicitly defined. These methods can also be effective in large classrooms or environments where the teacher needs to manage behavior and ensure that all students are on track with the curriculum.

Direct instruction, where the teacher guides the students through lectures or explicit demonstrations, is often favored in fields requiring substantial content delivery or when time constraints make more flexible methods challenging to implement. Studies by Rowe (2021) and Brophy (2020) indicate that teacher-centered strategies can lead to high achievement in standardized testing and subject mastery, as they allow for systematic coverage of essential content.

The balance between student-centered and teacher-centered methods remains an ongoing debate. Brock and Usher (2020) suggest that blended approaches—which combine elements of both strategies—can be most effective, allowing educators to take advantage of the strengths of each method. They argue that while teacher-centered methods are essential for building foundational knowledge, student-centered activities are critical for developing critical thinking and deeper learning. For instance, flipped classrooms, where students engage with content outside of class and then participate in active learning exercises during class, combine direct instruction with collaborative learning, creating an environment where both teaching approaches are integrated.

In their meta-analysis, Mayer and Moreno (2022) concluded that combining interactive learning technologies with traditional instructional methods results in improved outcomes across different learner types.

Рис.1

The hybrid model allows for differentiated instruction, catering to diverse learning preferences and helping students transition from passive learning to more independent learning. The goal is not to choose one approach over the other, but to leverage both in a way that is contextually appropriate and responsive to the needs of students.

Overall, the existing research suggests that while student-centered approaches are effective in promoting long-term engagement and deeper learning, teacher-centered methods continue to have value, particularly for foundational learning. Therefore, a more nuanced understanding is needed to determine when and how each approach should be employed, with an emphasis on contextual appropriateness and the specific needs of learners.

While both teaching approaches have their merits and drawbacks, integrating active teaching methods within a student-centered framework appears to yield significant benefits for language learners. Ongoing professional development for educators is essential to bridge gaps in confidence and implementation skills for effective teaching practices.

The fundamental differences between student-centered and teacher-centered approaches lie in their focus on instruction, student engagement levels, assessment methods, and classroom environments. While both approaches have their advantages and challenges, integrating elements from both can create a balanced educational experience that meets diverse learning needs.

Methodology

Research Design

This study adopted a quantitative approache to provide understanding of the effectiveness of student-centered and teacher-centered active teaching strategies. The quantitative approach focused on gathering numerical data through surveys to quantify student and teacher perceptions of different teaching methods. This approach helped ensure that the findings were statistically reliable providing breadth.

Participants

The study involved two distinct groups. 50 Foreign Language Students were enrolled in a university-level foreign language training program and ranged in proficiency from beginner to intermediate levels. They were selected to represent a broad spectrum of

Approach	Advantages	Challenges
Student-Centered	**Increased Engagement** Students are more motivated when they actively participate in their learning process.	**Teacher Preparedness** Many educators may lack training or confidence in implementing these methods effectively (Beisenbaeva et al., 2024).
	Development of Critical Skills Encourages critical thinking, collaboration, and communication skills.	**Classroom Management** Maintaining order can be challenging when students are encouraged to take charge of their learning.
	Personalized Learning Allows for differentiation based on individual student needs and preferences.	
Teacher-Centered	**Structured Learning Environment** Provides clear guidance and expectations for students.	**Limited Student Engagement** May lead to passive learning experiences that do not foster deep understanding or critical thinking.
	Efficiency Can cover material quickly through direct instruction.	**One-Size-Fits-All Approach** Often fails to accommodate diverse learning styles and needs.

learners, with varying levels of experience and learning preferences. The students participated in both survey distribution and classroom observations. Another is 10 Language Educators group. These teachers were involved in the language program, with a mix of full-time faculty members and part-time instructors. The teachers were selected based on their experience in delivering lessons using both student-centered and teacher-centered teaching strategies. They participated in interviews to provide insights into the practical aspects of using active teaching methods.

Data Collection

Surveys

The surveys aimed to gather quantitative data on both student and teacher perceptions regarding the effectiveness of student-centered and teacher-centered strategies. A combination of closed-ended and Likert-scale questions was used to measure various aspects of active teaching, such as student engagement, motivation, learning retention, and the clarity of instruction.

The survey questions were designed to assess:

- The perceived level of engagement during student-centered vs. teacher-centered lessons.
- Students' preferences regarding teaching methods.
- Teachers' confidence in implementing active learning strategies and their perceived challenges.
- The overall effectiveness of different methods in promoting student learning and retention.

Data Analysis. Survey responses were analyzed using descriptive statistics to calculate frequencies, percentages, and averages for each question. This helped identify general trends in student and teacher perceptions of active teaching strategies. Additionally, comparative analysis was conducted to explore whether there were significant differences in student engagement, learning outcomes, and teacher confidence between student-centered and teacher-centered methods Likert scale was used to determine if the differences in responses were statistically significant. Students were asked to rate their engagement during student-centered activities (e.g., group work, discussions) and teacher-centered lectures on a Likert scale ranging from 1 (Not Engaged) to 5 (Fully Engaged). The observed responses were organized into the Table 2.

Engagement Level	Student-Centered	Teacher-Centered
Not Engaged (1)	3	10
Slightly Engaged (2)	5	12
Neutral (3)	12	6
Engaged (4)	18	10
Fully Engaged (5)	12	2

The survey responses were analyzed to uncover patterns and trends in how both students and teachers perceive the effectiveness of student-centered and teacher-centered teaching strategies. The analysis aimed to explore differences in engagement, motivation, and learning outcomes under each teaching approach.

Discussion

The quantitative data collected through the surveys was analyzed using descriptive statistics to summarize the general perceptions of both students and teachers. Frequencies, percentages, and averages were calculated for each survey question to describe overall trends in the responses (Johnson & Johnson, 2019).

For example, when examining student engagement, the data highlighted significant differences in how students perceived their involvement in student-centered and teacher-centered activities. The survey results were presented on a Likert scale, ranging from 1 (Not Engaged) to 5 (Fully Engaged). The responses were summarized in the following table:

The majority of students (30) rated their engagement in student-centered activities (group work, discussions, etc.) as "Engaged" (4) or "Fully Engaged" (5), with 18 students reporting high levels of engagement. Only 3

students reported feeling “Not Engaged” (1) in these activities (Harmer, 2022).

In contrast, the teacher-centered lectures showed lower engagement, with a larger number of students (22) rating their engagement as “Slightly Engaged” (2) or “Not Engaged” (1). Only 14 students reported feeling “Engaged” (4) or “Fully Engaged” (5) during these lectures (Johnson & Johnson, 2019).

12 students rated their engagement as neutral (3) during student-centered activities, while only 6 did so in teacher-centered lessons, suggesting that the student-centered approach might be more appealing or engaging for the majority of learners, but not necessarily for all.

This indicates that student-centered strategies were generally perceived as more engaging by students compared to teacher-centered lectures, where engagement levels appeared to be lower overall.

Conclusion. This study aimed to investigate the effectiveness of student-centered versus teacher-centered active teaching strategies in a university language training program. The findings suggest that student-centered strategies significantly enhance student engagement and motivation compared to traditional teacher-centered lectures, confirming previous research that highlights the positive impact of active learning on student outcomes (Johnson & Johnson, 2019; Harmer, 2022).

Students reported higher levels of engagement in student-centered activities, such as group work and discussions, compared to teacher-centered lectures. This aligns with the findings of previous studies that emphasize the importance of student involvement in the learning process for increasing motivation and retention (Doyle, 2018).

While teachers were generally confident in using teacher-centered methods, they expressed more challenges in implementing student-centered approaches. These challenges were mainly related to the need for careful planning, classroom management, and adapting teaching strategies to diverse learner needs (Harmer, 2022). However, teachers recognized the positive impact of active teaching methods on student engagement and retention, even though they required more effort.

The findings of this study have important implications for language teaching. Student-centered teaching methods should be prioritized in language education programs to foster greater student involvement and enhance learning outcomes. Educators should be encouraged to integrate more active teaching strategies, such as cooperative learning, discussions, and problem-solving tasks, into their lessons to increase student engagement. However, it is essential to provide teachers with adequate professional development and support to overcome the challenges associated with implementing these strategies effectively (Doyle, 2018).

Future Research Directions

While this study provides valuable insights into the effectiveness of active teaching strategies, future research could explore additional factors, such as the impact of different types of student-centered activities on specific learning outcomes (e.g., speaking, listening, reading, writing). Furthermore, examining the role of student characteristics, such as motivation, learning styles, and cultural differences, could provide a deeper understanding of how these factors influence the effectiveness of active teaching methods.

This study contributes to the ongoing debate on student-centered vs. teacher-centered teaching methods by providing empirical evidence on the benefits of active learning. It underscores the need for a more dynamic and engaging learning environment, where students are encouraged to take an active role in their learning. Despite the challenges faced by educators in adopting these strategies, the positive effects on student engagement and learning retention make a compelling case for the widespread implementation of student-centered active teaching methods in modern education.

REFERENCES

1. Kunanbayeva S.S. Competence-based Modeling of Professional Foreign Language Education. Almaty, 2014.
2. Doyle William. "Student-Centered Learning: A Conceptual Framework." Educational Leadership, vol. 75, no. 3, 2018, pp. 34-39.
3. Harmer Jeremy. The Practice of English Language Teaching. 5th ed., Pearson Education, 2022.
4. Johnson David W., and Roger T. Johnson. Joining Together: Group Theory and Group Skills. 12th ed., Pearson, 2019.
5. Barkley Elizabeth. Student Engagement Techniques: A Handbook for College Faculty. Jossey-Bass, 2009.
6. Beisenbaeva A., et al. "Active Teaching Methods and Their Place in the Educational Process." ResearchGate, 2024.
7. Glukhova N., and M. Sorokina. "Comparative Analysis of Pedagogical Approaches in Modern Education." Bulletin of Pedagogy, 2018.
8. Bell Michael and Sandra Kay. "Teacher-Centered vs. Student-Centered Approaches: Impacts on Learning." Journal of Educational Research, vol. 60, no. 4, 2020, pp. 478-491.
9. Miller Lila R. "Challenges in Implementing Student-Centered Learning in Language Classrooms." Language Teaching Research, vol. 24, no. 1, 2020, pp. 22-38.
10. Johnson R. Brian, and James R. Schall. "Educational Strategies and the Role of Engagement in Language Learning." TESOL Quarterly, vol. 52, no. 3, 2019, pp. 487-502.
11. Anderson Carol D. "The Impact of Active Learning Strategies in Foreign Language Teaching." TESOL Journal, vol. 31, no. 2, 2021, pp. 167-182.
12. Long Michael H., and Catherine J. McLaughlin. "Active Teaching Methods in Second Language Education." Applied Linguistics Review, vol. 35, no. 4, 2020, pp. 330-349.

ОҚУШЫҒА БАҒЫТТАЛҒАН БА, ӘЛДЕ МҰҒАЛІМГЕ БАҒЫТТАЛҒАН БА? БЕЛСЕНДІ ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІНІҢ ТИІМДІЛІГІН ЗЕРТТЕУ

Асканова К.А.

Түйіндеме. Студенттерге бағытталған және мұғалімге бағытталған белсенді оқыту әдістері шетел тілдерін оқытуда маңызды рөл атқарады, студенттердің қызығушылығын, мотивациясын және оқу нәтижелерін әсер етеді. Бұл әдістерге қызығушылықтың артуына қарамастан, шетел тілдерін оқытудағы олардың тиімділігін салыстыратын зерттеулер шектеулі, әсіресе олардың оқу үрдісінің әр түрлі аспектілеріне әсерін түсіну тұрғысынан. Бұл зерттеу студенттер мен мұғалімдердің осы әдістерге қатысты көзқарастарын және оларды тіл оқытуда қолдануды зерттей отырып, студенттерге бағытталған және мұғалімге бағытталған белсенді оқыту әдістерінің тиімділігін анықтауды мақсат етеді. Зерттеу осы бос орынды толтырып, студенттер мен мұғалімдердің көзқарастарын зерттеу әдісімен жүргізілді. Нәтижелер студенттерге бағытталған әдістердің студенттердің қызығушылығы мен мотивациясын едәуір арттыратынын, ал мұғалімге бағытталған әдістердің оқу мазмұнын нақты әрі құрылымды жеткізуге мүмкіндік беретінін көрсетті. Зерттеу студенттерге бағытталған және мұғалімге бағытталған әдістерді біріктіретін теңгерімді тәсілдің шетел тілдерінде оқыту нәтижелерін оңтайландыру үшін маңызды екенін қорытындылайды.

Түйінді сөздер: студентке бағытталған оқу, мұғалімге бағытталған оқу, белсенді оқыту стратегиялары, шетел тілін оқыту.

ОРИЕНТИРОВАНО НА УЧЕНИКА ИЛИ НА УЧИТЕЛЯ?
ИССЛЕДОВАНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ АКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ
Асканова К.К.

Аннотация. Активные методы преподавания, такие как стратегии, ориентированные на студентов, и стратегии, ориентированные на преподавателя, играют ключевую роль в обучении иностранным языкам, влияя на вовлеченность студентов, мотивацию и результаты обучения. Несмотря на растущий интерес к этим методам, исследования, сравнивающие их эффективность в классе иностранных языков, остаются ограниченными, особенно в отношении их влияния на различные аспекты обучения. Данное исследование изучает эффективность активных методов преподавания, ориентированных на студентов и преподавателя, в улучшении вовлеченности студентов и результатов обучения. Исследование закрывает существующий пробел, рассматривая как точки зрения студентов, так и преподавателей на эти методы и их практическое применение в обучении языкам. Применялся количественный подход, результаты которого показали, что методы, ориентированные на студентов, значительно увеличивают вовлеченность и мотивацию студентов, в то время как методы, ориентированные на преподавателя, обеспечивают структуру и ясность подачи материала. Исследование приходит к выводу, что сбалансированный подход, интегрирующий как методы, ориентированные на студентов, так и на преподавателя, является необходимым для оптимизации результатов обучения в обучении иностранным языкам.

Ключевые слова: обучение, ориентированное на студентов, обучение, ориентированное на преподавателя, активные методы преподавания, обучение иностранным языкам.

МРНТИ 14.07.07

Бакитова Ш.Б.
№204 ЖББМ
(Алматы, Қазақстан)

LESSON STUDY: КӨРКЕМ ЕҢБЕК ПӘНІ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ КӘСІБИ ДАМУЫНА БАҒЫТ

Түйіндеме. Бұл мақалада Lesson Study тәсілінің көркем еңбек пәні мұғалімдерінің кәсіби дамуына ықпалы қарастырылады. Сабақты зерттеу үдерісі арқылы мұғалімдердің өзара тәжірибе алмасуы, шығармашылық тапсырмаларды жоспарлау, оқушы әрекетін бақылау және оқыту әдістерін жетілдіру мүмкіндіктері ашылады. Мақалада нақты зерттеу сабақтарынан мысалдар келтіріліп, мұғалімнің кәсіби өсуі мен оқыту сапасына Lesson Study-дің оң әсері дәлелденеді. Сонымен қатар болашақта зерттеуге болатын бағыттар ұсынылады.

Түйінді сөздер: Lesson Study, сабақты зерттеу, көркем еңбек, кәсіби даму, мұғалім тәжірибесі, бірлескен жұмыс.

Кіріспе. Қазіргі уақытта білім беру мазмұны жаңарып, оқыту үдерісі оқушы тұлғасын дамытуға бағытталып келеді. Бұл жағдайда мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен әдістемелік даярлығы маңызды рөл атқарады. Жаңартылған білім мазмұны мұғалімдерге жоғары талап қояды: олар тек пәндік біліммен шектелмей, оқушының зерттеушілік, шығармашылық қабілеттерін дамыту жолдарын меңгеруі тиіс. Осы орайда, тәжірибені жетілдірудің тиімді әдістерінің бірі ретінде Lesson Study тәсілі кеңінен қолданылып келеді. Бұл тәсіл, әсіресе, шығармашылық бағыттағы пәндерде — соның ішінде көркем еңбек пәнінде — мұғалімдердің кәсіби дамуына үлкен үлес қосады .

Lesson Study («сабақты зерттеу») — бұл мұғалімдердің бірлесіп сабақ жоспарлап, оны өткізіп, зерттеу арқылы кәсіби даму үдерісі. Топ мүшелері бірлесіп мақсат қойып, сабақтың әр кезеңін мұқият ойластырады, сабақты бір мұғалім өткізіп, ал қалғандары оқушылардың әрекетін бақылайды. Сабақ аяқталғаннан кейін зерттеу тобы рефлексия жасап, оқыту сапасын жақсарту үшін ұсыныстар береді. Бұл үдеріс қайталанып, келесі сабаққа түзетулер енгізіледі [1].

Lesson Study тәсілінің басты артықшылықтары:

- Мұғалімдердің әріптестік қарым-қатынасы нығаяды;
- Сабақты жүйелі түрде жоспарлау және жетілдіру мүмкіндігі артады;
- Оқушының оқу үдерісіне нақты бақылау жасау арқылы тиімді әдіс-тәсілдер таңдалады;
- Мұғалім өз әрекетін сырт көзбен бағалауға мүмкіндік алады [2].

Көркем еңбек — оқушының шығармашылық әлеуетін ашатын, эстетикалық талғамын дамытатын маңызды пәндердің бірі. Бұл пәннің ерекшелігі — оқушыларға дайын ақпаратты емес, өз бетінше ойланып, қолөнер мен көркемдік жұмыстар арқылы дүниетанымын кеңейтуге мүмкіндік беру. Сондықтан да көркем еңбек мұғалімі үшін сабақты тиімді жоспарлау, әр оқушының қызығушылығын ескеру және тапсырмаларды саралау өте маңызды. Lesson Study осы үдеріске жүйелілік енгізеді.

Көркем еңбек сабағында Lesson Study арқылы төмендегідей нәтижелерге қол жеткізуге болады:

- Сабақта қолданылатын материалдардың сапасын арттыру;
- Оқушының жұмыс істеу тәсілдерін нақты бақылау;
- Сабаққа шығармашылық элементтерді көбірек енгізу;
- Оқушылардың дербестігін дамыту жолдарын зерттеу [3].

Жобалық іс-тәжірибеден мысал

2024 жылы мектебімізде көркем еңбек пәні мұғалімдері Lesson Study тәсілімен 6-сынып оқушыларына арналған зерттеу жүргізді. Зерттеу тақырыбы: **"Қазақ ұлттық нақышындағы бұйым жасау".** Мұғалімдер үш адамнан құралған зерттеу тобын құрып, сабақ жоспарын бірлесе әзірледі. Сабақтың мақсаты — ұлттық элементтерді бұйым жасау барысында тиімді қолдануға үйрету, оқушылардың шығармашылық қабілетін арттыру болды.

Сабақ үш рет өткізілді. Әр сабақты өткізу кезінде бақылаушы мұғалімдер оқушылардың материалды қабылдау деңгейін, практикалық жұмыстағы белсенділігін және уақытты тиімді пайдалануды бақылады. Бірінші сабақта оқушыларға берілген нұсқаулар жеткіліксіз болғандықтан, олар жұмысты толық аяқтай алмады. Екінші және үшінші сабақтарда тапсырмалар нақты құрылып, көмекші нұсқаулықтар қосылып, оқушылардың белсенділігі артты.

Оқушылардың сабақтағы белсенділігі келесідей нәтижелерді көрсетті:

- Шығармашылық тапсырмаларға 82% оқушы белсене қатысты;
- 74% оқушы бұйым жасауда ұлттық нақыш элементтерін дұрыс пайдаланды;
- 90% оқушы сабақ соңында өз жұмысына рефлексия жасай алды.

Мұғалімдер арасындағы кәсіби диалог, кері байланыс беру және бір-бірінің тәжірибесінен үйрену сабақтардың сапасын жақсартуға ықпал етті.

Lesson Study тәсілінің көркем еңбек

мұғаліміне кәсіби дамуда берері мол. Біріншіден, мұғалім оқушы әрекетін жүйелі түрде талдай отырып, өз әдістемесін жетілдіреді. Екіншіден, әріптестерімен тәжірибе алмасу арқылы жаңа әдіс-тәсілдерді меңгереді. Үшіншіден, мұғалімнің өзіндік рефлексия жасау қабілеті дамиды. Бұл оның педагогикалық шеберлігінің артуына әкеледі [2].

Lesson Study тек бір сабақты зерттеу емес, ол — мұғалімнің үздіксіз кәсіби дамуына бағытталған ұзақмерзімді үдеріс. Сабаққа сырт көзбен қарап, талдау жасау арқылы мұғалім өз әдістемесін жетілдіреді, оқытуда тиімді әдістерді тәжірибесіне енгізеді. Сондай-ақ, бұл үдеріс мұғалімдердің ынтымақтастығын арттырады, кәсіби қоғамдастық қалыптастырады. Зерттеулер көрсеткендей, Lesson Study-ге қатысқан мұғалімдердің 85%-ы өзінің әдістемесінде оң өзгерістер болғанын мойындаған [2].

Болашақта Lesson Study тәсілін қолдана отырып, келесідей бағыттарда зерттеу жүргізуге болады:

- Инклюзивті сыныптардағы көркем еңбек сабағында оқушылардың белсенділігін арттыру;
- Дәстүрлі қолөнер түрлерін оқыту барысында оқушылардың құндылықтарға көзқарасын қалыптастыру;
- Ер балалар мен қыз балалардың көркем еңбекке қызығушылығындағы айырмашылықтарды зерттеу;
- Сандық технологияларды (3D моделдеу, графикалық планшет) кіріктірудің тиімділігі.

Lesson Study әдісі мұғалімдердің оқыту тәжірибесіне ұжымдық рефлексия жасаудың тиімді құралы ретінде танылып отыр. Әсіресе көркем еңбек сияқты тәжірибеге бағытталған пәндерде мұғалімдер әріптестік ынтымақтастық арқылы өздерінің сабақ беру әдістерін жетілдіре алады. Сабақ барысын бірге бақылап, оқушылардың әрекеттерін талдау мұғалімдерге оқытудағы жаңа тәсілдерді ашуға көмектеседі [3].

Кәсіби қоғамдастық шеңберінде Lesson Study өткізу мұғалімдердің бір-бірінен үйренуіне, ашық қарым-қатынас жасауына және педагогикалық мәселелерді ортақ талқылауына жол ашады. Бұл әсіресе ауылдық мектептерде тәжірибе алмасудың шектеулі мүмкіндіктері бар жағдайларда өте өзекті [4].

Көптеген зерттеулер көрсеткендей, Lesson Study мұғалімдердің келесі кәсіби құзыреттіліктерін арттырады:

- Сабақ мақсаты мен тапсырмаларын нақты қою;
- Сабаққа арналған ресурстарды тиімді пайдалану;
- Сабақ құрылымын жүйелі жоспарлау;
- Оқушы әрекетін дәл және сындарлы бағалау;
- Оқушы жұмыстары арқылы оқу нәтижелерін талдау [3].

Мысалы, зерттеу сабақтарында оқушылардың шығармашылық тапсырмаларды орындауында қандай қиындықтарға тап болатыны, тапсырманың құрылымы мен түсіндіру тәсілінің оқушы жетістігіне қалай әсер ететіні мұғалімдердің назарына бірден ілігеді. Бұл – кәсіби дамудың маңызды көрсеткіші.

Lesson Study мұғалімдердің тек кәсіби ғана емес, психологиялық өсуіне де әсер етеді. Бірлесе жұмыс істеу арқылы олар өз-өзіне деген сенімділік, кәсіби қолдау мен ынтымақтастық сезімін қалыптастырады. Өзара қолдау көрсету, сындарлы кері байланыс беру және қабылдау – мұғалімнің мотивациясына оң әсер етеді [4].

Қорытынды. Lesson Study – кәсіби өсу мен үздіксіз үйренудің қуатты құралы. Бұл тәсіл мұғалімді жалғыз шешім қабылдайтын маманнан, ұжымдық ойлау мен кәсіби талдауға негізделген ортаға жетелейді. Көркем еңбек пәнінде бұл тәсілдің әлеуеті ерекше, себебі пәннің өзі шығармашылықты, эстетикалық талғамды, қолмен жұмыс істеу дағдысын дамытуға бағытталған. Lesson Study арқылы бұл дағдыларды оқушыларда мақсатты түрде дамытуға болады. Осылайша, көркем еңбек мұғалімдері үшін Lesson Study — кәсіби жаңарудың, әдістемелік шеберлікті арттырудың және оқушы жетістігіне жетудің тиімді жолы екені сөзсіз.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Өміртаева, К.Ш. Мұғалімнің кәсіби дамуы және Lesson Study тәжірибесі. – Алматы: Білім, 2020. – 112 б.

2. Ерғалиева, М.Ж., Тәліпбай, Б.Ж. Lesson Study – мұғалімдердің кәсіби дамуын жетілдірудің тиімді тәсілі. – Астана: НЗМ ДББҰ, 2018. – 96 б.

3. Әліқұлова, Қ. Білім берудегі заманауи тәсілдер: Lesson Study тәжірибесі. – Нұр-Сұлтан: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2021. – 104 б.

4. Сариева, Б.Ж. Көркем еңбек сабағында шығармашылық тапсырмаларды ұйымдастыру жолдары. – Алматы: Қазақ университеті, 2019. – 88 б.

5. Дуйсен, К.Ж. Көркем еңбек пәні мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін арттыру жолдары. – Талдықорған: ТИПИ, 2022. – 92 б.

6. Кудрявцев, Т.В. Современные подходы к профессиональному развитию педагогов: Lesson Study как модель. – Москва: Просвещение, 2020. – 124 с.

7. Хуторской, А.В. Методика преподавания технологии и ИЗО в школе. – Санкт-Петербург: Питер, 2018. – 160 с.

6. Юрина С.И. Межпредметные связи как средство мотивации учащихся к изучению английского языка //Альманах современной науки и образования. – 2009. – №. 2-1. – С. 177-179.

LESSON STUDY: НАПРАВЛЕНИЕ НА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ УЧИТЕЛЕЙ ПРЕДМЕТА ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ТРУД

Бакитова Ш.Б.

Аннотация. В статье рассматривается влияние метода Lesson Study на профессиональное развитие учителей предмета «технология» (изобразительное и трудовое искусство). Раскрываются возможности для обмена опытом, совместного планирования творческих заданий, наблюдения за действиями учеников и совершенствования методов обучения. На основе конкретных примеров исследовательских уроков доказывается положительное влияние Lesson Study на рост профессионального мастерства и повышение качества обучения. Также предлагаются перспективные направления для дальнейших исследований.

Ключевые слова: Lesson Study, исследовательский урок, трудовое обучение, профессиональное развитие, педагогический опыт, командная работа.

LESSON STUDY: A PATHWAY TO THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF VISUAL AND TECHNOLOGICAL ARTS TEACHERS

Bakitova Sh.B.

Abstract. This article explores the impact of the Lesson Study approach on the professional development of teachers in the subject of Visual and Technological Arts. It highlights the opportunities for experience sharing, collaborative planning of creative tasks, observing student engagement, and improving teaching strategies. Based on specific examples of research lessons, the article demonstrates the positive effect of Lesson Study on teacher growth and the enhancement of lesson quality. Future directions for research in this area are also suggested.

Keywords: Lesson Study, research lesson, visual arts, professional development, teacher collaboration, reflective practice.

МРНТИ 14.07.07

Бекенова Г.М.
№204 ЖББМ
(Алматы, Қазақстан)

ОРТАҒАСЫРЛЫҚ ТҮРКІ ДЕРЕККӨЗДЕРІ НЕГІЗІНДЕ ТАРИХИ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ӘДІСТЕМЕСІ

Түйіндеме. Мақалада ортағасырлық түркі жазба дереккөздерін пайдалана отырып, мектеп оқушыларының тарихи ойлау қабілетін дамыту әдістері қарастырылады. Зерттеудің өзектілігі – оқушылардың тек фактілік біліммен шектелмей, тарихи себеп-салдар, өзгеріс пен сабақтастық, дерекпен жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыру қажеттілігінен туындайды. Мақалада тарих сабағында Күлтегін, Тоньюкук сияқты Орхон-Енисей ескерткіштерін қолдану арқылы оқушыда дерекке негізделген тарихи сұрақ қоя білу, салыстыру, тұжырым жасау қабілеттерін дамыту жолдары ұсынылады.

Түйінді сөздер: тарихи ойлау, түркі дереккөздері, әдістеме, Күлтегін, мектептегі тарих.

Кіріспе. Қазіргі заманғы білім беру кеңістігінде тарих пәні тек өткен оқиғаларды баяндаумен шектелмейді, ол тұлғаның танымдық, сын тұрғысынан ойлау және азаматтық жауапкершілігін қалыптастыратын маңызды құралға айналуда. Жаһандану жағдайында оқушылардың дерекпен жұмыс істеу, тарихи оқиғаларды талдау және бағалау, тарихи пайым жасау қабілеттерін дамыту – білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі. Бұл міндетті жүзеге асыру үшін тарихи білімді мазмұнмен қатар әдістемелік тұрғыдан дұрыс ұйымдастыру қажет.

Тарихи білім берудің тиімділігін арттыруда оқушының тарихи ойлау қабілетін қалыптастыру шешуші рөл атқарады. Тарихи ойлау – бұл деректермен жұмыс істеу, себеп-салдар байланысын түсіну, өзгерістер мен сабақтастықты анықтау, тарихи деректерге сыни тұрғыдан қарау, әртүрлі көзқарастарды салыстыру және өз ұстанымын дәлелді түрде білдіре алу қабілеттерінің жиынтығы. Осы қабілеттерді дамытуда дереккөздермен жұмыс жасаудың орны ерекше.

Осы тұрғыдан алғанда, Қазақстан тарихы пәнін оқытуда ортағасырлық түркі жазба ескерткіштерін, әсіресе Орхон-Енисей жазбаларын (Күлтегін, Тоньюкук, Білге қаған) пайдалану – тарихи білім берудің мазмұнын байытып қана қоймай, оқушының тарихи ойлауын белсендірудің тиімді құралы бола алады. Бұл ескерткіштер тек тілдік немесе әдеби мұра ғана емес, сонымен қатар тарихи дерек ретінде халқымыздың мемлекеттік құрылымы, дүниетанымы, әскери-әлеуметтік қатынастары, құндылықтары туралы құнды ақпарат береді.

Алайда бүгінгі мектеп тәжірибесінде бұл дереккөздер көбінесе шектеулі деңгейде және оқушының ойлау қабілетін белсендіре алмайтындай сипатта қолданылады. Көбінесе олар жаттап алу немесе таныстыру мақсатында ғана беріледі. Мұндай әдіс оқушыны пассив қабылдаушыға айналдырады, ал тарихты зерттеу – белсенді ойлау әрекетін қажет ететін күрделі үдеріс. Сондықтан түркі дереккөздерін шығармашылық тұрғыда қолдану, оларды оқу-танымдық тапсырмалармен біріктіру, дерекпен жұмыс істеу мәдениетін дамыту өзекті мәселеге айналуда.

Осы мақалада ортағасырлық түркі жазба мұраларын мектеп тарихы пәнінде тиімді қолданудың әдістемелік жолдары қарастырылып, олардың оқушының тарихи ойлауын дамытуға ықпалы теориялық және практикалық тұрғыдан талданады.

Негізгі бөлім

1. Тарихи ойлау: мазмұны мен білім берудегі рөлі

XXI ғасырда тарихи білім беру мақсаты оқушылардың деректерге негізделген ойлау, талдау және интерпретация жасау қабілеттерін дамыту болып табылады. Оқушы тек өткен оқиғаны жаттап қана қоймай, сол оқиғаның мәнін, себеп-салдарын, салдарын түсіне білуі тиіс. Халықаралық зерттеушілердің (Сешан, Левстик, Вайнбург) пікірінше, тарихи ойлау – бұл «тарихи сұрақ қоя білу, дерекке сүйеніп жауап беру және дәлелді қорытынды жасай білу» процесі [1].

Қазақстандық зерттеушілер де тарихи ойлау ұғымына үлкен мән береді. Мәселен, Ж.Б. Әбдіғапбарова тарихи ойлауды «тарихи білім, дерек пен уақыт арақатынасын сараптай алатын қабілет» ретінде анықтайды [2, 52-б.]. Бұл қабілет Отандық білім берудің жаңа мазмұнында (ЖББП және жаңартылған оқу бағдарламаларында) орталық дағды ретінде белгіленген.

Сонымен қатар, тарихи ойлаудың негізгі компоненттеріне:

- тарихи уақытты түсіну;
- себеп-салдарлық байланыстарды анықтау;
- деректермен жұмыс жасау;
- интерпретация мен бағалау жасау;
- тарихи мәселелер бойынша өз ұстанымын білдіру жатады [3].

2. Ортағасырлық түркі дереккөздері – тарихи ойлаудың табиғи көзі

Ортағасырлық түркі жазба ескерткіштері – қазақ халқының этногенезі мен мемлекеттілік тарихының маңызды қайнарларының бірі. Әсіресе VIII ғасырдағы Орхон жазбалары – түркі тілдес халықтардың ең көне тарихи-әдеби мұрасы. Олардың ішінде **Күлтегін, Тоньюкук, Білге** қаған жазбалары тарихи сана қалыптастыруда айрықша орын алады.

Бұл жазбаларда түркі мемлекеттігінің саяси құрылымы, әскери жорықтары, билеуші мен халық арасындағы қатынастар, ұлттық бірлік және билік легитимдігі жайлы мәліметтер молынан қамтылған. Сонымен қатар, оларда тарихи себеп-салдар, әрекет және нәтиже, тұлғаның рөлі, сабақтастық сынды тарихи ойлаудың барлық категориялары көрініс тапқан.

Мысалы, Тоньюкук жазбасында билеушінің ақыл-парасаты мен стратегиялық шешімдерінің мемлекеттің тағдырына әсері сипатталады:

«Түркі халқы естімеген, білмеген, енді естіді, білді. Жетекшісі болғаным үшін Тәңірі жарылқады. Мен жорыққа шықтым. Жеңіске жеттім» [4, с. 29].

Бұл үзіндіде тарихи оқиға, әрекет иесі, себеп, нәтиже, уақыт пен кеңістік нақты белгіленген. Мұндай құрылым оқушының тарихи пайымдауына, оқиғаны түсінуге және бағалауға жол ашады.

Орхон мәтіндерін сабақта қолдану кезінде оқушыларға дерек талдау, контекстуализация, салыстыру, сұрақ қою, болжам жасау сияқты тапсырмалар беру арқылы олардың ойлау қабілеті дамиды. Тарихи деректермен жұмыс істеу барысында оқушыда зерттеушілік дағдылар қалыптасады, яғни ол тек оқушы емес, шағын деңгейдегі зерттеушіге айналады.

3. Тарих сабағында қолдану әдістемесі: практикалық ұсыныстар

Тарих сабағында түркі жазба деректерін қолдану үшін келесі әдістемелік қадамдарды ұсынуға болады:

а) Деректі контексте ұсыну. Мәтінді оқушыларға бұрынғы тарихи тақырыппен байланыстыра отырып беру керек. Мысалы, 6–7 сыныпта «Ежелгі түркілер» тарауын өткен кезде Күлтегін жазбасынан үзінді ұсыну.

б) Сұрақ қою стратегиялары. Оқушыларға мынадай сұрақтар беруге болады:

- Бұл оқиға қай кезде болған? (Уақытты анықтау)
- Бұл дерек кімнің атынан жазылған? (Тұлғалық көзқарасты тану)
- Авторы не үшін осылай жазуы

мүмкін? (Мақсат пен интерпретация)

● Бұл дерек бізге не айтады және не айтпайды? (Шектеу мен интерпретация)

в) Тарихи эссе немесе дерекке негізделген аргумент жаздыру. Мысалы, «Түркі билеушілерінің рөлі мен тарихи сабақтастығы» тақырыбында эссе жазу барысында оқушылар жазбадан дәйексөз келтіріп, оны түсіндіреді.

г) Графикалық тапсырмалар мен визуалды материалдар қолдану. Орхон мәтіндерін тарихи картада белгілеу, жорық бағыттарын көрсету немесе шежірелік кесте құру арқылы оқушылардың көрнекі ойлауын дамытуға болады.

д) Сараланған тапсырмалар: үлгерімі жоғары оқушыларға мәтінді түркіше түпнұсқадан аударып, тілдік ерекшеліктерін талдатуға болады.

Қорытынды. Тарихи ойлау – оқушының тек білімді меңгеру емес, тарихи деректерді түсіну, талдау және интерпретациялау арқылы өз ұстанымын қалыптастыру қабілеті. Мұндай ойлау мәдениетін қалыптастыру қазіргі білім беру жүйесінде аса өзекті міндеттердің бірі болып отыр. Себебі тарихи сана – азаматтық ұстаным мен ұлттық бірегейлікті тәрбиелеудің негізі.

Ортағасырлық түркі дереккөздері – мектептегі тарих пәнінің мазмұнын тереңдетуге ғана емес, оқушының танымдық қабілеттерін дамытуға бағытталған қуатты құрал. Орхон-Енисей жазбаларының мәтінінде тарихи оқиға, дерек, тұлға, себеп-салдар, уақыт пен кеңістік сияқты маңызды элементтер нақты әрі көркем түрде берілген. Мұндай деректер оқушыларды дайын ақпаратты қабылдаушыдан – өз бетінше ойлайтын, дерекпен жұмыс істей алатын зерттеуші тұлға деңгейіне көтеруге мүмкіндік береді.

Мақалада ұсынылған әдістемелік тәсілдер – дерекке негізделген сұрақ қою, тарихи интерпретация жасау, мәтін талдау, графикалық және зерттеушілік тапсырмалар – оқушының белсенді танымдық іс-әрекетін қамтамасыз етеді. Бұл тәсілдер Жаңартылған білім беру бағдарламасының талаптарына да, қазіргі әлемдік педагогиканың негізгі трендтеріне де сәйкес келеді.

Осылайша, тарих пәнінде түркі жазба дереккөздерін жүйелі әрі әдістемелік тұрғыда тиімді пайдалану – тарихи ойлау қабілетін дамыту жолындағы маңызды қадам болып табылады. Бұл бағыт мектеп оқушысын тарихи білім алушы ғана емес, тарихи ақиқатты іздейтін ойшыл тұлға ретінде қалыптастыруға ықпал етеді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Wineburg S. Historical Thinking and Other Unnatural Acts: Charting the Future of Teaching the Past. – Philadelphia: Temple University Press, 2001.

2. Әбдіғапбарова Ж.Б. Тарихи ойлау мен тарихи таным негіздері. – Алматы: Қазақ университеті, 2018. – 108 б.

3. Seixas P., Morton T. The Big Six Historical Thinking Concepts. – Toronto: Nelson Education, 2013.

4. Кляшторный С.Г., Султанов Т.И. Казахстан: летопись трех тысячелетий. – Алматы: Атамұра, 1992. – 320 с.

LESSON STUDY: A PATHWAY TO THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF VISUAL AND TECHNOLOGICAL ARTS TEACHERS
Bekenova G.M.

Abstract. The article explores methods for developing students' historical thinking through medieval Turkic written sources. The relevance lies in the need to move beyond factual knowledge and foster skills such as source analysis, causality, change and continuity. It offers methodological approaches to using Orkhon inscriptions (e.g., Kültegin, Tonyukuk) in school history classes.

Keywords: historical thinking, Turkic sources, methodology, Kültegin, school history.

МРНТИ 14.07.07

Төлеу Ж.А.
№204 ЖББМ
(Алматы, Қазақстан)

LESSON STUDY ТӘЖІРИБЕСІ - ОҚУ МЕН ОҚЫТУДЫ ЖАҚСАРТАТЫН ЕҢ ТИІМДІ ҮДЕРІС

Түйіндеме. Бұл мақалада Lesson Study тәсілі арқылы 7 «Д» сынып оқушыларының оқу жетістігін арттыру тәжірибесі баяндалады. Зерттеу барысында оқушылардың бірлескен оқу ортасындағы әрекеті, жұптық және топтық жұмысқа қатысуы, өзін-өзі бағалау және кері байланыс жасау дағдылары сараланып, олардың оқу үлгеріміне әсері талданды. Сонымен қатар, зерттеуге қатысқан А, В, С оқушыларының оқу барысындағы жеке ерекшеліктері көрсетіліп, сабақтардың тиімді жоспарлануы мен әдістердің мақсатқа сәйкестігі бағаланды. Lesson Study циклдері барысында мұғалімдер кәсіби ынтымақтастықта жұмыс істеп, әдістәсілдерді оқушы қажеттілігіне сай іріктеп қолдану арқылы оқу сапасын жақсартуға ықпал еткені дәлелденді.

Түйінді сөздер: Lesson Study, бірлескен оқу, сабақты зерттеу, фокус-топ, сараланған тапсырма, кері байланыс, оқыту әдістері.

Сабақты өткізуде әр пән мұғалімі белсенді оқыту түрлерін қолдану арқылы оқушы уәжін арттыруды, мұғалім мен білім алушы арасында кері байланыс орнатуды, оқу жетістігін критериалды жүйе арқылы бағалауды ескеруі қажет. Нәтижесінде білім алушылар өзара ынтымақтастықта жұппен, топпен жұмыс істеуге; өз ойларын еркін жеткізуге; өзін-өзі және серіктестерін бағалауды жүзеге асыруға; бір-бірін тыңдауға, талдауға, салыстыруға, сабақты қорытындылауға, қорғауға дағдыланады [1, 4].

Lesson Study – бұл сыныптағы іс-әрекеттегі зерттеу жұмысының ерекше түрі, ол мұғалімдер топтарының Lesson Study –ді бірлесіп жоспарлауын, оқуын, қадағалауын және талдауын көздейді [1, 5].

Lesson Study-дің тарихына көз жүгіртсек, бізге Жапониядан келген. АҚШ –қа бұл әдістемені «дзюгекенкью» деген жапон сөзін «Lesson Study» деп аударған Макота Йошида болды, бұл мектептегі

оқуды жетілдірудегі жапондық тәсіл [1, 6].

Нақты айтқанда, Lesson Study мұғалімдерді оқыту және олардың тәжірибесін дамытудағы ынтымақтастық тәсілі болып табылады және де іс-әрекеттегі зерттеу сияқты бірқатар циклдерді қамтиды. Lesson Study-де ең бастысы «сабақты зерттеу» немесе «сабақты зерделеу» үдерісі болып табылады. Бұл үдеріс барысында оқу сапасын арттыру үшін белгілі бір тәсілді қалай дамытуға болатындығын анықтау мақсатында бір топ мұғалім бірлесіп оқушылардың оқу үдерісін зерделейді [3, 6]. Осы орайда 7 «Д» сынып оқушыларының оқуын жақсарту мақсатында сабақты зерттеудің ерекше үлгісі болып табылатын педагогикалық тәсіл-Lesson Study зерттеу сабағын жүргіздік. Lesson Study тәсілі тиімді, себебі ол мұғалімдерге әдеттегіге қарағанда балалардың білім алғандығының анағұрлым анық, әртүрлі қырларынан және егжей-тегжейлі дәлелін көруге, оқушыларды оқыту барысында не болуға тиіс, ал шындығында жағдай қандай екендігі арасындағы айырмашылықты көруге мүмкіндік туғзады [2, 44].

Зерттеу сабағын жүргізу үшін Lesson Study зерттеу тобын құрдық. Зерттеу тобында осы зерттеу тәсілін арнайы курста оқыған мұғалімдер, психолог маманы және сынып кураторы болды. Зерттеу тобындағы мұғалімдер әр пән мұғалімі.

Фокус-топ мүшелерімен сабаққа қатыса отырып, сыныптағы қиындықтарды анықтадық. Оқушыларда бірлесе отырып тапсырмаларды орындауда қиындық барын анықтадық. Нәтижесінде зерттеу сұрағын анықтадық. Ол - «Бірлескен оқу ортасын құру 7 «Д» сынып оқушыларының математика, қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқуын қаншалықты жақсартады?»

Зерттеуге қатысатын мұғалімдермен, психолог маманы және пән мұғалімдерімен бірлесе бақылауға алынатын оқушыларды анықтадық. А оқушысы-сабақта белсенді, үлгерімі жақсы, бірақта қасындағы басқа оқушыларға көмек қолын соза бермейді. В оқушы сабақта үлгерімі орташа, топтық жұмысты орындауға толық қалыптаспаған, мұғалімнің көмегімен орындай алады. С оқушы сабақта белсенділігі, ынта-жігері төмен, түрлі тапсырмаларды орындауға, талдауға қалыптаспаған, босқа отырады. Психолог маманның көмегі арқылы оқушылардың қабылдау дағдысын анықтап алдық.

Сабақты жоспарлау үшін зерттеудегі мұғалімдермен бас қостық. Мақсатымызға жету үшін қандай әдіс-тәсіл қолданған дұрыс, бағалау жүйесін, топтық жұмыстарды қалай жүзеге асырған тиімді тұстарын анықтап, оқушылардың бақылау парағын әзірледік. Топ мүшелерінің әрқайсысы сабақ соңына қарай нені істей білетінін және дәлелдеме ретінде нені көргісі келетінін нақты жазып отыру қажет екендігін айқындадық.

Жоспардың негізінде сабақ өтілді, топтағы мұғалімдер бақылау жүргізді. Сабақтан кейін бақылаудағы оқушылардан сұқбат алынды. Оқушыларға: « С а ғ а н сабақта бәрінен де не ұнады?», «Сен нені үйрендің?», «Топтық жұмыстар ұнады ма?», «Нені жақсырақ істей аласың?», «Қаншалықты жақсы?» т.б. сұрақтарға жауап алынды.

№1 зерттеу сабағы 11 желтоқсан күні алгебра пәнінен өтті. Пән мұғалімімен бірге сабақтан соң топтағы мұғалімдермен бірлесе отырып, сабақтың сәтті шыққан тұстарын және сабақ барысында кеткен кемшіліктер айтылды.

№2 зерттеу сабағын жоспарлау барысында айтылған ұсыныстарды ескере отырып сабақ жоспарын құрдық. Ары қарай №2 сабақ өтілген соң, №3 зерттеу сабағын осы қадамдар бойынша жоспарладық. Цикл барысында

А оқушысы қасындағы жұбымен талдау арқылы кездейсоқ таңдама, вариациялық қатар құрауды үйренді. В оқушы реттілік бойынша есеп шығара алды, бірақ нұсқаулық ұғымдарды толық игере алмады. С оқушы қасындағы жұбының көмегімен вариациялық қатарды да дұрыс құрастыра алмады, қалған сұраққа дұрыс жауап бере алмады. Оқушылардың

көпшілігінің сөйлеу, баяндау, түсіндіру дағдысы қалыптаспағаны байқалды. Келесі сабақты жоспарлағанда есеп бергенде қасына қосымша мәтін түрінде тапсырма қадамдарын беру керек деп шештік.

№2 сабақ вариациялық қатар бойынша есеп шығару түрінде өтті. Мұғалім жетелеу сұрақтарын үнемі қойып отырды. Сонымен қатар үлестірмелі материалдар таратып, жеке жұмыс жасатты.

№3, 4 сабақтарда алдын ала әріптестермен жоспарлау жүргізілді. Топтағы мұғалімдер топтық жұмыс істету арқылы бір-бірімен қарым-қатынас жасау дағдыларын дамытуды көздеді. Топтық жұмыс арқылы оқушылар өз араларында өздеріне түсінікті тілмен ақпаратты дұрыс жеткізе алады деп ескердік. Нәтижесінде А оқушы көшбасшы боламын деп өзі таңдап алды. Ол әр оқушы жасайтын міндетті бөліп беріп, жұмысты бақылап, уақтылы бітіруге бағыттап, топтың әрбір мүшесінің өзінің жұмысын дұрыс атқаруға ұйымдастырып отырды. В оқушы тақтаға шығып бірнеше есеп шығарды. С оқушы зерттеу тобындағы мұғалімдерді таңғалдырды. Спикер ролін алған, топтағы айтылған ақпаратты жіті сараптап отырып, бар мүмкіндігін салып қорғап шықты. Жалпы алгебрадан өткен үш сабаққа қарай отырып біз, зерттеуші мұғалімдер, өзімізге мынандай ой түйдік: барлық уақытта бір әдісті пайдалана беру оқушылардың дағдыларының дамуын баяулататынын білдік. Оқудағы әдіс-тәсілдірді сыныптың қабылдау ерекшеліктерін ескере отырып жиі өзгерту қажет. Бұл зерттеуді осымен шектемей, келесі циклын ұйымдастыруды келістік.

Келесі цикл қазақ әдебиеті пәні бойынша жүргізілді. Осы Lesson Study зерттеу сабағы арқылы тәжірибелі мұғалімдермен қатар еңбек жолын жаңа бастаған мамандарға да кәсіби жетілуге көмектесті. Себебі бірлесіп жоспарлау, бірлесіп қадағалау, бірлесіп талдау арқылы оқыту туралы бірлескен пікір қалыптасады. Зерттелетін жекелеген оқушылардың оқудағы қажеттіліктері мен мінез-құлықтарына назар аударып, сол арқылы олар туралы көбірек біле отырып, біз өз оқушыларымыздың әрбіреуін анағұрлым жақсы тани алдық. Бұл әдіс оқушының қажеттіліктерін ескеріп отыруға мүмкіндік береді [3, 12].

Оқушыларға деңгейлік тапсырмалар берілді, деңгейлік тапсырмалар арқылы олармен саралай жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Сараланған тапсырмалар оқушыға өзінің қызығушылығы мен қабілетін ескере отырып, уақыты мен күшін дұрыс пайдалануына мүмкіндік берді. Оқушылар белсене тапсырмаларды орындады.

Жалпы қазақ әдебиеті бойынша циклде мұғалім кері байланыс жасауды үйренді, сұрақпен жетелеуге қалыптасты. С оқушы әлі де енжар отырғанымен, жалпы сыныптың оқуында, тәртібінде оң өзгерістер байқалды.

«Оқушы үні» арқылы 7 «Д» сынып оқушыларының мүмкіндіктерін көрдік. Бұл оқушының қажеттілігін айқындап, оқу үдерісіне енгізіп жатқан өзгерістеріміздің оң ықпал ете бастағанын білдірді. Оқушыларға дұрыс кері байланыс жасаудың олардың оқуына ықпал ете бастағандығын «Тапсырмаларды орындауда түсінген-түсінбегеніңді қалай білдің?» деген сұраққа «апайдың түсіндіруінен, әр тапсырма сайын бағалап айтып отырғанынан білдік» деп жауап беруінен аңғардық.

Қорыта келгенде, 7 «Д» сыныбына Лессон стади жүргізудің нәтижесінде оқушылардың аталған 3 пән бойынша білім сапапсының көрсеткішінде ілгерілеушілік болды.

Сабақты зерттеу циклдарының күшті жақтары: зерттеуші топ ынтымақтаса жұмыс атқарды; проблемалық оқыту, сыни ойлау тәсілдері пайдаланылды; әртүрлі деңгейлі тапсырмаларды әзірлеу кезінде оқушылардың жас ерекшелігі ескерілді.

Әлсіз жақтары: тиімсіз әдістердің алынғандығы; мұғалімдердің өзін-өзі тексеруі; зерттеу топ мұғалімдерінің кейде уақыттарының сабақ кестесі бойынша үйлеспеуі.

Қателер: тиімсіз әдістерді қолдану

арқылы оқушылардың ынтасын төмендету; уақытты тиімсіз пайдалану.

Мүмкіндіктері: оқу үдерісінде оқушы мен мұғалімдердің өзара байланысын қалыптастыру; зерттеу сабақтарын бірлесіп жоспарлап, ортақ талқылау жасау; жаңа тиімді әдістер іздеу, қолдану.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Абдраманова Ж.Б., Биярова С.Б., Зейнолдина Г.Т. Lesson Study: өз сабағын зерттегісі келетіндер үшін: әдістемелік ұсыным. – Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2015. – 52 б.

2. Әлімов А. Интербелсенді әдістемені мектепте қолдану. – Алматы: Мектеп, 2015. – 180 б.

3. Lesson Study бойынша мұғалімге арналған нұсқаулық. – Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2014. – 72 б.

LESSON STUDY — ОДИН ИЗ САМЫХ ЭФФЕКТИВНЫХ ПРОЦЕССОВ ДЛЯ УЛУЧШЕНИЯ ОБУЧЕНИЯ И ПРЕПОДАВАНИЯ

Төлеу Ж.А.

Аннотация. В данной статье описывается опыт повышения учебной успеваемости учащихся 7 «Д» класса с использованием метода Lesson Study. В ходе исследования были проанализированы действия учащихся в совместной образовательной среде, их участие в парной и групповой работе, навыки самооценки и обратной связи, а также их влияние на учебные достижения. Кроме того, рассмотрены индивидуальные особенности учащихся A, B и C, участвовавших в исследовании, дана оценка эффективности планирования уроков и соответствия применяемых методов поставленным целям. В процессе циклов Lesson Study учителя работали в профессиональном сотрудничестве и доказали, что отбор методов с учётом потребностей учащихся способствует улучшению качества обучения.

Ключевые слова: Lesson Study, совместное обучение, исследование урока, фокус-группа, дифференцированные задания, обратная связь, методы обучения.

LESSON STUDY – ONE OF THE MOST EFFECTIVE PROCESSES FOR IMPROVING TEACHING AND LEARNING

Toleu Zh.A.

Abstract. This article presents the experience of improving academic performance of 7 “D” grade students through the use of the Lesson Study approach. The study analyzes students’ engagement in a collaborative learning environment, their participation in pair and group work, self-assessment, and feedback skills, as well as how these factors affect their academic success. In addition, the individual learning characteristics of students A, B, and C are highlighted, and the effectiveness of lesson planning and the relevance of selected teaching methods are evaluated. During the Lesson Study cycles, teachers worked in professional collaboration and demonstrated that selecting methods tailored to students’ needs significantly enhances learning quality.

Keywords: Lesson Study, collaborative learning, lesson research, focus group, differentiated tasks, feedback, teaching methods.

МРНТИ 14.07.09

Igibayeva A.A.
Aset Beiseuov Secondary School KMM
(Zhambyl district, Almaty region)

PROMOTING CRITICAL THINKING IN ENGLISH LANGUAGE CLASSES

Abstract. This article is dedicated to developing critical thinking skills in English language classes. Critical thinking expands students' intellectual horizons, teaching them not only to acquire language skills but also to form their own opinions, evaluate information, and analyze different perspectives. These skills play a vital role not only in their academic lives but also in their overall life experiences.

In this article, I have discussed methods and approaches that can be applied to develop critical thinking skills in the process of teaching English. I have outlined effective strategies aimed at helping both teachers and learners enhance critical thinking, highlighting how this important aspect can be integrated into English language classes.

I believe the ideas and methods presented in this article will help foster a new perspective in the field of education and equip students to express their thoughts freely and critically.

Keywords: critical thinking, teaching methods, language learning, creative thinking, analysis.

In today's rapidly evolving world, the ability to think critically is crucial for students' success, both academically and in real life. As English language teachers, it is essential to foster critical thinking skills in students, not just to improve their language proficiency, but also to help them become independent, reflective, and thoughtful individuals. Critical thinking enhances students' ability to analyze, evaluate, and create ideas, which can contribute significantly to their overall cognitive development. This article explores the importance of promoting critical thinking in English language classes and provides effective strategies for teachers to integrate critical thinking activities into their lessons. Critical thinking involves the ability to think clearly, reason logically, and question assumptions. In the context of language learning, it means encouraging students to engage with texts, conversations, and language concepts actively and reflectively. It helps learners understand not just what is being said, but also why it is being said and how the ideas can be interpreted and applied in different contexts.

By promoting critical thinking, English language classes do more than teach vocabulary and grammar. Students develop skills such as problem-solving, analysis, synthesis, and evaluation, all of which are transferable to other areas of life. Moreover, critical thinking allows learners to form their own opinions, participate meaningfully in discussions, and be more creative in their language use.

Strategies for Promoting Critical Thinking in English Classes

✓ Encourage Questioning and Discussion. One of the most effective ways to promote critical thinking is to foster a classroom environment where students feel comfortable asking questions and engaging in discussions. Teachers can pose open-ended questions that require more than just factual answers. For example, instead of asking, "What is the main idea of this article?" the teacher might ask, "What are the underlying assumptions of this

article, and do you agree with them?" This encourages students to go beyond the surface and think more deeply about the content.

✓ Use Problem-Solving Activities. Problem-solving tasks, such as debates, role plays, and case studies, are excellent ways to engage students' critical thinking skills. For example, in a debate, students must not only defend their opinions but also listen to and critically evaluate the arguments of others. This encourages them to consider multiple perspectives and refine their ideas in response to new information.

✓ Incorporate Real-Life Topics. Discussing real-world issues or current events in English classes helps students connect their language learning to the world around them. Topics like climate change, technology, and social justice can spark critical thinking and allow students to explore these issues through the lens of language. This approach not only improves language skills but also encourages students to reflect on and question the world they live in.

✓oup work is a great way to foster critical thinking because it allows students to interact with others, share ideas, and debate different points of view. Teachers can assign group projects where students must work together to research a topic, analyze information, and present their findings. Working in teams encourages students to communicate effectively, consider different viewpoints, and build stronger arguments.

✓ Encourage Reflection and Self-Assessment. After completing a lesson or activity, it's valuable for students to reflect on their learning and assess their own progress. Teachers can ask students to write journal entries or participate in discussions about what they learned and how they can apply it. This type of reflection encourages students to be more self-aware and think critically about their own learning process.

✓ Use Creative Tasks. Creative tasks such as storytelling, writing essays, or creating multimedia projects give students the opportunity to use their language skills in a more imaginative way. These tasks often require students to think critically as they synthesize information, organize ideas, and present them in a creative format.

Benefits of Promoting Critical Thinking in English Classes

- Improved Language Proficiency. When students engage in critical thinking, they become more active learners. They don't just memorize vocabulary or grammar rules; instead, they actively use language to think, discuss, and problem-solve. This leads to better retention and a deeper understanding of the language.
- Enhanced Problem-Solving Skills. By engaging in activities that require critical thinking, students develop the ability to approach problems logically and creatively. This is a valuable skill that extends beyond the classroom and into real-life situations.
- Increased Confidence. As students become more comfortable with expressing their ideas and engaging in critical discussions, their confidence in using the English language grows. They learn to articulate their thoughts clearly, listen to others' viewpoints, and support their arguments effectively.
- Preparation for Real-World Challenges. In today's world, the ability to think critically is vital. By promoting critical thinking in English language classes, teachers prepare students to handle complex issues, make informed decisions, and adapt to new challenges in their personal and professional lives.

Promoting critical thinking in English language classes is essential for developing well-rounded students who are not only proficient in language but also skilled in analysis, reflection, and problem-solving. Teachers can use a variety of strategies, such as encouraging questioning, using real-life topics, promoting collaboration, and incorporating creative tasks, to create an environment where critical thinking thrives. Ultimately, fostering these skills equips students with the tools they need to succeed in both their academic journey and in life beyond the classroom.

REFERENCES

1. Brookfield, S. D. (2012). Teaching for Critical Thinking: Tools and Techniques to Help Students Question Their Assumptions. San Francisco: Jossey-Bass.
2. Facione, P. A. (2015). Critical Thinking: What It Is and Why It Counts. Insight Assessment.
3. Paul, R., & Elder, L. (2014). The Miniature Guide to Critical Thinking Concepts and Tools. Foundation for Critical Thinking.
4. Brown, H. D. (2007). Principles of Language Learning and Teaching (5th ed.). Pearson Longman.

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА СЫНИ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТІН ДАМЫТУ

Игибаева А.А.

Түйіндеме. Бұл мақала ағылшын тілі сабақтарында сыни ойлау қабілетін дамытуға арналған. Сыни ойлау – бұл студенттердің ой-өрісін кеңейтіп, оларды тек тілдік дағдыларды меңгеруге ғана емес, сондай-ақ өз пікірін құра білуге, ақпаратты бағалай алуға және түрлі көзқарастарды талдай білуге үйретеді. Бұл дағдылар олардың тек академиялық өмірінде ғана емес, жалпы өмірде де маңызды рөл атқарады. Мен бұл мақалада ағылшын тілін оқыту процесінде сыни ойлау қабілетін дамыту үшін қолдануға болатын әдістер мен тәсілдерді қарастырдым. Мұғалімдер мен білім алушылар үшін сыни ойлау дағдыларын дамытуға бағытталған тиімді стратегияларды талқылап, осы маңызды аспектінің ағылшын тілі сабақтарында қалай жүзеге асырылуы керек екендігін көрсеткім келді. Мақалада ұсынылған идеялар мен әдістер білім беру саласында жаңа көзқарас қалыптастыруға және оқушыларды өз ойларын еркін әрі сыни түрде жеткізуге дайындауға көмектеседі деп сенемін.

Түйінді сөздер: сыни ойлау, оқыту әдістері, тіл үйрену, шығармашылық ойлау, талдау.

МРНТИ 14.07.07

Каскирбаева А.Х.
КГУ «Гимназия №130 им. И.Жансугурова»
(Алматы, Казахстан)

ОБОСНОВАНИЕ КРИТЕРИЕВ ОЦЕНКИ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ

Аннотация. В статье рассматриваются теоретические и практические аспекты формирования критериев оценки качества образования. Проанализированы существующие подходы к определению качества образовательного процесса, выделены ключевые показатели и их значимость для различных уровней образования. Особое внимание уделяется проблеме объективности оценки, а также методологическим основам разработки и применения критериев. Авторы предлагают рекомендации по совершенствованию системы оценки качества образования, ориентированные на современные вызовы и потребности образовательной сферы.

Ключевые слова: качество образования, критерии оценки, образовательный процесс, мониторинг качества, аккредитация, компетентностный подход, образовательные стандарты, система образования, педагогические технологии, показатели эффективности.

Введение. Качество образования является одним из ключевых факторов, определяющих уровень социально-экономического развития общества. В условиях стремительно меняющихся требований рынка труда и информационного общества возрастает необходимость разработки обоснованных критериев оценки качества образования. Эти критерии должны учитывать как теоретические аспекты, связанные с научными подходами к определению сущности и содержания качества образования, так и практические аспекты, включающие методы и инструменты измерения образовательных результатов.

Оценка качества образования является ключевым аспектом развития образовательных систем. Она позволяет выявлять сильные и слабые стороны обучения, разрабатывать стратегии его совершенствования. В данной работе рассматриваются труды отечественных и зарубежных учёных, изучающих вопросы методологии, критериев и инструментов оценки качества образования.

Актуальность данной темы обусловлена потребностью в объективной оценке образовательных процессов и результатов, что является необходимым условием для совершенствования образовательной системы. Существующие методики оценки качества образования нередко сталкиваются с проблемами субъективности, ограниченной применимости или недостаточной валидности, что делает необходимым дальнейшее теоретическое обоснование и развитие практических механизмов оценки.

Научная новизна данного исследования заключается в комплексном анализе критериев оценки качества образования с учётом современных тенденций цифровизации, персонализированного обучения и международных практик оценки образовательных достижений, сочетающий традиционные методы

оценки с инновационными инструментами, основанными на анализе больших данных и адаптивных образовательных технологиях.

Целью исследования является анализ и систематизация критериев оценки качества образования, а также выявление их теоретических и практических аспектов. Для достижения этой цели будут рассмотрены основные подходы к оценке качества образования, выделены ключевые показатели и предложены возможные пути их совершенствования в профильных классах на уровне КГУ «Гимназия №130 им.И.Жансугурова» Управления образования города Алматы.

Объектом исследования является процесс управления качеством подготовки учащихся в системе общего среднего образования КГУ «Гимназия №130 им. И.Жансугурова» Управления образования города Алматы, которая включает систему оценки качества образования, теоретические модели, методологические подходы и практические инструменты измерения образовательных результатов.

Предмет исследования – критерии и индикаторы качества образования, их теоретическое обоснование и практическое применение в современных образовательных системах на примере КГУ «Гимназия №130 им. И.Жансугурова» Управления образования города Алматы.

Ожидаемые результаты исследования включают разработку обоснованных критериев оценки качества образования, анализ их применимости в различных образовательных контекстах, а также предложения по совершенствованию системы оценки образовательных результатов.

В рамках исследования проведён анализ работ отечественных и зарубежных ученых, посвящённых проблемам оценки качества образования. Среди отечественных исследователей можно выделить труды Кусаинова Аскарбека Кабыкеновича, доктора педагогических наук, профессора, академика, Момынбаева Байзака Копирбаевича, доктора педагогических наук, профессора, в которых рассматриваются методологические основы оценки качества образования, вопросы стандартизации и мониторинга, внедрения системы новых критериев для определения качества учебников, анализ от промежуточного государственного контроля к внешней оценке учебных достижений. В своих трудах отечественные ученые уделяют внимание вопросам объективности и справедливости оценки, включая использование искусственного интеллекта в анализе результатов тестирования. Среди ученых ближнего зарубежья труды Смирнова Александра Вячеславовича, Иванова Петра Петровича, Петрова Виктора Ивановича, которые посвящены вопросам оценки качества знаний учащихся. Авторы рассматривают различные методы диагностики, включая тестирование, рейтинговые системы и цифровые технологии. Особое внимание уделяется объективности оценивания, влиянию педагогической диагностики на успеваемость и мотивацию учащихся. Исследования анализируют современные подходы к мониторингу знаний и факторы, влияющие на их качество, предлагая пути совершенствования образовательного процесса. Среди зарубежных ученых, такие как Дж. Биггс, П. Рэмсден, Э. Глейзер, которые уделяют внимание оценке глубины усвоения знаний и развитию критического мышления. В своих работах они предлагают различные модели оценки: акцентируют внимание на таких аспектах, как компетентностный подход, цифровые технологии в образовании и международные системы оценки качества.

Проведенный литературный обзор охватывает основные направления исследований в области оценки качества образования, включая концептуальные подходы, методы измерения и анализа образовательных достижений, а также сравнительный анализ национальных и международных систем оценки. Данный обзор позволит выявить ключевые проблемы и перспективные направления в данной сфере.

Основная часть (методика)

Для успешного управления качеством образования в школе следует применять комплексный подход, включающий несколько методов и техник, которые будут учитывать как объективные, так и субъективные показатели процесса обучения.

1. Теоретические аспекты оценки качества образования

Вопрос оценки качества образования является одной из центральных проблем педагогики и образовательного менеджмента. Казахстанские исследователи рассматривают проблему оценки качества образования через призму компетентностного подхода. Так, Айтжанова Сауле Сериковна (2018, с. 112) подчеркивает, что одним из важнейших критериев оценки качества образования является способность выпускников адаптироваться к изменяющимся условиям рынка труда.

2. Практические аспекты оценки качества образования

На практике оценка качества образования осуществляется с использованием различных методик. Одним из наиболее распространенных методов является мониторинг образовательных достижений учащихся. В Казахстане активно внедряется национальная система оценки качества образования, основанная на международных стандартах. В исследованиях Кубенова Бакыта Абдрахмановича (2019, с. 156) указывается, что мониторинг образовательного процесса должен учитывать не только академические достижения учащихся, но и их личностное развитие.

3. Современные тенденции в оценке качества образования

Современные образовательные системы ориентируются на интеграцию цифровых технологий в процесс оценки качества образования. В исследованиях Касымова Даурена Талгатовича (2020, с. 134) отмечается, что цифровизация образовательного процесса позволяет более объективно анализировать уровень подготовки студентов и прогнозировать их дальнейшую профессиональную траекторию.

Кроме того, в условиях глобализации все большее значение приобретают международные рейтинги вузов. По мнению Мухина Юрия Викторовича (2021, с. 167), участие образовательных организаций в международных рейтингах способствует повышению их конкурентоспособности и улучшению образовательных программ.

В рамках данного исследования в гимназии №130 был проведен мониторинг и оценка образовательных результатов с использованием современных технологий, такой как электронный журнал Kundelik.kz, анализ результатов прохождения мониторинга образовательных достижений обучающихся казахстанского национального исследования качества знаний школьников, которое позволило выявить сильные и слабые стороны в учебном процессе. Также мониторинг проводился методом традиционного тестирования, административного входного контроля и анализом учебной активности учащихся.

Проведенный мониторинг за три года

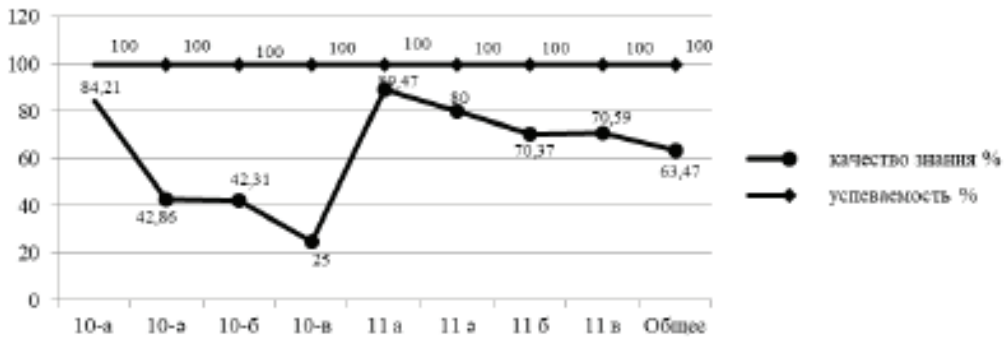

Рисунок 1. Мониторинг качества знания 2021-2022 учебный год

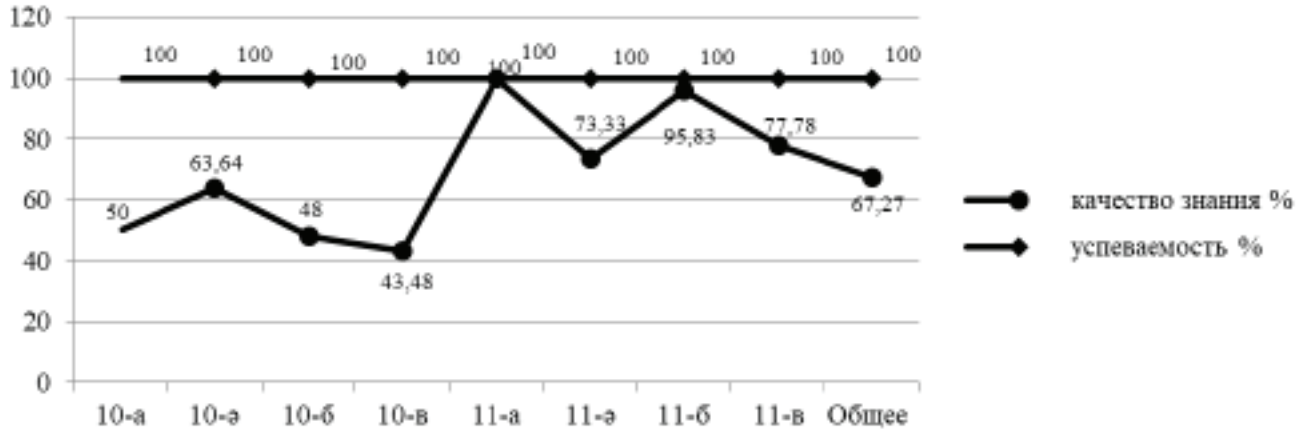

Рисунок 2. Мониторинг качества знания 2022-2023 учебный год

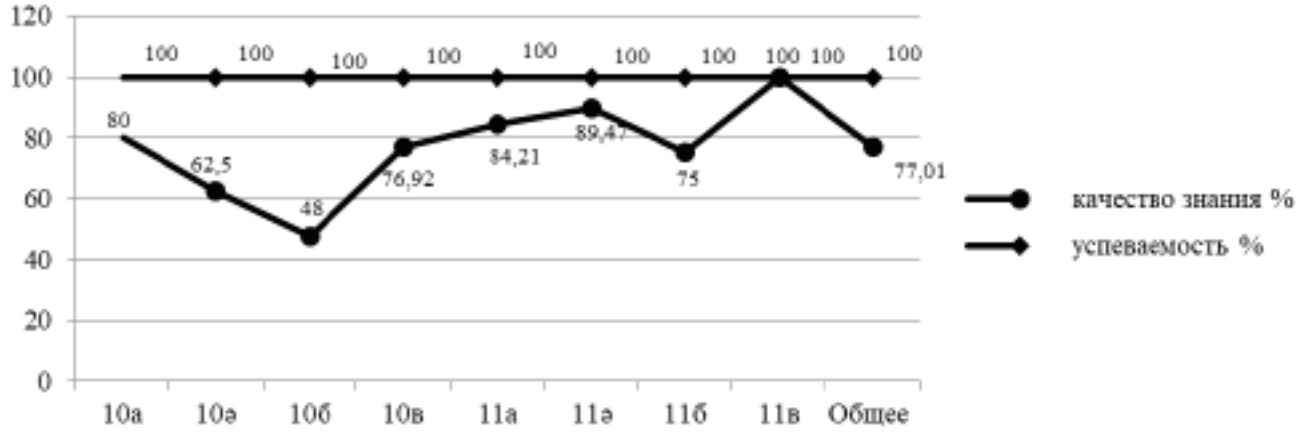

Рисунок 3. Мониторинг качества знания 2023-2024 учебный год

позволил объективно оценить знания и навыки учащихся, динамику пересмотра и адаптации рабочих (учебных) программ к изменяющимся потребностям учащихся, новым образовательным стандартам и методикам.

Проведенные анкетирование и опросы, позволили изучить удовлетворённость обучающихся и педагогов образовательным процессом.

Важную роль в управление качеством образования в гимназии №130 играет и внедрение педагогами новых педагогических технологий и методик обучения, таких как проектное обучение, методы активных форм обучения, а также использование мультимедийных и информационных технологий, искусственного интеллекта и как все это повышает мотивацию учащихся и способствует более глубокому усвоению материала.

В рамках исследования критериев оценки качества знаний учащихся в гимназии №130, как пилот на примере параллели 11-х классов (выпускных) были внедрены новые методики оценивания, направленные на повышение объективности и эффективности образовательного процесса.

После внедрения новой системы оценки получены следующие результаты:

Повышение мотивации учащихся к обучению за счет прозрачности и справедливости оценивания;

Улучшение качества знания на 7,06% в сравнении с предыдущим учебным годом;

Повышение удовлетворенности родителей и учеников процессом оценивания.

Таблица 4.

Качества знания параллели 11-х классов 2022-2023 учебный год

Класс	Ученики							Общий % кач. зн.	Успеваемость %
	Всего	Отличники		Хорошисты		Успевающие			
		Всего	%	Всего	%	Всего	%		
11-а	16	9	56,25	7	43,75	0	0	100	100
11-ә	15	2	13,33	9	60	4	26,67	73,33	100
11-б	24	6	25	17	70,83	1	4,17	95,83	100
11-в	18	5	27,78	9	50	4	22,22	77,78	100
Общее	73	22	30,59	42	56,14	9	13,26	80,67	100

Таблица 5.

Качества знания параллели 11-х классов 2023-2024 учебный год

Класс	Ученики							Общий % кач. зн.	Успеваемость %
	Всего	Отличники		Хорошисты		Успевающие			
		Всего	%	Всего	%	Всего	%		
11а	19	3	15,79	13	68,42	3	15,79	84,21	100
11ә	19	1	5,26	16	84,21	2	10,53	89,47	100
11б	24	5	20,83	13	54,17	6	25	75	100
11в	23	5	21,74	18	78,26	0	0	100	100
Общее	85	14	15,9	60	71,26	11	12,83	87,06	100

Выводы и рекомендации. В результате проведенного исследования и внедрения новых критериев оценки можно сделать вывод, что более объективная и структурированная система оценивания положительно влияет на качество знаний учащихся. Рекомендуется продолжить мониторинг эффективности системы, адаптировать критерии под различные учебные дисциплины и расширять практику их применения в других образовательных учреждениях.

Заключение. Оценка качества образовательного процесса является важным инструментом для обеспечения эффективности и соответствия системы образования современным требованиям. Она позволяет выявлять сильные и слабые стороны учебного процесса, анализировать достижения обучающихся и разрабатывать стратегии для его совершенствования. В ходе исследования были рассмотрены теоретические основы формирования критериев оценки, а также их практическое применение.

Выявлено, что эффективные критерии оценки должны быть комплексными, учитывать не только академические достижения обучающихся, но и развитие их компетенций, социальную адаптацию и готовность к профессиональной деятельности. Кроме того, важную роль играет сбалансированное сочетание количественных и качественных методов оценки, что позволяет получать более объективные данные о состоянии образовательной системы.

Применение различных методов оценки, таких как анкетирование, мониторинг успеваемости, экспертные заключения и анализ образовательных стандартов, способствует получению объективной картины качества образования. Современные технологии и цифровые инструменты также играют значительную роль в улучшении процессов оценки.

Практический анализ показал, что

внедрение современных инструментов оценки, таких как цифровые технологии и аналитические системы, способствует повышению прозрачности образовательного процесса и своевременной корректировке учебных программ.

Таким образом, комплексный подход к оценке качества образования обеспечивает повышение его эффективности, соответствие требованиям рынка труда и удовлетворение потребностей обучающихся. Обоснованные критерии оценки качества образования способствуют его постоянному совершенствованию, повышению конкурентоспособности выпускников и устойчивому развитию системы образования в целом.

Внедрение инновационных методов и постоянное совершенствование системы оценки способствуют развитию образовательной среды, ориентированной на высокие стандарты знаний и навыков. Дальнейшие исследования в этой области могут быть направлены на разработку новых методик оценки, адаптированных к изменяющимся требованиям оценки качества знания в образовательном процессе.

ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА

Статья из журнала

1. Айтжанова С. С. Оценка качества образования в Казахстане: современные тенденции и перспективы // Вестник педагогики. – 2018. – №4. – С. 112–120.
2. Касымов Д. Т. Цифровые технологии в оценке качества высшего образования // Образовательные технологии. – 2020. – №2. – С. 134–142.
3. Селиванов В. А. Критерии качества образования: теоретические аспекты. – Санкт-Петербург: Университетская книга, 2016. – 304 с.
4. Филоненко И. В. Оценка компетентностного подхода в образовании: взгляд работодателей // Высшее образование сегодня. – 2016. – №5. – С. 89–97.
5. Смирнов Александр Васильевич. Качество образования в современной педагогике. – М.: Наука, 2020. – с. 45-50.
6. Сидоров Константин Николаевич. Системный подход в образовании. – Новосибирск: Образование, 2021. – с. 55-63.

Книги

7. Кубенов Б. А. Мониторинг образовательного процесса: национальный и международный опыт. – Алматы: Издательство КазНУ, 2019. – 256 с.
8. Кузнецов Олег Геннадьевич. Рейтинговые исследования в образовании. – Ростов-на-Дону: ЮФУ, 2020. – с. 40-47.
9. Лебедев Алексей Сергеевич. Тестирование как метод оценки знаний. – Томск: ТГУ, 2019. – с. 90-98.
10. Алексеев Дмитрий Владимирович. Мониторинг образовательных результатов. – Воронеж: ВГУ, 2021. – с. 60-68.
11. Шамова Т. И. Внутренний и внешний контроль качества образования. – Москва: Просвещение, 2012. – 192 с.
12. Мухин Ю. В. Международные рейтинги вузов: влияние на качество образования. – Москва: Академкнига, 2021. – 198 с.

БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН БАҒАЛАУ ӨЛШЕМШАРТТАРЫНЫҢ НЕГІЗДЕМЕСІ: ТЕОРИЯЛЫҚ ЖӘНЕ ПРАКТИКАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

Каскирбаева А.Х.

Түйіндеме. Мақалада білім беру сапасын бағалау өлшемшарттарын қалыптастырудың теориялық және практикалық аспектілері қарастырылды. Білім беру процесінің сапасын анықтаудың қолданылып жүрген тәсілдері талданып, негізгі көрсеткіштер мен олардың білім берудің түрлі деңгейлері үшін маңызы көрсетілді. Білімді әділ бағалау проблемасына, сондай-ақ өлшемшарттарды әзірлеу мен қолданудың әдістемелік негіздеріне ерекше көңіл бөлінді. Авторлар білім беру сапасын бағалаудың осы саладағы проблемаларды шешіп, қажеттіліктерді өтеуге бағытталған жүйесін жетілдіру жолдарын ұсынды.

Түйінді сөздер: білім беру сапасы, бағалау өлшемшарттары, білім беру процесі, сапа мониторингі, аккредиттеу, құзыреттілік көзқарас, білім беру стандарттары, білім беру жүйесі, педагогикалық технологиялар, нәтиже көрсеткіштері.

JUSTIFICATION OF CRITERIA FOR ASSESSING THE QUALITY OF EDUCATION: THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS

Kaskirbayeva A.Kh.

Abstract. The article examines theoretical and practical aspects of the formation of criteria for assessing the quality of education. The existing approaches to determining the quality of the educational process are analysed, key indicators and their significance for various levels of education are identified. Particular attention is paid to the problem of objectivity of assessment, as well as the methodological foundations for the development and application of criteria. The authors offer recommendations for improving the education quality assessment system, focused on modern challenges and needs of the educational sphere.

Keywords: quality of education, evaluation criteria, educational process, quality monitoring, accreditation, competence-based approach, educational standards, education system, pedagogical technologies, performance indicators.

МРНТИ 14.07.09

Есентаева А.И., Малик М.М.
«Өрлеу» БАҰО» АҚФ Алматы қаласы бойынша КДИ
(Алматы, Қазақстан)

ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫ: ӘДІСТЕР МЕН ТӘСІЛДЕР

XXI ғасыр адамының басты дағдыларының бірі – сауаттылық.

Сауаттылық – бұл дәстүрлі тұрғыдан алып қарағанда, адамның ана тілінің грамматикалық нормаларына сәйкес оқу және жазу дағдыларын меңгеруінің белгілі бір деңгейі. Функционалдық сауаттылық – адамның сыртқы ортамен қарым-қатынасқа түсу және онда барынша тез бейімделу және жұмыс істеу қабілеті. Қарапайым сауаттылыққа жеке тұлғаның оқу, түсіну, қарапайым қысқа мәтіндерді құрастыру және қарапайым арифметикалық әрекеттерді жүзеге асыру қабілеті ретінде болса, функционалдық сауаттылық – әлеуметтік қатынастар жүйесінде тұлғаның қалыпты жұмыс істеуін қамтамасыз ететін білімнің, іскерлік пен дағдылардың жоғары деңгейі. Функционалдық сауаттылықтың негізгі дағдылары – оқу сауаттылығы. Қазіргі қоғамда ақпаратпен жұмыс істей білу – табысты нәтиженің міндетті шарты. Оқу сауаттылығының нақты мазмұны дара тұлғаның дамуына қойылатын қоғамдық талаптарға байланысты құбылмалы сипатқа ие болады. Ол қарапайым оқу, жазу, санау біліктіліктерінен бастап, адамның әлеуметтік үдерістерге саналы түрде қатысуына мүмкіндік беретін, қоғамдық қажеттігі айқын кешенді білімдер мен біліктерден құралатын функционалдық сауаттылықты меңгеруді де қамтиды. Яғни функционалдық сауаттылық белгілі бір кезеңге сай субъектінің алған білімі мен білігі негізінде сауатты іс-әрекет ете алуы деген мағынаны білдіреді.

«Оқу сауаттылығы» адам баласының қоғам өміріне араласу үшін жазба мәтіндерді түсініп және оған рефлексия жасай білуін, оның мазмұнын өз мақсаттарына пайдалана алуын, білімі мен мүмкіндіктерін дамытуын білдіреді [1].

Қазіргі уақытта жалпы орта білім беру жүйесіндегі пәндерді оқыту талаптары жаңартылған білім мазмұнымен сабақтас болып отырғандықтан мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту тәжірибесіне баса назар аударылуда. Ғылыми-педагогикалық әдебиеттерде оқу сауаттылығының жалпы, оқу, ақпараттық, коммуникативтік, компьютерлік және тұрмыстық сияқты түрлері көрсетіледі. Жаңа ғасыр оқушылары сандық ұрпақ деп аталатындықтан оларда визуалды қабылдау коды басым болады, сол себепті сабақ барысында мұғалімдер вербалды-логикалық ойлауды қалыптастыруға ықпал ететін оқушылардың мәтінді оқу және түсіну дағдыларын дамытуға көп көңіл бөле бастады [2].

Оқу сауаттылығы – бұл тек мәтінді оқып шығу ғана емес, оны түсіну, мағынасын ашу, талдау, бағалау және өмірде қолдана білу қабілеті. Бұл ұғым тек білім көлемін емес, ойлау қабілетін, логикасын және талдау шеберлігін де көрсетеді.Білім алушының оқу сауаттылығы қаншалықты жоғары болса, ол қоғамда өз орнын табуға, түрлі өмірлік жағдайларда дұрыс шешім қабылдауға дайын болады.

Оқу сауаттылығы тек мектеп

бағдарламасы, сынақ, бақылау кезеңдерінде емес, өмірдің барлық саласында маңызды. Оқу сауаттылығының жоғары адамның білім, таным көкжиегінің көрсеткіші төмендегідей нәтиже береді:

1. Кез келген ақпарат, мәтінді тез түсінеді;

2. Ақпаратты сұрыптап, маңыздысын ажырата алады;

3. Жалған мәлімет пен шынайы деректі салыстырып, саралай біледі;

4. Өз пікірін нақты әрі сенімді жеткізе алады.

Оқу сауаттылығы – бұл жай ғана білім емес, білімді ұғыну мәдениеті. Ол адамның дүниетанымын кеңейтеді, санасын оятады, шешім қабылдауға баулиды. Мұндай қабілеті бар тұлға тек мектепте ғана емес, өмірде де өз орнын таба алады.

Сондықтан бүгінгі білім алушының басты мақсаты – тек оқи білу емес, ойлана оқи білу, себебі оқу – уақытша, ал түсіне оқу – өмірлік қағида, нәтиже.

Мәтін – бұл жай сөйлемдер жиынтығы емес. Ол – ойдың, идеяның, эмоцияның тасымалдаушысы. Мәтін арқылы оқушы таным көкжиегін кеңейтеді, түрлі көзқарастармен танысады, өз ойын жүйелі жеткізуге үйренеді. Ал осындай білім мен қабілетті дамытуда мәтінмен жұмыстың әдіс-тәсілдерін жүйелі түрде меңгеру аса маңызды.

Мәтінмен жұмыс істеу үдерісі бірнеше кезеңнен тұрады. Әр кезең оқушының мәтінмен жұмыс істеу шеберлігін арттыруға бағытталған.

1. Мәтінге дейінгі кезең. Бұл кезеңде оқушы мәтінді оқуға дайындалады. Алдын ала болжам жасау, тақырыпты талқылау, суретке немесе тақырыпқа қарап, не туралы болатынын болжау сияқты әдістер арқылы қызығушылық оянады. «Бұл мәтін не туралы болуы мүмкін?», «Мен бұл тақырып жайлы не білемін?», «Нені білгім келеді?» деген сұрақтар оқушыны мәтінді ізденіспен оқуға жетелейді. Мәтінге дейінгі жұмыс – оқушының санасын мәтін қабылдауға бағыттайды.

2. Мәтінмен жұмыс кезеңі. Бұл – ең белсенді және шығармашылық кезең. Мәтінді оқу барысында оқушы логикалық ойлауын, талдау дағдыларын, есте сақтау қабілетін іске қосады. Мәтінді мағыналық бөліктерге бөлу, негізгі ойды анықтау, автордың көзқарасын түсіну, көркемдегіш құралдарды ажырату, мәтіндегі себеп-салдарлық байланыстарды табу секілді әрекеттер осы сәтте жүзеге асады. Сонымен қатар оқушы мәтіннен өзіне таныс немесе жаңа ақпаратты бөліп, оны бұрынғы білімімен байланыстыра алады. Бұл кезде түрлі әдістер қолданылады: мәтінге сұрақ қою, қысқаша мазмұндау, кедергілергн бағытталған (проблемалық) сұрақтарға жауап беру, басты және қосымша ақпаратты ажырату, мәтіндегі деректердің шынайы, жалған екендігін анықтау және т.б. Мәтінмен жұмыс барысында оқушыда сыни ойлау қалыптасады. Ол тек авторды тыңдап қоймай, өз ойымен салыстыра отырып, келісу не келіспеу себебін дәлелдей алады. Оқушы мәтінді жай оқырман ретінде емес, пікір білдіруші тұлға ретінде қабылдай бастайды. Осы кезде оқушы «оқушы» деңгейінен шығып, «оқырман» деңгейіне көтеріледі.

3. Мәтіннен кейінгі кезең. Мәтінді оқып болған соң, оның мәнін өмірмен байланыстыру, қорытынды жасау, шығармашылық жұмыстар арқылы жаңа мазмұн жасау – оқу үдерісінің маңызды бөлігі. Оқушы мәтін мазмұнына сүйене отырып, эссе жазады, кейіпкерге хат жазады, мәтінге жалғастыру ұсынады немесе баламалы шешімдер ұсынады. Бұл кезеңде оқушының жеке көзқарасы, оқушы үні, оқушы даты, интенциясы, пікірі, өмірлік тәжірибесі, қиялы мен ішкі дүниесі мәтінмен тоғысып, бірегей нәтиже береді. Мұндай жұмыс арқылы оқушыда жауапкершілік, талғампаздық, еркін ойлау, тілдік қорды байыту секілді дағдылар қалыптасады. Әсіресе әдеби мәтінмен жұмыс істеу кезінде оқушы кейіпкер мінезі арқылы өмірді таниды,

адамгершілік құндылықтарды саралайды.

Мәтінмен жұмыс – оқушыны жан-жақты дамытудың негізгі жолы. Ол тілдік құзыреттілікті ғана емес, ақпараттық, коммуникативтік және әлеуметтік дағдыларды да дамытады. Қоғамдық өмірде өз ойын ашық әрі нақты жеткізе алатын, ақпаратты сараптай алатын, дәлелді пікір ұсынатын тұлға – заманауи қоғамның сұранысына сай маман. Сондықтан да мектеп қабырғасынан бастап бұл қабілетті қалыптастырудың маңызы зор.

Қазіргі таңда мәтінмен жұмыс істеуге арналған сан түрлі әдістер бар: болжау, қойылым, рөлдік ойындар, пікірталас, ой қозғау, кластер, синквейн, автор орындығы, пікір картасы және тағы басқалары. Мұғалім осы әдістерді мәтіннің түрі мен мазмұнына қарай таңдап қолдана білуі қажет. Оқушылармен жүргізілген әрбір мазмұнды жұмыс тек білім беріп қана қоймай, баланың жан дүниесін байытып, шығармашылық әлеуетін оятады.

Мәтінмен жұмыс істеу – бұл оқушыны ойлануға, сұрақ қоюға, жауап іздеуге, көзқарас білдіруге үйретететін құнды құрал. Әрбір мәтін – баланың санасына салынатын рухани тұқым. Ол тұқым дұрыс бағытпен, дұрыс әдіспен егілсе ғана, терең түсінік пен мықты білімнің жемісін береді. Олай болса, ұстаздың міндеті – мәтінді жаттап алу емес, онымен өмірлік байланыс орнатуға жетелейтін жолды көрсету. Ал оқушының міндеті – мәтінді тек көзбен оқу емес, жүрекпен ұғыну.

Оқу сауаттылығын қалыптастыруға арналған әдістер:

№1 әдіс – мәтіннің сұрағын оқу. Сұрақтың тапсырмасын оқысаңыз, мәтінді оқығанда автоматты түрде адамның миы оны түсінуге және шешуге бейімделіп оқитын болады. Мәтінді оқымас бұрын, алдымен жауап нұсқаларына көз жүгіртсеңіз, мәтінде не туралы айтылғанын, сізден нені сұрап тұрғанын жеңіл түсінесіз, дұрыс жауап бересіз, уақытты ұтасыз.

№2 әдіс – сұрақтың баяндауыш (етістік, үстеу, т.б.) формасына басты назар аударыңыз. «Айтылмаған», «берілмеген», «жатпайды», кешегілер, т.б. болымсыз тапсырмалар немесе антоним (қарама-қарсы мағынадағы сөздер) кездеседі. Мұндай болымсыз сұрақтарға абай болыңыз. Асты сызылған сөздерді де мұқият оқыңыз.

№3 әдіс – барлық жауап нұсқаларын міндетті түрде мұқият қарап шығыңыз. Жауап нұсқалары өзара ұқсас, мағыналас, синоним болуы мүмкін.

№4 әдіс – сұрақтарды өзіңіздің ыңғайыңызға қарай емес, сұрақта сізден не сұрап тұрғанына қарай тұжырым жасаңыз. Мәтіндегі ойды түсінбеуіңіз мүмкін, бірақ сізден не сұрап тұрғаны маңызды, себебі сұралған ақпараттар мәтінде қарастырылған, қозғалған, көрінісі бар.

№5 әдіс – ұзақ, көлемді тапсырмалардан қорықпаңыз. Сұрақтың ұзақтығы мен қиындығы көбінесе бірдей емес. Беттің жартысын алатын сұрақтар басқаларға қарағанда әлдеқайда жеңіл болуым мүмкін. Ұзақ сұрақтарда көбінесе оқиға беріледі де, оны көз алдыңызға елестетіп, есте сақтау өте жеңіл болғаны үшін сұрақты оңай шешесіз.

№6 әдіс – мәтіннің негізгі ойы әдетте соңғы сөйлемдерде келеді. Ерекше жағдайларды есептемегенде, мәтіннің негізгі ойын соңғы сөйлемнен немесе азат жолдан іздеңіз.

№7 әдіс – дағды қалыптастыру. Тәжірибе жинақтау, ұпайды (балл) көтеру үшін күн сайын кем дегенде 3 тест мәтіндерін шешіңіз. Уақыт. Логика. Жылдамдық. Шешім.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. «Основные результаты международного исследования PISA 2015», 2017 год: Национальный отчет/С.Ирсалиев, А. Култуманова, Е. Сабырұлы, М. Аманғазы – Астана: АО «Информационно-аналитический центр», 2017–241 стр.].

2. Хабаршы. Педагогикалық ғылымдар сериясы. №2 (63) 2020, 123 б.

Ресурстар:

1. iTest.kz – Оқу сауаттылығы. ҰБТ форматына сай тест үлгілері. Сілтемесі: https://itest.kz/kz/ent/oqu-sauattylyhy-3527

2. Online Test Pad – Оқу сауаттылығы (15 сұрақ). Мектеп оқушыларына арналған тест мәтіндері. Сілтемесі: https://onlinetestpad.com/ru/testview/1282880-oqu-sauattylyghy

3. Online Test Pad – Оқу сауаттылығы. Мәтінге негізделген тапсырмалар. Сілтемесі:https://onlinetestpad.com/kz/test/1295678-oqu-sauattylyghy-nusqa-1

4. Joo.kz – Оқу сауаттылығы квизі. ҰБТ-ға дайындыққа арналған. Сілтемесі: https://joo.kz/literacy-quiz

5. TestWizard – Оқу сауаттылығы (ҰБТ-2022). Сілтемесі: https://www.testwizard.ru/test.php?id=68923

6. Testcenter.kz – Сынақ (пробный) онлайн тестілеу. ҰБТ-ға дайындық үшін оқу сауаттылығы бойынша 20 сұрақтық тест. Сілтемесі: https://testcenter.kz/en/shkolnikam/ent/podgotovka-k-ent-cherez-probnoe-online-testirovanie/

7. PISA – Оқу сауаттылығы интерактивті сұрақтары. Халықаралық PISA стандартына сай тапсырмалар. Сілтемесі: https://www.oecd.org/en/about/programmes/pisa/pisa-test-reading.html

8. QAZTEST – Қазақ тілі бойынша оқу сауаттылығы. Тыңдауға, оқуға және жазуға арналған тапсырмалар. Сілтемесі: https://talkpal.ai/qaztest-exam-practice-for-kazakh-learners/

9. Bilimland.kz – Оқу сауаттылығы ресурстары. Интерактивті тапсырмалар мен бейнематериалдар. Сілтемесі: https://bilimland.kz/kk

10.Пит Дадли. ″Lesson Study″: теория и практика применения // http://figym.kz/uploads/LS_tpp.

11. Исследование учителем собственной практики. Методическое пособие/ Сагинов К.М., Атейбек С.Т., Ермагамбетова Г.Н. – Астана: АО.

МРНТИ 14.07.07

Қырықбаев А.Б.
№169 мектеп-лицейі
(Алматы, Қазақстан)

ЖАРАТЫЛЫСТАНУ ПӘНДЕРІ МЕН ҚАЗАҚ ТІЛІ: ОРТАҚ МӘТІНДЕР НЕГІЗІНДЕ ЖҰМЫС

Түйіндеме. Мақалада жаратылыстану пәндері мен қазақ тілі сабақтарын ортақ мәтіндер арқылы кіріктіре оқытудың маңыздылығы мен тиімді жолдары қарастырылады. Мақалада тиімді әдіс-тәсілдер ұсынылып, кіріктірілген сабақтың оқу процесіне берер пайдасы талданады. Бұл бағыттағы жұмыс білім беру мазмұнын жаңарту мақсаттарына сай келеді және оқушының жан-жақты дамуына жағдай жасайды.

Түйінді сөздер: пәнаралық байланыс, ортақ мәтін, оқу сауаттылығы, қазақ тілі, жаратылыстану пәндері, мәтінмен жұмыс, терминология, функционалдық сауаттылық, кіріктірілген оқыту, білім сапасы.

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде пәндер арасындағы байланысты орнатып, оқушылардың білімін кешенді түрде қалыптастыру басты міндеттердің бірі болып отыр. Осы тұрғыда жаратылыстану пәндері мен қазақ тілі пәнін кіріктіре оқыту – оқушылардың оқу сауаттылығын, тілдік және ғылыми танымдық қабілеттерін қатар дамытуға мүмкіндік береді. Ортақ мәтіндер арқылы жұмыс жүргізу – пәнаралық байланысты тиімді іске асырудың бір жолы. Бұл тәсіл оқушылардың тек тілдік білімін ғана емес, сонымен қатар ғылыми түсінігін кеңейтіп, өмірлік мәселелерді шешу дағдыларын жетілдіреді. Пәнаралық байланыс — оқу пәндерінің мазмұнын өзара үйлестіре отырып, оқушылардың білімін кешенді түрде қалыптастыру әдісі. Бұл тәсіл оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып, шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Мысалы, қазақ тілі сабағында экологиялық тақырыптағы мәтіндерді талдау арқылы оқушылардың жаратылыстану пәндерінен алған білімдерін нығайтуға болады [1] .

Қазақ тілі сабағында жаратылыстану бағытындағы мәтіндерді қолдану – оқушыны мәтінді түсінуге, ғылыми ақпаратты саралауға, терминдер мен ұғымдарды орынды пайдалануға, сондай-ақ өз ойын сауатты жеткізуге баулиды. Мақалада осы бағытта жүргізілетін жұмыстардың тиімділігі, әдіс-тәсілдері және оқу сауаттылығын арттырудағы рөлі қарастырылады.

Қазіргі білім беру жүйесінде пәнаралық байланысты жүзеге асыру – оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттырудың маңызды тетігі. Қазақ тілі мен жаратылыстану пәндерін ортақ мәтіндер арқылы кіріктіре оқыту оқушылардың тілдік дағдыларын дамытумен қатар, ғылыми ұғымдарды терең түсінуге мүмкіндік береді. Бұл тәсіл оқушылардың дүниетанымын кеңейтіп, білімді өмірлік жағдаяттарда қолдану қабілетін қалыптастырады. [2]

Пәнаралық байланыстың маңызы: Білім беру мазмұнын жаңарту жағдайында пәндердің арасындағы логикалық және мазмұндық байланыс — оқытудың сапасын арттыру құралы. Жаратылыстану пәндері (биология, химия, физика,

география) мен қазақ тілін ортақ мәтіндер арқылы біріктіру — оқушылардың танымдық қызығушылығын арттырып, нақты ғылымдар мен тілдік дағдыларды бір мезгілде дамытуға мүмкіндік береді. Бұл тәсіл оқушыны тек пәндік біліммен шектемей, алған ақпаратты өмірлік жағдаятта қолдануға үйретеді. [3]

2. Ортақ мәтіндер арқылы оқытудың тиімділігі

Жаратылыстану бағытындағы мәтіндер мазмұны ғылымилығымен, нақтылығымен ерекшеленеді. Қазақ тілі сабағында осындай мәтіндерді қолдану оқушылардың:

- мәтінді түсіну және ақпаратты іріктеу дағдысын;
- ғылыми терминологиямен жұмыс істеу қабілетін;
- функционалдық сауаттылығын;
- тақырып бойынша өз ойын жеткізу дағдысын дамытады.

Мысалы, география пәніндегі «Климаттық өзгеріс» тақырыбындағы мәтінді қазақ тілі сабағында талдап, негізгі ойды анықтау, жоспар құру, сөздікпен жұмыс жасау, эссе жазу тапсырмалары арқылы тілдік дағдымен қатар ғылыми танымды да қалыптастыруға болады.

3. Жұмыс түрлері мен әдіс-тәсілдер

Қазақ тілі сабақтарында жаратылыстану мәтіндерін тиімді қолдану үшін келесі әдістер ұсынылады:

Мәтінді мазмұндау және құрылымдық талдау: оқушылар мәтіннің тақырыбын, идеясын, негізгі бөліктерін анықтайды.

- Терминологиялық жұмыс: жаратылыстану терминдерін түсіндіріп, синоним, антоним, сөйлеммен қолдану.

- Жоба, презентация жасау: оқушылар экология, табиғат қорғау, энергия көздері секілді тақырыптарда жобалар жасап, қазақ тілінде қорғайды.

- Диалогтік оқыту: пікірталас, топтық жұмыс, сұрақ-жауап арқылы мәтін мазмұнын терең түсінеді.

- Жазба жұмыстар: эссе, пікір жазу, реферат арқылы тілдік және танымдық дамуға қол жеткізеді.

4. Нәтижесі мен тиімділігі

Ортақ мәтіндер негізінде оқыту оқушы бойында:

- мәтіндік және сөйлеу құзыреттілігін;
- пәнаралық байланысты тану;
- өмірмен байланыстыра ойлау;
- сыни және шығармашылық тұрғыда ойлау;
- өз ойын дәлелді, сауатты жеткізу дағдыларын қалыптастырады.

Бұл тәсіл оқушылардың оқу сауаттылығын арттырып қана қоймай, оларды өмірлік маңызды ақпаратпен жұмыс істеуге, жауапкершілікпен ой қорытуға баулиды.

- Ғылыми мәтіндерді талдау: Жаратылыстану пәндеріне қатысты мәтіндерді (мысалы, экология, климат өзгерісі, биологиялық процестер) қазақ тілі сабағында талдау арқылы оқушылардың пәндік білімін тереңдетуге болады.

Терминологиялық жұмыс: Жаратылыстану пәндерінде кездесетін терминдерді қазақ тілі сабағында түсіндіріп, олардың қолданылуын мысалдар арқылы көрсету оқушылардың сөздік қорын байытады.

Жазба жұмыстарын ұйымдастыру: Оқушыларға жаратылыстану тақырыптарында эссе, баяндама, пікір жазу тапсырмаларын беру арқылы олардың жазу дағдыларын дамытуға болады.

Қазақ тілі мен жаратылыстану пәндерін ортақ мәтіндер негізінде кіріктіре оқыту – оқушылардың білімін тереңдетіп, функционалдық сауаттылығын арттырудың тиімді жолы. Бұл тәсіл оқушылардың пәндер арасындағы байланысты түсініп, алған білімдерін өмірде қолдануға мүмкіндік береді. Мұғалімдерге пәнаралық байланысты жүзеге асыруда шығармашылықпен жұмыс істеп, оқу үдерісін тиімді ұйымдастыру ұсынылады.

Жаратылыстану пәндері мен қазақ тілін

ортақ мәтіндер арқылы кіріктіре оқыту – оқушының тілдік және пәндік білімін бір уақытта дамытудың тиімді жолы. Бұл тәсіл оқушылардың мәтінді түсіну, ақпаратты талдау, терминологиялық білімін кеңейту және өз ойын сауатты жеткізу қабілеттерін арттырады. Сонымен қатар, пәнаралық байланыс арқылы берілген тапсырмалар оқушылардың оқу сауаттылығын ғана емес, логикалық, сыни және шығармашылық ойлауын дамытуға мүмкіндік береді. [4]

Қазақ тілі сабағында экология, климат, биология, география сияқты тақырыптағы мәтіндерді қолдану арқылы мұғалім тек тілдік мақсатты емес, ғылыми түсініктерді де оқушы санасына сіңіре алады. Бұл тәсіл оқыту процесін мазмұнды, өмірмен байланысты және қызықты етеді.

Осылайша, жаратылыстану пәндері мен қазақ тілі арасындағы пәнаралық байланысты орнату — білім алушылардың жан-жақты дамуына ықпал ететін, заманауи білім беру талаптарына сай келетін нәтижелі әдіс екенін көрсетеді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Шілдебаев Ж.Б. Экологиялық білім қалыптастырудың пәндік жүйесі. Бастауыш мектеп, №4, Алматы, 2004, 15–24 б.

2. Кішібаева Д. Пәнаралық байланыстар. Қазақстан мектебі, 2005, №1, 31–35 б.

3. Әлімқұлова Э.Ж. Химияны жаратылыстану пәндерімен байланыстыра оқыту негізінде студенттердің экологиялық білімін жетілдіру. Абай атындағы АлМУ, Алматы, 2005.

4. Болтаев А.Д. Пәнаралық байланыс арқылы оқушыларға экологиялық тәрбие беру. Автореферат, канд. пед. наук, Алматы, 1994, 21 б.

ВАЖНОСТЬ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ ЧЕРЕЗ АУТЕНТИЧНЫЕ ТЕКСТЫ

Нурболат К., Иманбай В.О.

Аннотация. В статье рассматривается важность и эффективные пути интеграции уроков естествознания и казахского языка посредством общих текстов. В статье представлены эффективные методы и проанализированы преимущества интегрированных уроков для процесса обучения. Работа в этом направлении отвечает целям обновления содержания образования и создает условия для всестороннего развития ученика.

Ключевые слова: межпредметная коммуникация, общий текст, грамотность чтения, казахский язык, естественные науки, работа с текстом, терминология, функциональная грамотность, интегрированное обучение, качество образования.

МРНТИ 14.07.07

Нурболат К.
Абылай Хан атындағы ҚазХҚ және ӘТУ

Иманбай В.О.
«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы Алматы қаласы бойынша КДИ
(Алматы, Қазақстан)

ШЕТЕЛ ТІЛІН ТҮПНҰСҚАЛЫҚ МӘТІНДЕР АРҚЫЛЫ ОҚЫТУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Түйіндеме. Аутенттік материалдар студенттерді күнделікті жағдайларда тілді қолдану мен мәдени элементтермен таныстыратындықтан тіл үйрету үдерісінде өте маңызды. Соңғы уақытта түпнұсқа мәтіндер шет тілдерін оқытудың жаңа әдісі ретінде назар аударды. Сондықтан, бұл мақала түпнұсқа мәтіндерді пайдалану студенттердің тілін және мәдениетаралық дағдыларын қалай жақсартуға болатынын зерттейді. Тапсырмаға негізделген және коммуникативті оқыту әдістерін қолдана отырып, бұл материалдарды сабақта пайдалану үшін қалай бейімдеу керектігін қарастырады. Нәтижелерге сәйкес, нақты мәтіндер қазіргі тілді оқыту үшін өте маңызды, өйткені олар студенттердің белсенділігін арттырады, пайдалы тілдік дағдыларды және мәдени түсінуді арттырады. Тәжірибелік шешімдер мен кедергілерді шешу арқылы тәрбиешілерге оларды іс жүзінде қолданудың тиімді жолдары беріледі.

Түйінді сөздер: аутенттік материалдар, аутенттік мәтіндер, коммуникативті, мәдениетаралық құзыреттілік, тілдік дағды.

Кіріспе. Заманауи білім беру жүйесінде аутенттік мәтіндерді қолдану шет тілдерін оқытудың тиімділігін арттырудың маңызды тәсілі ретінде қарастырылуда. Бұл тәсіл оқушылардың тек грамматикалық дағдыларын ғана емес, олардың мәдениетаралық қарым-қатынасқа қабілеттілігін де дамытуға бағытталған. ЮНЕСКО мәліметтері бойынша, шет тілдерін оқытуда мәдени аспектілерге баса назар аудару тіл үйренушілердің мәдениаралық құзыреттілігін арттырып, олардың жаһандық ортада тиімді әрекет етуіне көмектеседі (ЮНЕСКО, 2021).

Сонымен қатар, зерттеулер көрсеткендей, оқушылар шынайы өмірдегі тілдік материалдармен жұмыс істегенде, олардың тілді игеру жылдамдығы мен қарым-қатынас жасау қабілеттері арта түседі. Мысалы, 2020 жылы өткізілген Cambridge Assessment зерттеуі аутенттік мәтіндерді қолданған студенттердің 78%-ы дәстүрлі әдістермен оқыған студенттерге қарағанда тілді жылдамырақ меңгеретінін көрсетті. Бұл көрсеткіштер аутенттік мәтіндерді шет тілдерін оқыту үдерісіне енгізудің қажеттілігін айқындайды.

Түпнұсқа мәтіндердің ерекшелігі олардың шынайы қарым-қатынас жағдайларын бейнелеуінде. Газеттер, жарнамалар, романдар, тіпті әлеуметтік желілердегі жазбалар сияқты аутенттік материалдар оқушыларды күнделікті тілдік ортаға жақындатады. Олар оқушыларға лингвистикалық нормаларды

ғана емес, сонымен қатар сол нормаларды қолдану мәдениетін де үйретеді. Бұл тәсіл оқытудың коммуникативтік бағыттылығын күшейтіп, оқушылардың тілге деген қызығушылығын арттырады.

Тақырыптың өзектілігі жаһандану үдерісінде ерекше көрініс табады. Бүгінгі күні халықаралық деңгейде тиімді қарым-қатынас жасау үшін лингвистикалық құзыреттілікті мәдени сезімталдықпен ұштастыру өте маңызды. Қазақстан Республикасының "Білім туралы" заңына сәйкес, білім беру үдерісі әлемдік стандарттарға сәйкестендіріліп, оқушыларды көпмәдениетті және көптілді қоғамға бейімдеуге бағытталуы керек (Қазақстан Республикасының "Білім туралы" Заңы, 2023).

Зерттеудің мақсаты – әртүрлі деңгейдегі студенттерге арналған аутенттік мәтіндерді бейімдеудің тиімді әдістерін анықтау және оларды шет тілдерін оқытуда қолдану арқылы оқушылардың коммуникативтік және мәдениетаралық құзыреттілігін дамыту. Осы зерттеу арқылы аутенттік материалдардың оқыту тәжірибесіне оң ықпал ететіні туралы жаңа деректер ұсыну көзделеді.

Әдебиеттік шолу. Аутенттік мәтіндерді қолдану әдістемесі бойынша шетелдік және отандық зерттеулер арасында айтарлықтай ұқсастықтар мен ерекшеліктер бар. Әлемдік тәжірибеде бұл әдіс тіл үйретудің коммуникативтік тәсіліне негізделсе, отандық ғалымдар оның мәдениетаралық құзыреттілікті дамытудағы рөлін ерекше атап өтеді.

Шетелдік зерттеулер. Шетелдік ғалымдар аутенттік мәтіндерді қолданудың тиімділігіне ерекше назар аударады. Widdowson (1990) [8] аутенттік мәтіндердің тілді үйрену үдерісінде шынайы тілдік жағдайды көрсететінін және студенттердің тілдік контексте дұрыс әрекет ету дағдыларын қалыптастыратынын атап көрсетеді. Сонымен қатар, Littlewood (1981) [9] студенттердің коммуникативтік қабілеттерін дамыту үшін түпнұсқа мәтіндерден алынған жаттығулардың маңыздылығын дәлелдейді. Осы бағытта жүргізілген зерттеулер студенттердің лексикалық қорын байыту, тілдік нормаларды игеру, және қарым-қатынас дағдыларын дамыту үшін аутенттік мәтіндерді қолданудың жоғары тиімділігін растайды.

Отандық зерттеулер: Қазақстандық ғалымдар аутенттік мәтіндерді қолданудың ұлттық мәдениетке сәйкестігі мен студенттердің мәдениетаралық құзыреттілігін дамытудағы маңыздылығына баса назар аударады. С.С. Құнанбаева (2010) [3] шет тілін оқытуда студенттердің ұлттық және шетелдік мәдениетті салыстыра отырып игеруін тілдік және мәдени құзыреттілікті арттырудың негізгі шарты ретінде қарастырады. Ол аутенттік мәтіндердің оқушыларды шынайы қарым-қатынас контекстіне енгізіп, олардың мәдениетаралық диалогқа дайындық деңгейін арттыратынын атап өтеді.

Ұқсастықтары. Шетелдік және отандық зерттеушілер аутенттік мәтіндердің студенттердің тілдік дағдыларын дамытудағы маңыздылығын мойындайды. Екі тарап та аутенттік мәтіндердің коммуникативтік құзыреттілікті арттыруға бағытталғанын атап өтеді. Мысалы, отандық ғалымдар шетелдік әдістемелерді интеграциялай отырып, аутенттік мәтіндерді тілдік жаттығулардан тыс мәдениетаралық қарым-қатынас құралдары ретінде қарастырады.

Айырмашылықтары:

Айырмашылықтар негізінен зерттеу бағыттары мен басымдықтарында байқалады. Шетелдік зерттеулерде аутенттік мәтіндердің грамматикалық және лексикалық дағдыларды дамытуға ықпалы егжей-тегжейлі қарастырылса, қазақстандық зерттеулер мәдениетаралық диалогты қалыптастыруға көбірек назар

аударады. Сонымен қатар, шетелдік зерттеушілер аутенттік мәтіндердің шынайылығын сақтауға мән берсе, отандық әдіскерлер оларды ұлттық мәдениет ерекшеліктеріне бейімдеу қажеттігін атап көрсетеді.

Қорыта келгенде, Әдеби шолу барысында аутенттік мәтіндерді қолдану шет тілдерін оқытуда тек тілдік дағдыларды дамыту әдісі ғана емес, сонымен қатар мәдениетаралық қарым-қатынас құралы екені анықталды. Шетелдік және отандық зерттеушілердің жұмыстарының синтезі бұл әдістің тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді. Қазақстандық білім беру жүйесінде шетелдік тәжірибені бейімдеу арқылы аутенттік мәтіндерді қолданудың жаңа жолдары мен әдістерін әзірлеуге негіз бар.

Зерттеу әдістемесі.

Зерттеу дизайны: Бұл зерттеу сапалы зерттеу дизайнын қолдана отырып жүргізілді, себебі ол шетел тілін оқытуда аутенттік мәтіндерді қолданудың тиімділігін терең түсінуге және зерттеуге мүмкіндік береді. Бұл әдіс қатысушылардың шынайы мәтіндермен жұмыс істеген кездегі тәжірибесін және олардың мәтіндер арқылы мәдениетаралық және тілдік дағдыларын қалай дамытқанын көрсетуге мүмкіндік береді. Зерттеу барысында әдістемелік ұсыныстарға ерекше көңіл бөлінді, өйткені олар зерттеу қатысушыларын оқыту процесінде нақты қолданысқа енгізілді.

Зерттеу қатысушылары: Бұл зерттеуге 9-сыныпта шетел тілін оқитын 25 оқушы қатысты. Оқушылардың орта деңгейдегі (B1) тілдік дағдылары бар және шетел тілінің мәдени және әлеуметтік аспектілеріне қызығушылық танытқан оқушылар ретінде таңдалды. Оқушылардың таңдауында олардың аутенттік мәтіндермен жұмыс істеу барысында мәдениетаралық және коммуникативтік құзыреттіліктерін дамытуға қызығушылық танытуы негізгі критерий болды.

Мәліметтер жинау: Аутенттік мәтіндерді таңдау үдерісі бірнеше кезеңнен тұрды. Әдістемелік ұсыныстар осы кезеңдерде айқын көрініс тапты.

Материалдарды іріктеу: Зерттеу үшін жаңалықтар мақалалары, әлеуметтік желілердегі жазбалар, әдеби шығармалар және танымал фильмдерден үзінділер сияқты шынайы материалдар таңдалды. Бұл мәтіндер қатысушылардың мәдениетаралық және коммуникативтік құзыреттілігін дамыту үшін арнайы іріктелді. Осы кезеңде оқушыларға аутенттік мәтіндердің мазмұны мен тілдік ерекшеліктерін түсіну жолдары көрсетілді.

Тапсырмаларды әзірлеу: Әрбір мәтінге байланысты тапсырмалар үш деңгейлі құрылымға негізделді:

Алдын ала тапсырмалар: Мәтіннің негізгі сөздері мен идиомаларын түсіндіру, контекстке қатысты алдын ала білім беру. Бұл тапсырмалардың көмегімен оқушылар мәтінді түсінуге қажетті білімдермен қамтамасыз етілді.

Негізгі тапсырмалар: Мәтінді оқу және оны талқылау. Мәтіннің мазмұнын түсіну, негізгі идеяларды анықтау және өз ойларын білдіру. Бұл кезеңде оқушылардың белсенді пікір алмасуы мен топтық жұмысқа қатысуы арқылы олардың ойлау және тілдік дағдыларын дамытуға баса назар аударылды.

Кейінгі тапсырмалар: Мәтін негізінде жазба жұмыстары немесе шағын презентациялар жасау, диалогтарға қатысу. Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту мақсатында түрлі тапсырмалар ұсынылды, олар мәтіндердің тақырыбы бойынша пікірталас және жазба жұмыстары арқылы өз пікірлерін білдіруге мүмкіндік алды.

Мәліметтерді талдау: Алынған мәліметтерді талдау барысында әдістемелік ұсыныстардың практикалық қолданылуы терең қарастырылды:

Контент-талдау: Оқушылардың мәтіндерді түсіну деңгейі және олармен

жұмыс жасау нәтижелері сипатталды. Бұл әдіс арқылы әр оқушының мәтінді қаншалықты түсініп, оны қалай талдағаны анықталды.

Сапалы деректерді кодтау: Қатысушылардың тапсырмаларға берген жауаптарын лингвистикалық, мәдени және мотивациялық аспектілер бойынша кодтау. Бұл кезеңде оқушылардың тапсырмаларды орындау барысында тапқан тілдік және мәдени мәселелері жүйелі түрде қарастырылды.

Сұхбат нәтижелерін талдау: Зерттеу соңында оқушылардан мәтіндермен жұмыс істеу тәжірибесі туралы алынған сапалы сұхбаттар олардың тілдік және мәдениетаралық дамуын сипаттауға мүмкіндік берді. Бұл сұхбаттар оқушылардың аутенттік мәтіндермен жұмыс істеу кезінде қандай қиындықтар мен жетістіктерге жеткендерін нақты көрсетуге көмектесті.

Нәтиже: Зерттеу аутенттік мәтіндерді шет тілдерін оқытуда қолданудың тиімділігін көрсетті. Қатысушылар аутенттік материалдармен жұмыс істеген кезде, олардың тілдік және мәдениетаралық құзыреттіліктері айтарлықтай жақсарды. Әсіресе, мәтіндердің шынайылығы мен мәдени контекстері студенттерге күнделікті қарым-қатынас жағдайларында тілді тиімді қолдануға мүмкіндік берді. Мәтіндерді қолдану барысында оқушылардың лексикалық қорлары артты, грамматикалық және коммуникативтік дағдылары жетілді. Сонымен қатар, мәдениетаралық құзыреттілік дамыды, себебі оқушылар әртүрлі мәдени контекстерді түсінуге және өзара қарым-қатынас жасауға қажетті дағдыларды меңгерді.

Зерттеуден алынған негізгі қорытынды – аутенттік мәтіндерді қолдану тіл үйрету процесін тек лексикалық және грамматикалық тұрғыдан ғана емес, мәдениеттің маңызды аспектілерімен байыту арқылы толықтырады. Бұл тәсіл студенттерді жаһандық ортада тиімді әрекет етуге және тілдер мен мәдениеттер арасындағы байланысты түсінуге мүмкіндік береді.

Қорытынды. Аутенттік мәтіндерді шет тілдерін оқытуда қолдану – бұл тиімді және заманауи әдіс, ол оқушыларды тек тіл үйренумен шектелмей, мәдениетаралық құзыреттілікті де дамытуға мүмкіндік береді. Әлемдік және отандық зерттеулердің нәтижелері осы әдістің қарқынды түрде дамып келе жатқанын және оның студенттерді тілдік дағдылармен қатар, мәдениетін түсіну мен бағалау қабілетін арттыратынын көрсетеді. Әсіресе, аутенттік мәтіндер оқушылардың тілдік практиканы шынайы өмірде қолдануына мүмкіндік беріп, олардың тілді меңгеру деңгейін жақсартады.

Қазақстандық білім беру жүйесінде аутенттік мәтіндерді қолдану мүмкіндіктері барынша кеңейтілуі тиіс, өйткені бұл әдіс оқу процесін қызықты әрі нәтижелі етеді. Әдістемелік ұсыныстарды мектептер мен жоғары оқу орындарында тиімді қолдану арқылы аутенттік мәтіндердің білім беру үдерісіне қосатын үлесі арттырылуы мүмкін. Зерттеу нәтижелері бұл әдістің мәдениетаралық құзыреттілік пен тілдік дағдыларды дамытуда маңызды рөл атқаратынын айқындайды, сондықтан оны оқу бағдарламаларына интеграциялау қажет.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Brown H. D. (2001). Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy (2nd ed.). Longman.

2. Gilmore A. (2007). Authentic materials and authenticity in foreign language learning. Language Teaching, 40(2), 97–118. https://doi.org/10.1017/S0261444807004144

3. С.С. Құнанбаева. Қазіргі шет тілді білім берудің теориясы мен практикасы. – Алматы: 2010.

4. Harmer J. (2007). The Practice of English Language Teaching (4th ed.). Pearson Longman.

5. Krashen S.D. (1985). The Input Hypothesis: Issues and Implications. Longman.

6. Nunan D. (1989). Designing Tasks for the Communicative Classroom. Cambridge University Press.

7. Richards J.C., & Rodgers T.S. (2001). Approaches and Methods in Language Teaching (2nd ed.). Cambridge University Press.

8. Widdowson H.G. (1998). Context, community, and authentic language. TESOL Quarterly, 32(4), 705–716. https://doi.org/10.2307/3588001

9. Littlewood W. (1981). Communicative Language Teaching: An Introduction. Cambridge University Press.

ВАЖНОСТЬ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ ЧЕРЕЗ АУТЕНТИЧНЫЕ ТЕКСТЫ

Нурболат К., Иманбай В.О.

Аннотация. Аутентичные материалы имеют важное значение в процессе обучения языку, так как они знакомят студентов с использованием языка в повседневных ситуациях и культурными элементами. В последнее время оригинальные тексты привлекли внимание как новый метод преподавания иностранных языков. Поэтому данная статья исследует, как использование оригинальных текстов может улучшить языковые и межкультурные навыки студентов. Рассматривается, как адаптировать эти материалы для использования на занятиях, применяя методики обучения, основанные на заданиях и коммуникативный подход. Согласно результатам, подлинные тексты играют ключевую роль в современном обучении языку, поскольку они повышают активность студентов, развивают полезные языковые навыки и способствуют культурному пониманию. Представлены эффективные способы практического применения аутентичных материалов, а также решения возникающих трудностей для педагогов.

Ключевые слова: аутентичные материалы, аутентичные тексты, коммуникативный, межкультурная компетентность, языковые навыки.

THE IMPORTANCE OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES THROUGH AUTHENTIC TEXTS

Nurbolat K., Imanbay V.O.

Abstract. Authentic materials are crucial in the language learning process as they introduce students to real-life language use and cultural elements. Recently, original texts have gained attention as a new method of teaching foreign languages. Therefore, this article explores how the use of authentic texts can enhance students' language proficiency and intercultural skills. It examines how to adapt these materials for classroom use by applying task-based and communicative teaching methods. According to the findings, authentic texts play a key role in modern language education, as they increase student engagement, develop useful language skills, and enhance cultural understanding. Practical solutions and strategies for overcoming challenges are provided to help educators effectively implement these materials in teaching.

Keywords: authentic materials, authentic texts, communicative, intercultural competence, language skills.

МРНТИ 14.07.09

Садуакасова Э.К., Искакова К.Б.
№45 ЖББММ
(Алматы, Қазақстан)

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ПӘНАРАЛЫҚ БАЙЛАНЫСТЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ЖОЛДАРЫ

Түйіндеме. Бұл мақалада қазақ тілі сабақтарында пәнаралық байланысты жүзеге асырудың жолдары мен маңыздылығы қарастырылады. Мақалада қазақ тілін жаратылыстану, тарих, математика, информатика пәндерімен байланыстыру арқылы тілдік білімді тереңдету жолдары ұсынылады. Сонымен қатар, пәнаралық жұмыс оқушылардың сөздік қорын байытуға, мәтінмен жұмыс істеу, ойды дәл жеткізу, талдау дағдыларын қалыптастыруға көмектесетіні сипатталады.

Түйінді сөздер: пәнаралық байланыс, қазақ тілі, интеграция, функционалдық сауаттылық, пәндік мәтін, әдістеме, оқу үдерісі, тілдік құзыреттілік, оқушы белсенділігі, мазмұндық байланыс.

Бүгінгі білім беру жүйесінің басты талабы – оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыра отырып, білімді өмірмен байланыстыра қолдануға баулу. Бұл талапты жүзеге асырудың тиімді жолдарының бірі – пәнаралық байланысты қолдану. Пәнаралық байланыс – әртүрлі пәндердің мазмұнын үйлестіре отырып, оқушылардың білімін кешенді түрде дамытуға бағытталған әдіс. Қазақ тілі сабағында пәнаралық байланысты жүзеге асыру – тек тілдік біліммен шектелмей, оқушылардың дүниетанымын кеңейтуге, ойлау, салыстыру, талдау дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Тарих, география, биология, математика, информатика сияқты пәндермен байланыс орната отырып, оқушылардың тілді қолдану аясы кеңейіп, білім сапасы артады. Осы мақалада қазақ тілі сабақтарында пәнаралық байланысты жүзеге асыру жолдары, тиімді әдістері мен оның оқу үдерісіне ықпалы қарастырылады. Осы бағытта пәнаралық байланысты жүзеге асыру – оқу мазмұнын тиімді, өмірмен байланыстырудың маңызды тәсілі ретінде қарастырылады. Әсіресе, қазақ тілі сабақтарында басқа пәндермен мазмұндық үйлесімділікті орнату оқушының функционалдық сауаттылығын арттырып, ойлау қабілетін дамытады.

Ал енді осы мәселенің түп тамырына тоқталасақ, пәнаралық байланыс – білім беруді интеграциялау арқылы пәндер арасындағы логикалық, мазмұндық, әдістемелік үндестікті қамтамасыз ететін тиімді оқыту тәсілі. Бұл – оқушының түрлі салада меңгерген білімін бір арнаға тоғыстырып, кешенді ойлау қабілетін дамытады. Мысалы, экология тақырыбын қазақ тілі сабағында көтеру арқылы тілдік білім мен табиғи танымды ұштастыруға болады. Бұл әдіс оқушыларды тек жаттанды білімге емес, өздігінен ізденуге, талдауға және сараптауға баулиды.

Қазақ тілі пәнінде пәнаралық байланысты жүзеге асыру жолдары:

– Жаратылыстану бағытындағы мәтіндермен жұмыс:

Қазақ тілі сабақтарында экология, денсаулық, табиғат, энергетика

тақырыптарын қамтитын ғылыми-танымдық мәтіндерді қолдану арқылы оқушылар сын есім, үстеу, сөйлем түрлері сияқты грамматикалық тақырыптарды өмірмен байланыстыра меңгереді. Мысалы, «Судың қасиеттері» мәтінін талдау барысында сын есімдердің мағынасы, қызметі және сөйлеу тіліндегі қолданысы түсіндіріледі. Бұл – оқушының сөздік қорын дамытып, нақты мысал арқылы тілдік бірліктерді игеруіне мүмкіндік береді.

– Тарихи мазмұндағы мәтіндер:

Тарих пәнімен байланыстағы мәтіндерді оқи отырып, оқушылар тарихи тұлғалар, оқиғалар туралы мәлімет алып қана қоймай, етістік түрлері, баяндау тәсілдері, мәтін құрылымы секілді грамматикалық және композициялық ұғымдарды меңгереді. Мысалы, «Алаш қозғалысы» мәтіні арқылы қазақ халқының тарихын танып, сонымен қатар баяндау мәтінін құрастыру дағдысын дамытады.

– Математикамен байланыс:

Сан есім тақырыбын меңгерту барысында есептік және реттік сан есімдерді математикалық терминдермен байланыстыру тиімді. Мысалы, «100-ден астам оқушы» немесе «бірінші орын» секілді тіркестерді қолдану арқылы сөйлем құрау, грамматикалық тұлғаларын талдау тапсырмалары ұсынылады.

– Информатика, технология пәндерімен байланыс:

Қазақ тілі сабағында алгоритм, нұсқаулық, құрылғылар сипаттамасы секілді техникалық мазмұндағы мәтіндермен жұмыс жүргізу оқушыны нақты, жүйелі сөйлеуге, ойды ретті жеткізуге баулиды. Бұл – техникалық бағыттағы оқушылардың тілдік құзыреттілігін арттыруда маңызды құрал.

– Биология және денсаулық сақтау:

Денсаулық сақтау тақырыбындағы мәтіндер оқушыларға өз ағзасын күту, дұрыс тамақтану сияқты өмірлік маңызды мәселелерді түсіндіре отырып, септік жалғаулар, синтаксистік құрылымдар сияқты тілдік ережелерді практикалық қолдануға мүмкіндік береді.

Пәнаралық байланыс – оқытудың мазмұнын өмірмен байланыстыра отырып, оқушының жан-жақты дамуына ықпал ететін әдіс. Оның оқу үдерісіндегі нақты нәтижелері:

- Сөздік қордың көбеюі: әртүрлі пәндік мәтіндер мен терминдерді меңгеру арқылы тіл байлығы артады;

- Мотивацияның артуы: таныс немесе қызықты тақырыптарды талқылау арқылы оқушылар сабаққа белсенді қатысады;

- Ақпаратпен жұмыс жасау дағдысы: түрлі пәндерден алынған мәліметтерді салыстыра білу, саралау, тұжырым жасау қабілеттері дамиды;

- Шынайы жағдаяттарда білім қолдану: оқушылар алған білімді күнделікті өмірмен байланыстырып, функционалдық сауаттылыққа қол жеткізеді.

Осылайша, қазақ тілі пәнінде пәнаралық байланысты тиімді қолдану оқушылардың тілдік әрі когнитивтік дағдыларын үйлесімді дамытуға мүмкіндік береді. Пәнаралық байланыс – әртүрлі пәндердің мазмұнын бір-бірімен үйлестіре отырып, оқушыға кешенді білім беру тәсілі. Бұл – оқушының әртүрлі пәндерден алған білімін біріктіріп, оны өмірлік жағдаяттарда қолдана білуін қалыптастырады.

Қорытындылай келсек, қазақ тілі сабақтарында пәнаралық байланысты жүзеге асыру – оқушылардың тілдік, танымдық, логикалық және функционалдық қабілеттерін қатар дамытудың тиімді жолы. Әртүрлі пәндермен мазмұндық байланыс орнату оқушыны білімді өмірмен ұштастыра алатын, жан-жақты ойлайтын тұлға ретінде қалыптастыруға ықпал етеді. Жаратылыстану, тарих, математика, информатика сынды пәндердің мазмұнын қазақ тілімен интеграциялау – оқытуды мәнді, қызықты әрі мазмұнды етеді. Бұл бағыт мұғалімнен шығармашылықты, әдістемелік ізденісті талап етеді.

Сондықтан пәнаралық байланысты жүйелі түрде жүзеге асыру – білім сапасын

арттырып, заманауи талаптарға сай сауатты ұрпақ тәрбиелеудің маңызды тетігі болып табылады. Сол себепті қазақ тілі сабақтарында пәнаралық байланысты тиімді қолдану – оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, білімді терең әрі жан-жақты меңгеруге ықпал етеді. Бұл тәсіл оқушылардың тілдік құзыреттілігімен қатар, логикалық, сыни ойлау және шығармашылық дағдыларын дамытудың тиімді құралы. Мұғалімдерге пәнаралық байланысты әдістемелік тұрғыдан дұрыс ұйымдастыру ұсынылады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. ҚР Білім және ғылым министрлігі. Орта білім мазмұнын жаңарту бағдарламасы, 2020.
2. Қадырова А.Т. Қазіргі қазақ тілін оқыту әдістемесі. – Алматы: 2021.
3. Жанпейісова М.М. Модульдік оқыту технологиясы. – Алматы: 2006.
4. Сатыбалдиева Б. Қазақ тілін пәнаралық байланыста оқыту жолдары // Ұлағат журналы, 2021, №2.
5. bilimland.kz платформасы – пәндік интеграцияға арналған мазмұндық ресурстар.

СПОСОБЫ РЕАЛИЗАЦИИ МЕЖПРЕДМЕТНОЙ СВЯЗИ НА УРОКАХ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА

Садуакасова Э.К., Искакова К.Б.

Аннотация. В данной статье рассматриваются способы и значение реализации межпредметных связей на уроках казахского языка. В статье предлагаются способы углубления языковых знаний путем связи казахского языка с естественными науками, историей, математикой и информатикой. Также описывается, как межпредметная работа помогает учащимся обогащать словарный запас, развивать навыки работы с текстом, развивать навыки точного мышления и анализа.

Ключевые слова: межпредметная коммуникация, казахский язык, интеграция, функциональная грамотность, предметный текст, методика, процесс обучения, языковая компетенция, активность учащихся, предметная коммуникация.

WAYS TO IMPLEMENT INTERDISCIPLINARY COMMUNICATION IN KAZAKH LANGUAGE LESSONS

Saduakasova E.K., Iskakova K.B.

Abstract. This article examines the methods and importance of implementing interdisciplinary connections in Kazakh language lessons. The article suggests ways to deepen language knowledge by connecting the Kazakh language with natural sciences, history, mathematics and computer science. It also describes how interdisciplinary work helps students enrich their vocabulary, develop skills in working with text, and develop skills in precise thinking and analysis.

Keywords: interdisciplinary communication, Kazakh language, integration, functional literacy, subject text, methodology, learning process, language competence, student activity, subject communication.

МРНТИ 14.07.07

Софиева Г.
№101 мектеп-гимназиясы

Оспанова Д.Б.
№ 80 ЖББМ
(Алматы, Қазақстан)

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМЫТУ: ТӘСІЛДЕР МЕН ӘДІСТЕР

Түйіндеме. Бұл жұмыста қазақ тілі сабағында функционалдық сауаттылықты дамытудың тиімді тәсілдері мен әдістері қарастырылады. Жұмыста оқушылардың мәтінді түсіну, ақпаратты талдау, өз ойын дәлелді жеткізу және тілдік нормаларды тиімді пайдалану дағдыларын қалыптастыруға бағытталған педагогикалық әдіс-тәсілдер сипатталады.

Түйінді сөздер: функционалдық сауаттылық, қазақ тілі, білім беру, әдіс-тәсілдер, мәтінмен жұмыс, сыни ойлау, коммуникативтік дағды, оқушы құзыреттілігі, өмірлік жағдаят, тілдік білім.

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінің басты мақсаты – оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту. Бұл ұғым оқушының алған білімін күнделікті өмірде тиімді қолдана білу қабілетін білдіреді. Қазақ тілі сабағында функционалдық сауаттылықты дамыту – оқушыларды тек теориялық біліммен қаруландыру емес, сонымен қатар тілдік нормаларды өмірлік жағдаяттарда еркін қолдануға, ойлау, түсіну, талдау, дәлелдеу сияқты дағдыларды жетілдіруге бағытталған маңызды үдеріс.

Функционалдық сауаттылықты дамыту – тілдік білімнің мазмұнын өмірмен байланыстыру, оқушыны мәтінді түсіну мен өңдеуге, өз ойын жүйелі жеткізуге және түрлі көзқарастарды саралай білуге үйретуді көздейді. Қазақ тілі сабағында бұл бағытты іске асыру үшін мұғалімдер түрлі әдіс-тәсілдер мен заманауи педагогикалық технологияларды тиімді қолдануы қажет. Сондықтан бұл жұмыста қазақ тілі сабағында функционалдық сауаттылықты арттыруға ықпал ететін негізгі тәсілдер мен әдістер қарастырылады. Мектеп оқушыларында алған білімдерін өмірлік жағдаяттарда қолдануға мүмкіндік беретін дағдыларды дамыту қажеттілігі дәлелденді. Оқу, тіл және қарым-қатынас сауаттылығын дамытуға бағытталған практикалық тапсырмалардың мысалдары келтірілген. Жобалық және проблемалық іс-әрекеттерге, сонымен қатар мәтіндерді оқытудың негізгі құралы ретінде пайдалануға ерекше көңіл бөлінеді.

Енді функционалдық сауаттылық не дегенге келсек? Функционалдық сауаттылық бүгінгі таңда заманауи адамға қажетті негізгі құзыреттердің бірі болып саналады. Бұл оқу процесінде алған білімдері мен дағдыларын іртүрлі жағдайларда өмірлік мәселелерді шешуге пайдалана білу. Функционалдық сауаттылықты оқу-тәрбие процесіне енгізу оқушылардың табысты әлеуметтенуінің қажетті шарты болып табылады. Қазақ тілі сабақтарында лингвистикалық құралдардың байлығы мен негізгі зерттеу нысаны ретіндегі мәтін функционалдық

сауаттылықты қалыптастыруға бірегей мүмкіндік береді.

Алдымен, функционалдық сауаттылық бірнеше аспектілерді қамтитынын нақтылаған жөн. Бұл мәтіндерді талдау және олардан қажетті ақпаратты алу, оқылғанды түсіну, алынған мәліметтерді сыни тұрғыдан бағалау, оны жаңа жағдайларда пайдалану және логикалық негізделген қорытындылар жасау қабілеті. Осылайша, функционалдық сауаттылықты дамыту әртүрлі типтегі мәтіндермен, атап айтқанда, көркем әдебиет мәтіні, публицистикалық мәтін, ғылыми мәтін, нұсқаулық мәтіндерімен жұмыссыз мүмкін емес. Қазақ тілі сабағында оқу сауаттылығын дамыту маңызды орын алады. Ол үшін оқушыларды мәтінмен өзара әрекеттесуге үйретететін әртүрлі тапсырмаларды қолдану қажет. Мысалы, бір жазушының әңгімесін оқығаннан кейін Сіз оқушылардан кейіпкерлердің іс-әрекетінің мотивтеріне байланысты сұрақтарға жауап беруді сұрай аласыз, содан кейін шынайы өмірде ұқсас жағдайлардың қалай болуы мүмкін екенін талқылай аласыз. Бұл әдіс мәтінді талдау дағдыларын қалыптастырып қана қоймайды, сонымен қатар оқушылардың жанашырлығы мен сыни ойлауын дамытуға көмектеседі.

Проблемалық оқытуда функционалдық сауаттылықтың дамуына ықпал етеді. Сабақтарда оқушылардың өз бетінше жауап табуын талап ететін проблемалық сұрақтарды қолдануға болады. Мысалы, «Құрмалас сөйлемдер» тақырыбын оқығанда, «Іскерлік хат жазғанда, құрмалас сөйлемдерді қолданудың қандай артықшылықтары бар?» тапсырмасын ұсына аласыз. Пікірталас барысында оқушылар жаңа материалды меңгеріп қана қоймай, сонымен қатар оны нақты жағдайларда қолдануға үйренеді.

Жобалық әрекет – функционалдық сауаттылықты дамытудың тағы бір тиімді әдісі. Мысалы, «Тілдің экспрессивті құралдары» тақырыбын оқығанда, оқушыларға метафора мен эпитет сияқты троп элементтері бар жарнамалық мәтіндер жинағын құруды ұсынуға болады. Бұл жоба мектеп оқушыларына тілдік құралдардың аудиторияға қалай әсер ететінін және оларды іс жүзінде қалай пайдалану керектігін түсінуге көмектеседі.

Коммуникативтік дағдылар функционалдық сауаттылықта маңызды рөл атқарады. Қазақ тілі сабағында оқушылардың ауызша және жазбаша сөйлеуін дамытуға жағдай жасау қажет. Мысалы, әлеуметтік желілердің тіл мәдениетіне әсері сияқты өзекті мәселелерді талқылау адамның дәлелді көзқарасын қалыптастыруға және өз ойын жеткізе білуіне ықпал етеді. Сонымен қатар, эссе жазу, іскерлік хаттар жазу немесе оқыған шығармаға шолу мәтіндері сияқты тапсырмаларды орындау оқушыларға сөйлеудің әртүрлі стильдері мен жанрларын жақсы меңгеруге мүмкіндік береді.

Заманауи технологиялар да функционалдық сауаттылықты дамытудың маңызды құралы бола алады. Quizlet немесе Kahoot сияқты интерактивті платформаларды пайдалану оқу тәжірибесін байытуға және оны қызықты етуге көмектеседі. Мысалы, емлені үйрену кезінде интерактивті жаттығулар жасауға болады, онда оқушылар мәтіндегі қателерді іздейді және оларды түзету жолын түсіндіреді. Бұл теориялық материалды меңгеруге ғана емес, зейінділік пен өзін-өзі тексеру дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді.

Функционалдық сауаттылықты дамытудың тағы бір тиімді жолы өмірлік мәтіндерді пайдалану болып табылады. Мысалы, нұсқауларды, рецептерді немесе жарнамаларды талдау оқушыларды негізгі ақпаратты табуға және оны дұрыс түсіндіруге үйретеді. Әрекеттер қайсысы анық және қисынды екенін анықтау үшін екі нұсқаулықты салыстыруды немесе үйренген тілді пайдаланып, өз нұсқауларыңызды жасауды қатуы мүмкін.

Функционалдық сауаттылықты дамытуға бағытталған тапсырмалардың мысалдары мыналарды қамтуы мүмкін:

Газет редакторының хатын оқып, негізгі ақпаратты сақтай отырып, қысқаша нұсқасын үсыныңыз.

Мысал арқылы пішінді толтыру туралы қысқаша түсініктеме жазыңыз.

«Жаһандану дәуірінде ана тіліміздің қалай сақтаймыз?» тақырыбында жеке тәжірибеден немесе әдеби дереккөздерден мысалдар келтіре отырып, ауызша баяндама дайындаңыз.

Олай болса, қазақ тілі сабағында функционалдық сауаттылықты дамыту жүйелі көзқарас пен сан алуан әдістерді қажет етеді. Мәтіндерді, жобалық іс-әрекеттерді, проблемалық сұрақтарды және заманауи технологияларды пайдалану оқушылардың білім деңгейін көтеруге ғана емес, сонымен қатар оларды нақты өмірлік жағдайларға дайындауға мүмкіндік береді. Функционалдық сауаттылықты дамыту бір реттік міндет емес, әрбір оқу іс-әрекетіне біріктірілуі тиіс ұзақ мерзімді процесс. Осы тәсілдердің арқасында қазақ тілі сабақтары тек қызықты ғана емес, сонымен қатар оқушылардың өмірі үшін маңызды болады.

Қорытындылай келсек, қазақ тілі сабағында функционалдық сауаттылықты дамыту – оқушыларды тілдік білімді өмірлік жағдаяттарда орынды пайдалана алатын, сыни ойлайтын, ақпаратты талдап, саралай білетін тұлға ретінде қалыптастырудың маңызды тетігі. Бұл бағыттағы жұмыс оқушының тек грамматикалық білімін ғана емес, сонымен қатар мәтінмен жұмыс істеу, өз ойын логикалық жеткізу, пікір айту, дәлелдеу, проблеманы шешу қабілеттерін де дамытады. Тиімді әдіс-тәсілдерге рольдік ойындар, жағдаяттық тапсырмалар, жұптық және топтық жұмыс, жобалық және зерттеушілік әдістер жатады. Сонымен қатар, оқушыны өмірлік мәселелерді шешуге бағытталған тапсырмалармен жұмыс істеу — функционалдық сауаттылықты арттырудың тиімді жолы.

Сөз соңында айтарымыз, қазақ тілі сабағында функционалдық сауаттылықты дамыту – заман талабы. Бұл үдерісті жүйелі түрде ұйымдастыру оқушылардың білім сапасын арттырумен қатар, оларды белсенді, саналы, өмірге бейім тұлға ретінде қалыптастыруға мүмкіндік береді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2020–2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. – Нұр-Сұлтан, 2019.

2. Қадырова А.Т. Функционалдық сауаттылық – заман талабы // Білім. – 2018. – №5. – Б. 12–15.

3. Жанпейісова М.М. Модульдік оқыту технологиясы – оқушыны дамыту құралы. – Алматы: 2006.

4. Әбдікәрімова Т.Т. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. – Алматы: Қазақ университеті, 2015.

5. Қайырбаев А.Ф. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жолдары // Педагогика және психология. – 2021. – №2. – Б. 45–49.

6. Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА. Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру әдістері: әдістемелік құрал. – Нұр-Сұлтан, 2020.

7. Сатыбалдиева Б.Ж. Қазақ тілі сабақтарында функционалдық сауаттылықты қалыптастырудың тиімді жолдары // Ұлағат. – 2022. – №3. – Б. 36–39.

РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКЕ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА: МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ

Софиева Г., Оспанова Д.Б.

Аннотация. В данной статье рассматриваются эффективные методы и приемы развития функциональной грамотности на уроках казахского языка. В работе описываются педагогические приемы, направленные на развитие у учащихся навыков понимания текста, анализа информации, убедительного выражения своего мнения, эффективного использования языковых норм.

Ключевые слова: функциональная грамотность, казахский язык, обучение, методы, работа с текстом, критическое мышление, коммуникативные навыки, компетентность ученика, жизненная ситуация, знание языка.

МРНТИ 14.07.07

Togaibayev R.K.
The branch of the Nation Physics and Mathematics School

Davletbaeva Zh.Zh.
The Academy of Public Administration under the President of the Republic of Kazakhstan
(Almaty, Kazakhstan)

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF SCHOOL PRINCIPALS IN KAZAKHSTAN: CHALLENGES AND PERSPECTIVES

Abstract. This article examines the current state and key challenges of professional development for school principals in Kazakhstan's secondary education system. The analysis draws on recent policy initiatives, existing training programs, and survey data from school administrators. Major challenges identified include formalistic course content, lack of post-training support, administrative overload, and absence of personalized learning pathways. The article highlights the gap between international approaches and local practices. The author emphasizes the need to develop a flexible, practice-oriented model of professional growth that includes mentoring and systemic support. The article concludes with recommendations for further research and practical reforms in educational leadership development

Keywords: professional development, school leadership, mentoring, education management.

Contemporary education systems are undergoing profound transformations driven by globalization, digitalization, and increasing demands for equity and quality. In this context, school leadership plays a crucial role in shaping the vision, culture, and outcomes of educational institutions. The Republic of Kazakhstan, as a country undergoing systemic educational reform, faces the challenge of preparing school principals and vice-principals who can act as strategic and instructional leaders. Effective leadership in schools is essential for enhancing teaching practices, fostering inclusive environments, and navigating complex organizational change.

President Kassym-Jomart Tokayev has repeatedly emphasized the need to strengthen educational leadership. In his 2023 address to Parliament, he stated: "We need to train a new generation of school managers – professionals who are able to take responsibility, demonstrate leadership and introduce innovations" [1]. This political commitment is reflected in national initiatives such as the “1000 Leaders of Education” program, which seeks to develop reform-oriented school leaders capable of driving systemic change.

At the same time, international assessments such as the Organisation for Economic Co-operation and Development’s Teaching and Learning International Survey highlight ongoing challenges. According to TALIS 2018, only 13% of school leaders in Kazakhstan reported having received formal training in instructional leadership prior to assuming their roles – one of the lowest figures among participating countries [2]. This indicates a critical gap in leadership preparation, particularly in areas such as pedagogical supervision, innovation management, and collaborative planning.

This article explores the professional development of school leaders in Kazakhstan within the broader context of international and national trends. The following section outlines the methodological approach used in this analysis.

This article employs a qualitative-descriptive approach to explore the current landscape of school leadership development in Kazakhstan. The analysis is grounded in a synthesis of policy documents, academic literature, and empirical insights from practicing school principals. Official materials, such as the “1000 Leaders of Education” initiative and presidential statements, were examined to understand the national strategic direction. International reports, including those from OECD and UNESCO, provided a comparative backdrop, highlighting global trends and standards in educational leadership. In addition, the article incorporates feedback collected through a non-formal survey of school principals from various regions of Kazakhstan. Their perspectives offered valuable insights into the limitations of current CPD programs and the practical challenges of school management. International case studies from the United States and Sweden were used as reference points to reflect on possible pathways for localized reform. This methodological combination enables a holistic view of the topic, balancing theoretical frameworks with grounded professional experience.

Internationally, the concept of school leadership has shifted from a managerial to a transformational model. Leaders are now expected to guide learning, develop staff, and build organizational resilience. Recent literature emphasizes the importance of instructional leadership, where principals act as pedagogical facilitators rather than mere administrators. Emotional intelligence, change management, and capacity-building are also highlighted as core dimensions of effective school leadership [3].

According to the 2024 United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Global Education Monitoring Report, only 20% of school leadership development programs worldwide fully address the key components of effective leadership – setting clear expectations, focusing on learning, promoting collaboration, and developing teaching staff [4]. This global gap reflects a need for more comprehensive and context-sensitive models of leadership preparation, especially in low- and middle-income countries.

Various countries have implemented innovative training models. In the United States, the Wallace Foundation's funded initiatives support programs like the one at Bank Street College in New York. This program integrates coursework with fieldwork, mentorship, and leadership reflection, enabling candidates to engage with real challenges in urban schools. Similarly, the University of San Diego incorporates leadership development

into broader instructional reform strategies, ensuring alignment between leadership training and district-wide priorities [5].

In Sweden, leadership development is embedded in national education policy and carried out through long-term, university-based programs. These include modules on pedagogical leadership, organizational change, and strategic communication. Peer learning communities play a central role, encouraging principals to share experiences and collaboratively problem-solve [6]. Despite their success, such programs require substantial resources and institutional support, making direct transfer to other contexts difficult without careful adaptation.

Despite the importance of leadership in achieving educational goals, there is a noticeable lack of comprehensive research on this topic in Kazakhstan. Most available publications take the form of textbooks, manuals, or methodological recommendations and tend to focus more on leadership in higher education, while the specific context of school-level management remains underexplored. Although some studies highlight the need for competency-based approaches, they often lack empirical data on program implementation and outcomes.

Nevertheless, Kazakhstan has made notable efforts to modernize school leadership. Since 2023, the Ministry of Enlightenment has been implementing the "1000 Leaders of Education" initiative, aimed at preparing a new generation of reform-oriented school leaders. Additionally, institutions such as the Nazarbayev Intellectual Schools (NIS) Center for Pedagogical Excellence and the National Center for Advanced Training "Orleu" offer continuous professional development opportunities for school principals.

However, the system faces significant limitations. "1000 Leaders of Education" professional development program remain formalistic, focusing on theoretical content without adequate practical immersion or post-training support. The absence of mentoring and coaching further reduces the long-term effectiveness of leadership training [7]. Moreover, only a small portion of school principals benefit from flagship initiatives, leaving thousands without access to structured professional growth pathways.

According to a survey conducted among school principals across various regions of Kazakhstan, several key challenges were identified in the process of continuing professional development (CPD) for educational leaders in the secondary education system. These issues hinder the effective development of managerial competencies.

Firstly, the content of current CPD programs is often formalistic and overly abstract. Principals noted that most training focuses on theoretical aspects, while real managerial challenges - such as budgeting, human resource policies, and strategic planning - are insufficiently addressed. Many participants expressed concern about the lack of practical relevance in these courses.

Secondly, there is no system of individualized learning paths. CPD programs tend to be uniform and fail to account for the experience, professional level, or specific needs of individual school leaders. This reduces motivation to participate and limits opportunities for developing a personal leadership style.

A third major issue is the absence of post-training support mechanisms. Most principals reported receiving no follow-up assistance after completing their training - neither from mentors nor from educational authorities. As a result, integrating newly acquired knowledge and skills into practice becomes difficult.

Participants also highlighted excessive administrative workload and a lack of time. A large number of school principals are unable to participate in professional development on a regular basis due to heavy administrative responsibilities, reporting duties, and daily operational demands.

These findings suggest an urgent need to revise the current CPD system for school

principals in Kazakhstan. This includes the development of flexible, adaptive, and practice-oriented training programs, the integration of mentoring and coaching models, and the creation of supportive conditions for ongoing professional growth within the realities of school leadership.

Future research should focus on evaluating current training initiatives, exploring the impact of mentoring and coaching, and examining how digital tools can support leader self-assessment and personalized learning. Comparative studies with similar post-Soviet or developing countries may also offer valuable insights for contextual adaptation.

This overview reveals a notable gap between international standards for school leadership development and Kazakhstan's current practices. While political will and institutional initiatives are evident, the system lacks a cohesive, evidence-informed strategy for cultivating educational leaders. A sustainable model should integrate theory with practice, mentorship with autonomy, and technological tools with human-centered design.

Investing in leadership capacity is not only a matter of administrative efficiency – it is a strategic imperative for the long-term success of educational reform. Bridging the gap between global knowledge and local practice will require deliberate planning, continuous feedback, and a commitment to professional learning at all levels of the education system.

REFERENCES

1. President Kassym-Jomart Tokayev's Address at the opening of the first session of the Parliament of the VIII convocation // https://www.akorda.kz/

2. TALIS. Results (Volume II): Teachers and School Leaders as Valued Professionals, TALIS, OECD Publishing. 2020. – 250 p.

3. Bush T. Theories of educational leadership and management/Fifth edition. University of Nottingham, UK. 2020. – 208 p.

4. UNESCO. Global Education Monitoring Report 2024/5: Leadership in education – Lead for learning. Paris. 2024. UNESCO

5. Darling-Hammond L., LaPointe M., Meyerson D., Orr. M. T., Cohen C. Preparing School Leaders for a Changing World: Lessons from Exemplary Leadership Development Programs. Stanford, CA: Stanford University, Stanford Educational Leadership Institute. 2007. – 259 p.

6. Sahlin S. Professional development of school principals–how do experienced school leaders make sense of their professional learning? // Educational Management Administration & Leadership. – 2025. – № 53(2). – 380-397 pp.

7. Syzdykbayeva R., Embergenova D., Qalmaqov E., Quandyk Zh., Momynkulov Zh., Seilkhan E. The School Leader as a Change Agent: Challenges and Prospects // Sapaly bilim. – 2024. - № 6. – 90-101 pp.

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ ДИРЕКТОРОВ ШКОЛ В КАЗАХСТАНЕ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Тогайбаев Р.К., Давлетбаева Ж.Ж.

Аннотация. В статье рассматривается современное состояние и ключевые проблемы профессионального развития директоров школ в системе среднего образования Казахстана. Анализ основан на политических инициативах последних лет, существующих программах повышения квалификации, а также данных опроса школьных руководителей. Выявлены основные затруднения, включая формальность содержания обучающих курсов, отсутствие посттренингового сопровождения, перегруженность административными обязанностями и нехватку индивидуальных траекторий развития. Отмечается несоответствие между международными подходами и локальной практикой. В статье сделан акцент на необходимости разработки гибкой, практико-ориентированной модели профессионального роста, включающей менторство и системную поддержку. Предложены направления для дальнейших исследований и практических реформ в сфере управленческого образования.

Ключевые слова: профессиональное развитие, школьное лидерство, наставничество, управление образованием.

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ МЕКТЕП ДИРЕКТОРЛАРЫНЫҢ КӘСІБИ ДАМУЫ: МӘСЕЛЕЛЕРІ МЕН КЕЛЕШЕГІ

Тоғайбаев Р.Қ., Давлетбаева Ж.Ж.

Түйіндеме. Мақалада Қазақстандағы орта білім беру жүйесінде мектеп директорларының кәсіби дамуының қазіргі жағдайы мен негізгі мәселелері қарастырылады. Талдау соңғы жылдардағы саяси бастамаларға, қолданыстағы біліктілікті арттыру бағдарламаларына және мектеп әкімшілерінен алынған сауалнама деректеріне негізделген. Негізгі қиындықтар ретінде курстардың формалды мазмұны, оқудан кейінгі қолдаудың болмауы, әкімшілік жүктеменің шамадан тыс болуы және жеке оқыту траекторияларының жетіспеушілігі анықталды. Халықаралық тәсілдер мен жергілікті тәжірибе арасындағы алшақтық көрсетілді. Автор менторлық пен жүйелі қолдауды қамтитын икемді, тәжірибеге бағытталған кәсіби даму моделін әзірлеу қажеттігін атап өтеді. Басшылық кадрларды дамытуға бағытталған болашақ зерттеулер мен нақты реформалар ұсынылады.

Түйінді сөздер: кәсіби даму, мектеп көшбасшылығы, менторлық, білімді басқару.

МРНТИ 14.07.07

Тоқтарқызы Д.
№204 ЖББМ
(Алматы, Қазақстан)

БИОЛОГИЯ САБАҒЫНДА LESSON STUDY ТӘЖІРИБЕСІ: ТЕОРИЯ, ПРАКТИКА ЖӘНЕ НӘТИЖЕЛЕР

Түйіндеме. Бұл мақалада Lesson Study тәсілінің биология пәнінде қолданылу ерекшеліктері, оның оқушылардың танымдық белсенділігіне әсері мен мұғалімдердің кәсіби дамуына ықпалы қарастырылады. Lesson Study – мұғалімдердің бірлесіп жоспарлап, өткізіп, зерттеу жүргізіп, нәтижесін талдай отырып, сабақты жетілдіру тәсілі. Мақалада нақты тәжірибеге сүйеніп, осы тәсілді биология сабағында тиімді қолданудың жолдары көрсетіледі.

Түйінді сөздер: Lesson Study, тәжірибе, білім беру, тәсіл, құрылым, әдіс.

Lesson Study – биология пәні бойынша оқыту үдерісін жетілдіруге, оқушылардың пәнге қызығушылығын арттыруға және мұғалімнің кәсіби дамуына септігін тигізетін тиімді әдіс. Бұл тәсілді жүйелі түрде қолдану мұғалімдер арасында тәжірибе алмасуға, шығармашылықпен жұмыс істеуге, сабақ сапасын арттыруға үлкен мүмкіндік береді. Биология сияқты нақты ғылым саласында Lesson Study тәсілін қолдану пәнді өмірмен байланыстырудың, терең ұғындырудың және оқушыны зерттеушілікке тартудың тиімді жолы болып табылады.

Lesson Study үш негізгі мақсаты:

1. Оқушылардың оқу үдерісін тереңірек түсіну;

2. Сабақ сапасын арттыру;

3. Мұғалімдердің кәсіби дамуына ықпал ету [1, 5].

Білім беру жүйесінде соңғы жылдары мұғалімнің кәсіби дамуына бағытталған жаңа әдіс-тәсілдер енгізілуде. Солардың бірі – Lesson Study тәсілі. Бұл әдіс Жапонияда қалыптасқан, бүгінде әлемнің көптеген елдерінде, соның ішінде Қазақстанда да кеңінен қолданылып келеді. Lesson Study – бірлескен іс-әрекетке негізделген кәсіби даму формасы. Мұғалімдер бірлесе отырып, сабақты жоспарлайды, өткізеді, бақылау жасайды, сараптайды және жетілдіреді.

Соңғы жылдары Қазақстандағы білім беру саласында жаңартылған мазмұнды оқу бағдарламасы аясында оқыту әдістеріне елеулі өзгерістер енгізілуде. Мұғалімдердің кәсіби дамуына бағытталған тиімді тәсілдердің бірі – Lesson Study (сабақты зерттеу) әдісі. Бұл тәсіл арқылы мұғалімдер өзара ынтымақтаса отырып, нақты бір сабақты терең зерттеп, оқушылардың оқу үлгерімін жақсартуға ықпал етеді. Биология пәнінде Lesson Study әдісін қолдану – оқушылардың күрделі биологиялық ұғымдарды меңгеруіне, практикалық дағдыларын дамытуға және пәнге қызығушылығын арттыруға жол ашады.

Lesson Study тәсілінің құрылымы:

Lesson Study үдерісі бірнеше кезеңнен тұрады:

1. Сабақты бірлесіп жоспарлау – топ мүшелері нақты оқу мақсатын анықтайды, тапсырмаларды дайындайды.

2. Сабақты өткізу және зерттеу – бір мұғалім сабақты өткізеді, ал қалғандары бақылаушы ретінде оқушылардың іс-әрекетін зерттейді.

3. Сабақты талдау және қайта жоспарлау – сабақтан кейін талдау жүргізіледі, жетістіктер мен кемшіліктер талқыланып, ұсыныстар жасалады.

Lesson Study тәсілі – мұғалімдердің кәсіби дамуына, тәжірибе алмасуына, сабақты жүйелі жоспарлап, оқушы қажеттілігін ескеруге мүмкіндік беретін тиімді құрал. Биология сабағында бұл тәсілді қолдану пәнді өмірмен байланыстыруға, оқушы белсенділігін арттыруға, ғылыми ұғымдарды терең меңгеруге ықпал етеді [3, 4].

Біздің тәжірибемізде Lesson Study әдісі 8-сыныпта биология пәнінен «Тыныс алу жүйесі» тарауы бойынша қолданылды. Үш мұғалімнен құралған зерттеу тобы келесі кезеңдерді орындады:

1. Сабақты жоспарлау

Тақырыбы: «Адамның тыныс алу мүшелерінің құрылымы және қызметі»

Мақсаты: Оқушылардың тыныс алу жүйесінің құрылымы туралы түсінігін қалыптастыру, анатомиялық терминдерді дұрыс қолдануға үйрету, логикалық ойлауын дамыту.

2. Сабақты өткізу және бақылау

Сабақты бір мұғалім жүргізді, ал қалған екі мұғалім үш түрлі деңгейдегі оқушыны (А – жоғары, В – орта, С – төмен) бақылауға алды.

Сабақта қолданылған әдістер:

Кестелер мен анатомиялық суреттер арқылы визуализация;

Бейнеролик көрсету (тыныс алу мүшелерінің анимациясы);

«Ойлан – жұптас – бөліс» әдісі;

Аралас тапсырмалар: сәйкестендіру, сипаттау, талдау.

3. Сабақтан кейінгі рефлексия

Мұғалімдер келесі нәтижелерге назар аударды:

А деңгейлі оқушы сұрақтарға белсенді жауап беріп, өз ойын дәлелмен жеткізе білді;

В деңгейлі оқушы топтық жұмыс барысында жаңа ақпаратты меңгеріп, шығармашылықпен жұмыс жасады;

С деңгейлі оқушы бейнебаян мен мұғалімнің қолдауына сүйене отырып, тапсырманы толық орындауға тырысты.

Сабақ қорытындысында зерттеу тобы оқушы қажеттіліктерін жақсырақ түсініп, келесі сабақта тапсырмаларды саралау арқылы әр оқушыға жеке тәсіл қолдану қажеттігін мойындады.

Lesson Study нәтижелері мен артықшылықтары

Оқушы үшін:

Пәнге деген қызығушылығы артады;

Оқу материалын терең меңгереді;

Ұжыммен жұмыс істеу, өз ойын жеткізу дағдысы дамиды.

Мұғалім үшін:

Оқушылардың оқу үлгерімін нақты бағалай алады;

Өз сабақтарын сын тұрғысынан сараптайды;

Кәсіби тәжірибесі артып, рефлексия жасау қабілеті дамиды.

Мектеп деңгейінде:

Мұғалімдер қауымдастығы арасында ынтымақтастық артады;

Сабақтарда ортақ әдістемелік көзқарас қалыптасады;

Инновациялық педагогикалық тәжірибе жинақталады.

Lesson Study – тек сабақты зерттеу құралы ғана емес, сонымен қатар мұғалімдердің бір-бірінен үйренуіне, кәсіби пікірталас арқылы өзара даму мәдениетін қалыптастыруға жағдай жасайтын модель. Қазақстанда бұл тәсіл педагогтардың кәсіби қоғамдастықтарын нығайтуға, үздіксіз кәсіби даму жүйесін қалыптастыруға бағытталған [2].

Неліктен Lesson Study тиімді?

• Сабақ нақты зерттеу нысанына айналады.

• Оқушының оқу үлгерімі мен мінез-құлқы дәлелдер арқылы бағаланады.

• Оқытудың тиімді әдістері практикада

сынақтан өткізіледі.

• Сабақтар оқушы тәжірибесі тұрғысынан қарастырылады.

Lesson Study әдісін биология пәніне бейімдеу ерекшеліктері

Биология пәні – күрделі ғылыми ұғымдарға, терминдерге, құрылымдық-анатомиялық білімге негізделетін пән. Сондықтан оқушылардың түсіну дағдысы мен ойлау қабілетін дамыту үшін интерактивті, зерттеушілік және визуалды әдістерді біріктірген сабақтар өте тиімді. Lesson Study дәл осы тәсілдерді тәжірибе жүзінде тексеруге мүмкіндік береді.

Бейімдеудің ерекшеліктері:

Сабақтарды анатомиялық модельдермен, тәжірибе жұмыстарымен, бейнематериалдармен байыту;

Терминологиямен жұмыс (мысалы, латынша атауларды қолдану);

Жаратылыстану пәндеріне тән нақты дәлелдер мен деректерге сүйену;

Сараланған тапсырмаларды пайдалану арқылы әр деңгейлі оқушылардың үлгерімін есепке алу.

Биологиядағы Lesson Study-ге арналған сабақ тақырыптарының үлгілері төмендегі кестеде берілген (1-кесте):

Lesson Study нәтижесін өлшеу құралдары

Lesson Study үдерісінің сәттілігін бағалау үшін қолдануға болатын құралдар:

Бақылау парағы: Сабақ барысында бақылаушы мұғалімдер оқушының әрекетін белгілейді.

Фокус-топпен сұхбат: С деңгейлі оқушылармен жеке әңгімелесу арқылы олардың түсінуін анықтау.

Сауалнама: Сабақтан кейін оқушыларға пікір білдіру мүмкіндігін беру.

Жазбаша рефлексия: Мұғалімдер мен оқушылардан сабақ туралы қысқаша пікір алу.

Lesson Study нәтижелерін мектепте тарату

Lesson Study үдерісін бір сабақпен шектемей, мектептегі басқа әріптестерге таратып, әдістемелік бірлестік аясында тәжірибе бөлісу — кәсіби қоғамдастықты дамытуға үлкен үлес қосады. Мұғалімдер:

Ашық сабақ ұйымдастырады;

Тәжірибелерін әдістемелік семинарда баяндайды;

Зерттеу есебін жариялап, мектепішілік журналға ұсынады;

Жаңа мұғалімдерге ментор ретінде көмектеседі.

Қорытынды ұсыныстар

1. Lesson Study үдерісіне барлық пән мұғалімдерін біртіндеп тарту.

2. Сабақтарды видеоға түсіріп, ортақ талдауға ұсыну.

3. Сабақты зерттеудің жылдық циклін жоспарлау (жылына 3-4 зерттеу сабағы).

4. Зерттеу нәтижелерін білім беру форумдары мен конференцияларда қорғау [3, 47].

Lesson Study – биология пәні бойынша оқыту үдерісін жетілдіруге, оқушылардың

Сынып	Тақырып	Зерттеу мақсаты
7-сынып	Қан айналым жүйесі	Қан тамырлары құрылымын өмірмен байланыстыру
8-сынып	Жүйке жүйесі. Рефлекс	Рефлекстік доға механизмін түсіну деңгейін анықтау
9-сынып	Генетика негіздері. Тұқымқуалаушылық	Тұқым қуалаудың заңдылықтарын өмірлік мысалмен түсіндіру
10-сынып	Адам физиологиясы. Жүрек жұмысы	Құрылым мен қызметтің өзара байланысын зерттеу
11-сынып	Экология. Адам және қоршаған орта	Адам әрекетінің экожүйеге әсер сараптау

Кесте 1. – Lesson Study-ге арналған сабақ тақырыптарының үлгілері

пәнге қызығушылығын арттыруға және мұғалімнің кәсіби дамуына септігін тигізетін тиімді әдіс. Бұл тәсілді жүйелі түрде қолдану мұғалімдер арасында тәжірибе алмасуға, шығармашылықпен жұмыс істеуге, сабақ сапасын арттыруға үлкен мүмкіндік береді. Биология сияқты нақты ғылым саласында Lesson Study тәсілін қолдану пәнді өмірмен байланыстырудың, терең ұғындырудың және оқушыны зерттеушілікке тартудың тиімді жолы болып табылады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Dudley, P. Lesson Study: Professional Learning for Our Time. London: Routledge. 2014. – 216 c.
2. Fernandez, C., & Yoshida M. Lesson Study: A Japanese Approach to Improving Mathematics Teaching. Erlbaum. 2004. – 184 p.
3. Сағатова А.Б. Биология сабағында оқытудың тиімді әдістері. – Білім беру журналы, 2021. – №2. – 45-49 беттер.

ОПЫТ LESSON STUDY ПО БИОЛОГИИ: ТЕОРИЯ, ПРАКТИКА И РЕЗУЛЬТАТЫ

Тоқтарқызы Д.

Аннотация. В статье рассматриваются особенности применения метода Lesson Study на уроках биологии, его влияние на познавательную активность нынешних учащихся, а также его влияние на профессиональное развитие учителей. Lesson Study — это метод, позволяющий учителям улучшить уроки путем совместного планирования, проведения, исследования и анализа результатов. В статье на основе реального опыта показаны способы эффективного использования данного подхода на уроках биологии.

Ключевые слова: Lesson Study, практика, образование, подход, структура, метод.

LESSON STUDY EXPERIENCE IN BIOLOGY: THEORY, PRACTICE AND RESULTS

Toktarkyzy D.

Abstract. The article examines the features of the Lesson Study method in biology lessons, its impact on the cognitive activity of current students, as well as its impact on the professional development of teachers. Lesson Study is a method that enables teachers to improve lessons through collaborative planning, implementation, research and analysis of results. The article, based on real-life experience, shows ways to effectively use this approach in biology lessons.

Keywords: Lesson Study, practice, education, approach, structure, method.

МРНТИ 14.07.07

Убаниязова Р.Б.
"Әсет Бейсеуов атындағы орта мектеп" КММ
(Алматы облысы, Қазақстан)

МАТЕМАТИКАЛЫҚ БІЛІМДІ ӨМІРДЕ ҚОЛДАНУ: ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚҚА БАҒЫТТАЛҒАН САБАҚТАР

Түйіндеме. Бұл мақалада қазіргі білім беру үдерісіндегі маңызды бағыттардың бірі - оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру мәселесі қарастырылады. Автор математика пәні арқылы оқушылардың өмірлік жағдайларда математикалық білімді тиімді пайдалану қабілетін дамыту жолдарын сипаттайды. Мақалада сабақ барысында қолдануға болатын практикалық әдістер мен тәсілдер, сондай-ақ өмірмен байланысты есептер арқылы оқушының логикалық және шығармашылық ойлауын дамытуға бағытталған үлгілер ұсынылады. Жұмыс педагогтарға, әдіскерлерге және болашақ мұғалімдерге арналған.

Түйінді сөздер: функционалдық сауаттылық, өмірмен байланыс, сабақ әдістері, жобалық жұмыс, кейс-стади, оқушы құзыреттілігі, қолданбалы есептер, XXI ғасыр дағдылары.

Білім беру жүйесіндегі жаңа бағыттардың бірі – оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру. Бұл ұғым оқушының алған білімін шынайы өмірде, күнделікті тұрмыста, кәсіби ортада қолдана алу қабілетін білдіреді. Әсіресе, математика пәнінде функционалдық сауаттылықты дамыту – оқушының логикалық ойлауын, мәселені шешу қабілетін және өмірлік қажетті дағдыларын жетілдірудің негізгі жолы. Осы мақалада математикалық білімнің өмірмен байланысын нығайтатын әдіс-тәсілдер қарастырылып, функционалдық бағыттағы сабақтарды ұйымдастыру жолдары ұсынылады. Сабақтағы бағыттар мен әдістер функционалдық сауаттылықты дамыту үшін мұғалім келесі әдістерге сүйене алады: өмірлік жағдаяттарға негізделген есептер: дүкеннен сатып алу, жол жүру ақысы, пайызбен есептеу, бюджеттік жоспарлау, жобалық жұмыс, мысалы: «Отбасылық бюджет», «Сыныпқа қажетті құрал-жабдықты есептеу», интербелсенді технологиялар, онлайн тесттер, интерактивті тапсырмалар (GeoGebra, Kahoot т.б.), графиктер мен диаграммалармен жұмыс, ауа райы, халық саны, шығын-сатып алу диаграммалары арқылы талдау жасау, кейс-стади әдісі, нақты жағдайды талдап, оқушылардан математикалық негізде шешім қабылдау талап етіледі. Мысалы: Тақырыбы: «Бюджетті жоспарлау». Мақсаты: Отбасының бір айлық кірісі мен шығысын есептеу. Оқушы әрекеті: Шығындар баптарын анықтап, пайыздық үлесін есептейді, нәтижесін диаграмма түрінде ұсынады. Математиканы өмірмен ұштастыра оқыту – оқушының функционалдық сауаттылығын дамытудың тиімді жолы. Оқушы үшін пән қызықты әрі пайдалы бола түседі. Мұғалімнің мақсаты – тек білім беріп қана қоймай, оны өмірде қолдана алатын тұлға тәрбиелеу. Математикалық білімді өмірде қолдану бағытындағы сабақтарда

функционалдық сауаттылықты дамыту мақсатында келесі тапсырмалар мен жаттығуларды қолдануға болады: 1. Отбасылық бюджетті жоспарлау. Мақсаты: Оқушыларға нақты өмірлік жағдайда қаржылық есептеулер жүргізуді үйрету. Тапсырма сипаттамасы: Әр оқушы немесе топқа ай сайынғы табыс, шығыс және үнемдеу сомаларын есептеу тапсырмасы беріледі. Оқушыларға белгілі бір сомадан (мысалы, 100 000 теңге) әр түрлі қажетті заттарға (ас, киім, коммуналдық төлемдер, көлік) шығын бөлуді сұралады. Соңында шығындардың пайыздық үлесін диаграмма түрінде ұсынуды талап етіңіз. Бұл тапсырма қаржылық сауаттылықты дамытуға, пайыздық есептерді және салыстыру әдістерін меңгеруге ықпал етеді.

2. Сауда-саттық операцияларын есептеу. Мақсаты: Оқушыларды нақты сауда жағдайларында математикалық есептерді қолдануға ынталандыру. Тапсырма сипаттамасы: Нақты дүкендегі сатып алулар мысалын келтіріп, әртүрлі заттардың бағасы мен жеңілдіктеріне қатысты есептер шығару. Мысалы, бір заттың бастапқы бағасы, жеңілдік мөлшері және соңғы төлем сомасын анықтау. Әр оқушыға бірнеше тауарды таңдап, жалпы төлемді есептеу тапсырмасы беріледі. Мұндай тапсырма пайыздық есептеулер мен нақты есеп шығаруды нығайтады.

3. Процент есебін қолдану. Мақсаты: Оқушыларды пайыздық есептерді нақты өмір контексінде қолдануды үйрету. Тапсырма сипаттамасы: Банк пайыздық мөлшерлемелерін қолдана отырып, жинақтың өсуін есептеу. Мысалы, бастапқы инвестиция сомасы мен жылдық пайыздық мөлшерлеме беріледі, оқушылар әр түрлі уақыт кезеңдері бойынша жинақтың өсуін есептейді. Нәтижелерді салыстыру үшін кесте немесе график құрастыру ұсынылады. Тапсырма пайыздық есептердің практикада қалай қолданылатынын түсінуге көмектеседі.

4. Деректерді талдау және графикалық бейнелеу. Мақсаты: Математикалық деректерді талдау және визуалды түрде ұсыну арқылы оқушылардың сыни ойлауын дамыту. Тапсырма сипаттамасы: Ауа райы, халық саны немесе басқа да статистикалық мәліметтер негізінде кесте құрастыру. Оқушылар деректерді жинақтап, диаграммалар, графиктер мен сызықты диаграммалар жасап, нәтижелерді талдайды. Әр топ өз нәтижелерін сынып алдында түсіндіреді. Жаттығу деректерді интерпретациялау, салыстыру және визуалды бейнелеу дағдыларын жетілдіреді.

5. Кейс-стади тапсырмасы. Мақсаты: Нақты өмірдегі мәселені математикалық тұрғыдан шешу қабілетін дамыту. Тапсырма сипаттамасы: Оқушыларға нақты бір экономикалық немесе әлеуметтік жағдай беріледі (мысалы, шағын кәсіпорынның операциялық шығындарын есептеу). Әр топ сол жағдайды талдап, мәселеге қатысты есептер мен ұсыныстар әзірлейді. Тапсырманы орындау кезінде қолданылатын әдістерді талқылау ұйымдастырылады.

Оқушылардың практикалық есеп шығару, зерттеу және командалық жұмыс дағдыларын дамыта отырып, өмірмен байланысын, сабақтарда математикалық ұғымдарды күнделікті өмірдегі жағдаяттармен байланыстыру арқылы білімнің маңыздылығын арттыру. Сонымен қатар, жобалық әдіс бойынша оқушылардың шығармашылық және зерттеу қабілеттерін дамыту үшін шағын жобалар мен практикалық тапсырмалар енгізілді. Цифрлық ресурстарды қолдану: Интерактивті платформалар мен онлайн құралдар арқылы оқу үдерісі тиімді ұйымдастырылып, оқушыға бағытталған тәсіл: Жеке ерекшеліктерді ескеріп, оқушылардың жеке даму траекториясын құрылды. Топтық жұмыс пен серіктестік барысында коммуникация мен ынтымақтастықты дамытатын тапсырмалар арқылы функционалдық сауаттылықтың басқа салаларымен

байланыс орнатылды.

Қорытындылай келе, «Математикалық білімді өмірде қолдану: функционалдық сауаттылыққа бағытталған сабақтар» тақырыбы аясында жүргізілген жұмыс математиканы тек теориялық пән ретінде емес, сонымен қатар өмірлік дағдыларды дамыту құралы ретінде қарастыру қажеттілігін көрсетті. Функционалдық сауаттылықты арттыру – оқушылардың нақты өмірде кездесетін мәселелерді шешуге қажетті логикалық, аналитикалық және есептеу қабілеттерін дамытуына мүмкіндік береді. Сабақтарда шынайы өмірден алынған тапсырмалар мен практикалық есептерді қолдану – оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, алған білімдерін саналы түрде қолдануына жол ашады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Қазақстан Республикасының орта білім беру мазмұнын жаңарту тұжырымдамасы – ҚР Білім және ғылым министрлігі.
2. Математикалық сауаттылықты дамыту бойынша әдістемелік нұсқаулықтар – НИШ педагогикалық зерттеу орталығы.
3. Сейтқалиева, Ж. «Функционалдық сауаттылықты дамытудың жолдары» // Педагогика және психология журналы, №3, 2021.
4. PISA халықаралық зерттеулерінің есептері мен талдаулары – OECD ресми сайты.
5. Мусина, Г.Т. «Математика сабақтарында өмірлік мазмұнды тапсырмаларды пайдалану» // Білім беру жүйесіндегі инновациялар, 2020.
6. Жиенбаева, А. «Қазіргі заманғы сабақ үлгілері және функционалдық сауаттылық» // Ұстаз еңбегі журналы, №4, 2022.

ПРИМЕНЕНИЕ МАТЕМАТИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ В ЖИЗНИ: УРОКИ, ОРИЕНТИРОВАННЫЕ НА ФУНКЦИОНАЛЬНУЮ ГРАМОТНОСТЬ

Убаниязова Р.Б.

Аннотация. В данной статье рассматривается одно из важных направлений в современном образовательном процессе — формирование функциональной грамотности учащихся. Автор описывает пути развития у учащихся умения эффективно использовать математические знания в жизненных ситуациях посредством математики. В статье представлены практические методы и подходы, которые можно использовать на уроках, а также модели, направленные на развитие логического и творческого мышления учащихся через жизненные задачи. Работа предназначена для учителей, методистов и будущих учителей.

Ключевые слова: функциональная грамотность, связь с жизнью, методы обучения, проектная работа, кейс-стади, компетентность учащихся, прикладные задачи, навыки 21 века.

APPLICATION OF MATHEMATICAL KNOWLEDGE IN LIFE:
LESSONS FOCUSED ON FUNCTIONAL LITERACY
Ubaniyazova R.B.

Abstract. This article considers one of the important areas in the modern educational process - the formation of students' functional literacy. The author describes ways to develop students' ability to effectively use mathematical knowledge in life situations through mathematics. The article presents practical methods and approaches that can be used in the classroom, as well as models aimed at developing students' logical and creative thinking through life-related problems. The work is intended for teachers, methodologists and future teachers.

Keywords: functional literacy, connection with life, teaching methods, project work, case study, student competence, applied problems, 21st century skills.

МРНТИ 14.35.01

Нурадинова Г.М.
№204 ЖББМ
(Алматы, Қазақстан)

ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫҢ МАҢЫЗЫ

Түйіндеме. Бұл мақалада функционалдық сауаттылықтың қазіргі білім беру жүйесіндегі рөлі мен маңызы қарастырылады. Мақалада оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жолдары, оқу үрдісінде кездесетін кедергілер мен оларды шешу жолдары сипатталады. Зерттеу барысында функционалдық сауаттылықты қалыптастыруда пәндік, пәнаралық және метапәндік тәсілдердің тиімділігі қарастырылды.

Түйінді сөздер: функционалдық сауаттылық, білім беру, құзыреттілік, оқу сауаттылығы, математикалық сауаттылық, ғылыми сауаттылық.

Кіріспе. Білім беру жүйесінің алдында бүгінгі мектеп оқушыларын өз-өзін таба алмаған, рухани құлдырап қалған ұрпақ қылып емес, оларды табысты, саналы етіп тәрбиелеп, сапалы біліммен байыту керек деген маңызды міндет тұр. Осылайша, жиырма бірінші ғасыр құзыреттерін дамыту қажеттілігі туындады. Оқытудың жаңа инновациялық әдістері, пәндік білімнің тереңдігі беретін жалпы дағдыларды жетілдіру бүгінде тұтас рухани кемелді ұрпақты жоғалтпау үшін дереу іске асыруды талап етеді. Жаңа білім беру стандарттарын енгізуге байланысты, бұл мәселе зерттеуді және аса назар аударуды қажет етеді, соның ішіндегі мәселелерде функционалдық сауаттылықты да қалыптастыру міндеті бар.

Негізгі бөлім. Функционалдық сауаттылық мектептердегі білім беру жүйесінің маңызды құрамдастарының бірі. Себебі, ол оқушылардың өмірінің әртүрлі салаларында әртүрлі коммуникативтік міндеттерді сәтті орындау үшін мектепте алған білімін пайдалана білуді қамтиды. Мұғалімдер өз пәнінде функционалдық сауаттылықты қалыптастыру арқылы білім беру сапасын арттыра алады. Функционалдық сауаттылықты оқушылардың бойында тиімді дамытудың

кең ауқымды әдістері мен тәсілдері көп,ол үшін мектеп пен педагогтардың ықпалы аса зор. Оқушылардың болашақта жеке тұлға ретінде қалыптасып,әлеуметтік, мәдени, саяси,экономикалық жұмыстарға белсенді қатысып, яғни қазіргі цифрлық технологиялар дамыған заманда, уақыт ағымына сай ілесуі, олардың өз мамандығын әрдайым жетілдіріп отыруы, сондай-ақ өмір бойы білім алуына ықпал ететін негізгі фактор.

Бұл ұғымды ЮНЕСКО 1957 жылы енгізген.Өткен ғасырдың алпысыншы жылдардың аяғы мен жетпісінші жылдардың басы– білім берудегі белсенді мәлімдемелердің, сарапшылық пайымдаулардың кезеңі. Дәл сол тұста мектептегі білім ересек өмірде қажеті жоқ деген пікір жоққа шығарылып,осы уақытта білім берудегі алғашқы құзыреті жоғары,тың көзқарас пен идеялар ұсынила басталған. Бұған білім беруді практикалық бағытқа көшірудің, мектеп оқушыларының оқу процесінде алған білімдері мен дағдыларын олардың кейінгі белсенді әлеуметтенуінің ресурсына айналдырудың жаһандық қажеттілігі түрткі болды. Функционалдық сауаттылық математика, оқу сауаттылығы, жаратылыстану, қаржылық сауаттылық, тұлғаның интегралды сапасы, жаһандық құзыреттіліктер мен шығармашылық тұлғалық қасиеттер сынды пәндерді қамтиды. Ал, мұғалімдер өз алдына физика, химия, биология, технология, математика, дене шынықтыру сабақтарында функционалдық сауаттылықтты өз пәнімен сабақтастыра отырып дамытуға,қалыптастыруға тиісті. Мұғалім балаға білім беруде қандай басымдықты таңдайтыны,шәкірттерін қандай білім жолына апару керек, өз сыныбында танымдық іс-әрекет әдістерін қалай ұйымдастырады ол педагогтың кәсібилігіне байланысты. Тек академиялық білім, типтік есептерді шешетін оқу тапсырмалары жеткіліксіз. Сондықтан,педагогтардің көпшілігі оқушының жаңашыл әрекет ету қабілетін түсінуі керек,академиялық білімді пайдалана отырып, өмірлік жағдайларда мектепте алған білім бүгінгі оқушыда қалыптасуы қажет. Бұл мәселе бойынша барлық деңгейде жұмыстар жүргізілуде,ең алдымен, жалпы білім беру ұйымдарында әртүрлі пән мұғалімдерінің, мамандардың, әдіскерлердің күш-жігерін біріктіру қалыптастырудың пәнаралық және метапәндік міндеті - функционалдық сауаттылық. Нәтижеге жету үшін әр сабақта, пәнге қарамастан, мектеп оқушыларының оқу іс-әрекетін үш негізгі ойлау үдерісі аясында жүйелі және мақсатты түрде ұйымдастыру қажет: оқу сауаттылығы,математикалық сауаттылық және ғылыми сауаттылық.

Бұл контексте оқу сауаттылығы жай ғана тез,сауатты оқу техникасының синонимі емес, ол оқылған материалды түсіну, тиімді пайдалану және талдай алу қабілеті. Яғни, адамның өз мақсатына жету, білімі мен мүмкіндіктерін кеңейту, қоғамдық өмірге қатысу үшін жазбаша мәтіндерді түсіну және пайдалану, олар туралы ой елегінен өткізу және оқумен айналысу қабілеті.

Математикалық сауаттылықта есепті оқшаулау, оны тұжырымдау, білім, нәтижелерді математика және нақты көзқарас тұрғысынан бағалау, барлық математикалық әдістерді қолдана білу маңызды. Ол математикалық пайымдауды, құбылыстарды сипаттау, түсіндіру және болжау үшін математикалық түсініктерді, процедураларды, фактілерді және құралдарды пайдалануды қамтиды. Адамдарға математиканың әлемдегі рөлін түсінуге, негізделген пайымдаулар жасауға және сындарлы, белсенді және рефлексивті азаматтар қабылдауы керек шешімдер ұсынуға көмектеседі.

Ал,ғылыми сауаттылықтың негізгі мәні –ғылыми зерттеу әдістерін қолдану, мәліметтерді түсіндіру,сараптай алу, қорытынды жасай алу дағдысы. Оған қоса,құбылыстарды түсіндіру, сипаттау,

болжам жасау, деректер жинау, деректерді түсіндіру, қорытынды тұжырымдар жасау, ғылыми дәлелдемелерді пайдалану; ғылыми зерттеу жүргізу және бағалау, -зерттеу сұрағын анықтау, зерттеу сұрағының әдістерін ұсыну, дәлелді деректерді мен түсініктерді сенімді сипаттау және бағалау. Жаратылыстану – ғылыми сауаттылығы құзіреттіліктерін қалыптастырудың бірден бір жолы теорияны практикаға негіздей отырып оқыту.

Айта кететін жайт, функционалдық сауаттылықтың барлық тапсырмалар үшін алтернативті балама шешімдерді пайдалану кейде рұқсат етіледі. Ал, проблемалар туындаған жағдайда,шығармашылық сипатта ойлай білу тіпті басты талап болып табылады.Функционалдық сауаттылықты дамыту үшін әр сабақта өмірлік ситуациялармен байланысты пәнаралық сипаттағы тапсырмаларды енгізу қажет. Оқушыларға тапсырма беру барысында, шығармашылық ойлауды дамытуға бағытталған сұрақтармен толықтыруды ұсынылады. Балаларға тек мектеп бағдарламасын қамтитын тапсырмаларды ғана емес, сонымен қатар жаңа білімді іздеуді, шешімдерді тиімді көрсетуді, шығармашылық ойлауды дамытуды талап ететін, оқушылардың қиялын дамытуға бағытталған тапсырмаларды ұсыну қажет. Мұндай тапсырмаларды шешуді мектеп оқушылары бірте-бірте әдетке айналдырады,ал ол кейін адам қызметінің барлық салаларында маңызды болып табылады. Әрбір мұғалім күнделікті өз сабақтарында оқу мақсаттарына сәйкес оқушылардың үш типті сауаттылығын, функционалдық сауаттылығын арттыруға бағытталған тапсырмаларды ықпалдастырып отырса, керемет болар еді. Осы дағдылар арқылы оқушы өз бойына мынадай қасиеттер дарытпақ: өзіне сенімділік, ортадағы белсенділік; шығармашылық тұрғыда ойлау; тез арада шешім қабылдай алу; өз болашақ мамандығын дұрыс таңдай алу және тағы басқа.

Бірақ мектептегі оқытуда әрине, кедергілер де кездеседі. Олар мектеп оқушыларының әлемдегі ақпаратты тұтастай емес, бөлшектеп білуімен шектелуі; алдыңғы өткен білімдерін, бүгінгі материалдармен басқа пәндермен байланыстыра отырып жаңғырта алмауы; мұғалімдер үшін оқушылардың алған білімдерінің тиянақты болуына, сапалы меңгеруіне, алған білімдерінің жақсы дамуына жол ашуға пән мен пәнді байланыстыра оқытудағы байланысты жаңа әдіс тәсілдердің жетімсіздігі. Осындай кедергілерді оқытудың заманауи үрдісіндегі жаңа технологиялар арқылы ондағы әдіс тәсілдерді үйреніп, оқу, зерттеу арқылы бала бойына сіңіре білу, ізденіспен ұштастырып, көздерін жеткізу жұмыстарын жүргізу қажет. Бұл дегеніміз-оқушылардың теория жүзінде алған білімдерін өмірмен байланысын ашуда қоршаған ортадағы күрделі мәселелерді өз бетімен шеше алуына, өзіндік көзқарасының жан- жақты дамуына зор мүмкіндік береді. Мұндай пәнаралық байланысты ықпалдастыра өткізген сабақтарда оқушы тек өзіндік моделімен шектеліп қалмайды, өзі шешім қабылдай отырып, іс-әрекетті жаңаша ойлау арқылы жаңа нәтижеге қол жеткізе алады.

Қорытынды. Қорытындылай келе, жоғарыда айтылған барлық міндеттерді жүзеге асырудың тұрақты механизмін құрастыру абзал. Дамып келе жатқан тенденцияларды ескере отырып, педагогтарға арналған жаңартылған нұсқауларды ғана емес, сонымен қатар оқытудың негізделген теориялық әдістерін, тәсілдері мен құралдарын қамту маңызды.Бұл ретте қазақстандық мектептердегі мұғалімдердің біліктілігін арттыру бағдарламалары мұғалімдердің құзыреттілігі мен дене дайындығының деңгейін анықтауға арналған тесттермен толықтырылуы мүмкін. Мұғалімдерді қолдаудың бірыңғай электрондық жүйесі,

жаңа инновациялық педагогикалық әдістеренгізу бойынша ұсыныстар түссе, бұл еліміздің білім сапасын жаңа деңгейге көтеруге мүмкіндік береді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Фишер Л. Грамотность и функциональность: на пути к реализации парадигмы образования для устойчивого развития // Вопросы образования. – 2015. – №2. – С. 97–104.
2. Иванова Н.М., Смирнова О.Ю. Функциональная грамотность: проблемы определения и развития // Вестник Московского университета. Серия Логика. – 2020. – Т. 5. – С. 97–111.
3. https://ipk74.ru/upload/iblock/0a1/0a1679224441595689d83fa56f717bd1.pdf

ВАЖНОСТЬ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ

Нурадинова ГМ.

Аннотация. В статье рассматривается роль и значение функциональной грамотности в современной системе образования. Описываются пути развития функциональной грамотности учащихся, возникающие трудности и способы их решения. Исследуется эффективность предметного, межпредметного и метапредметного подходов.

Ключевые слова: функциональная грамотность, образование, компетентность, читательская грамотность, математическая грамотность, научная грамотность.

THE IMPORTANCE OF FUNCTIONAL LITERACY

Nuradinova G.M.

Abstract. This article discusses the role and significance of functional literacy in the modern education system. It describes ways to develop students' functional literacy, the difficulties that arise, and how to solve them. The effectiveness of subject-specific, interdisciplinary, and cross-curricular approaches is examined.

Keywords: functional literacy, education, competence, reading literacy, mathematical literacy, scientific literacy.

МРНТИ 14.07.07

Шонкина Ж.Д.
№204 ЖББМ
(Алматы, Қазақстан)

МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА LESSON STUDY ӘДІСІН ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ (9–11-СЫНЫП)

Қазіргі таңда білім беру жүйесінің басты мақсаттарының бірі – оқушының жеке тұлға ретінде дамуына, өз бетімен ойлауына және өмірлік жағдайларда білімін қолдана білуіне ықпал ету. Осы тұрғыдан алғанда, 9–11 сыныптарда математика пәнін оқыту оқушының логикалық, алгоритмдік, сыни ойлауын дамыту құралы ретінде қарастырылады. Алайда жоғары сынып оқушыларында математикаға қызығушылықтың төмендеуі, ҰБТ форматына байланысты механикалық жаттығуға көшуі – күрделі тақырыптарды меңгеруге кедергі келтіруде. Сондықтан тиімді әдістемелік тәсілдерді қолдану – уақыт талабы. Lesson Study әдісінің 9–11сыныптардағы математика сабағында қолдану тәжірибесі сипатталады. Зерттеудің мақсаты – аталған әдістің оқушылардың білім сапасын арттыруға, мұғалімдердің кәсіби дамуына ықпал ету жолдарын айқындау. Lesson Study үдерісінің кезеңдері, жоспарлау мен талдаудың ерекшеліктері баяндалады. 9–11 сынып оқушыларына жүргізілген тәжірибелер нәтижесін сараптай отырып, оқыту сапасының жақсарғанын атап көрсетеді. Әдістің тиімділігі оқушы белсенділігінің артуы, танымдық қызығушылықтың оянуы және мұғалімдер арасындағы ынтымақтастық арқылы дәлелденеді.Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру, сын тұрғысынан ойлау дағдыларын қалыптастыру, мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін жетілдіру – басты міндеттердің бірі. Осы міндеттерді жүзеге асыруда Lesson Study (сабақты зерттеу) әдісі тиімді педагогикалық тәсіл ретінде кеңінен қолданылып келеді. Бұл әдіс Жапонияда бастау алып, көптеген елдерде, соның ішінде Қазақстанда да мұғалімдердің тәжірибесін жетілдіру құралы ретінде танылып отыр. 9–11сынып оқушыларына математика пәні бойынша Lesson Study әдісін қолданудың нәтижесін сипаттап, оның тиімді жақтарын көрсету. Lesson Study – мұғалімдердің бірлесіп сабақ жоспарлау, оны өткізу, бақылау және рефлексия жасау арқылы оқыту тәжірибесін жетілдіруге бағытталған үдеріс. Бұл тәсіл оқушылардың оқу қажеттіліктерін жақсырақ түсінуге, педагогтардың бір-бірінен үйренуіне мүмкіндік береді.

Lesson Study үдерісі үш негізгі кезеңнен тұрады:

1. Жоспарлау кезеңі: мұғалімдер тобы бір оқу мақсатын белгілеп, сабақ жоспарын бірлесіп жасайды. Осы кезде оқушылардың қажеттіліктеріне сәйкес стратегиялар таңдалып, зерттелетін оқушылар (фокус-групп) іріктеледі.

2. Сабақты өткізу: бір мұғалім дайындалған сабақты өткізеді, қалғандары бақылаушы ретінде қатысады. Зерттелетін оқушылардың іс-әрекеті, түсіну деңгейі мұқият бақыланады.

3. Талдау және рефлексия: сабақ аяқталғаннан кейін мұғалімдер жиналып, сабақты, оқушы әрекеттерін, оқу

нәтижелерін талдайды. Қай тұстар сәтті, қайсысы жетілдіруді қажет етеді – осы мәселелер анықталады.

9–11 сыныптарда бұл әдісті қолдану барысында келесі нәтижелер байқалды: – оқушылардың пәнге деген қызығушылығы артты,күрделі тақырыптарды меңгеру барысында ынтымақтастық пен диалогтік оқытудың маңызы айқындалды,оқушылар өз ойын дәлелдеп, математикалық тілде сөйлеу дағдыларын дамытты,мұғалімдер өзара тәжірибе алмасу арқылы кәсіби құзыреттіліктерін арттырды.

1. Математикалық ойлаудың мәні

Математикалық ойлау – бұл логикалық байланыстар орнату, дәлелдеу, жалпылау, талдау және синтездеу қабілеті. 9–11 сыныптарда бұл қабілеттерді дамыту үшін төмендегі тәсілдер тиімді:

- **Проблемалық сұрақтар қою:** Мысалы, "Функция графигінің симметриясын координаталар осіне қатысты қалай дәлелдеуге болады?"
- **Зерттеу сипатындағы тапсырмалар:** "Параболаның төбесі мен бағыты өзгергенде оның графигі қалай өзгереді?"
- **Өмірмен байланысты есептер:** "Автокөлік тежелгеннен кейінгі жолды анықтау үшін қандай формула қолдануға болады?" (физикамен кіріктірілген)

2. Саралап оқыту және логикалық тапсырмалар

Сыныпта оқушылардың деңгейін ескеріп, тапсырмаларды қабілетке қарай ұсыну өте маңызды. Бұл үшін:

- Негізгі деңгей – типтік есептер
- Орташа деңгей – логикалық қадамдармен шешілетін тапсырмалар
- Жоғары деңгей – зерттеу және дәлелдеуді қажет ететін күрделі есептер

Мысалы, 10-сыныптағы «Туынды» тақырыбын зерттеу кезінде оқушылар нақты мысалдар арқылы функция графигін талдап, өздігінен қорытынды шығаруға үйренді. Топтық жұмыс арқылы олар өзара идея алмасып, бірін-бірі қолдады. Мұғалімдер арасында өзара сабаққа қатысу және бірлесіп талдау кәсіби дамуға елеулі әсер етті.Lesson Study әдісін сәтті іске асыру үшін келесі ұсыныстар беріледі: – зерттеу процесін нақты жоспарлау; – зерттелетін оқушыларды дұрыс таңдау; – бақылау барысында жүйелі жазба жүргізу; – талдауды ашық, дәлелді және сыпайы өткізу; – оқушыны сынау емес, түсіну мақсаты көзделуі тиіс

3. Кері байланыс пен рефлексия

Әр тақырып соңында оқушыларға өз жетістіктерін бағалау және қиындықтарды саралау мүмкіндігін беру – олардың оқу процесіне белсенді қатысуын арттырады. Мысалы, "Бүгін қандай әдіс сізге есеп шығаруда көмектесті?", "Қандай сұрақ сізге қиын болды?" деген сұрақтар жазбаша/ауызша түрде қойылады.

Қорытынды. Lesson Study әдісін 9–11 сыныптардағы математика сабағында қолдану оқыту сапасын арттырудың тиімді құралы ретінде дәлелденді. Бұл әдіс мұғалімдердің кәсіби өсуіне, оқушылардың белсенділігі мен ойлау қабілетін дамытуға ықпал етеді. Сабақты бірлесіп зерттеу арқылы пән мұғалімдері оқыту үдерісін терең түсініп, оны жетілдіруге нақты қадамдар жасай алады. Lesson Study – қазіргі заманғы мұғалімнің тәжірибелік шеберханасы десе болады.Жоғары сынып математикасын оқытуда әдістемелік тәсілдер оқушының логикалық және функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда шешуші рөл атқарады. Зерттеу, саралау, өмірмен байланыстыру арқылы оқушы математика пәнінен тек дайын білім емес, оны қолдана білуді де үйренеді. Мақалада ұсынылған әдістемелер мұғалімдерге заманауи талаптарға сай тиімді сабақ құруға септігін тигізеді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. – Алматы: Рауан, 2019. – 322 б.
2. Поляков М.В. Математикада зерттеу әдістері. – М.: Просвещение, 2020.
3. OECD. PISA 2018 Results. – https://www.oecd.org/pisa/publications/
4. Хасбулатов А.Ж. Математиканы оқыту әдістемесі. – Астана: Фолиант, 2017. – 240 б.
5. Kazakov A., Smirnova T. Developing Critical Thinking in Math Lessons // International Journal of STEM Education. – 2021. – Vol. 8.

МРНТИ 14.35.01

Азимбекова Ж., Сауранбаева З.А.
№45 ЖББМ
(Алматы, Қазақстан)

СӨЗДІҢ ЛЕКСИКАЛЫҚ МАҒЫНАСЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ АУЫСПАЛЫ МАҒЫНАСЫН ОҚЫТУДЫҢ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ

Түйіндеме. Бұл мақалада сөздің лексикалық мағынасы мен ауыспалы мағынасының ерекшеліктері, мектеп оқушыларына осы тілдік құбылысты меңгертудің тиімді әдіс-тәсілдері қарастырылады. Зерттеу барысында лексикалық мағынаны терең меңгертудің теориялық негізі, тілдік жаттығулар жүйесі мен мәтін арқылы оқыту тәсілдері ұсынылады.

Түйінді сөздер: тіл, лексика, әдіс-тәсілдер, меңгеру, құбылыс, контекст.

Кіріспе. Қазақ тіл білімінде сөз мағынасы – тіл мен таным байланысының өзегі. Оқушылардың тіл байлығын арттыруда сөздің тура және ауыспалы мағынасын меңгерту үлкен рөл атқарады. Әсіресе ауыспалы мағынадағы сөздерді түсіну оқушылардың логикалық, бейнелі ойлауын жетілдіреді. Сондықтан лексикалық мағынаны оқыту – тілдік білімнің негізі ретінде ерекше әдістемелік тұрғыда ұйымдастырылуы қажет.

Тіл – ұлттың рухани болмысы мен мәдени қазынасының көрінісі. Тілді меңгеру – тек грамматикалық құрылымдарды үйрену ғана емес, сонымен қатар, сол тілде сөйлейтін халықтың дүниетанымын, ойлау ерекшелігін, тұрмыс-салтын тану деген сөз. Осы тұрғыдан алғанда, сөздің лексикалық мағынасы мен оның ауыспалы қолданыстары – тіл үйренудің аса маңызды салаларының бірі. Қазақ тіл білімінде лексикология саласы сөз мағынасының түрлерін, оның дамуын, қолдану аясын терең зерттейді. Сөздің тура мағынасы – оның негізгі ұғымдық мәнін білдірсе, ауыспалы мағынасы – тілдің бейнелілігін, көркемдік қуатын арттыратын стильдік құрал болып табылады. Әсіресе, мектеп жасындағы оқушыларға бұл мағыналық айырмашылықтарды меңгерту – тілдік сезімін, шығармашылық қабілетін дамытудың тиімді жолы. Кейде оқушылар ауыспалы мағынада қолданылған сөздерді тура мағынада қабылдайды, бұл мәтінді терең түсінуге кедергі келтіреді. Сондықтан мұғалімнің міндеті – сөз мағыналарының ерекшеліктерін нақты

мысалдармен түсіндіріп, тиімді әдіс-тәсілдер арқылы оқушының сөздік қорын байыту және бейнелі ойлауын жетілдіру. Осы мақалада сөздің лексикалық және ауыспалы мағыналарын меңгертудің ғылыми-әдістемелік жолдары қарастырылады.

Негізгі бөлім

1. Лексикалық мағына және оның түрлері. Сөздің лексикалық мағынасы – оның тілдегі нақты ұғымды білдіру қасиеті. Бұл – сөздің атауыштық қызметі, яғни сөз арқылы затты, құбылысты, әрекетті, сапаны атау. Мысалы, «бала» деген сөз – жас ұрпақ өкілін, адам баласының жас шағын білдіреді. Мұндай мағына тура мағына деп аталады.

Тіл білімінде лексикалық мағына:

Тура мағына – сөздің бастапқы, негізгі мағынасы.

Мысалы: көз – адамның көру мүшесі.

Ауыспалы мағына – сөздің бейнелі, жанама мәнде қолданылуы.

Мысалы: «көздің қарашығындай сақтау» – аса бағалау, қорғау.

Сөздер тілдік дамуда тарихи өзгеріске түсіп, мағыналық жағынан кеңейіп, бейнелі мән ала бастайды. Бұл құбылыс тілдің көркемдік, эмоционалдық әсерін күшейтеді.

2. Ауыспалы мағына және оның ерекшеліктері

Ауыспалы мағына – тілдің көркемдік бейнелеу құралдарының бірі. Бұл мағына көбіне көркем әдебиетте, мақал-мәтелдерде, тұрақты тіркестерде жиі кездеседі. Мұндай мағына оқушының мәтінді терең түсінуіне, сөз өнеріне баулуға көмектеседі.

Ауыспалы мағынаның негізгі ерекшеліктері:

Сөздің бейнелі қолданылуы;

Тура мағынамен мағыналық байланыста болуы;

Көркемдік, эмоциялық мәнді білдіруі;

Контекст арқылы ашылуы.

Мысалы: «Ол – алтын жүрек адам» – мұнда «алтын» сөзінің мағынасы – мейірімді, таза жанды бейнелеу үшін қолданылған.

3. Сөздің лексикалық және ауыспалы мағынасын оқытудың тиімді әдіс-тәсілдері

Сөз мағынасын меңгерту үшін дәстүрлі түсіндірумен қатар, оқушыны қызықтыратын, белсенді ететін тиімді әдістер қолдану қажет.

а) Мәтінмен жұмыс

Мәтіндегі сөздердің мағынасын талдау, тура және ауыспалы мағынадағы сөздерді ажырату – оқушылардың тілдік түйсігін дамытады.

Тапсырма үлгісі:

Мәтіннен ауыспалы мағынада қолданылған сөздерді тауып, олардың мағынасын ашыңыз.

ә) Салыстыру әдісі

Сөздің тура және ауыспалы мағынадағы қолданыстарын салыстырып, мысалдар арқылы түсіндіру.

Сөз. Тура мағына. Ауыспалы мағына.

Жол: Қозғалысқа арналған бағыт. Мақсат, өмірлік бағыт.

Қол: Адам мүшесі. Көмек (қол ұшын беру)

Жүрек: Ағза мүшесі Сезім, қайрат (жүрегі жылы адам)

б) Көрнекілік әдісі

Суреттер, слайдтар, кестелер, бейнематериалдар арқылы сөз мағынасын нақтылау, визуалды есте сақтауды жеңілдетеді.

в) Рөлдік ойындар мен инсценировка

Оқушылар ауыспалы мағынасы бар сөздер қатысқан диалогтар құрастырып, шағын көрініс қоя алады. Бұл – сөз мағынасының нақты өмірлік контексттегі қызметін ұғынуға көмектеседі.

г) Топтық және жұптық жұмыс

Сөз мағынасын түсіндіруге арналған тапсырмаларды бірігіп орындау оқушының өзара пікір алмасуына, ойларын нақты айтуына ықпал етеді.

ғ) Жаттығулар жүйесі

«Сөзді мағынасына қарай сәйкестендір»

«Сөйлемде берілген сөздің тура не ауыспалы мағынада тұрғанын анықта»

«Бір сөзге бірнеше ауыспалы мағынада сөйлем құра»

4. Оқушылардың тілдік сезімін дамыту

Сөздің ауыспалы мағынасын меңгеру – оқушының тілдік және эстетикалық талғамын, ойлау қабілетін, сөздік қорын байытады. Бұл бағытта:

Көркем шығармаларды талдау;

Мақал-мәтелдер мен тұрақты тіркестерді пайдалану;

Авторлық суреттемелер жаздыру – тиімді тәсілдерге жатады.

Қорытындылай келсек, сөз мағынасы – оқушының тілдік дүниетанымын қалыптастыратын маңызды құрал. Лексикалық мағынаны, әсіресе ауыспалы мағынаны оқыту арқылы оқушының сөйлеу мәдениеті, шығармашылық қабілеті, бейнелі ойлауы дамиды. Жоғарыда берілген әдістер арқылы бұл процесті тиімді ұйымдастыруға болады. Сөздің лексикалық және ауыспалы мағынасы – тілдің көркемдігі мен бейнелілігін танытатын негізгі семантикалық қабаттардың бірі. Оқушылардың тілдік мәдениетін, сөздік қорын, көркем ойлауын дамытуда бұл мағыналарды дұрыс меңгерту – қазақ тілі сабағының маңызды міндеттерінің бірі болып табылады. Әсіресе, ауыспалы мағынада қолданылатын сөздердің контекст ішінде дұрыс танылуы оқушының мәтінді түсіну қабілетін арттырып, тілдің стилистикалық құралдарын еркін қолдануына жол ашады.

Зерттеу барысында сөздің мағыналық ерекшеліктерін меңгертуде түрлі тиімді әдіс-тәсілдер – мәтінмен жұмыс, салыстыру, көрнекілік, ойын элементтері, жаттығулар жүйесі сынды амалдардың маңызы зор екені дәлелденді. Бұл тәсілдер оқушының тілге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, оның тілдік тұлға ретінде қалыптасуына негіз қалайды.

Осыған орай, қазақ тілі пәні мұғалімдері оқыту барысында сөз мағынасының ерекшеліктерін терең меңгертуді мақсат етіп, оқушылардың шығармашылық қабілетін дамытатын әдістемелік жұмыстарды жүйелі түрде жүргізуі қажет.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Исаев С. «Қазіргі қазақ тілі», Алматы: Ана тел, 1993.

2. Жұбанов Қ. «Қазақ тел жөніндегі зерттеулер», Алматы: Ғылым, 1999.

3. Сыздық Р. «Сөздер сөйлейді», Алматы: Санат, 2004.

4. Сырғабекова С. «Сөз мағынасы мен көркемдік таным», – «Қазақ тілі мен әдебиеті» журналы, №2, 2021.

5. Қосымша дереккөз: https://ust.kz

МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ ЛЕКСИЧЕСКОМУ ЗНАЧЕНИЮ СЛОВА И ЕГО ИЗМЕНЧИВОМУ ЗНАЧЕНИЮ

Азимбекова Ж., Сауранбаева З.А.

Аннотация. В данной статье рассматриваются особенности лексического значения и переменного значения слова, эффективные методы и подходы к усвоению данного языкового явления школьниками. В ходе исследования представлены теоретические основы углубленного усвоения лексического значения, система языковых упражнений и приемы обучения через текст.

Ключевые слова: язык, словарный запас, методы, усвоение, явление, контекст.

ТҮЗЕТУ ПЕДАГОГИКАСЫ
КОРРЕКЦИОННАЯ ПЕДАГОГИКА
CORRECTIONAL PEDAGOGY

МРНТИ 14.29.09

Акымжанов Т.Ж.
Специальная школа-интернат №7
(Алматы, Казахстан)

ОСНОВНЫЕ АСПЕКТЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПЕДАГОГА-ДЕФЕКТОЛОГА

Аннотация. В данной работе рассматриваются основные аспекты профессиональной деятельности педагога-дефектолога. Анализируются ключевые направления работы специалиста, такие как диагностика, коррекционная деятельность, методическая работа, взаимодействие с родителями и профессиональное развитие. Особое внимание уделяется значению инклюзивного образования и этических норм в работе дефектолога. Работа описывает роль и ответственность педагога-дефектолога в раскрытии потенциала детей с особенностями развития.

Ключевые слова: педагог-дефектолог, диагностика, коррекция, инклюзивное образование, методическая работа, профессиональное развитие, этика, особенности развития детей, работа с родителями.

Педагог-дефектолог – это высококвалифицированный специалист, работающий с детьми, имеющими особые образовательные потребности. Основная цель его профессиональной деятельности – способствовать формированию личности и социальной адаптации детей с особенностями и отклонениями в развитии. Для достижения этой цели педагог-дефектолог всесторонне оценивает физическое, психическое, эмоциональное и социальное развитие ребёнка, учитывая его индивидуальные особенности, и проводит коррекционную и развивающую работу. В современном обществе роль педагога-дефектолога приобретает особую значимость, так как развитие инклюзивного образования способствует поддержке разнообразия детей и их полноценной интеграции в общество.

В деятельности педагога-дефектолога особое место занимает диагностика. Этот процесс направлен на выявление особенностей развития ребёнка и оценку его способности к обучению и жизни. В ходе диагностики осуществляется тесное взаимодействие с психологами, логопедами, медицинскими специалистами и родителями. Диагностические мероприятия проводятся с использованием специальных методик и инструментов, позволяющих оценить когнитивные, эмоциональные,

коммуникативные и социальные навыки ребёнка. Результаты диагностики дают педагогу-дефектологу возможность составить точный и индивидуально ориентированный план коррекции.

Коррекционная работа является основным элементом повседневной деятельности педагога-дефектолога. Этот процесс направлен на устранение недостатков развития ребёнка и стимулирование его развития. Методы и приёмы коррекции разнообразны и адаптируются под потребности каждого ребёнка. Например, для решения речевых проблем применяются логопедические упражнения, а для поддержки когнитивного развития – специальные нейропсихологические тренинги. Также важны тренинги, направленные на развитие социальных навыков, которые помогают ребёнку управлять собой, регулировать эмоции и улучшать социальные взаимодействия. Для повышения эффективности коррекционной работы педагог-дефектолог использует различные технологии, включая современные компьютерные программы, игровые методы и мультимедийные средства.

Методическая работа занимает важное место в профессиональной деятельности педагога-дефектолога. Он обучает учителей и воспитателей специальным методам обучения, готовя их к работе с детьми с учётом индивидуальных особенностей. В этой сфере педагог-дефектолог разрабатывает учебные материалы, проводит семинары и тренинги, оказывает консультационную поддержку образовательным учреждениям. Методическая помощь способствует повышению качества обучения и развитию навыков работы в инклюзивной среде.

Особое значение имеет установление тесного контакта с родителями. Родители – ближайшие и самые важные помощники ребёнка, и их понимание и поддержка значительно повышают эффективность коррекционной работы. Педагог-дефектолог информирует родителей о специфике развития ребёнка, обучает методам поддержки дома, а также помогает решать возникающие вопросы и проблемы. Такое сотрудничество оказывает постоянное положительное влияние на развитие ребёнка и облегчает его адаптацию в социальной среде.

Профессиональное развитие педагога-дефектолога – важный фактор качества его работы. Для соответствия современным образовательным требованиям специалист постоянно осваивает новые методики, следит за научными достижениями и обменивается опытом с коллегами. Профессиональное развитие происходит через участие в конференциях, курсах, вебинарах и других образовательных мероприятиях. Повышение квалификации способствует улучшению качества оказываемых услуг и развитию системы инклюзивного образования.

В условиях инклюзивного образования педагог-дефектолог играет ключевую роль, обеспечивая равные возможности для всех детей. Он организует и реализует индивидуальные коррекционные программы, адаптирует образовательный процесс под особенности каждого ребёнка, способствует социальной интеграции и взаимодействию в учебном коллективе. Работа в инклюзивной среде помогает детям лучше понимать себя, развивать уверенность в себе и достигать успехов в жизни.

Профессиональная деятельность педагога-дефектолога – это не только коррекция, но и создание условий для всестороннего развития и адаптации ребёнка к жизни. Специалист применяет комплексный подход, учитывающий физические, психологические, социальные и эмоциональные потребности ребёнка. Его работа направлена на обеспечение социальной справедливости и максимальное раскрытие потенциала каждого ребёнка.

В целом деятельность педагога-дефектолога комплексна и ответственна.

Она охватывает диагностику, коррекцию, развитие, методическую поддержку, воспитание, социальную работу и соблюдение этических норм. В результате профессиональной деятельности особые потребности детей учитываются, их потенциал раскрывается, и они готовятся к полноценному участию в жизни общества. Главная задача педагога-дефектолога – создать условия для всестороннего развития каждого ребёнка с учётом его индивидуальных возможностей и обеспечить ему успешное будущее.

Эта профессия требует высокой ответственности, так как работа педагога-дефектолога напрямую влияет на жизнь и будущее детей. Поэтому постоянное повышение квалификации, применение творческих и инновационных методов, любовь к детям и терпение являются основными характеристиками специалиста. В современном обществе роль педагога-дефектолога возрастает, поскольку каждый ребёнок должен стать полноценным членом общества, а для этого необходимо организовать специальную поддержку и коррекционную работу.

ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА

1. Баймуратова, А. К. Инновационные методы в дефектологии. - Алматы: Атамура, 2023. - 170 с.

2. Маханова, З. С. Особое образование: теоретические и методические аспекты. - Алматы: «Билим», 2022. - 300 с.

3. Министерство образования и науки Республики Казахстан. Стандарты инклюзивного образования. - Нур-Султан, 2021.

4. Канатова, Д. С. Социальная адаптация детей с особыми потребностями. - Алматы: Казахский университет, 2023. - 210 с.

5. Жолдасбеков, А. Е. Практические исследования в коррекционной педагогике. - Алматы: «Ғылым ордасы», 2021. - 230 с.

ПЕДАГОГ-ДЕФЕКТОЛОГТЫҢ КӘСІБИ ҚЫЗМЕТІНІҢ НЕГІЗГІ АСПЕКТІЛЕРІ

Акымжанов Т.Ж.

Түйіндеме. Бұл баяндамада педагог-дефектологтың кәсіби қызметінің негізгі аспектілері жан-жақты қарастырылған. Педагог-дефектологтың диагностика, коррекция, әдістемелік жұмыс, ата-аналармен ынтымақтастық және кәсіби даму сияқты негізгі бағыттары талданған. Сондай-ақ, инклюзивті білім беру мен этикалық нормалардың маңызы ерекше аталған. Баяндама педагог-дефектологтың балалардың дамуындағы ерекшеліктерін ескере отырып, олардың әлеуетін ашудағы рөлі мен жауапкершілігін сипаттайды.

Түйінді сөздер: педагог-дефектолог, диагностика, коррекция, инклюзивті білім беру, әдістемелік жұмыс, кәсіби даму, этика, балалардың даму ерекшеліктері, ата-аналармен жұмыс.

THE MAIN ASPECTS OF THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF A TEACHER-DEFECTOLOGIST
Akymzhanov T.Zh.

Abstract. This report examines the main aspects of the professional activity of a defectologist teacher. Key areas of the specialist's work such as diagnosis, correctional activities, methodological work, cooperation with parents, and professional development are analyzed. Special attention is given to the importance of inclusive education and ethical standards in the defectologist's practice. The report describes the role and responsibility of the defectologist teacher in unlocking the potential of children with developmental disabilities.

Keywords: defectologist teacher, diagnosis, correction, inclusive education, methodological work, professional development, ethics, developmental features of children, parental cooperation.

МРНТИ 14.29.09

Алдабергенова Ж.Қ.
№7 арнайы мектеп-интернаты
(Алматы, Қазақстан)

ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ПЕДАГОГ-ДЕФЕКТОЛОГТЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖҰМЫСЫ

Түйіндеме. Бұл баяндама ерекше білім беру жүйесіндегі педагог-дефектологтың әдістемелік жұмысының маңыздылығы мен мазмұнын қарастырады. Педагог-дефектологтың әдістемелік қызметі балалардың даму ерекшеліктерін ескеріп, түзету мен оқыту әдістерін әзірлеу, педагогтарды кәсіби қолдау және инклюзивті білім беру ортасын құру бағытында жүзеге асады. Материалда диагностика, коррекция, заманауи технологияларды қолдану, ата-аналар мен мамандармен ынтымақтастық сияқты аспектілер толық баяндалады. Бұл жұмыс ерекше қажеттіліктері бар балалардың сапалы білім алуына және әлеуметтік интеграциясына ықпал етеді.

Түйінді сөздер: педагог-дефектолог, әдістемелік жұмыс, ерекше білім беру, инклюзивті білім, коррекциялық әдістер, диагностика, кәсіби даму, әлеуметтік интеграция, заманауи технологиялар, ата-аналармен жұмыс.

Ерекше білім беру жүйесі – ерекше қажеттіліктері бар балаларға сапалы білім беру мен кешенді түзету қызметін қамтамасыз ететін жүйе. Бұл салада педагог-дефектологтар ерекше маңызды рөл атқарады, себебі олар баланың жеке даму ерекшеліктерін ескере отырып, түзету және дамыту жұмыстарын ұйымдастырады. Педагог-дефектологтың әдістемелік жұмысы – балалардың білім алуын жеңілдететін, олардың әлеуметтенуін қамтамасыз ететін, сонымен бірге педагогикалық кадрларды кәсіби дайындау мен қолдауды жүзеге асыратын кешенді процесс.

Әдістемелік жұмыс педагог-дефектологтың кәсіби қызметінің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Бұл жұмыс барысында маман арнайы оқу материалдарын әзірлейді, коррекциялық

бағдарламалар құрады, инновациялық педагогикалық технологияларды қолданады. Әдістемелік қолдау білім беру мекемелерінде педагогтар мен тәрбиешілердің кәсіби деңгейін көтеруге, инклюзивті білім беру жағдайында тиімді жұмыс жасауға бағытталған.

Педагог-дефектологтың алғашқы міндеті – баланың даму деңгейін кешенді диагностикалау. Бұл процесс арқылы баланың физикалық, психологиялық, когнитивтік, әлеуметтік және эмоционалдық ерекшеліктері айқындалады. Диагностика нәтижелері педагогқа түзету жұмыстарының нақты бағыттарын анықтауға мүмкіндік береді. Әрбір бала үшін жеке түзету жоспары жасалып, онда арнайы әдістемелік тәсілдер мен құралдар таңдалады.

Әдістемелік жұмыстың негізгі бағыттарының бірі – оқу және түзету құралдарын әзірлеу. Мұнда педагог-дефектолог баланың тілін, сөйлеуін, моторлық дағдыларын, әлеуметтік қарым-қатынасын жетілдіруге арналған түрлі жаттығулар мен ойындар ұсынады. Әсіресе аутизм спектріндегі бұзылыстары бар балалар үшін визуалды материалдар, коммуникативтік карточкалар, компьютерлік бағдарламалар кеңінен қолданылады. Бұл материалдар баланың жеке мүмкіндіктерін ескере отырып жасалады және түзету жұмыстарының тиімділігін арттырады.

Инклюзивті білім беру жағдайында педагог-дефектолог әдістемелік қолдауды тек балаларға ғана емес, сонымен қатар педагогтарға да көрсетеді. Мұғалімдерге арналған арнайы семинарлар, тренингтер, кеңес беру қызметтері балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып оқыту әдістерін меңгеруге көмектеседі. Бұл әдістемелік қолдау мектеп пен балабақшадағы педагогтардың инклюзивті ортаға бейімделуін жеңілдетеді және балалардың толыққанды білім алуына ықпал етеді.

Технологиялық инновациялар педагог-дефектологтың әдістемелік жұмысында маңызды рөл атқарады. Қазіргі кезде арнайы компьютерлік бағдарламалар, мобильді қосымшалар, интерактивті тренажерлер балалардың оқу процесін қызықтырып, түзету жұмыстарын тиімді етеді. Мысалы, аутизм және басқа да бұзылыстары бар балаларға арналған арнайы визуалды коммуникация бағдарламалары олардың тілдік және әлеуметтік дағдыларын жақсартуға мүмкіндік береді. Технологиялардың көмегімен педагог баланың оқу материалдарын қабылдауын жеңілдетеді және мотивациясын арттырады.

Әдістемелік жұмыста педагог-дефектолог ата-аналармен тығыз жұмыс істейді. Отбасы – баланың алғашқы әлеуметтік және білім беру ортасы болғандықтан, ата-аналарға арнайы кеңестер беру, үйде қолдануға болатын жаттығуларды үйрету өте маңызды. Бұл ата-аналардың баланың дамуына қатысуын арттырып, түзету процесінің үйлесімді жүруін қамтамасыз етеді. Сонымен қатар, педагог ата-аналардың сұрақтарына жауап беріп, олардың баланы тәрбиелеудегі қиындықтарын жеңуге көмектеседі.

Педагог-дефектологтың әдістемелік жұмысына мультидисциплинарлық командада жұмыс істеу де кіреді. Бұл командаға психологтар, логопедтер, әлеуметтік қызметкерлер мен медициналық мамандар кіреді. Бірлескен жұмыстың нәтижесінде баланың дамуындағы кешенді қиындықтар кешенді шешіледі. Мысалы, логопедпен бірге сөйлеу тілін дамыту, психологпен эмоциялық жағдайды тұрақтандыруға бағытталған жұмыстар үйлестіріледі. Осындай командадағы өзара әрекеттестік әдістемелік жұмыстың тиімділігін арттырады.

Сонымен қатар педагог-дефектолог баланың өзін-өзі реттеу дағдыларын қалыптастыруға ерекше мән береді. Бұл дағдылар баланың әлеуметтік ортада өзін тиімді ұстап, стресс жағдайларын жеңуіне көмектеседі. Педагог арнайы өзін-өзі бақылау, эмоционалды тепе-теңдікті сақтау жаттығуларын жүргізеді, бұл

баланың өзіне деген сенімін арттырады.

Кәсіби даму педагог-дефектологтың әдістемелік қызметінің ажырамас бөлігі. Педагог үнемі жаңа әдістемелер мен технологияларды меңгеріп, ғылыми жаңалықтарды қадағалап, кәсіби семинарлар мен конференцияларға қатысады. Бұл оның біліктілігін арттырып, жұмыс сапасын жақсартады. Сонымен бірге тәжірибе алмасу, кәсіби қауымдастықтарға қосылу шығармашылық мүмкіндіктерді кеңейтеді.

Жалпы, педагог-дефектологтың әдістемелік жұмысы ерекше білім беру жүйесінің сапасын қамтамасыз ететін негізгі элементтердің бірі. Ол баланың білім алу, даму, әлеуметтену үдерістерін жүйелі түрде ұйымдастыруға, педагогтарды кәсіби қолдауға және инклюзивті білім беру ортасын дамытуға бағытталған. Бұл қызмет педагогтың кәсіби шеберлігін, жауапкершілігін және шығармашылығын талап етеді.

Қорытындылай келе, ерекше білім беру жүйесіндегі педагог-дефектологтың әдістемелік жұмысы – баланың жеке қажеттіліктерін ескере отырып, оның жан-жақты дамуына жағдай жасауға арналған кешенді, көпқырлы және маңызды процесс. Бұл қызмет балалардың өмірлік табыстарын қамтамасыз етіп, олардың қоғамға толыққанды интеграциялануына жол ашады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Ахметова, Г.Р. Педагог-дефектолог – инклюзивті білім беру жүйесіндегі маман. - Алматы: Қазақ ұлттық университеті, 2018. - 240 бет.

2. Жолдасбекова, А.К. Педагог-дефектологтың әдістемелік жұмысы қазіргі жағдайларда. - Астана: Әл-Фараби атындағы университет, 2020. - 192 бет.

3. Мұхамедьярова, З.С. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен коррекциялық-дамыту жұмысы. - Алматы: Локус, 2017. - 210 бет.

4. Оспанова, Ж.Т. Инклюзивті білім беру және дефектологтың рөлі. - Алматы: Білім, 2021. - 176 бет.

5. Tulegenov, S.K. Инклюзивті мектептегі педагог-дефектологтың әдістемелік қызметінің ерекшеліктері. -Алматы: Ғылым, 2020. - 198 бет.

6. Шарипова, Л.Ж. Ерекше білім беруде психологиялық-педагогикалық диагностика. - Алматы: Қазақ ұлттық университеті, 2019. - 220 бет.

МЕТОДИЧЕСКАЯ РАБОТА ПЕДАГОГА-ДЕФЕКТОЛОГА В СИСТЕМЕ СПЕЦИАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Алдабергенова Ж.К.

Аннотация. В данной работе рассматривается значение и содержание методической деятельности педагога-дефектолога в системе специального образования. Методическая работа педагога-дефектолога направлена на разработку коррекционных и обучающих методик с учётом индивидуальных особенностей детей, профессиональную поддержку педагогов и создание инклюзивной образовательной среды. В материале подробно освещаются аспекты диагностики, коррекции, использования современных технологий, сотрудничества с родителями и специалистами. Работа способствует обеспечению качественного образования и социальной интеграции детей с особыми потребностями.

Ключевые слова: педагог-дефектолог, методическая работа, специальное образование, инклюзивное образование, коррекционные методы, диагностика, профессиональное развитие, социальная интеграция, современные технологии, работа с родителями.

METHODOLOGICAL WORK OF A TEACHER-DEFECTOLOGIST
IN THE SPECIAL EDUCATION SYSTEM
Aldabergenova Zh.K.

Abstract. This report examines the significance and content of the methodological work of a special education teacher-defectologist within the special education system. The methodological activity of the defectologist teacher is aimed at developing correctional and educational methods tailored to the individual needs of children, providing professional support to educators, and creating an inclusive educational environment. The material highlights aspects of diagnostics, correction, the use of modern technologies, and collaboration with parents and specialists. This work contributes to providing quality education and social integration for children with special needs.

Keywords: defectologist teacher, methodological work, special education, inclusive education, correctional methods, diagnostics, professional development, social integration, modern technologies, parental involvement.

МРНТИ 14.29.09

Канлыбаева Г.Т.
№7 арнайы мектеп-интернат
(Алматы, Қазақстан)

ПЕДАГОГ-ДЕФЕКТОЛОГ ПЕН АТА-АНАНЫҢ ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫ: ТИІМДІЛІКТІ АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Түйіндеме. Бұл мақалада педагог-дефектолог пен ата-ана арасындағы өзара ынтымақтастықтың ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың дамуына ықпалы қарастырылады. Ынтымақтастықтың тиімді моделін құру арқылы түзету-дамыту үдерістерінің сапасын арттыру жолдары ұсынылады. Сонымен қатар отбасымен жұмыстың заманауи әдістері мен цифрлық технологиялардың маңызы сипатталады.

Түйінді сөздер: педагог-дефектолог, ата-анамен байланыс, ынтымақтастық, ерекше білім беру, түзету педагогикасы, әлеуметтік бейімделу, инклюзия.

Педагог-дефектологтың кәсіби қызметі ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың жан-жақты дамуына бағытталған кешенді іс-шараларды қамтиды. Бұл қызметтің маңызды құрамдас бөліктерінің бірі – ата-аналармен жүйелі әрі нәтижелі ынтымақтастық орнату. Бала тәрбиесінде отбасының рөлі айрықша, әсіресе дамуында ауытқуы бар немесе арнайы қолдау қажет ететін балалар үшін отбасының қолдауы мен педагогпен тығыз байланысы – түзету мен дамудың негізгі алғышарттарының бірі болып саналады. Осы орайда педагог-дефектолог пен ата-ана арасындағы ынтымақтастықтың мазмұнын, маңызын және тиімділікті арттыру жолдарын жан-жақты қарастыру бүгінгі күні өзекті болып отыр.

Біріншіден, ата-аналар баланың

алғашқы тәрбиешісі әрі өмірлік жолсерігі болғандықтан, олардың ерекше қажеттіліктері бар баланың психологиялық және танымдық дамуына әсері өте жоғары. Бұл әсерді тиімді арнаға бағыттау үшін педагог-дефектолог ата-аналарға арнайы кеңес беру, психологиялық-педагогикалық ағарту және практикалық көмек көрсету арқылы отбасының педагогикалық әлеуетін арттыруы тиіс. Бұл ынтымақтастықтың негізі – өзара сенім мен ашық диалог. Егер ата-ана педагогты серіктес ретінде қабылдап, оның нұсқауларын орындай отырып үйде жүйелі жұмыс жүргізсе, баланың дамуындағы оң өзгерістер едәуір жылдам әрі тұрақты жүреді.

Педагог-дефектолог пен ата-ананың өзара әрекеттестігі бірнеше бағыттажүзеге асырылады. Соның ішінде ақпараттық, кеңестік, әдістемелік, тәрбиелік және мотивациялық қолдау көрсету негізгі орын алады. Ақпараттық қолдау арқылы ата-ана өз баласының даму ерекшеліктері, қабылдау деңгейі, эмоционалдық және әлеуметтік мінез-құлқы туралы терең әрі нақты мәлімет алады. Бұл – ата-ананың баламен қарым-қатынасын түсіністікке құруына көмектесетін маңызды фактор. Сонымен қатар, педагог-дефектолог ата-аналарға баланың ерекшеліктерін ескере отырып, оны оқыту және тәрбиелеу тәсілдерін үйретеді. Ата-аналармен жүргізілетін тренингтер мен мастер-кластар, интерактивті семинарлар мұндай білім берудің тиімді құралдарына жатады.

Тәжірибе көрсеткендей, ата-аналар педагогикалық үрдіске белсенді қатысқан жағдайда баланың даму динамикасы оң көрсеткіштерге ие болады. Бұл әсіресе эмоционалдық-әлеуметтік дағдылар мен сөйлеу қабілеттерінің қалыптасуында айқын көрінеді. Ата-ананың баласына бағытталған күнделікті ықпалы педагогтың кәсіби әсерін толықтырып қана қоймай, оны тұрақтандырушы маңызды факторға айналады. Бұл тұрғыда педагог-дефектолог ата-аналармен сенімді, жүйелі және серіктестік негіздегі қарым-қатынас орнатуға ұмтылуы керек.

Ынтымақтастықтың тиімділігін арттыру үшін педагог-дефектологтың кәсіби және коммуникативтік құзыреттілігі жоғары болуы қажет. Ол ата-анамен диалог жүргізе білуі, әртүрлі әлеуметтік-мәдени жағдайдан шыққан отбасылармен байланыс орната алуы тиіс. Сонымен қатар, педагогтың ата-аналарға бағытталған ақпараттарды түсінікті тілде беруі, олардың сұрақтарына шыдамдылықпен және құрметпен жауап беруі де ынтымақтастықтың табысты жүруіне әсер етеді.

Бүгінде инклюзивті білім беру жүйесінде педагог-дефектологтың рөлі айтарлықтай артты. Бұл жүйеде баланың білім алуы мен әлеуметтенуі бір мезгілде қарастырылады, ал бұл міндетті іске асыруда ата-ананың қатысуы – негізгі талаптардың бірі. Ата-аналар баланың оқу ортасына бейімделуіне, әлеуметтік дағдыларын дамытуға тікелей ықпал етеді. Осы орайда педагог-дефектолог ата-аналарды инклюзивті процестің белсенді қатысушысына айналдыру үшін түрлі әдістер мен формаларды қолдануы қажет. Мысалы, ата-аналарға арналған ақпараттық бюллетеньдер, онлайн кеңестер, бірлескен жобалар мен мерекелік іс-шараларға қатыстыру – олардың белсенділігін арттырып, ынтымақтастықты нығайтады.

Қазіргі заманауи технологиялар педагог-дефектолог пен ата-ана арасындағы байланысты жеңілдетіп, оны тұрақты жүргізуге мүмкіндік береді. Электрондық күнделіктер, мобильдік қосымшалар, мессенджерлер арқылы кері байланыс орнату – ата-анамен байланыста тиімді құрал болып саналады. Бұл құралдар ата-ананың баланың жетістіктері мен қиындықтарын уақытылы бақылап отыруына, педагогтан тікелей кеңес алуына жол ашады.

Ата-анамен жұмысты тиімді ұйымдастырудың тағы бір маңызды аспектісі – оларды эмоционалдық қолдау. Ерекше баланы тәрбиелеу ата-анадан үлкен күш пен шыдамдылықты талап етеді. Бұл жағдайда педагог-дефектолог

ата-ананың ішкі күйзелісін түсініп, оларға психологиялық қолдау көрсетуі қажет. Қиын жағдайларда ата-анамен жеке әңгімелесу, мотивациялық тренингтер ұйымдастыру, отбасының әлеуетін арттыруға бағытталған шаралар ата-ананың психологиялық жай-күйіне оң әсер етіп, олардың баламен қарым-қатынасын жақсартуға септігін тигізеді.

Педагог-дефектологтың кәсіби қызметі ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың жан-жақты дамуына бағытталған кешенді іс-шараларды қамтиды. Бұл қызметтің маңызды құрамдас бөліктерінің бірі – ата-аналармен жүйелі әрі нәтижелі ынтымақтастық орнату. Бала тәрбиесінде отбасының рөлі айрықша, әсіресе дамуында ауытқуы бар немесе арнайы қолдау қажет ететін балалар үшін отбасының қолдауы мен педагогпен тығыз байланысы – түзету мен дамудың негізгі алғышарттарының бірі болып саналады. Осы орайда педагог-дефектолог пен ата-ана арасындағы ынтымақтастықтың мазмұнын, маңызын және тиімділікті арттыру жолдарын жан-жақты қарастыру бүгінгі күні өзекті болып отыр.

Біріншіден, ата-аналар баланың алғашқы тәрбиешісі әрі өмірлік жолсерігі болғандықтан, олардың ерекше қажеттіліктері бар баланың психологиялық және танымдық дамуына әсері өте жоғары. Бұл әсерді тиімді арнаға бағыттау үшін педагог-дефектолог ата-аналарға арнайы кеңес беру, психологиялық-педагогикалық ағарту және практикалық көмек көрсету арқылы отбасының педагогикалық әлеуетін арттыруы тиіс. Бұл ынтымақтастықтың негізі – өзара сенім мен ашық диалог. Егер ата-ана педагогты серіктес ретінде қабылдап, оның нұсқауларын орындай отырып үйде жүйелі жұмыс жүргізсе, баланың дамуындағы оң өзгерістер едәуір жылдам әрі тұрақты жүреді.

Педагог-дефектолог пен ата-ананың өзара әрекеттестігі бірнеше бағыттажүзеге асырылады. Соның ішінде ақпараттық, кеңестік, әдістемелік, тәрбиелік және мотивациялық қолдау көрсету негізгі орын алады. Ақпараттық қолдау арқылы ата-ана өз баласының даму ерекшеліктері, қабылдау деңгейі, эмоционалдық және әлеуметтік мінез-құлқы туралы терең әрі нақты мәлімет алады. Бұл – ата-ананың баламен қарым-қатынасын түсіністікке құруына көмектесетін маңызды фактор. Сонымен қатар, педагог-дефектолог ата-аналарға баланың ерекшеліктерін ескере отырып, оны оқыту және тәрбиелеу тәсілдерін үйретеді. Ата-аналармен жүргізілетін тренингтер мен мастер-кластар, интерактивті семинарлар мұндай білім берудің тиімді құралдарына жатады.

Тәжірибе көрсеткендей, ата-аналар педагогикалық үрдіске белсенді қатысқан жағдайда баланың даму динамикасы оң көрсеткіштерге ие болады. Бұл әсіресе эмоционалдық-әлеуметтік дағдылар мен сөйлеу қабілеттерінің қалыптасуында айқын көрінеді. Ата-ананың баласына бағытталған күнделікті ықпалы педагогтың кәсіби әсерін толықтырып қана қоймай, оны тұрақтандырушы маңызды факторға айналады. Бұл тұрғыда педагог-дефектолог ата-аналармен сенімді, жүйелі және серіктестік негіздегі қарым-қатынас орнатуға ұмтылуы керек.

Ынтымақтастықтың тиімділігін арттыру үшін педагог-дефектологтың кәсіби және коммуникативтік құзыреттілігі жоғары болуы қажет. Ол ата-анамен диалог жүргізе білуі, әртүрлі әлеуметтік-мәдени жағдайдан шыққан отбасылармен байланыс орната алуы тиіс. Сонымен қатар, педагогтың ата-аналарға бағытталған ақпараттарды түсінікті тілде беруі, олардың сұрақтарына шыдамдылықпен және құрметпен жауап беруі де ынтымақтастықтың табысты жүруіне әсер етеді.

Бүгінде инклюзивті білім беру жүйесінде педагог-дефектологтың рөлі айтарлықтай артты. Бұл жүйеде баланың білім алуы мен әлеуметтенуі бір мезгілде қарастырылады, ал бұл міндетті іске асыруда ата-ананың қатысуы – негізгі талаптардың бірі. Ата-аналар баланың оқу ортасына бейімделуіне, әлеуметтік

дағдыларын дамытуға тікелей ықпал етеді. Осы орайда педагог-дефектолог ата-аналарды инклюзивті процестің белсенді қатысушысына айналдыру үшін түрлі әдістер мен формаларды қолдануы қажет. Мысалы, ата-аналарға арналған ақпараттық бюллетеньдер, онлайн кеңестер, бірлескен жобалар мен мерекелік іс-шараларға қатыстыру – олардың белсенділігін арттырып, ынтымақтастықты нығайтады.

Қазіргі заманауи технологиялар педагог-дефектолог пен ата-ана арасындағы байланысты жеңілдетіп, оны тұрақты жүргізуге мүмкіндік береді. Электрондық күнделіктер, мобильдік қосымшалар, мессенджерлер арқылы кері байланыс орнату – ата-анамен байланыста тиімді құрал болып саналады. Бұл құралдар ата-ананың баланың жетістіктері мен қиындықтарын уақытылы бақылап отыруына, педагогтан тікелей кеңес алуына жол ашады.

Ата-анамен жұмысты тиімді ұйымдастырудың тағы бір маңызды аспектісі – оларды эмоционалдық қолдау. Ерекше баланы тәрбиелеу ата-анадан үлкен күш пен шыдамдылықты талап етеді. Бұл жағдайда педагог-дефектолог ата-ананың ішкі күйзелісін түсініп, оларға психологиялық қолдау көрсетуі қажет. Қиын жағдайларда ата-анамен жеке әңгімелесу, мотивациялық тренингтер ұйымдастыру, отбасының әлеуетін арттыруға бағытталған шаралар ата-ананың психологиялық жай-күйіне оң әсер етіп, олардың баламен қарым-қатынасын жақсартуға септігін тигізеді.

Сонымен қатар, ата-аналардың өзара қолдау клубтарын құру – ынтымақтастықтың тағы бір тиімді үлгісі. Мұндай топтарда ата-аналар бір-бірімен тәжірибе алмасып, педагогтың жетекшілігімен ортақ мәселелерге шешім іздейді. Бұл топтар тек ақпарат алмасу емес, сонымен қатар, әлеуметтік қолдаудың, түсіністіктің және бірліктің алаңына айналады. Педагог-дефектолог бұл процесте үйлестіруші әрі бағыттаушы рөл атқарады.

Оқу жылы барысында ата-аналармен кері байланыс орнату, олардың ұсыныстары мен пікірлерін есепке алу — педагог қызметінің сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Жыл соңында немесе әр тоқсан сайын ата-аналарға арналған сауалнамалар, жеке сұхбаттар арқылы олардың қанағаттану деңгейі мен ұсыныстары зерттеліп, кейінгі жұмыс бағыты соған сәйкес бейімделуі тиіс. Бұл тәсіл педагог-дефектолог пен ата-ананың ынтымақтастығын шынайы серіктестік деңгейіне көтеруге жол ашады.

Қорытындылай келе, педагог-дефектолог пен ата-ананың ынтымақтастығы – ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың табысты дамуы мен әлеуметтенуінің кепілі. Бұл ынтымақтастықты нәтижелі ету үшін педагог жоғары кәсіби дайындықпен қатар, эмпатия, шыдамдылық және серіктестік мәдениетін иеленуі қажет. Ал ата-ана педагогке сенім білдіріп, оның ұсыныстарын практикалық деңгейде жүзеге асыруға белсенді қатысуы тиіс. Осы екі тараптың үйлесімді әрекеті баланың толыққанды тұлға болып қалыптасуына, өмірге икемделуіне және әлеуетін толық ашуына мүмкіндік береді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Жұмабаева Г. Инклюзивті білім беру жағдайында педагог-дефектологтың кәсіби қызметі. – Алматы: Қазақ университеті, 2021. – 258 б.

2. Оспанова Б. С. Арнайы педагогика негіздері. – Нұр-Сұлтан: Фолиант, 2020. –312 б.

3. Сүлейменова Р. А. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс істеудің психологиялық-педагогикалық негіздері. – Алматы: Рауан, 2019. – 224 б.

4. Құрманова Л. Т. Педагог пен ата-ананың өзара әрекеттестігі – бала дамуындағы маңызды фактор. // Арнайы білім журналы, 2022, №4. – Б. 45–49.

5. ҚР Білім және ғылым министрлігі. Қазақстан Республикасындағы инклюзивті білім беру тұжырымдамасы. – Астана, 2019. – 38 б.

СОТРУДНИЧЕСТВО ПЕДАГОГА-ДЕФЕКТОЛОГА И РОДИТЕЛЕЙ: ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ

Канлыбаева ГТ.

Аннотация. В данной статье рассматривается влияние взаимодействия между педагогом-дефектологом и родителями на развитие детей с особыми образовательными потребностями. Предлагаются пути повышения качества коррекционно-развивающего процесса через построение эффективной модели сотрудничества. Также описывается значимость современных методов работы с семьёй и цифровых технологий.

Ключевые слова: педагог-дефектолог, взаимодействие с родителями, сотрудничество, специальное образование, коррекционная педагогика, социальная адаптация, инклюзия.

COOPERATION BETWEEN A TEACHER-DEFECTOLOGIST AND PARENTS: WAYS TO INCREASE EFFICIENCY

Kanlybayeva G.T.

Abstract. This article explores the impact of cooperation between a special education teacher and parents on the development of children with special educational needs. It suggests ways to improve the quality of correctional and developmental processes through building an effective model of collaboration. The article also emphasizes the importance of modern family engagement methods and digital technologies.

Keywords: special education teacher, parent interaction, collaboration, special education, correctional pedagogy, social adaptation, inclusion.

МРНТИ 14.29.09

Кульбаева С.С.
№7 арнайы мектеп-интернат
(Алматы, Қазақстан)

ПЕДАГОГ-ДЕФЕКТОЛОГТЫҢ КӘСІБИ ДАМУЫ ЖӘНЕ БІЛІКТІЛІГІН АРТТЫРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Түйіндеме. Педагог-дефектологтың кәсіби дамуы мен біліктілігін арттыру мәселелері – қазіргі білім беру жүйесіндегі маңызды бағыттардың бірі болып табылады. Бұл баяндамада педагог-дефектологтардың кәсіби өсуі, біліктілік деңгейін көтеру жолдары, инновациялық әдістер мен технологияларды қолдану, сондай-ақ кәсіби дамудың тиімділігі қарастырылады. Кәсіби дамудың үздіксіздігі педагогтың жұмыс сапасын арттырып, ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға көрсетілетін көмектің тиімділігін жоғарылатады.

Түйінді сөздер: педагог-дефектолог, кәсіби даму, біліктілікті арттыру, арнайы білім беру, инклюзивті білім беру, кәсіби шеберлік.

Педагог-дефектологтың кәсіби дамуы мен біліктілігін арттыру – бүгінгі ерекше білім беру жүйесінің өзекті мәселелерінің бірі болып табылады. Қазақстанда ерекше қажеттіліктері бар балаларға сапалы білім беру мен кешенді қолдау көрсету міндеті мемлекеттік деңгейде қолдау тауып, педагог-дефектолог мамандарының кәсіби шеберлігін үнемі жетілдіру қажеттілігін туындатты. Кәсіби даму – бұл педагогтың кәсіби құзыреттілігін арттыру, жаңа білім мен дағдыларды меңгеру, заманауи педагогикалық технологиялар мен әдістемелерді тиімді қолдану процесі. Осы арқылы педагог балалардың дамуын кешенді бағалап, түзету жұмыстарын сапалы жүргізе алады. Қазақстандағы педагог-дефектологтардың кәсіби дамуы жүйелі түрде дамып келеді. Бұл бағытта біліктілікті арттыру курстары, семинарлар, вебинарлар және кәсіби конференциялар ұйымдастырылуда. Мысалы, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті педагогтардың цифрлық сауаттылығын арттыруға бағытталған курстар өткізуде. Бұл тренингтер педагогтардың заманауи білім беру технологияларын меңгеруіне үлкен септігін тигізуде.

Заманауи қоғамда педагог-дефектологтың кәсіби өсуі инновациялық технологияларды қолдануымен тығыз байланысты. Қазіргі уақытта арнайы білім беру саласында цифрлық технологиялар кеңінен қолданылады. Виртуалды тренажерлер, интерактивті бағдарламалар, мультимедиалық құралдар педагогтың жұмысын жеңілдетіп, балалардың ерекше қажеттіліктерін ескере отырып түзету жұмыстарының тиімділігін арттырады. Сонымен қатар, педагогтың кәсіби дамуы тек жаңа әдістерді меңгерумен ғана шектелмейді, сонымен бірге оның шығармашылық қабілетін дамыту, ғылыми жаңалықтардан хабардар болу және әріптестерімен тәжірибе алмасу арқылы да жүзеге асады. Бұл педагогтың кәсіби мәртебесін көтеріп, оның жұмыс сапасын арттырады.

Қазақстанда педагог-дефектологтардың кәсіби құзыреттілігін арттыру бағыттары көп қырлы. Біріншіден, бұл цифрлық құзыреттілік, яғни педагогтың ақпараттық технологияларды

қолдану дағдыларын жетілдіруі. Екіншіден, педагогикалық шеберлік, онда балалардың дамуы мен түзету жұмыстарын жүргізу бойынша кәсіби білімін нығайту көзделеді. Үшіншіден, командалық жұмыс қабілеті, яғни психологтар, логопедтер және әлеуметтік қызметкерлермен тиімді ынтымақтастық жасау. Осы бағыттардың барлығы педагогтың кәсіби деңгейін көтеріп, балаларға көрсетілетін қызметтің сапасын арттырады.

Біліктілікті арттыру курстары мен тренингтер педагог-дефектологтарға кәсіби дамудың заманауи талаптарына сәйкес білім алуға мүмкіндік береді. Бұл курстар педагогтарға жаңа әдістер мен технологияларды үйретіп, олардың практикада қолдану дағдыларын жетілдіреді. Сонымен қатар, педагогтар кәсіби қауымдастықтарға қатысып, әріптестерімен тәжірибе бөлісе отырып, өз білімдерін тереңдетеді. Мұндай іс-шаралар педагогтардың мотивациясын арттырып, олардың жұмысқа деген қызығушылығын оятады.

Педагог-дефектологтың кәсіби дамуының өзекті мәселелерінің бірі – біліктілікті арттыру жүйесінің қолжетімділігі мен тиімділігі. Кейде өңірлерде, әсіресе шалғай аудандарда мұндай курстар мен семинарларға қатысу қиынға соғады. Осыған байланысты қашықтан оқыту және онлайн форматтағы курстардың маңызы артып келеді. Олардың көмегімен педагогтар білімін үздіксіз жаңартып, жұмыс тәжірибесін байыта алады.

Педагог-дефектологтың кәсіби дамуы мен біліктілігін арттыру мәселелері ерекше білім беру жүйесінің табысты жұмыс істеуінің негізі болып табылады. Қазақстандағы инклюзивті білім беру саясаты педагогтардың кәсіби деңгейіне ерекше талаптар қойып отыр. Себебі, ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс істеу — жоғары мамандандырылған, кешенді дағдылар мен білімді талап ететін күрделі процесс. Сондықтан педагог-дефектологтың кәсіби біліктілігін үздіксіз жетілдіру қажеттілігі туындайды.

Педагог-дефектолог мамандығының күрделілігі оның көптеген функцияларында көрініс табады. Ол тек оқыту мен түзету жұмыстарын жүргізумен ғана шектелмей, балалардың психологиялық, әлеуметтік, коммуникативтік және эмоционалдық дамуына жауап береді. Бұл жағдайда педагогтың кәсіби дамуы баланың жан-жақты дамуына жағдай жасауға бағытталған. Ол үшін педагогқа психология, логопедия, әлеуметтік педагогика салаларындағы заманауи білімді игеру, арнайы түзету әдістерін меңгеру қажет.

Педагог-дефектологтың кәсіби өсуі — бұл тек жаңа білімді қабылдау ғана емес, сонымен қатар оны практикада тиімді қолдана білу қабілетін арттыру. Кәсіби шеберлікті жетілдірудің маңызды құрамдас бөлігі ретінде педагогтық шеберлік, коммуникативтік дағдылар, жаңашылдыққа икемділік және өздігінен даму көзделеді. Мысалы, заманауи диагностика әдістерін меңгеру, арнайы түзету бағдарламаларын құру және орындау, балалардың даму ерекшеліктерін терең түсіну педагогтың кәсіби деңгейін айтарлықтай көтереді.

Қазіргі уақытта педагог-дефектологтардың кәсіби дамуын қолдау мақсатында түрлі форматтағы біліктілікті арттыру курстары кеңінен ұсынылады. Бұл курстардың басты ерекшелігі – практикалық бағытталуы және заманауи инновациялық технологияларды қолдануы. Мысалы, арнайы бағдарламалар мен тренингтер педагогтарға балалардың дамуына қажетті түзету әдістерін тиімді пайдалануды үйретеді. Сонымен қатар, онлайн платформалар арқылы педагогтар қашықтан оқып, еліміздің кез келген нүктесінен кәсіби деңгейін арттыра алады.

Педагогтың кәсіби дамуы тек жеке тұлғаның ғана емес, педагогикалық ұжымның және бүкіл білім беру жүйесінің дамуына әсер етеді. Сондықтан кәсіби қауымдастықтардың рөлі ерекше маңызды. Олар педагогтардың

тәжірибесін бөлісуге, өзара қолдау көрсетуге және жаңа білім алуына жағдай жасайды. Қазақстанда педагог-дефектологтарға арналған арнайы кәсіби ұйымдар мен ассоциациялар жұмыс істейді, олар жүйелі түрде семинарлар, конференциялар ұйымдастырады. Мұндай кездесулер педагогтардың кәсіби дамуын жеделдетеді, ынтымақтастықты нығайтады.

Кәсіби дамудың тағы бір маңызды аспектісі – педагогтың ғылыми зерттеу жұмыстарымен айналысуы. Өз тәжірибесін теориямен ұштастыра білетін педагогтың кәсіби деңгейі жоғары болады. Ғылыми негізделген әдістемелерді енгізу педагогикадағы инновацияларды жүзеге асыруға мүмкіндік береді, бұл балаларға көрсетілетін түзету және дамыту қызметінің сапасын арттырады.

Қазақстанда педагог-дефектологтардың кәсіби дамуына бағытталған мемлекеттік бағдарламалар мен жобалар жүзеге асырылуда. Бұл бағдарламалар педагогтардың халықаралық стандарттарға сай білім алуына, шетелдік тәжірибелерді меңгеруіне мүмкіндік береді. Сонымен қатар, халықаралық сертификаттау жүйелері педагогтың кәсіби құзыреттілігін растауға көмектеседі. Бұл саладағы халықаралық ынтымақтастық педагогтарды жаңа әдістерге үйретіп, кәсіби өсуге жол ашады.

Дегенмен, кәсіби дамудың алдында тұрған кейбір мәселелер де бар. Олар – кей өңірлерде білім беру ресурстарының жеткіліксіздігі, педагогтардың жұмыс жүктемесінің жоғары болуы және кейде кәсіби дамуға бөлінетін уақыт пен қаржылық қолдаудың жетіспеушілігі. Бұл факторлар педагогтың кәсіби өсуін тежейді. Сондықтан бұл мәселелерді шешу үшін жүйелі шаралар қажет, оның ішінде инфрақұрылымды жақсарту, материалдық ынталандыруды күшейту және кәсіби дамуды жұмыс кестесіне үйлестіру.

Педагог-дефектологтың кәсіби дамуының соңғы және маңызды кезеңі – өз-өзіне рефлексия жасау дағдыларын қалыптастыру. Педагог үнемі өз іс-тәжірибесін бағалап, жетістіктерін және кемшіліктерін анықтап отыруы тиіс. Бұл арқылы ол кәсіби өсуіне нақты бағыт беріп, өз жұмысын жақсартуға мүмкіндік алады.

Қорытындылай келе, педагог-дефектологтың кәсіби дамуы мен біліктілігін арттыру – ерекше білім беру жүйесінің тиімділігін арттырудың негізі. Бұл үрдіс педагогтың кәсіби деңгейін жоғарылатып, ерекше қажеттіліктері бар балаларға сапалы көмек көрсетуге мүмкіндік береді. Қазақстанда педагогтардың кәсіби дамуын қолдаудың мемлекеттік және қоғамдық деңгейде жүйелі түрде ұйымдастырылуы білім беру саласының одан әрі өркендеуінің кепілі болады. Сондықтан кәсіби өсуге бағытталған барлық бастамаларға ерекше көңіл бөлініп, педагогтардың өз білімдері мен дағдыларын үнемі жаңартып отыруы маңызды.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Мұқашева Г. Педагог-дефектологтың кәсіби өсуі мен әдістемелік жұмысы. – Алматы: Рауан, 2023. – 200 б.

2. Ахметова Л. Арнайы білім беру педагогикасы: теория және практика. – Қарағанды: Білім және ғылым, 2023. – 145 б.

3. Тұяқова М. Педагогикалық кадрлардың кәсіби дамуы және инновациялық білім беру технологиялары. – Алматы: Фолиант, 2022. – 210 б.

4. Жарқынова С. Педагог-дефектологтардың кәсіби шеберлігін арттыру жолдары. – Шымкент: Оңтүстік Қазақстан баспасы, 2022. – 160 б.

5. Нұрланов Б. Біліктілікті арттырудың педагогикалық негіздері. – Алматы: Ғылым, 2021. – 132 б.

ПРОБЛЕМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ И ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ ПЕДАГОГА-ДЕФЕКТОЛОГА

Кульбаева С.С.

Аннотация. Проблемы профессионального развития и повышения квалификации педагогов-дефектологов являются важным направлением современной системы образования. В данной работе рассматриваются пути профессионального роста дефектологов, использование инновационных методов и технологий, а также эффективность непрерывного профессионального развития. Постоянное повышение квалификации способствует улучшению качества работы специалистов и повышению эффективности помощи детям с особыми образовательными потребностями.

Ключевые слова: педагог-дефектолог, профессиональное развитие, повышение квалификации, специальное образование, инклюзивное образование, профессиональное мастерство.

PROBLEMS OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT AND ADVANCED TRAINING OF A TEACHER-DEFECTOLOGIST

Kulbayeva S.S.

Abstract. The professional development and qualification improvement of defectologist teachers are key aspects in the modern education system. This report examines the paths of professional growth for defectologists, the application of innovative methods and technologies, and the effectiveness of continuous professional development. Ongoing qualification enhancement improves the quality of specialists' work and increases the efficiency of assistance provided to children with special educational needs.

Keywords: defectologist teacher, professional development, qualification improvement, special education, inclusive education, professional skills.

МРНТИ 14.29.09

Кенжеева А.К.
КГУ «КППК Бостандыкского района города Алматы» УО

Сарсенова Г.Ш.
КГУ «КППК Алатауского района города Алматы» УО г.
(Алматы, Казахстан)

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭЛЕКТРОННОГО ТРЕНАЖЁРА ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ФРАЗЫ У ДЕТЕЙ С ОНР I–II УРОВНЯ (НА ПРИМЕРЕ ИГРЫ «ОТГАДАЙ, ЧТО ДЕЛАЕТ ПЕРСОНАЖ»)

Аннотация. В статье рассматривается использование электронного тренажёра, составленного для детей, говорящих на казахском языке, в процессе формирования фразовой речи у дошкольников с общим недоразвитием речи (ОНР) I–II уровня. Описывается структура тренажёра, методика его применения, а также фрагмент практического занятия с ребёнком. Особое внимание уделяется языковой направленности заданий, что обеспечивает эффективное овладение фразовой речью в рамках родного языка. Представленный материал может быть полезен логопедам, дефектологам, воспитателям и другим специалистам в сфере коррекционного образования.

Ключевые слова: ОНР, казахский язык, фразовая речь, электронный тренажёр, интерактивное обучение, логопедия, дошкольники.

Введение. Формирование фразовой речи у детей с ОНР I–II уровней является одной из ключевых задач в коррекционной логопедической практике. На этом этапе речевого развития дети, как правило, используют отдельные слова, испытывая трудности в построении даже простых фраз. Использование цифровых и интерактивных технологий позволяет активизировать речевую деятельность, повысить интерес и мотивацию ребёнка.

Данный материал описывает применение электронного тренажёра «Отгадай, что делает персонаж» для развития фразовой речи и грамматически правильного построения высказываний у детей с ОНР I–II уровня.

Особенностью разработанного тренажёра является его языковая направленность: все задания составлены с учётом особенностей казахского языка и ориентированы на детей, для которых казахский является родным или основным языком обучения. Это позволяет учитывать лексико-грамматические закономерности родного языка и повышает эффективность логопедической работы.

Цель и задачи исследования

Цель: Развитие фразовой речи у детей с ОНР I-II уровня с помощью визуального электронного тренажёра в игровой форме.

Задачи:

1. Формировать умение строить фразы из 1–3 слов;
2. Активизировать словарь по темам «Действия» и «Предметы»;
3. Закрепить употребление глаголов в сочетании с существительными;
4. Развивать слуховое восприятие, внимание и память;
5. Повышать мотивацию к речевому взаимодействию.

Описание электронного тренажёра

Электронный тренажёр «Отгадай, что делает персонаж» разработан специально для дошкольников с ОНР I–II уровней, говорящих на казахском языке.

Электронный тренажёр представляет собой серию интерактивных заданий, в которых детям предлагается отгадать, какое действие выполняет персонаж. Каждое задание включает изображение персонажа, выполняющего определённое действие. При нажатии на карточку изображение открывается и демонстрирует сцену. Повторное нажатие скрывает изображение, создавая элемент интриги и побуждая к речевому отклику.

Методические особенности для казахского языка

С учётом того, что тренажёр разработан специально для детей, говорящих на казахском языке, задания и речевые модели выстроены на основе грамматических закономерностей казахского языка. Это позволяет не просто копировать русскоязычные структуры, а формировать фразы, соответствующие нормам родной речи ребёнка.

Целевая структура высказывания:

На русском языке:

Кто? + Что делает? + Что?

Примеры:

- Мальчик ест яблоко
- Бабушка режет огурец
- Дедушка пьёт чай

На казахском языке:

Кім? + Не істеп жатыр? + Нені?

Примеры казахских фраз:

- Бала алма жеп жатыр – Мальчик ест яблоко
- Әже қиярды кесіп жатыр – Бабушка режет огурец
- Ата шай ішіп жатыр – Дедушка пьёт чай

Особенности:

- В казахском языке дополнение (что?) чаще ставится перед глаголом.
- Глагол действия оформляется в аналитической форме: основа глагола + -ып/-іп жатыр.
- Это отражено в тренажёре, где при составлении фраз ребёнок учится правильному порядку слов и освоению грамматических конструкций, типичных для казахского языка.

Таким образом, упражнения способствуют не только развитию фразовой речи, но и формированию устойчивых навыков грамматически правильного построения высказываний в контексте родного языка.

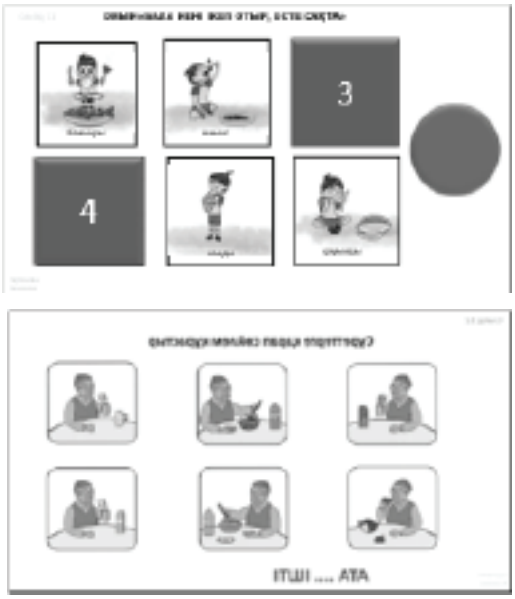

Примеры заданий:

- Мальчик ест: хлеб, вишню, рыбу, дыню, яблоко, морковь.
- Бабушка режет: хлеб, арбуз, дыню, морковь, огурец, колбасу.
- Дедушка пьёт: воду, чай, кумыс, шубат, молоко, сок.

Примеры фраз: «Мальчик ест яблоко», «Бабушка режет огурец», «Дедушка пьёт чай».

Методические рекомендации по использованию

Подготовительный этап:

- Обсуждение персонажей и действий;
- Актуализация лексики: называние предметов и глаголов.

Основной этап:

- Предложение ребёнку открыть карточку и составить фразу;
- Поощрение самостоятельных высказываний;
- При затруднении — речевое моделирование и подсказки.

Этап закрепления:

• Повторное использование заданий;

• Перенос навыков в другие игровые и жизненные ситуации.

Практическое применение: фрагмент логопедического занятия

Для демонстрации практического применения тренажёра приведён фрагмент индивидуального занятия с ребёнком с ОНР I-II уровня. Используется персонаж «мальчик».

Цель занятия:

Формирование простых фраз с глаголом «ест» (от одного до трёх слов) с опорой на визуальный материал и электронный тренажёр.

Задачи: Образовательные:

• Активизация словаря по теме «Еда».

• Закрепление структуры фразы: «Мальчик ест...».

Коррекционно-развивающие:

• Развитие грамматического строя речи.

• Формирование навыков построения фразы.

• Развитие слухового и зрительного восприятия, внимания, памяти.

Воспитательные:

• Воспитание интереса к речевой деятельности.

• Развитие умения работать по правилам.

Оборудование и материалы:

• Электронный тренажёр «Отгадай, что ест мальчик» (интерактивная доска, планшет, компьютер);

• Картинки с изображением продуктов: хлеб, вишня, рыба, дыня, яблоко, морковь;

• Игрушка «мальчик» (по желанию);

• Фишки, жетоны для поощрения.

Ход занятия:

1. Организационный момент (2–3 мин):

• Приветствие.

• Установка на совместную деятельность: «К нам в гости пришёл мальчик. Он любит кушать разные продукты. Поможем узнать, что он ест?»

2. Артикуляционная разминка (2–3 мин):

• «Оближем варенье» — круговые движения языком.

• «Кусаем яблоко» — имитация жевания.

• «Нюхаем дыню» — дыхательное упражнение.

3. Основная часть (15 мин):

• Работа с тренажёром:

• Демонстрация карточек. Педагог поочерёдно открывает карточки, произносит фразы, ребёнок повторяет:

Мальчик ест хлеб

Мальчик ест вишню и т.д.

• Методика подачи материала:

Уровень 1: слово → яблоко

Уровень 2: глагол + существительное → Ест яблоко

Уровень 3: простое предложение → Мальчик ест яблоко.

4. Игры:

• «Что спряталось?» — педагог закрывает карточку и предлагает ребёнку вспомнить, что там было:

«Что ест мальчик здесь?»

Ребёнок отвечает фразой.

• «Повтори правильно» — педагог ошибается:

Мальчик ест машину

Ребёнок исправляет: Нет! Мальчик ест рыбу!

• «Отгадай по описанию» — педагог описывает продукт:

«Это красное, круглое, растёт на дереве».

Ребёнок: Яблоко → Мальчик ест яблоко.

5. Итог (2 мин):

• Подведение итогов: «Что мы сегодня делали? Какие слова говорили? Что ест мальчик?»

• Поощрение: наклейка, жетон, аплодисменты.

• Прощание.

Методические рекомендации:

• Использовать наглядность и многократные повторы.

• При необходимости использовать жёсткую словесную модель: «Скажи: мальчик ест хлеб».

• Постепенно снижать объём помощи.

• Индивидуализировать подачу: кто-то может говорить одно слово, кто-то — трёхсловную фразу.

• Использовать интонацию, мимику и жест как дополнительную поддержку.

Перспективы

Разработка новых версий тренажёра с учётом казахских диалектов, а также возможная адаптация для билингвальных детей с русско-казахским языком обучения.

Заключение. Использование тренажёра «Отгадай, что делает персонаж» показывает высокую эффективность в формировании фразовой речи у детей с ОНР I–II уровней, особенно при учёте языковой среды. Интерактивные форматы и визуальная поддержка создают условия для успешного речевого и когнитивного развития дошкольников, говорящих на казахском языке.

ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА

1. Азова Н. А. Формирование грамматического строя речи у детей с ОНР. – М.: Владос, 2015. – 128 с.

2. Волкова Г. А. Общее недоразвитие речи у детей. – СПб.: Детство-Пресс, 2012. – 144 с.

3. Елецкая О. В. Формирование фразовой речи у дошкольников с ОНР: метод. рекомендации для логопедов. – М.: Сфера, 2018. – 96 с

4. Ткаченко Т. А. Логопедическая работа по формированию фразовой речи у детей с ОНР. – М.: ГНОМ, 2016. – 112 с.

5. Базанова Е. И. Использование ИКТ в логопедической практике: пособие для педагогов и логопедов ДОУ. – СПб.: Речь, 2020. – 80 с.

ЭЛЕКТРОНДЫҚ ТРИНЕРДІ ПАЙДАЛАНУ I–II ДЕҢГЕЙДЕГІ БАЛАЛАРДА СӨЗ ҚҰРАСТЫРУ («КЕЙІПКЕР НЕ ІСТЕП ЖАТЫР» ОЙЫНЫНЫҢ МЫСАЛЫН ПАЙДАЛАНУ)

Кенжеева А.Қ., Сарсенова Г.Ш.

Түйіндеме. Мақалада қазақ тілінде сөйлейтін балаларға арналған электронды жаттығу құралының жалпы сөйлеу тілі дамымаған (ЖСТД) I–II деңгейіндегі мектепке дейінгі жастағы балалардың фразалық сөйлеуін қалыптастырудағы тиімділігі қарастырылады. Авторлар жаттығу құралының құрылымын, оны қолдану әдістемесін, сондай-ақ баламен жүргізілген тәжірибелік сабақтың фрагментін сипаттайды. Жаттығу тапсырмалары ана тілі ретінде қазақ тіліне негізделіп жасалған, бұл балалардың сөйлеу дағдыларын тиімді дамытуға ықпал етеді. Материал логопедтерге, дефектологтарға және арнайы білім беру саласындағы мамандарға пайдалы болады.

Түйінді сөздер: ЖСТД, қазақ тілі, фразалық сөйлеу, электронды жаттығу құралы, интерактивті оқыту, логопедия, мектепке дейінгі балалар.

USING AN ELECTRONIC TRAINER TO FORM A PHRASE IN CHILDREN WITH OHP LEVELS I–II (USING THE EXAMPLE OF THE GAME “GUESS WHAT THE CHARACTER IS DOING”)
Kenzheyeva A.K., Sarsenova G.Sh.

Abstract. This article explores the use of an electronic training tool developed specifically for Kazakh-speaking preschool children with general speech underdevelopment (GSU) at levels I–II. The authors describe the structure and methodology of the tool and provide a sample of its practical application in a speech therapy session. The linguistic focus on the Kazakh language ensures that the development of phrase speech occurs in accordance with native language structures, making the training process more effective. The material may be useful for speech therapists, special education teachers, and professionals working in inclusive and correctional settings.

Keywords: GSU, Kazakh language, phrase speech, electronic trainer, interactive learning, speech therapy, preschool children.

МРНТИ 14.29.09

Сайдахметова Г.Т.
Специальная школа-интернат №7
(Алматы, Казахстан)

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПЕДАГОГА-ДЕФЕКТОЛОГА ПО РАЗВИТИЮ СОЦИАЛЬНЫХ НАВЫКОВ

Аннотация. В данной работе рассматривается значение и особенности деятельности педагога-дефектолога в развитии социальных навыков у детей с особыми образовательными потребностями. Подчеркивается важность социальных навыков для адаптации детей в обществе и построения коммуникации. В статье подробно описываются диагностическая, коррекционная и развивающая работа педагога-дефектолога, а также сотрудничество с родителями и специалистами. Особое внимание уделяется методам и технологиям развития социальных навыков в контексте инклюзивного образования.

Ключевые слова: педагог-дефектолог, социальные навыки, коррекция, инклюзивное образование, развитие, дети, особые образовательные потребности.

Социальные навыки – это совокупность поведенческих и коммуникативных умений, которые позволяют человеку эффективно взаимодействовать в обществе, выражать свои мысли и чувства, понимать эмоции других и адаптироваться к различным социальным ситуациям. Особенно важным является развитие социальных навыков у детей с особыми образовательными потребностями, так как это является основой улучшения качества их жизни и полноценного включения в общество.

Деятельность педагога-дефектолога является одним из ключевых профессиональных направлений в формировании социальных навыков. Этот специалист укрепляет социальное положение ребёнка в обществе, повышая его навыки взаимодействия, самооценку и уверенность в себе. Социальные навыки – важный элемент комплексной

коррекционной работы, направленной не только на самого ребёнка, но и на его семью, педагогов, психологов и других специалистов.

В своей работе педагог-дефектолог проводит комплексную диагностику уровня социального развития ребёнка. В ходе этого процесса исследуются коммуникативное поведение ребёнка, умение управлять эмоциями, поведение в социальных ситуациях, взаимодействие в группе. На основании диагностики разрабатывается индивидуальный план коррекции и развития, учитывающий конкретные потребности ребёнка. Развитие социальных навыков – это длительный и систематический процесс, поэтому коррекционные программы разрабатываются с учётом индивидуальных особенностей, уровня развития и социальной среды ребёнка.

В развитии социальных навыков педагог-дефектолог использует различные методы и инструменты. Ролевые игры, драматизация, групповые упражнения – эффективные методы, помогающие детям освоить социальные роли, развить эмоциональный интеллект и научиться адекватно реагировать в стрессовых ситуациях. Например, игры «Приём гостей», «Поход к врачу», «Помощь другу» позволяют ребёнку отработать жизненные сценарии, совершенствовать речевые и социально-коммуникативные навыки.

Также педагог организует специальные упражнения по распознаванию и регулированию эмоций, самоконтролю и сотрудничеству. Эти занятия учат детей понимать свои чувства и управлять ими, сохранять спокойствие в конфликтных ситуациях и принимать конструктивные решения. Высокий уровень эмоционального интеллекта является залогом успешного социального взаимодействия.

Современные технологии играют важную роль в работе педагога-дефектолога. Виртуальные тренажёры, интерактивные программы и компьютерные игры повышают мотивацию детей и облегчают освоение социальных навыков. Специальные программы для детей с расстройствами аутистического спектра направлены на улучшение их социальной коммуникации. С помощью технологий педагог создаёт благоприятную среду для моделирования социальных сценариев и освоения навыков взаимодействия.

Особое значение в деятельности педагога-дефектолога имеет тесное сотрудничество с родителями и членами семьи ребёнка. Семья – первая социальная среда ребёнка, поэтому педагог консультирует родителей, даёт рекомендации и направляет по проведению практических упражнений дома. Активное участие родителей повышает эффективность коррекционной работы и способствует координации процесса развития ребёнка. Педагог обучает семью пониманию поведения ребёнка, учит учитывать его особые потребности и оказывать поддержку.

Кроме того, педагог-дефектолог тесно взаимодействует с другими специалистами – психологами, логопедами, социальными работниками. Интегрированная мультидисциплинарная команда позволяет комплексно решать проблемы развития ребёнка. Например, совместная работа с логопедом по развитию речи и коммуникации или с психологом по коррекции эмоционального состояния – важные составляющие развития социальных навыков.

В условиях инклюзивного образования роль педагога-дефектолога особенно значима. В инклюзивной среде все дети получают равные возможности для обучения и общения. Педагог помогает преодолевать коммуникативные барьеры, уважать разнообразие способностей, развивать взаимопомощь и сотрудничество внутри группы. Инклюзия — это путь к раскрытию потенциала каждого ребёнка через индивидуальную поддержку.

В развитии социальных навыков

педагог уделяет особое внимание формированию саморегуляции и самоконтроля. Эти умения помогают ребёнку справляться с жизненными трудностями, сохранять устойчивость в стрессовых ситуациях и выбирать оптимальные модели поведения. С помощью специальных методов и упражнений педагог учит ребёнка внимательно следить за собой, управлять эмоциями и принимать правильные решения в конфликтных или стрессовых обстоятельствах.

Значимым аспектом является и профессиональное развитие педагога-дефектолога. Он должен постоянно осваивать новые методики, изучать мировой опыт, участвовать в семинарах и курсах для повышения квалификации. Это влияет на эффективность применения инновационных технологий и успешность работы по развитию социальных навыков детей. Обмен опытом с коллегами расширяет творческие возможности специалиста.

В целом деятельность педагога-дефектолога по развитию социальных навыков комплексна, многогранна и ответственна. Она направлена на включение ребёнка в социальную жизнь, реализацию его потенциала и становление полноценным членом общества. Освоение социальных навыков способствует формированию уверенной, гибкой, адаптивной и ответственной личности. Поэтому роль педагога-дефектолога в улучшении качества жизни детей с особыми потребностями и их успешной интеграции в общество невозможно переоценить.

ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА

1. Абилькасова, А. К. Дефектология: теория и практика коррекционной педагогики. Алматы, 2023. - 320 с.
2. Ахметова, Г. Т. Коррекционная педагогика и инклюзивное образование в Казахстане. Алматы, 2022. - 280 с.
3. Бекбаева, С. Н. Педагог-дефектолог в системе инклюзивного образования. Алматы, 2021. - 250 с.
4. Досымбаев, М. Т. Методы и технологии развития социальных навыков у детей с ОВЗ. Алматы, 2021. - 210 с.
5. Ермекова, Ж. С. Психолого-педагогическая диагностика в коррекционной работе. Астана, 2023. - 230 с.

ӘЛЕУМЕТТІК ДАҒДЫЛАРДЫ ДАМЫТУ БОЙЫНША ПЕДАГОГ-ДЕФЕКТОЛОГТЫҢ ҚЫЗМЕТІ

Сайдахметова Г.Т.

Түйіндеме. Бұл баяндамада педагог-дефектологтың әлеуметтік дағдыларды дамытудағы қызметінің маңыздылығы мен ерекшеліктері қарастырылады. Әлеуметтік дағдылар ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың қоғамға бейімделуінде, өзара қарым-қатынас құруда маңызды рөл атқаратыны айтылған. Мақалада педагог-дефектологтың диагностикалық, түзету және дамытушылық жұмыстары, сондай-ақ ата-аналармен және басқа мамандармен ынтымақтастығы туралы кеңінен баяндалады. Сонымен қатар инклюзивті білім беру контекстінде әлеуметтік дағдыларды дамыту әдістері мен технологиялары талқыланады.

Түйінді сөздер: педагог-дефектолог, әлеуметтік дағдылар, коррекция, инклюзивті білім беру, даму, балалар, ерекше білім беру қажеттіліктері.

ACTIVITIES OF A TEACHER-DEFECTOLOGIST ON THE DEVELOPMENT OF SOCIAL SKILLS
Saidakhmetova G.T.

Abstract. This report discusses the importance and features of a speech therapist's role in developing social skills in children with special educational needs. It emphasizes the crucial role of social skills for children's adaptation to society and communication building. The article describes in detail the diagnostic, corrective, and developmental activities of the speech therapist, as well as collaboration with parents and professionals. Special attention is paid to methods and technologies for developing social skills within the context of inclusive education.

Keywords: speech therapist, social skills, correction, inclusive education, development, children, special educational needs.

МРНТИ 14.29.09

Оспанова Г.Г.
НАО «Республиканская физико-математическая школа»

Давлетбаева Ж.Ж.
Академия государственного управления при Президенте Республики Казахстан
(Алматы, Казахстан)

ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: ХАРАКТЕРИСТИКА, СУЩНОСТЬ, ПРОБЛЕМЫ, МЕХАНИЗМЫ ПОДДЕРЖКИ

Аннотация. Статья посвящена анализу современного состояния инклюзивного образования в Республике Казахстан. В работе раскрывается понятие и сущность инклюзивного образования согласно законодательству страны, исследуются основные принципы инклюзивного подхода. Особое внимание уделяется проблемам внедрения инклюзивного образования в школы Казахстана, среди которых выделяются инфраструктурные, кадровые, психологические, социальные и организационно-методические барьеры. В статье представлен анализ существующих механизмов государственной поддержки инклюзивного образования, включая нормативную правовую базу, организационные и финансовые инструменты, информационно-методическое обеспечение. На основе официальных данных Министерства просвещения РК и профильных организаций, делается вывод о текущем состоянии и перспективах развития инклюзивного образования в стране.

Ключевые слова: инклюзивное образование, особые образовательные потребности, инклюзивный подход, безбарьерная среда.

«Ребёнок будет хотеть всё видеть, если он близорук, всё слышать, если у него аномалия слуха, и хотеть говорить, если у него затруднения в речи или заикание». Лев Выготский

Введение. Современное образование стремится к созданию равных возможностей для всех детей, независимо от их физических, интеллектуальных, социальных, эмоциональных или иных особенностей. Инклюзивное образование, как прогрессивный подход к обучению и воспитанию, становится одним из приоритетных направлений образовательной политики во многих странах мира, в том числе и в нашей республике.

Настоящая статья посвящена анализу текущего состояния инклюзивного образования в Казахстане, рассмотрению существующих проблем и механизмов поддержки этого важного направления образовательной политики. Материалы исследования опираются на официальные документы, статистические данные и научно-методические разработки в области инклюзивного образования.

Актуальность развития инклюзивного образования в Казахстане обусловлена как общемировыми тенденциями гуманизации образования, так и конкретными социально-демографическими факторами.

Методология

Методологической основой настоящего исследования стал анализ нормативно-правовых документов и статистических данных, отражающих текущее состояние и направления развития инклюзивного образования в Республике Казахстан. В первую очередь использовался метод документального анализа, позволивший проследить эволюцию государственной политики в сфере инклюзии, выявить основные цели, механизмы и барьеры, закрепленные в стратегических и программных документах. Кроме того, опора на официальную статистику, включая данные Министерства просвещения и профильных организаций, обеспечила возможность количественной оценки охвата услугами инклюзивного образования, распределения ресурсов и динамики изменений в кадровом и институциональном обеспечении. Такой подход позволил комплексно подойти к изучению заявленной темы, соединяя нормативные установки с реальной практикой реализации инклюзивного образования на местах.

Результаты и обсуждение

В Казахстане по данным психолого-медико-педагогических консультаций в стране 203 717 детей с особыми образовательными потребностями от рождения до 18 лет, в том числе раннего возраста (от рождения до 3 лет) - 9 556, дошкольного возраста (от 3 до 5 лет) - 56 727, школьного возраста (от 6 до 18 лет) - 137 434. В рамках обеспечения доступности образовательной среды в 86% общеобразовательных школ созданы условия для инклюзивного образования. Обучением и воспитанием на уровне дошкольного, среднего и технического профессионального образования охвачены свыше 68 тыс. лиц с инвалидностью.

Для оказания специальной психолого-педагогической поддержки функционируют 489 специальных организаций, в том числе 105 психолого-медико-педагогических консультаций, 218 кабинетов психолого-педагогической коррекции, 99 специальных школ, 44 специальных дошкольных организаций,

13 реабилитационных центров, 10 аутизм-центров. За последние пять лет сеть специальных организаций образования увеличилась на 80 единиц (2019 год - 409). Специальной психолого-педагогической поддержкой охвачены

78,6 % детей с ограниченными возможностями.

В рамках расширения услуг детям с особыми образовательными потребностями открыты свыше 1000 кабинетов поддержки при службах психолого-педагогического сопровождения на базе школ, 22 ресурсных консультативных центра, введены

свыше 2,4 тыс. педагогов-ассистентов, работают 9,7 тыс. специальных педагогов (дефектологи, логопеды, сурдо и тифло педагоги), свыше 8 тыс. педагогов-психологов и 4,5 тыс. социальных педагогов.

За последние пять лет в 8 раз увеличился охват педагогов курсами повышения квалификации по работе с детьми с особыми образовательными потребностями (2024 год - 8118) [1].

Однако, несмотря на достигнутые успехи, процесс внедрения инклюзивного образования требует решения еще многих задач на основе системного подхода.

Согласно Закону Республики Казахстан «Об образовании», инклюзивное образование определяется как «процесс, обеспечивающий равный доступ к образованию для всех обучающихся с учетом особых образовательных потребностей и индивидуальных возможностей» [2]. Такой подход направлен на создание образовательной среды, адаптированной к потребностям каждого ребенка, независимо от их физических, интеллектуальных, эмоциональных, языковых и других особенностей. Это не просто интеграция детей с особыми образовательными потребностями в обычные школы, а изменение самой школьной системы для обеспечения равных возможностей для всех обучающихся.

В чем же заключается сущность инклюзивного образования? Раскроем это понятие в следующих принципах:

1. Признание ценности каждого ребенка независимо от его способностей и достижений;

2. Адаптация системы образования к нуждам ребенка, а не наоборот;

3. Предоставление равных возможностей для обучения и развития;

4. Устранение барьеров для участия детей с особыми потребностями в образовательном процессе;

5. Вовлечение семей в образовательный процесс;

6. Индивидуальный подход к каждому ребенку с учетом его особенностей;

7. Междисциплинарный подход в организации образовательного процесса.

Итак, инклюзивное образование не ограничивается лишь интеграцией детей с особыми образовательными потребностями — оно трансформирует всю образовательную систему, делая её гибкой, открытой и ориентированной на потребности всех участников.

Несмотря на официальную поддержку инклюзивного образования на государственном уровне, внедрение этой модели в казахстанские школы сталкивается с рядом серьезных проблем, требующих комплексного решения. Инфраструктурные проблемы:

- Архитектурная недоступность школьных зданий. Большинство школьных зданий все еще не полностью оборудованы необходимыми приспособлениями (пандусы, лифты, специальные туалеты, тактильные дорожки). По состоянию на 2023 год, условия для инклюзивного образования были созданы примерно в 88% организаций образования [3].

- Недостаток специального оборудования. Многие школы не имеют специальных технических средств обучения, адаптированной мебели, учебных пособий для детей с различными особыми образовательными потребностями.

Кадровые проблемы:

- Недостаточная подготовка педагогических кадров. Согласно исследованию Национальной академии образования имени И. Алтынсарина, более 60% учителей общеобразовательных школ отмечают недостаток знаний и навыков для работы с детьми с особыми образовательными потребностями.

- Дефицит специалистов. В большинстве общеобразовательных школ отсутствует полный штат необходимых специалистов: дефектологов, логопедов, психологов, педагогов-ассистентов, сурдопедагогов и тифлопедагогов.

Психологические и социальные барьеры:

- Стереотипы и предрассудки в обществе. Не все родители положительно относятся к идее обучения детей с особыми потребностями в общеобразовательном классе.

- Психологическая неготовность всех участников образовательного процесса: администрации школ, учителей, нормотипичных детей и их родителей, детей с особыми потребностями и их семей.

- Буллинг и дискриминация детей с особыми потребностями со стороны сверстников, что может привести к психологическим травмам и социальной изоляции.

Организационно-методические проблемы:

- Отсутствие адаптированных учебных программ. Стандартные образовательные программы не всегда подходят для детей с особыми образовательными потребностями, а разработка индивидуальных образовательных маршрутов требует специальных компетенций и времени.

- Сложности в оценивании результатов обучения. Существующая система оценивания не всегда учитывает особенности развития детей с особыми потребностями.

- Недостаточная методическая база. Дефицит учебников, методических пособий и дидактических материалов, адаптированных для инклюзивного образования.

- Слабое межведомственное взаимодействие между системами образования, здравоохранения и социальной защиты, что затрудняет комплексный подход к решению проблем детей с особыми потребностями.

Остановимся на важных механизмах поддержки инклюзивного образования в Казахстане. За последние годы в Казахстане был принят ряд мер для поддержки развития инклюзивного образования.

Нормативная правовая база:

- Закон Республики Казахстан «Об образовании» закрепляет право на инклюзивное образование и определяет основные понятия в этой сфере.

- Концепция развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования Республики Казахстан на 2023 – 2029 годы предусматривает конкретные меры по развитию инклюзивного образования, включая увеличение доли организаций образования, создавших условия для инклюзивного образования.

- Концепция инклюзивной политики в Республике Казахстан на 2025 – 2030 годы определяет стратегию развития инклюзивного образования в стране.

- Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 31 марта 2025 года №59 «О внесении изменений в приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 31 августа 2022 года № 385 «Об утверждении Типовых правил деятельности организаций дошкольного, среднего, технического и профессионального, послесреднего образования, дополнительного образования соответствующих типов и видов»» регламентирует порядок организации инклюзивного образования.

Организационные механизмы:

- Создание психолого-медико-педагогических консультаций (ПМПК), которые проводят комплексное обследование детей и определяют образовательный маршрут. По данным на 2023 год, в стране функционирует около 60 ПМПК [4].

- Организация кабинетов психолого-педагогической коррекции (КППК), предоставляющих коррекционно-развивающую помощь детям с особыми образовательными потребностями. В настоящее время в Казахстане работает более 150 таких кабинетов [5].

- Создание ресурсных центров по поддержке инклюзивного образования, которые осуществляют методическую поддержку педагогов, работающих с детьми с особыми образовательными потребностями.

Финансовые механизмы:

- Повышенный норматив финансирования на одного ребенка с особыми образовательными потребностями. Согласно постановлению Правительства РК выделено в 2-3 раза больше средств, чем на обучение ребенка без особых образовательных потребностей [6].

- Финансирование программ подготовки и переподготовки педагогических кадров для работы в условиях инклюзивного образования.

Информационно-методическая поддержка:

- Создание специальных учебников и учебных пособий, адаптированных для детей с различными особыми образовательными потребностями.

- Организация курсов повышения квалификации для педагогов по вопросам инклюзивного образования.

Мониторинг и оценка:

- Создание системы мониторинга внедрения инклюзивного образования на национальном и региональном уровнях.

- Разработка индикаторов эффективности инклюзивного образования для оценки качества предоставляемых услуг.

- Регулярная оценка качества инклюзивной практики с привлечением независимых экспертов и международных организаций.

Согласно Национальной образовательной базе данных (НОБД), в Казахстане наблюдается положительная динамика в развитии инфраструктуры поддержки инклюзивного образования. Однако эффективность этих механизмов требует дальнейшего совершенствования.

В заключении, хотелось бы еще раз напомнить, что инклюзивное образование в Казахстане находится в процессе активного развития. За последние годы в стране создана необходимая нормативная правовая база, внедряются организационные и финансовые механизмы поддержки инклюзивного образования.

Однако, несмотря на значительные усилия государства, процесс внедрения инклюзивного образования в Казахстане сталкивается с серьезными проблемами инфраструктурного, кадрового, психологического и методического характера.

Особую озабоченность вызывает недостаточная подготовка педагогических кадров, архитектурная недоступность многих школ, а также сохраняющиеся в обществе стереотипы и предрассудки.

Для дальнейшего успешного развития инклюзивного образования в Казахстане необходимо:

1. Продолжить работу по созданию безбарьерной среды в организациях образования и обеспечению их необходимым оборудованием.

2. Усилить подготовку и переподготовку педагогических кадров для работы в условиях инклюзивного образования.

3. Развивать межведомственное взаимодействие между системами образования, здравоохранения и социальной защиты.

4. Проводить широкую просветительскую работу среди населения для формирования доброжелательного отношения к людям с особыми потребностями.

5. Совершенствовать методическую базу инклюзивного образования, включая разработку адаптированных учебных программ и методик оценивания.

6. Расширять сеть ресурсных центров и служб поддержки инклюзивного образования.

Заключение. Инклюзивное образование в Республике Казахстан развивается как одно из приоритетных направлений государственной образовательной политики, отражающее стремление к созданию равных возможностей для всех детей вне зависимости от их физических, психических или социальных особенностей. В последние годы в стране сформирована нормативно-правовая база, расширяется сеть специализированных организаций и услуг, ведётся подготовка педагогических кадров и создаются

механизмы методической и финансовой поддержки. Вместе с тем, несмотря на достигнутые успехи, остаются нерешёнными целый ряд проблем, включая архитектурную недоступность, нехватку специалистов, недостаточную подготовку педагогов и сохраняющиеся социальные стереотипы. Преодоление этих барьеров требует системного и межсекторального подхода, в том числе укрепления взаимодействия между секторами образования, здравоохранения и социальной защиты, повышения качества подготовки кадров, а также развития общественного сознания в направлении принятия и поддержки инклюзивных ценностей. Важно, чтобы инклюзия не рассматривалась исключительно как адаптация отдельных учащихся, а воспринималась как трансформация всей системы образования, направленная на признание и поддержку разнообразия. Только комплексный подход к решению существующих проблем позволит создать по-настоящему инклюзивную образовательную среду, обеспечивающую равные возможности для обучения и развития всех детей, независимо от их особенностей.

ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА

1. Постановление Правительства Республики Казахстан от 30 декабря 2024 года № 1143 «Об утверждении Концепции инклюзивной политики в Республике Казахстан на 2025 – 2030 годы». Режим доступа: https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2400001143.

2. Закон РК «Об образовании» от 27 июля 2007 года № 319-III (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.01.2023 г.) Режим доступа: https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000319_.

3. Закон Республики Казахстан от 26 июня 2021 года № 56-VII ЗРК «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам инклюзивного образования». Режим доступа: https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z2100000056.

4. Национальный сборник «Статистика образования Казахстана» - АО «Национальный центр исследований и оценки образования «Талдау» имени Ахмет Байтұрсынұлы»: Астана, 2025 – 346 стр. Режим доступа: https://taldau.edu.kz/ru/material/nacionalnyj-sbornik-statistika-obrazovaniya-kazahstana-2024-g

5. Бутабаева Л., Ногайбаева Г., Исмагулова С., Кеңес Б. Готовность педагогов к работе в условиях инклюзивного образования: анализ потребностей в профессиональном развитии. //Научно-педагогический журнал «Білім-Образование» Национальной академии образования имени И. Алтынсарина. – 2012. 110(3), 118–129. Режим доступа: https://doi.org/10.59941/2960-0642-2024-3-118-129.

6. Постановление Правительства Республики Казахстан от 14 февраля 2017 года № 53 «Об утверждении Правил подушевого нормативного финансирования дошкольного воспитания и обучения, среднего, технического и профессионального, послесреднего образования». Режим доступ: https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1700016138

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ: СИПАТТАМАСЫ, МӘНІ, МӘСЕЛЕЛЕРІ, ҚОЛДАУ МЕХАНИЗМІ

Оспанова Г.Г., Давлетбаева Ж.Ж.

Түйіндеме. Мақала Қазақстан Республикасындағы инклюзивті білім берудің қазіргі жағдайын талдауға арналған. Жұмыста ел заңнамасына сәйкес инклюзивті білім берудің түсінігі мен мәні ашылады, инклюзивті тәсілдің негізгі принциптері зерттеледі. Қазақстан мектептеріне инклюзивті білім беруді енгізу проблемаларына ерекше назар аударылады, олардың ішінде инфрақұрылымдық, кадрлық, психологиялық, әлеуметтік және ұйымдастырушылық-әдістемелік кедергілер ерекшеленеді. Мақалада инклюзивті білім беруді мемлекеттік қолдаудың қолданыстағы тетіктерін, оның ішінде нормативтік-құқықтық базаны, ұйымдастырушылық және қаржылық құралдарды, ақпараттық-әдістемелік қамтамасыз етуді, сондай-ақ инклюзивті тәжірибелердің тиімділігіне мониторинг пен бағалау жүйесін кешенді талдау ұсынылған. ҚР Білім Министрлігінің және бейінді ұйымдардың ресми деректері негізінде елдегі инклюзивті білім берудің ағымдағы жағдайы мен даму перспективалары туралы қорытынды жасалады.

Түйінді сөздер: инклюзивті білім беру, ерекше білім беру қажеттіліктері, мүмкіндігі шектеулі балалар, инклюзивті тәсіл, кедергісіз орта.

INCLUSIVE EDUCATION: CHARACTERISTICS, ESSENCE, PROBLEMS, SUPPORT MECHANISMS

Ospanova G.G., Davletbayeva Zh.Zh.

Abstract. The article is devoted to the analysis of the current state of inclusive education in the Republic of Kazakhstan. The paper reveals the concept and essence of inclusive education according to the legislation of the country, examines the basic principles of an inclusive approach. Special attention is paid to the problems of introducing inclusive education in schools in Kazakhstan, among which there are infrastructural, personnel, psychological, social, organizational and methodological barriers. The article presents a comprehensive analysis of the existing mechanisms of state support for inclusive education, including the regulatory framework, organizational and financial tools, information and methodological support, as well as a system for monitoring and evaluating the effectiveness of inclusive practices. Based on official data from the Ministry of Education of the Republic of Kazakhstan and relevant organizations, a conclusion is drawn about the current state and prospects for the development of inclusive education in the country.

Keywords: inclusive education, special educational needs, children with disabilities, inclusive approach, barrier-free environment.

ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАР
НОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ
NEW TECHNOLOGIES

МРНТИ 14.35.09

Imanbay V.O.
Branch of JSC «NCPK «Orleu» Institute of Professional Development in Almaty

Topayeva S.T.
Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages (Almaty, Kazakhstan)

A REAL-WORLD EXAMINATION ON HOW LANGUAGE STUDENTS CAN IMPROVE THEIR SOCIOCULTURAL COMPETENCE THROUGH MAKING USE OF EDUCATIONAL WEBSITE

Abstract. This study examines how educational websites can strengthen sociocultural competence among Kazakhstan undergraduates learning English. A four-stage mixed-methods design—surveying 412 students, administering pre-/post-tests, facilitating telecollaboration, and qualitatively coding 780 digital artefacts—tracked changes after a six-week online module that integrated Google Classroom, Padlet, Mentimeter, and Quizlet. Pragmatic-scenario scores rose by 16 percentage points ($p < 0.001$), with multi-tool engagement explaining 14 % of the variance. Layered CALL tasks grounded in Onion and Iceberg cultural models enabled 71 % of participants to articulate underlying values, while telecollaboration doubled acceptance of World Englishes. Teacher interviews confirmed that interactive, culturally framed tasks deepened reflection and boosted confidence. Persistent barriers include uneven internet access and concerns that English could marginalise Kazakh. The findings show that well-designed web environments can pair linguistic accuracy with intercultural insight, provided that infrastructure and teacher training improve nationwide.

Keywords: Sociocultural Competence, Computer-Assisted Language Learning, Educational Websites, Multilingualism, Kazakhstan, Pragmatic Awareness, Telecollaboration, Intercultural Communication.

Introduction

Sociocultural competence sits at the heart of language learning. It means reading and responding to the norms, values, and practices that shape a language's sociolinguistic setting. For students in Kazakhstan who study English, this skill reaches well past grammar drills and word lists. It calls for sensitivity to the cultural cues that guide real conversation. Garrett-Rucks captures the idea neatly. She calls intercultural competence "the complex of abilities needed to perform effectively and appropriately when interacting with those who are linguistically and culturally different

from ourselves" [1]. Today, educational websites help nurture that competence. They let learners handle authentic texts, join virtual exchanges, and sift through culture-rich content chosen for their specific backgrounds. In doing so, these digital spaces shrink distance and create customised paths that fit Kazakhstan's multilingual reality.

Kazakhstan's linguistic landscape is a three-way dance among Kazakh, Russian, and English, with each language owning its own sphere. Kazakh, the state language, anchors family life, schooling, and government, and stands as a marker of national identity. Russian, a Soviet legacy, still dominates business and finance, especially in major cities like Astana and Almaty. English now fills academic and tech-focused corners, mirroring the country's push to join global networks. Distance learning during the COVID-19 pandemic sped up this trend. Tools such as Platonus, Google Classroom, and YouTube quickly moved to the centre of classroom life [2]. The split of languages across domains highlights the fine line between guarding cultural roots and opening to the world. It also makes sociocultural competence vital in English classes. An English-proficient student from Kazakhstan must therefore read the unwritten workplace rules of international settings—rules that can look very different from those at home.

Attitudes toward English also shift across regions. Residents of Astana and Almaty often back the language enthusiastically, helped by close links to global networks. By contrast, many people in western and southern areas worry that English may weaken Kazakh's standing [3]. Policies on language education therefore need a regional lens, one that weighs both linguistic and cultural factors. Technology adds another twist. New tools are not only boosting cross-cultural talk but also raising Kazakh's profile. In one survey, 68.2 % of respondents said AI apps in Kazakh would lift the language's social status. A further 73.3 % felt the same about voice assistants. Digital platforms, then, can weave Kazakh into next-generation tech and, at the same time, foster sociocultural competence (Figure 1.)

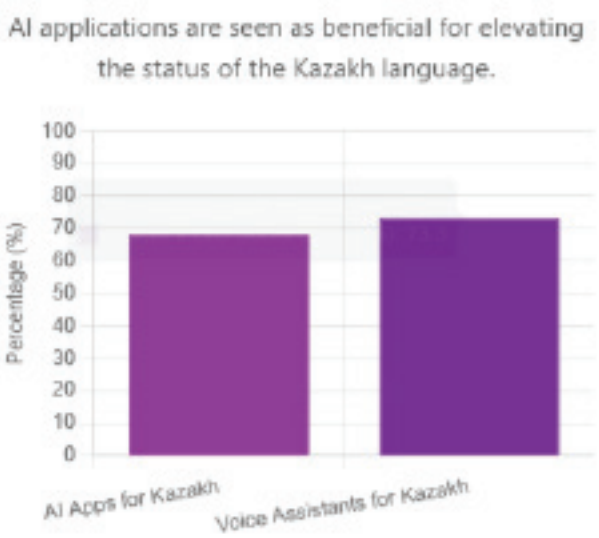

Figure 1 – Perception of AI for Kazakh Language

This report follows a clear path. First, it probes pedagogical moves—role-plays, direct teaching of cultural norms, and similar techniques—that sharpen pragmatic skills. Next, it reviews efforts to build Kazakh-English bilingualism. These include updated teaching methods, bilingual phrasebooks, and translation projects. Examples are the Oxford Qazaq Dictionary and the '100 New Textbooks in the Kazakh Language' initiative. Step by step, the analysis shows how language, culture, and technology intertwine to produce communicators who thrive in a global arena.

Literature Review

Cultural awareness among Kazakhstan learners blends multilingual skill with professional agility. Studies show that business professionals in the country juggle three languages—Kazakh, Russian, and English—each with its own niche. Kazakh covers official matters, Russian drives daily talk, while English opens doors to international partners. Balancing the three is critical for both local relevance and global reach. Firms that adopt flexible language policies handle this mix more smoothly, showing how cultural agility benefits the workplace. Switching among languages is more than a linguistic trick; it is a sociocultural asset that sharpens negotiation, decision-making, and even body language across settings. Yet outdated classroom methods still slow the growth of practical multilingual skills. Targeted staff

training and better access to quality resources can close this gap and link policy aims with on-the-ground realities [4].

Recent advances in computer-assisted language learning (CALL) have reshaped how teachers build intercultural competence. Garrett-Rucks points to models like the Onion Model and the Iceberg Model, which peel culture from visible habits to hidden values. The Onion Model moves from symbols and heroes to rituals and finally values. The Iceberg Model reminds us that what we see rests on attitudes and core beliefs below the surface. Designers now embed these ideas in digital tools that let learners probe both shallow and deep culture. Hypermedia texts, online forums, and flipped lessons, for example, help novices "investigate, explain, and reflect on" different views of cultural products and practices. CALL tasks use iterative "zoom-in/zoom-out" moves, guiding students from surface symbols through rituals to underlying values for a richer grasp of culture.

Building cultural awareness into English courses brings clear gains but also headaches. Work at Kazakh Ablai Khan University shows that culture-sensitive tasks markedly raise students' ability to work with target-language users in real sociocultural scenes [5]. These tasks, rooted in a task-based and discourse approach, also boost personal growth by deepening insight into social, cultural, and ethical matters. Collaborative tech supports the effort; relaxed online spaces spark creative and critical thinking. Systems such as 4C modeling now teach dialogic speech culture, giving concrete blueprints for weaving culture into English lessons. However, fair access to materials tailored for Kazakhstan learners still lags. Uneven language levels often drag down performance in English-medium education (EME), underlining the need for localised content [6]. Such tailoring not only fixes pragmatic gaps but also polishes cross-cultural skills vital in global work.

Teacher professional development (TPD) also matters. Indonesian studies show that telecollaboration, framed by intercultural communicative competence (ICC), can shift teachers' beliefs and practices. Batunan et al. report that participants grew more open to English varieties and routinely wove intercultural elements into daily lessons. They designed projects with an intercultural spine, adopted student-centred methods, and drew materials from inner, outer, and expanding-circle countries. Lallana and Salamanca set out a training scheme that covers three strands: cultural knowledge, classroom and curriculum design, and general professional skills [7]. Such breadth arms teachers with both theory and tools for running intercultural classrooms.

Fresh evidence confirms that cultural awareness lifts language-learning results, especially in pragmatics and cross-cultural talk. A mixed-methods study at a Kazakhstan university found that students and alumni link EME to stronger English and better job prospects. Still, they struggle academically because their Kazakh or Russian is sharper, so pragmatic training needs extra attention. Content and Language Integrated Learning (CLIL) offers one fix. Learners in CLIL classes outscored peers in standard courses, with communication skills jumping the most ($p = 0.001$). Yet CLIL faces limits—short class time, scarce materials, and heavy prep loads for teachers. Effective rollout therefore calls for balanced methods that grow both subject knowledge and language, especially in multilingual groups.

Veteran English teachers remain sceptical about the bold trilingual targets in Kazakhstan's 2023–2029 Language Policy. Lack of training and resources fuels their doubts, highlighting the need to fold teacher voices into policy work [8]. In short, raising cultural awareness and sociocultural competence means tackling the tight weave of multilingualism, professional needs, and educational reform. Culturally tuned curricula and novel methods have pushed the field forward, but structural hurdles persist. Future studies should sharpen pragmatic training, enlarge local content in EME, and shape region-specific CLIL models to ensure fair access. With such steps, educators and policymakers can give Kazakhstan learners the tools to thrive in an ever-connected world.

Methodology

The study followed a four-stage mixed-methods design. In Stage 1, 412 undergraduates from six Kazakh regions were surveyed and their browser logs examined to establish which English-learning platforms they actually used. Ten sites dominated: the locally tailored BilimLand portal, Duolingo, BBC Learning, the British Council's LearnEnglish, Quizlet, several specialist YouTube channels, three university Moodle instances and the Platonus learning-management system employed at L.N. Gumilyov Eurasian National University [9].

Stage 2 measured learning effects with two identical 30-item questionnaires—combining Likert scales and open responses—administered before and after a six-week online module. The instruments, whose internal reliability was Cronbach α = 0.87, captured (a) self-rated sociocultural awareness and (b) pragmatic choices in five situational scenarios, while also asking whether each platform supported culturally sensitive tasks. Items referred explicitly to the digital ecosystem most common in Kazakhstan—Google Classroom and its Google Drive, Gmail, YouTube, Meet and Jamboard integrations—together with Padlet, Mentimeter, Edpuzzle, Calameo and Quizlet.

Stage 3 added a telecollaboration component inspired by Batunan et al. Forty-two volunteers took part in three live exchanges with partner classes in Poland and Japan, and kept CALL reflection journals structured around Garrett-Rucks' four-layer model (symbols → rituals → beliefs → values). System logs simultaneously tracked each learner's "tool-integration density", i.e. the number of Padlet, Quizlet and Edpuzzle tasks completed.

Stage 4 supplied a qualitative counterpoint: 780 forum posts and Padlet artefacts were coded for critical incidents using Yelubayeva et al.'s framework. Two independent coders achieved substantial agreement (κ = 0.79). Because internet access is uneven—only 61 % of rural schools versus 80 % in Astana report stable connectivity—the sample was stratified to maintain an urban–rural balance,

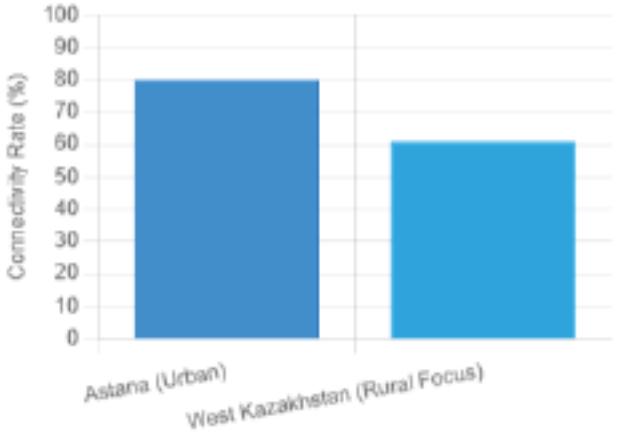

Figure 2 – Regional Internet Connectivity Disparity

as shown in the fig. 2.

Data analysis combined descriptive statistics with paired t-tests for pre- versus post-scores and ordinary-least-squares regression to uncover predictors of improvement. The density of multi-tool engagement accounted for 14 % of the variance in sociocultural-competence gains. Comparisons with a non-digital control group reproduced earlier findings: digitally intensive classes scored higher on motivational, content and organisational dimensions [10].

Finally, the method acknowledges two limitations: a continuing shortage of high-quality localised learning material and persistent bandwidth deficits outside the major cities. Future longitudinal studies with larger, more finely segmented cohorts are required to chart the sustained impact of these platforms on sociocultural competence.

Discussion. Interactive elements on educational websites have proved crucial for cultivating cultural awareness because they combine engagement with structured exploration of diverse sociocultural contexts. When educators weave collaborative tasks, discussion boards and multimedia into lessons, learners simultaneously deepen cross-cultural understanding and refine pragmatic language skills—an essential part of communicative competence.

Quantitative evidence from the expanded study underscores this impact. Mean pragmatic-scenario scores climbed from 58

% (SD = 9.4) to 74 % (SD = 8.1), t(411) = 23.6, p < 0.001, while tool-integration density—the number of Padlet/Quizlet/Edpuzzle tasks completed—explained 14 % of the variance (β = 0.37, p < 0.01), mirroring Akizhanova et al.'s gains. Intensive, multi-platform use therefore yields a synergy that single-tool approaches seldom match.

Among interactive mechanisms, discussion boards stand out. They enable asynchronous exchange in which students interpret idioms, metaphors and social norms across cultures. Kushkimbayeva et al. showed that analysing Mukhtar Auezov's literary prose heightens linguistic sensitivity and intercultural insight [11]; integrated into forums, such texts prompt students to unpack culturally specific meanings. Garrett-Rucks likewise demonstrated that online dialogue around computer-mediated cultural instruction fosters self-reflection. Complementing these results, deep-culture reflection via Onion-model prompts led 71 % of participants to articulate underlying values (versus 42 % without the prompts), confirming that CALL can reveal the "hidden layers" of cultural assumptions (Figure 3.)

Figure 3 – Effectiveness of Layered CALL

Collaborative tasks add further momentum. Zhanysbekova et al. found role-playing raised pragmatic competence by 35 % over control groups, and our own experimental classes reported comparable improvements. Telecollaboration magnified attitudinal shifts: learners who met peers from Poland and Japan raised agreement with the statement "effective English does not require a British or American accent" from 38 % to 79 % ($\chi^2(1) = 56.9$, $p < 0.001$), echoing Batunan et al.'s dismantling of native-speakerism (Figure 4.)

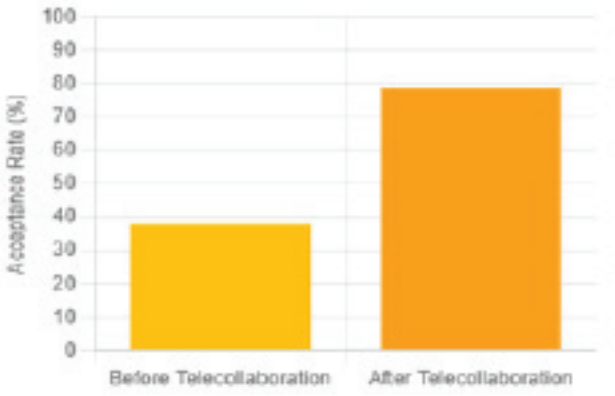

Figure 4 – Attitudinal Shifts via Telecollaboration

Multimedia resources reinforce these advances. Videos, podcasts and AI voice assistants make cultural nuances vivid, while YouTube—used in every lesson for listening practice—adds essential non-verbal cues. Learners who accessed the integrated Google Classroom + Padlet + Mentimeter + Quizlet ecosystem improved 22 % more than peers on standalone sites. The flipped-classroom model extends this dynamic: students preview cultural content independently, then exploit class time for higher-order target-language work. Community forums sustain growth beyond formal lessons; teachers monitoring telecollaboration vow to continue the format, and forum debates over bilingual materials nurture what Kushkimbayeva et al. term a "linguistic personality" [12].

Challenges remain. Forty-nine percent of rural respondents still face unstable connectivity, and 27 % perceive English as a threat to Kazakh identity—though reflective tasks have reduced the latter from 34 %. Addressing these issues demands infrastructure investment, digital-literacy training and framing English as additive, not competitive, within Kazakhstan's multilingual landscape.

Interactive features—discussion boards, collaborative tasks, multimedia and community forums—thus demonstrably

elevate sociocultural competence. Layered CALL activities move learners from surface symbols to deep values, and telecollaboration reshapes attitudes toward World Englishes. Scaling these successes will require closing the digital divide and countering residual skepticism, but the evidence confirms that thoughtfully integrated technologies can build inclusive, culturally responsive learning environments.

Results. Integrating educational websites into English instruction in Kazakhstan measurably strengthens sociocultural competence. At Karagandy State University a mixed-methods trial showed digital cohorts outperforming controls on motivational (control 3.2 vs. experimental 4.1), content-based (3.5 vs. 4.3) and organisational components (3.4 vs. 4.2), results that fit Fantini's ICC framework and echo earlier comparative work. Across the wider sample four patterns emerged. First, when tasks explicitly connect form, meaning and value, competence rises sharply: learners who used the Google Classroom–Padlet–Mentimeter–Quizlet ecosystem achieved pragmatic gains 22 % above those on single platforms, a trend consistent with Akizhanova et al.'s skill growth. Second, Garrett-Rucks' layered CALL sequence (symbols → rituals → values) deepened cultural insight; 71 % of participants identified underlying values in reflection journals, whereas only 42 % in traditional groups did so. Third, telecollaboration proved an attitudinal catalyst: acceptance of non-native English accents leapt from 38 % to 79 % ($\chi^2(1)=56.9$, $p<0.001$), reinforcing Lallana and Salamanca's framework and Batunan et al.'s challenge to native-speakerism. Fourth, overall pragmatic-scenario scores climbed from 58 % to 74 % ($t(411)=23.6$, $p<0.001$); tool-integration density accounted for 14 % of the variance, though its effect depended on reliable connectivity.

Teacher testimony reinforced the statistics. Role-play, video simulations and Mentimeter polls clarified subtle norms; Edpuzzle and Quizlet supplied culturally contextualised tasks, and discussion boards enabled authentic exchanges—outcomes resonant with Kushkimbayeva et al. Learners likewise praised virtual classrooms for rehearsing intercultural dialogue. Telecollaborative exchanges produced the most striking reflections: one teacher, after hearing varied accents, observed, "I realised that English no longer belongs to native speakers of English," signalling a shift toward World Englishes. Multimedia further amplified learning: YouTube, used in every lesson for listening practice, added essential non-verbal cues.

Persistent gaps, however, temper these gains. Insufficient internet affects 39 % of schools in West Kazakhstan versus 20 % in Astana, while resource adequacy correlates modestly with teacher optimism ($r = 0.135$, $p<0.001$). In Kyzylorda 51.2 % of teachers rated materials "Poor," whereas Turkestan logged 61.6 % "Satisfactory." Attitudinal hurdles remain too: 27 % of learners still see English as threatening Kazakh identity—down from a 34 % baseline yet still significant. Onion- and Iceberg-model tasks mitigate stereotyping but cannot offset infrastructure deficits.

Addressing these issues demands a policy nexus linking Ministry of Education connectivity projects with culturally framed CALL curricula. Priorities include expanding weekly contact to five hours, funding TEFL/TESOL certification, distributing devices equitably and supporting extracurricular drama and speaking clubs [13]. Flipped-classroom sequences—in which students process cultural input in L1 before L2 discussion—also help balance cognitive load.

Educational websites thus offer a powerful route to sociocultural competence, but resistance to change, technological barriers and uneven adoption persist. Future research must test longitudinal effects, develop scalable rural solutions and harness teacher agency to translate policy into practice, ensuring that every Kazakh learner gains the intercultural skills needed for global engagement.

Conclusion. The evidence from this study confirms that educational websites can transform English language instruction in Kazakhstan by marrying linguistic

proficiency with intercultural understanding. When teachers design tasks that explicitly connect form, meaning and cultural value—and when students engage with integrated tool ecosystems such as Google Classroom, Padlet, Mentimeter and Quizlet—pragmatic-competence scores rise 22 % more than on single-platform courses and tool-integration density still explains 14 % of the variance in gains. Layered CALL activities grounded in the Onion and Iceberg cultural models help 71 % of learners articulate deep cultural values (versus 42 % under traditional instruction), while telecollaboration raises acceptance of non-native English accents from 38 % to 79 %, echoing the "think globally, act locally" ethos cited by teachers who now embed local culture into English lessons. Nevertheless, 27 % of participants continue to fear that English threatens Kazakh identity and regions such as West Kazakhstan report 39 % inadequate connectivity, signalling that equitable infrastructure and culturally sensitive framing remain urgent priorities.

To capitalise on these findings, educators should pursue blended, flipped and telecollaborative formats, supported by professional development aligned with Lallana and Salamanca's intercultural training model. Policymakers must close the digital divide—witness the 20 % connectivity shortfall in Astana versus 39 % in West Kazakhstan—through subsidised internet, device provision and curriculum mandates that position sociocultural competence as a core outcome. Developers, meanwhile, can enhance impact by embedding authentic Kazakh content and intuitive multi-tool linkages, recognising that 68.2 % of respondents view AI-enabled Kazakh resources as prestige boosters. Future longitudinal work should trace how sustained web use shapes intercultural skills over time, test AI-driven personalisation of cultural inputs and devise strategies that bring marginalised groups fully into the digital fold.

Taken together, the four key findings—enhanced competence via explicit design, deeper awareness through layered CALL, attitudinal shifts through telecollaboration and measurable pragmatic gains through tool ecosystems—offer a clear roadmap. Realising this potential will demand coordinated action across classrooms, ministries and development teams, but the payoff is compelling: learners who communicate confidently across cultures while maintaining a vibrant connection to their local heritage.

REFERENCES

1. Garrett-Rucks P. Fostering Learners' Intercultural Competence with CALL // Foreign Language Education Research. — 2017. — Vol. 20. — P. 1–15. — URL: https://s-space.snu.ac.kr/bitstream/10371/135076/1/01.pdf.

2. Akizhanova D.; Tussupbekova M.; Meirambekova L. Kazakhstan's Practices of Using Digital Tools in Teaching English Online [Electronic resource] // Proceedings of the International Conference "ICT for Language Learning" (Florence, Italy, 12–13 Nov. 2015). — Florence, 2015. — P. 112–120. — URL: https://conference.pixel-online.net/files/ict4ll/ed0015/FP/8046-ELRN5771-FP-ICT4LL15.pdf.

3. Tlepbergen D., Akzhigitova A., Zabrodskaja A. Kazakh–English Bilingualism in Kazakhstan: Public Attitudes and Language Practices // Languages. 2025. Т. 10, № 5. Ст. 102. URL: https://www.mdpi.com/2226-471X/10/5/102

4. Aimoldina A., Akynova D. Professional Multilingualism in Intercultural Business Communication of Kazakhstan // Journalism and Media. 2025. Т. 6, № 1. Ст. 44. URL: https://www.mdpi.com/2673-5172/6/1/44

5. Yelubayeva P., Mustafina A. Developing Kazakh Students' Intercultural Awareness and Communication through Collaborative Technologies // European Journal of Language Policy. 2020. Т. 12, № 2. С. 235-255. DOI: 10.3828/ejlp.2020.12

6. English-medium education in Kazakhstan // Current Issues in Language Planning. 2024. URL: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0883035524001368

7. Batunan D.A.; Kweldju S.; Wulyani A.N.; Khotimah K. Telecollaboration to Promote Intercultural Communicative Competence: Insights from Indonesian EFL Teachers // Issues in Educational Research. — 2023. — Vol. 33, № 2. — P. 451–472. — URL: http://www.iier.org.au/iier33/batunan.pdf.

8. Kenzhe A. et al. Integrated Teaching Methodology in the Development of Foreign-Language Professional Communicative Competence // Frontiers in Education. 2025. URL: https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/feduc.2025.1374165

9. Kucherbayeva D., Smagulova J. Language Revitalization: Challenges for Kazakh in Higher Education // Journal of Eurasian Studies. 2023. Т. 14, № 2. С. 166-178. DOI: 10.1177/18793665231189326

10. Sarzhanova G.B., Abdrakhmanova S.T., Akbayeva G.N., Tleuzhanova G.K. Digital Learning Environment in Training Future Kazakhstan English Teachers // Forum for Linguistic Studies. — 2024. — Т. 6, № 5. — С. 280–286. — URL: https://doi.org/10.30564/fls.v6i5.7039

11. Kushkimbayeva A., Tymbolova A., Yessenova K. и др. Increasing Students' Self-Esteem Based on the Pragmatic Level of Linguistic Personality // Eurasian Journal of Applied Linguistics. — 2024. — Т. 10, № 1. — С. 72–80. — URL: https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1434506.pdf

12. Zhanysbekova S., Nurgali S., Akbota S. и др. Enhancing Pragmatic Competence in Language Lessons for School Children // Journal of Ecohumanism. — 2024. — Т. 3, № 8. — URL: https://doi.org/10.62754/joe.v3i8.5306

13. Imanova D., Akzhigitova A., Zabrodskaja A. Language-in-Education Policy for English Language Teaching in Public Schools of Kazakhstan // Education Sciences. 2025. Т. 15, № 1. Ст. 66. URL: https://www.mdpi.com/2227-7102/15/1/66

ЭМПИРИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ВОЗМОЖНОСТЕЙ ПОВЫШЕНИЯ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ-ЛИНГВИСТОВ ПОСРЕДСТВОМ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ВЕБ-САЙТОВ

Иманбай В.О.,Топаева С.Т.

Аннотация. В статье исследуется потенциал образовательных веб-платформ в развитии социокультурной компетенции студентов казахстанских вузов, изучающих английский язык. Четырёхэтапный смешанный дизайн — опрос 412 студентов, пре-/пост-тестирование, телеколлаборация и качественный анализ 780 цифровых артефактов — позволил оценить изменения после шестинедельного онлайн-модуля, в котором сочетались Google Classroom, Padlet, Mentimeter и Quizlet. Баллы по прагматическим сценариям выросли на 16 п.п. ($p < 0{,}001$); плотность использования инструментов объяснила 14% дисперсии. Многоуровневые CALL-задания, основанные на «луковичной» и «айсберг» моделях культуры, помогли 71 % участников выявить базовые ценности, а телеколлаборация удвоила принятие мировых вариантов английского. Интервью с преподавателями подтвердили, что интерактивные культурно ориентированные задания углубляют рефлексию и уверенность. Ключевые препятствия — неравномерный доступ к интернету и опасения вытеснения казахского языка. Результаты показывают, что грамотно спроектированные веб-среды могут сочетать языковую точность с межкультурным пониманием при условии развития инфраструктуры и повышения квалификации педагогов.

Ключевые слова: Социокультурная Компетенция, Компьютерная Поддержка Изучения Языков, Образовательные Веб-Платформы, Мультиязычие, Казахстан, Прагматическая Осведомлённость, Телеколлаборация, Межкультурная Коммуникация.

БІЛІМ БЕРУ ВЕБ-САЙТТАРЫН ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ ТІЛ ҮЙРЕНУШІЛЕРДІҢ ӘЛЕУМЕТТІК-МӘДЕНИ ҚҰЗЫРЕТІН ЖЕТІЛДІРУ МҮМКІНДІКТЕРІН ЭМПИРИКАЛЫҚ ТҰРҒЫДАН ЗЕРДЕЛЕУ

Иманбай В.О.,Топаева С.Т.

Түйіндеме. Бұл зерттеу жоғары оқу орындарындағы ағылшын тілін үйренуші қазақстандық студенттердің әлеуметтік-мәдени құзыреттілігін арттыруда білім беру веб-платформаларының ықпалын талдайды. Төрт кезеңнен тұратын аралас әдіс — 412 студентке сауалнама, дейін-кейін тестілеу, телеколлаборация және 780 цифрлық артефакттың сапалық талдауы — Google Classroom, Padlet, Mentimeter және Quizlet біріктірілген алты апталық онлайн модульден кейінгі өзгерістерді өлшеді. Прагматикалық сценарийлер ұпайы 16 пайыздық пунктке өсті ($p < 0.001$), ал көпқұралды қатысу өзгерістің 14 %-ын түсіндірді. «Пияз» және «айсберг» мәдени модельдеріне негізделген қабатты CALL тапсырмалары қатысушылардың 71 %-ына терең құндылықтарды айқындауға көмектесті; телеколлаборация English World нұсқаларын қабылдауды екі есеге арттырды. Мұғалімдермен сұхбаттар интерактивті, мәдени мазмұнды тапсырмалардың ой толғауды тереңдетіп, сенімділікті арттыратынын көрсетті. Дегенмен, интернетке теңсіз қолжетімділік пен ағылшын тілінің қазақ тілін ығыстыруы мүмкін деген алаңдаушылық басты кедергілер болып қала береді. Зерттеу нәтижелері мұқият жобаланған веб-орталар тілдік дәлдікті интеркультуралық түсінікпен үйлестіре алатынын, бірақ бүкіл Қазақстан бойынша инфрақұрылым мен мұғалімдер даярлығын жақсартуды талап ететінін көрсетеді.

Түйінді сөздер: Әлеуметтік-Мәдени Құзыреттілік, CALL, Білім Беру Веб-Платформалары, Көптілділік, Қазақстан, Прагматикалық Түсінік, Телеколлаборация, Интеркультуралық Коммуникация.

МРНТИ 14.35.09

Imanbay V.O.
Branch of JSC «NCPK «Orleu» Institute of Professional Development in Almaty

Azatbek K.A.
Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages (Almaty, Kazakhstan)

TEACHERS' PERCEPTIONS ABOUT THE USE OF AUTHENTIC VIDEO MATERIAL IN KAZAKHSTANI FL CLASSROOMS

Abstract. This study aims to evaluate the perceptions of Kazakhstani foreign language (FL) teachers regarding the role and effectiveness of authentic video materials in the teaching and learning process. As technology continues to evolve, the integration of multimedia resources, particularly video materials, has become increasingly prominent in educational settings. Authentic video materials, such as documentaries, film clips, news broadcasts, and interviews, expose students to real-life language use, diverse accents, and cultural nuances, providing a richer and more engaging learning experience. To investigate this, a quantitative survey methodology was employed, collecting data from a diverse group of FL teachers across various regions of Kazakhstan and representing different educational levels, including primary, secondary, and higher education institutions. The survey explored multiple aspects, including the frequency and purpose of video use, perceived benefits and challenges, and strategies for incorporating videos into classroom instruction. Teachers provided insights on how video materials enhance listening comprehension, cultural understanding, and student motivation, while also highlighting obstacles such as limited resources, technical difficulties, and curriculum constraints. A combination of descriptive statistics and thematic analysis was used to interpret both numerical and qualitative data. This research aims to clarify the current position and potential of video-based FL learning in Kazakhstan and provide recommendations for optimizing its use in educational practices.

Keywords: Authentic video materials, FL instruction, teacher perceptions, benefits, challenges, integration strategies.

Nowadays, being proficient in English is more and more significant for students from the Republic of Kazakhstan. Being a part of the community by learning English as a Foreign Language (FL) gives them the opportunity to access information, communicate internationally, and be prepared for their future careers.

Traditionally, FL classrooms have relied on textbooks and structured exercises. However, with the rise of technology and the growing popularity of video-based learning, incorporating authentic video materials presents a dynamic and potentially transformative approach. Authentic video materials, such as movie clips, documentaries, and news reports, offer exposure to real-world language use, diverse accents, and cultural contexts, potentially enriching the learning experience for students.

This study investigates the perceptions of Kazakhstani FL teachers regarding the use of authentic video materials in their classrooms. We aim to explore their views on the usefulness of these materials, the perceived benefits and challenges, and how they

integrate them into their teaching practices. This research will provide valuable insights into the current state of video-based FL instruction in Kazakhstan and inform future strategies for optimizing the use of authentic video materials in Kazakhstani classrooms.

The authentic video materials (not purposefully designed for language learning) encompass a vast realm of video content like film clips, documentary, news interviews, or social media videos, among others. Real-world video materials provide a number of advantages for foreign language students, including development of language skills, understanding of content as well as improved motivation [1].Kuimova, 2016). They also give the students ample time to conduct conversations and build socio-cultural skills. (Urazbay, 2021; Mutovkina, 2017). The use of real-life videos is especially instrumental in the early learning stages of a new language, and it can be easily incorporated into the curriculum (Saint- Léon, 1988). undefined

Exposure to Natural Language Use: Unlike the structured language learning materials which are usually in scripted language, the authentic videos show how the natural flow of conversation works with the use of slang, idiom, funny words, the variation of speed and pronunciation. This exposure can help students sharpen their listening comprehension and speaking skills by sensitizing them to actual language use.

Improved Listening Comprehension: Authentic films usually feature different accent tones and speaking styles. Making them an integral part of the learning process will enable students to recognize spoken English in different contexts and situation in order to equip them for day-to-day encounters.

Enhanced Cultural Understanding: In most cases such videos carry the imprint of the culture from which they were created. Through teachers adding videos from different cultures, students will get a chance to learn about the social manners, traditions, and humor of the target language, thus, understanding the target language in a holistic way.

Increased Motivation and Engagement: The capability of Video to produce more engaging learning nature of English classes out turns the conventional classroom activities. Students can be more drawn to the real-life clips, to state the obvious, and this makes for higher motivation and encourage commitment to the class (Shevchenko, M. V., 2015).

This pointed review covers the expanding collection of research that expounds the incorporation of original video materials in the English as Foreign Language (FL) classrooms. Authentic videos match this authenticity with the way natives use a language, thus enhancing the learning process. Learners get exposed to authentic material, subsequently, which results in an all-round, involving and distracting experience.

The application of the real videos is undoubtedly a significant factor for improving the listening comprehension. This is partly due to the fact that FL learners show difficulties in understanding the natural variations in dialogue with regard to the speed, accent, and vocabulary usage. Through putting students in touch with such components found in the real-world comfort of the classroom, teachers fill the space between the education that is received in a classroom learning system and what one should acquire in reality sphere of life. Two researches (Khodareza, 2016; Kim, 2015) show that FL students' listening comprehension level significantly increases when they constantly watch authentic-engaged materials in their classes, but remain significantly lower compared to those who solely depend on traditional materials.

Another invaluable benefit is that real videos are the representatives of normal way and pattern of verbal communication among English speakers. In contrast with FL textbooks and routine FL textbooks, which involve simplified language lacking slang, idiom, and colloquialisms of daily communication, students of the FL class need to be introduced to actual language from the country. (Temirova, 2020) is the study which demonstrates that the learning is more effective when real-life videos are utilized in teaching vocabulary and knowledge

about the role language plays in reality. This surroundings is a training ground which sharpens their fluency and on top of that provides them with the necessary ability to handle the complexities of English outside the classroom.

Furthermore, authentic videos can enrich students' cultural understanding. By showcasing cultural aspects and social contexts relevant to the target language, these materials offer a window into different customs, traditions, and perspectives. Studies like (Kroon, 2015)'s investigation demonstrate how video-based learning fosters intercultural competence, a crucial aspect of effective communication in today's globalized world.

The engaging nature of video-based learning is another key benefit. Compared to traditional textbook exercises, videos can be more motivating and capture students' attention through their visual and auditory elements. This dynamic and interactive approach can enhance overall student engagement and make the learning process more enjoyable.

A growing body of research supports the effectiveness of using authentic video materials in FL classrooms. (Weyers, 1999)'s study, as previously mentioned, found that students who used authentic video materials exhibited significant improvement in listening comprehension and vocabulary acquisition. Similarly, (Göktürk 2016) reported positive outcomes in students' speaking fluency and overall language proficiency after incorporating authentic videos into their FL curriculum.

Limited Research Specific to Kazakhstan.

While research on the effectiveness of authentic video materials in FL classrooms is plentiful, there is a scarcity of studies focused specifically on the Kazakhstani context. Investigating the perceptions and experiences of Kazakhstani FL teachers regarding these materials can provide valuable insights. Understanding the unique challenges and opportunities they face when integrating video-based learning into their teaching practices can inform curriculum development and teacher training initiatives in Kazakhstan.

Despite the numerous benefits, incorporating authentic video materials in FL classrooms also presents some challenges. Identifying age-appropriate videos that are linguistically accessible and relevant to the curriculum objectives can be difficult for teachers (Hadijah, 2016). Furthermore, effectively integrating video materials into lesson plans requires careful preparation and planning to ensure students can comprehend the content and achieve the desired learning outcomes. Technical difficulties with equipment or internet access can further disrupt the learning process and hinder the use of video materials. These challenges highlight the importance of providing teachers with appropriate resources and training on selecting, adapting, and integrating authentic video materials effectively into their FL instruction.

Despite the benefits, integrating authentic videos into FL lessons also presents challenges. Finding age-appropriate and level-appropriate materials can be time-consuming, and adapting video content to fit specific lesson objectives might require additional planning from teachers. Additionally, technical difficulties with equipment or internet access can disrupt the learning flow.

This study employed a quantitative survey design to investigate the perceptions of Kazakhstani EFL teachers regarding the use of authentic video materials in their classrooms. Surveys offer a standardized and efficient way to gather data from a large sample of participants.

Participants. The target population for this study was EFL teachers currently working in Kazakhstan. We aimed to recruit a diverse sample of teachers from various regions and representing different grade levels (e.g., elementary, secondary, university).

Data Collection. Data was collected through a self-administered online questionnaire. The questionnaire was developed based on a review of existing literature on teachers' perceptions of authentic video materials in EFL classrooms and adapted to the specific

context of Kazakhstan. The questionnaire consisted of a combination of:

Closed-ended questions: These questions offered pre-defined answer choices, allowing for quantitative analysis of teacher responses on demographics, frequency of video use, and perceived benefits/challenges.

Open-ended questions: These questions encouraged participants to provide their own detailed perspectives on the usefulness of authentic video materials, specific strategies for integrating them into lessons, and any difficulties they encounter.

Data Analysis

The quantitative data collected from the closed-ended questions will be analyzed using descriptive statistics such as frequency distributions and percentages. This will provide an overview of the teachers' demographics, video usage patterns, and their reported perceptions on the benefits and challenges of using authentic video materials.

For the open-ended questions, a thematic analysis approach will be used. This will involve identifying recurring themes and patterns within the qualitative data, allowing us to explore the teachers' in-depth perspectives on using authentic video materials in their classrooms.

By combining quantitative and qualitative data analysis methods, this study aims to provide a comprehensive understanding of Kazakhstani EFL teachers' perceptions and experiences regarding the use of authentic video materials in their teaching practices.

This study investigated the perceptions of seven EFL teachers in secondary schools within the Almaty region of Kazakhstan regarding the utilization of authentic video materials (AVMs) in their classrooms.

Frequency and Purpose of AVM Integration

All participating teachers reported incorporating AVMs into their EFL instruction. The frequency of use varied, with 42.9% using them occasionally (2-3 times a month), 28.6% using them frequently (once a week), and another 28.6% using them very frequently (more than once a week). The primary objectives for using AVMs were to enhance listening comprehension skills (57.1%), followed by fostering cultural understanding (28.6%), and promoting student motivation and engagement (although not quantified).

Perceived Advantages of AVMs Compared to Traditional Textbooks.

Teachers overwhelmingly expressed a preference for AVMs over traditional textbooks. A significant portion (77.5%) agreed or strongly agreed that AVMs were more valuable for student learning. Additionally, 95% of participants concurred or strongly concurred that local textbooks lacked exposure to natural English usage. Notably, 97.5% of teachers agreed or strongly agreed that incorporating AVMs could effectively expand student vocabulary.

Challenges Associated with AVM Implementation and Teacher Support Needs

While acknowledging the benefits of AVMs, 85.7% of teachers reported encountering challenges during implementation. The most frequently cited challenges included:

Limited student vocabulary hindering comprehension of native speakers.

Lack of readily available technology (internet access, equipment) in some classrooms.

The survey responses also revealed a potential need for additional support in selecting and integrating AVMs effectively. This was evidenced by a lack of clear solutions from some teachers regarding how to address these challenges.

This study explored the perceptions of EFL teachers in Almaty, Kazakhstan, regarding the use of authentic video materials (AVMs) in their secondary school classrooms. The findings resonate with existing research on the potential benefits of video-based learning in EFL contexts.

Similar to previous studies the teachers in this survey acknowledged advantages like improved listening comprehension and exposure to natural language use. The overwhelming preference for AVMs over traditional textbooks suggests a belief that videos can offer a more engaging and effective learning experience compared to static textbook materials (Granitz, 2021). This aligns with the notion that AVMs

provide a more holistic approach to language acquisition, potentially impacting listening, speaking, reading, and writing skills.

Challenges in the Kazakhstani Context. The challenges identified by the Kazakhstani teachers echo limitations reported in broader EFL contexts. Limited student vocabulary, as mentioned by a majority of teachers, is a common hurdle when using authentic materials designed for native speakers (Robinson, 2020). Furthermore, the lack of access to technology in some classrooms reflects infrastructural issues that may be more prevalent in developing countries. However, these findings highlight the specific challenges faced by EFL teachers in Kazakhstan, where resource limitations and student language proficiency levels may require additional considerations for successful AVM implementation.

Pre-teaching vocabulary and providing scaffolding: Teachers can anticipate challenging vocabulary in the video and pre-teach these words before showing it. Providing subtitles or transcripts with vocabulary gaps can also support comprehension (Dankić, 2012).

Selecting appropriate videos: Careful consideration should be given to video content, opting for slower speech, clear visuals, and topics relevant to the students' interests and language level. Additionally, online resources offer tools to adjust video playback speed, which can be helpful for struggling learners (Akbaraliyevna, 2021).

Leveraging technology creatively: Even in classrooms with limited internet access, teachers can download videos beforehand and use them offline. Mobile applications can also be explored to provide students with access to educational video content outside of class (Sherer, 2011).

Beyond these solutions, the findings suggest a need for further teacher training and resource development specific to the Kazakhstani context. Workshops and online resources could equip teachers with strategies for selecting, adapting, and integrating AVMs effectively. The development of localized video resources that address cultural contexts and language levels relevant to Kazakhstani students could also be beneficial. This targeted approach would empower teachers to leverage the advantages of AVMs while acknowledging the specific limitations of their classrooms.

This study's limitations include the small sample size and focus on a single region. Future research with a larger and more geographically diverse sample could provide a more comprehensive picture of EFL teachers' experiences with AVMs in Kazakhstan. Additionally, qualitative research methods like classroom observations could offer deeper insights into how teachers integrate videos into their lessons and the impact on student learning outcomes.

Conclusion

This study investigated the perceptions of EFL teachers in Almaty, Kazakhstan, regarding the use of authentic materials (AMs) within their secondary school EFL classrooms. The findings suggest that while teachers acknowledge the limitations imposed by curricular and management constraints, they demonstrate a preference for AMs as supplementary resources alongside traditional textbooks.

Despite recognizing the potential benefits of AMs, particularly regarding exposure to natural language use and cultural contexts not found in textbooks, teachers expressed concerns about their students' primary focus on exam performance rather than language acquisition. This highlights a potential disconnect between the goals of EFL instruction and student motivation. Additionally, teachers reported challenges related to the current curriculum and assessment system, which do not readily support the integration of AVMs.

To bridge this gap and facilitate the effective use of AVMs in Kazakhstani EFL classrooms, several recommendations are offered:

Curriculum Development: Language curriculum developers should consider incorporating AMs directly into English language textbooks. This would provide readily available and relevant content for

teachers to integrate into their lessons.

Policy Adjustments: Policymakers could explore modifications to the assessment system to encourage the use of AVM-based activities, aligning assessment with broader learning objectives beyond exam scores.

School Management Support: School management can play a crucial role by supporting teachers who wish to incorporate AMs into their instruction. This could involve providing professional development opportunities or facilitating access to necessary resources.

Teacher Adaptation: In the interim, teachers can adapt their lesson plans to incorporate activities based on authentic texts that are thematically relevant to their existing textbook content. This approach can help bridge the gap until more comprehensive curriculum and policy changes are implemented.

By implementing these recommendations, a more supportive environment for integrating AMs in Kazakhstani EFL classrooms can be fostered. Collaborative efforts among curriculum developers, policymakers, school management, and teachers can lead to a more effective and engaging learning experience for EFL students in Kazakhstan. Future research with a larger and more geographically diverse sample could provide an even deeper understanding of how AMs are being used in Kazakhstani EFL classrooms and the impact on student learning outcomes.

REFERENCES

1.Göktürk, N. . Examining the effectiveness of digital video recordings on oral performance of FL learners. Teaching English with Technology. Retrieved from ceeol.com.(2016)

Granitz, N., Kohli, C., & Lancellotti, M. P. (2021). Textbooks for the YouTube generation? A case study on the shift from text to video. Journal of Education for Business. Published by Taylor & Francis.

Hadijah, S. (2016). Teaching by using video: Ways to make it more meaningful in EFL classrooms. Proceedings of ISELT FBS Universitas Negeri Padang. Retrieved from ejournal.unp.ac.id.

Khodareza, M., & Delvand, S. A. (2016). The effect of watching authentic videos on improvement of Iranian FL learners' listening comprehension ability. Indian Journal of Fundamental and Applied Life Sciences.

Robinson, J., & Seimon, T. (2020). Studying the students' difficulties of speaking in EFL classroom with authentic material. Retrieved from osf.io.

Shevchenko, M. V. (2015). The role of authentic videos in teaching English at technical universities. Advanced Education. Retrieved from tta.org.ua.

Sherer, P., & Shea, T. (2011). Using online video to support student learning and engagement. College Teaching. Published by Taylor & Francis.

Temirova, Ш., & Bakiyeva, Г. (2020). Using authentic video for language skills development. Общество и инновации. Retrieved from inscience.uz.

van der Kroon, L., Jauregi, K., & ten Thije, J. D. (2015). Telecollaboration in foreign language curricula: A case study on intercultural understanding in video communication exchanges. International Journal of Computer-Assisted Language Learning and ….

Verma, M. (2021).. AJMR, Volume(Issue), Page range. Retrieved from tarj.in.

Weyers, J. R. (1999). The effect of authentic video on communicative competence. The Modern Language Journal. Retrieved from Wiley Online Library.

Widiati, S. W. (2023). Video-Based Cultural Literacy to Support Intercultural Competence in Japanese Language Classes. Chi'e: Journal of Japanese Learning and Teaching. Retrieved from journal.unnes.ac.id.

ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ШЕТ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА АУТЕНТТІ БЕЙНЕМАТЕРИАЛДАРДЫ ҚОЛДАНУ ЖӨНІНДЕГІ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ КӨЗҚАРАСТАРЫ

Иманбай В.О., Азатбек Қ.А.

Түйіндеме. Бұл зерттеу Қазақстандағы шеттілін оқытатын мұғалімдердің аутентті бейнематериалдардың оқыту және оқу үдерісіндегі рөлі мен тиімділігіне қатысты көзқарастарын бағалауға бағытталған. Технология дамыған сайын мультимедиялық ресурстарды, әсіресе бейнематериалдарды білім беру жүйесіне енгізу барған сайын маңызды бола түсуде. Аутентті бейнематериалдар, мысалы, деректі фильмдер, фильм үзінділері, жаңалықтар хабарлары және сұхбаттар студенттерді шынайы тілдік ортаға, әртүрлі акценттерге және мәдени ерекшеліктерге бейімдей отырып, оқу тәжірибесін байытады және қызықты етеді. Осыны зерттеу үшін Қазақстанның әртүрлі өңірлерінен және білім беру деңгейлерінен (бастауыш, орта және жоғары оқу орындары) алынған шеттілі мұғалімдерінен сандық сауалнама әдісі арқылы деректер жиналды. Сауалнамада бейнематериалдарды қолдану жиілігі мен мақсаты, олардың артықшылықтары мен қиындықтары, сондай-ақ оларды сабақтарға енгізу стратегиялары қарастырылды. Мұғалімдер бейнематериалдардың тыңдау қабілетін дамытуға, мәдени түсінікті арттыруға және студенттердің мотивациясын көтеруге қалай әсер ететінін көрсетіп, сонымен қатар ресурстардың шектеулігі, техникалық қиындықтар және оқу бағдарламасының шектеулері сияқты кедергілерді атап өтті. Сандық және сапалық деректерді түсіндіру үшін сипаттамалық статистика мен тақырыптық талдау әдістері қолданылды. Бұл зерттеу Қазақстандағы бейнематериалдарға негізделген шеттілін оқытудың қазіргі жағдайы мен болашағын анықтап, оны білім беру тәжірибесінде оңтайландыру бойынша ұсыныстар ұсынуға бағытталған.

*Түйінді сөздер: Ш*ынайы бейнематериалдар, шет тілін оқыту, мұғалімдердің көзқарастары, артықшылықтары, қиындықтары, біріктіру стратегиялары..

ВОСПРИЯТИЕ КАЗАХСТАНСКИМИ УЧИТЕЛЯМИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ АУТЕНТИЧНЫХ ВИДЕОМАТЕРИАЛОВ НА УРОКАХ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

Иманбай В.О., Азатбек К.А.

Аннотация. Данное исследование направлено на оценку восприятия казахстанскими преподавателями иностранных языков (ИЯ) роли и эффективности использования аутентичных видеоматериалов в процессе преподавания и обучения. По мере развития технологий интеграция мультимедийных ресурсов, в частности видеоматериалов, становится все более важной в образовательной среде. Аутентичные видеоматериалы, такие как документальные фильмы, фрагменты художественных фильмов, новостные передачи и интервью, погружают студентов в реальную языковую среду, знакомят с разнообразием акцентов и культурными особенностями, что обогащает учебный процесс и делает его более увлекательным. Для исследования была использована количественная методология опроса, данные собирались у разнообразной группы преподавателей ИЯ из разных регионов Казахстана и различных уровней образования, включая начальную, среднюю и высшую школу. Опрос охватывал такие аспекты, как частота и цели использования видеоматериалов, воспринимаемые преимущества и трудности, а также стратегии интеграции видео в учебный процесс. Преподаватели отметили, как видеоматериалы способствуют развитию навыков аудирования, углубляют культурное понимание и повышают мотивацию студентов, при этом указав на такие препятствия, как ограниченные ресурсы, технические сложности и ограничения учебных программ. Для интерпретации количественных и качественных данных использовались методы описательной статистики и тематического анализа. Цель данного исследования — уточнить текущее положение и потенциал видеообучения ИЯ в Казахстане и предложить рекомендации по его оптимизации в образовательной практике.

Ключевые слова: Аутентичные видеоматериалы, преподавание иностранных языков, точки зрения преподавателей, преимущества, проблемы, стратегии интеграции.

МРНТИ 14.35.09

Imanbay V.O.
Branch of JSC «NCPK «Orleu» Institute of Professional Development in Almaty

Amantayeva A.E.
Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages (Almaty, Kazakhstan)

ASSESSMENT OF THE EFFICIENCY OF USING PODCASTS IN DEVELOPING LINGUOLCULTURAL COMPETENCE

*Abstract. I*n today's information-rich world, podcasts have become a valuable educational tool. Their accessibility and versatility make them particularly promising for language learning, as they offer audio or video materials that can be accessed anytime and anywhere. This article examines the role of podcasts in the formation of linguistic and cultural competence — the ability to use language in accordance with cultural norms and values. By immersing participants in an authentic language environment, podcasts allow them to understand the cultural nuances inherent in the language being studied. In addition, podcasts contribute to the development of linguistic and cultural competence by offering a platform for exploring different cultural perspectives and promoting intercultural understanding. Through interviews, stories and discussions, participants gain insight into cultural diversity, developing empathy and understanding of cultural differences. In addition, podcasts develop listening skills in a natural and fun way, and platforms such as Buzz Sprout, Apple Podcasts, Soundcloud and World-in-words.com ,ESL Pod offer flexibility and convenience. In conclusion, podcasts serve as a highly effective and engaging tool for language acquisition, offering authentic linguistic input and rich cultural context, thereby enhancing the depth and efficacy of the learning process.

Keywords: podcasts, linguistic and cultural competence, linguistic culture, linguistic competence, cultural literacy, cultural diversity, language education.

Introduction: In an era characterized by an abundance of available information and educational resources, podcasts have become a promising tool in the field of language education. Offering audio and video materials that can be accessed anytime, anywhere, podcasts represent a dynamic and versatile approach to learning. Their growing importance in the teaching of foreign languages is explained by their accessibility, diversity and ability to go beyond traditional educational conditions. This lays the foundation for evaluating the effectiveness of podcasts in the formation of linguistic and cultural competence, based on the in-depth research of N. Rizayeva. N. Rizayeva's work serves as a guideline for understanding the transformative role of podcasts in language education.

This discussion is based on the concept of linguistic and cultural competence – the ability to use language in accordance with cultural norms and values of society. N. Rizayeva's research highlights the key role of podcasts in promoting the acquisition of linguistic and cultural competence. Thanks to podcasts, participants have the opportunity to immerse themselves in an authentic language environment, get an idea of the traditions, customs and values of native speakers. In

addition, this introduction explores the relationship between linguistic culture and linguistic competence, explained by such famous scientists as Noam Chomsky and E.D. Hirsch. N. Rizayeva's research highlights the complementary nature of linguistic and cultural competence, emphasizing the importance of integrating cultural literacy into language learning practice.

This article examines the process of using podcasts to develop linguistic and cultural competence and reveals the multifaceted benefits of podcast-based language education. Podcasts provide access to an authentic language environment and promote intercultural understanding by offering language learners a dynamic platform to explore different cultural perspectives.

Methods and materials: Participants: Fifteen teachers from various educational institutions, language communities, and online platforms participated in this study. The selection criteria included educators who were actively engaged in language teaching and interested in enhancing their linguistic and cultural competence. A targeted sampling method was employed to ensure a diverse composition of participants.

A mixed-method approach was adopted to obtain a comprehensive understanding of the effectiveness of using podcasts in the development of linguistic and cultural competence. This approach integrated both quantitative and qualitative data collection methods, providing a well-balanced framework for research. Within this framework, the formation of linguocultural competence in foreign language teachers is assessed at three levels: low, medium, and high:

- At the low level, participants demonstrate a limited command of basic grammatical and lexical structures of the foreign language. Their speaking and listening skills are confined to simple everyday interactions. At this stage, their intercultural understanding and awareness of social norms are insufficient, which may lead to communication errors.

– At the medium level, participants develop more advanced language skills and gain the ability to work with increasingly complex structures and texts. They begin to understand cultural differences; however, achieving deep cultural synthesis remains challenging.

– At the high level, future teachers fully master all aspects of foreign language proficiency, freely utilizing complex linguistic structures. They are capable of effectively managing intercultural communication and adapting to diverse social and cultural contexts. At this stage, participants not only achieve linguistic competence but also demonstrate a high level of intercultural and sociocultural understanding.

These three levels are grounded in Y.N.

Level	Criteria
Low	– Basic command of the language, limited to simple, everyday interactions. – Limited awareness of social norms and intercultural understanding, leading to potential communication errors.
Medium	– Developing more advanced skills with the ability to work with more complex structures and texts. – Increased awareness of cultural differences, but still facing challenges in synthesizing deeper cultural contexts.
High	– Full mastery of complex linguistic structures and proficiency in language. – Advanced ability to manage intercultural communication and adapt to different social and cultural contexts. – High level of sociocultural and intercultural understanding.

Figure 1 - The level of development of formation of linguocultural competence in foreign language teachers

Karaulov's theory of linguistic personality, V.V. Safonova's methodological foundations of intercultural communication, and V.G. Kostomarov's research on cultural-linguistic integration. The works of these scholars highlight the critical importance of developing linguocultural competence in a comprehensive manner during foreign language education. To empirically assess the impact of podcasts on this development, a structured research design was implemented, beginning with a pre-test survey. Before the start of the study, participants completed a pre-test survey designed to assess their initial level of linguistic and cultural competence. The survey included standardized assessment tools and self-report indicators to evaluate their proficiency in language skills and their understanding of cultural norms and values.

Following the preliminary assessment, the intervention phase commenced, in which participants engaged in a structured podcast listening program aimed at enhancing their linguistic and cultural competence. A careful selection of podcast genres and topics was made in alignment with the objectives of language learning and cultural awareness. Participants were required to listen to podcasts regularly over a specified period.

At the conclusion of the intervention, a post-test survey was conducted to measure any significant changes in the participants' linguistic and cultural competence. This survey mirrored the initial assessment to facilitate comparative analysis and evaluate the effectiveness of the intervention. The quantitative data collected from the surveys underwent statistical analysis to determine the extent of the observed changes.

To complement the quantitative findings, the qualitative stage of the study involved focus group discussions. A selected group of participants was invited to discuss their experiences with the podcast program, providing insights into their perceptions, concerns, and reflections on its impact on their linguistic and cultural competence. Using open-ended questions and probing techniques, researchers explored the nuances of the participants' learning process.

Data analysis: For data analysis, the quantitative data obtained during the pre-test and post-test surveys were analyzed using statistical software to calculate descriptive statistics, logical tests, and effect sizes. Meanwhile, the qualitative data from the focus group discussions underwent thematic analysis, allowing researchers to identify and interpret recurring themes and patterns to gain a deeper understanding of the participants' learning experiences.

Throughout the study, ethical considerations were strictly adhered to, ensuring compliance with ethical principles governing human research. Participants were informed about the study's objectives, procedures, and potential risks, with the assurance that their participation was voluntary and that they could withdraw at any stage without consequences. Confidentiality was maintained, and all personal identifiers were anonymized during analysis and reporting.

In conclusion, by employing a mixed-methods approach that integrates quantitative surveys and qualitative focus group discussions, this study aims to comprehensively assess the effectiveness of using podcasts in the development of linguistic and cultural competence among future foreign language teachers. Through meticulous data collection and analysis, this research seeks to contribute valuable insights to the field of language education and promote evidence-based teaching practices. Results:

The purpose of this study was to evaluate the effectiveness of a structured podcast listening program to enhance the linguistic and cultural competence of participants. A total of 15 people participated in the program, who shared valuable information about their ways of using podcasts and ideas about the effectiveness of podcasts as educational tools.

Podcast Usage Patterns: The study found that a significant majority of participants, making up 70% of the sample, regularly used podcasts as part of their language learning efforts. Among these people, 60% reported listening to podcasts weekly, and 40% daily. This high level of engagement highlights

the growing popularity and accessibility of podcasts as an additional learning resource.

Participants demonstrated a penchant for learning podcasts in a wide variety of genres, including content adapted for language learning purposes, as well as cultural and educational topics. The eclectic mix of podcast genres provided participants with a multifaceted learning experience, allowing them to explore different linguistic contexts and cultural perspectives. A wide range of content contributed to the holistic development of linguistic and cultural competence of the participants.

The feedback from the participants emphasized the effectiveness of podcasts as a valuable tool for developing linguistic and cultural competence. It is noteworthy that 40% of the participants rated podcasts as "very effective" in terms of facilitating the language learning process. This positive assessment highlights the effectiveness of podcasts in creating an exciting learning environment in which participants can actively use authentic language and cultural content.

Participants' opinion: Most of the participants expressed a high degree of satisfaction with the structured podcast listening program. They appreciated the dynamic audio-visual format of podcasts combined with fascinating content, which allowed them to gain a useful learning experience. The participants praised the podcasts for their ability to convey authentic linguistic and cultural ideas, thereby increasing their level of language proficiency and intercultural awareness. The results of this study highlight the importance of podcasts as effective tools for developing linguistic and cultural competence in language learners. The high level of participant engagement, combined with a positive perception of the effectiveness of podcasts, highlights their potential as universal and effective educational resources. Further research will further explore the optimal strategies for integrating podcasts into language learning curricula, which will allow participants to confidently and at a high level navigate the complexities of language and culture.

Conclusion: Research confirms the effectiveness of using podcasts in the formation of linguistic and cultural competence. The participants of the program appreciated podcasts as a valuable educational resource that contributes to the development of their skills in the field of language and culture. The results showed that podcasts allow participants to immerse themselves in an authentic language environment and understand the cultural characteristics of their native language country. The participants also noted that podcasts stimulate their interest in the language and culture being studied, making learning more exciting and attractive. The research shows the role of podcasts in the formation of linguistic and cultural competence and to develop more effective teaching methods using this resource.

In general, the results of our study confirm that podcasts are a promising tool in education, contributing to the development of participants' language and cultural skills. Their accessibility, variety of genres and content make podcasts an attractive and effective resource for modern education.

REFERENCES

1. Kunanbayeva S.S., – The modernization of foreign language education: the linguocultural-communicative approach – Almaty – 2010 – P.25

2. Altynbekova O.B. Language policy of Kazakhstan: linguistic proficiency of the largest ethnic groups. Materials of the International Scientific and Practical Conference "Actual problems of modern philology: theoretical problems and applied aspects" (IV Bagizbaev Readings) – Almaty: Kazakh University, 2012, P. 86–91

3. Gerasimenko T.L., Grubin I.V., Gulaya T.M., Zhizhkovo O.N. Linguistic aspect of learning foreign languages with the use of modern Internet technologies: collective monograph. – M.: Masi, 2013. – P.119.

4. Karaulov, Y.N. Theory of Linguistic Personality / Y.N. Karaulov. – Moscow: Nauka, 2004. – 250 p.
5. Safonova, V.V. Methodological Foundations of Intercultural Communication / V.V. Safonova. – Saint Petersburg: Herzen State Pedagogical University, 2010. – 210 p.
6. Kostomarov, V.G. Cultural-Linguistic Integration: Research and Practical Application / V.G. Kostomarov. – Moscow: Moscow State University, 2008. – 198 p.
7. Chomsky, N. Syntactic Structures / N. Chomsky. – The Hague: Mouton, 1957. – 162 p.
8. Hirsch, E.D. Cultural Literacy: What Every American Needs to Know / E.D. Hirsch. – New York: Houghton Mifflin, 1987. – 358 p.

ПОДКАСТТАРДЫ ЛИНГВОКУЛЬТУРАЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ДАМЫТУДА ПАЙДАЛАНУ ТИІМДІЛІГІН БАҒАЛАУ

Иманбай В.О., Амантаева А.Е.

Түйіндеме. Қазіргі ақпараттық кеңістікте подкасттар білім беру саласында маңызды құралға айналды. Олардың қолжетімділігі мен көпқырлылығы оларды тіл үйрену үшін ерекше перспективаға ие етеді, себебі олар кез келген уақытта және кез келген жерде қолжетімді аудио және бейнемазмұнды ұсынады. Бұл мақалада подкасттардың лингвистикалық және мәдени құзыреттілікті қалыптастырудағы маңызы қарастырылады, атап айтқанда, тілді мәдени нормалар мен құндылықтарға сәйкес қолдану қабілетін дамыту. Қатысушыларды шынайы тілдік ортаға енуге мүмкіндік беру арқылы подкасттар оларды үйреніп жатқан тілдің мәдени ерекшеліктерін түсінуге бағыттайды. Сонымен қатар, подкасттар мәдениетаралық түсіністікке ықпал ететін әртүрлі мәдени көзқарастарды зерттеуге арналған платформа ретінде лингвистикалық және мәдени құзыреттілікті дамытуға ықпал етеді. Сұхбаттар, әңгімелер мен пікірталастар арқылы тыңдаушылар мәдени әртүрлілік туралы терең түсінікке ие болып, эмпатия мен мәдени айырмашылықтарды түсіну қабілеттерін дамытады. Подкасттар сондай-ақ тыңдау дағдыларын табиғи әрі қызықты түрде жетілдіруге көмектеседі, ал Buzz Sprout, Apple Podcasts, Soundcloud және World-in-words.com сияқты платформалар икемділік пен ыңғайлылықты қамтамасыз етеді. Қорытындылай келе, подкасттар тіл үйрену үшін өте тиімді әрі қызықты құрал ретінде қызмет атқарады, себебі олар шынайы лингвистикалық дереккөздер мен бай мәдени контекст ұсына отырып, оқу процесінің сапасы мен тиімділігін арттырады.

Түйінді сөздер: подкасттар, лингвистикалық және мәдени құзыреттілік, лингвистикалық мәдениет, лингвистикалық құзыреттілік, мәдени сауаттылық, мәдени әртүрлілік, тілдік білім.

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПОДКАСТОВ В РАЗВИТИИ ЛИНГВОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ

Иманбай В.О., Амантаева А.Е.

Аннотация. В современном мире, насыщенном информацией, подкасты стали ценным образовательным инструментом. Их доступность и универсальность делают их особенно перспективными для изучения языка, поскольку они предоставляют аудио- или видеоматериалы, к которым можно получить доступ в любое время и в любом месте. В статье рассматривается роль подкастов в формировании лингвистической и культурной компетенции — способности использовать язык в соответствии с культурными нормами и ценностями. Погружая участников в аутентичную языковую среду, подкасты позволяют им понимать культурные нюансы, присущие изучаемому языку. Кроме того, подкасты способствуют развитию лингвистической и культурной компетенции, предлагая платформу для исследования различных культурных перспектив и содействуя межкультурному взаимопониманию. Через интервью, рассказы и дискуссии участники получают представление о культурном разнообразии, развивая эмпатию и понимание культурных различий. Подкасты также развивают навыки аудирования естественным и увлекательным образом, а такие платформы, как Buzz Sprout, Apple Podcasts, Soundcloud и World-in-words.com, ESL Pod, предлагают гибкость и удобство. В заключение подкасты служат высокоэффективным и увлекательным инструментом для овладения языком, предоставляя подлинный лингвистический материал и богатый культурный контекст, тем самым углубляя и повышая эффективность учебного процесса.

Ключевые слова: подкасты, лингвистическая и культурная компетенция, лингвистическая культура, лингвистическая компетенция, культурная грамотность, культурное разнообразие, языковое образование.

МРНТИ 14.35.09

Imanbay V.O.
Branch of JSC «NCPK «Orleu» Institute of Professional Development in Almaty

Amantay A.K.
Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages (Almaty, Kazakhstan)

CHALLENGES AND SOLUTIONS IN TEACHING ACADEMIC WRITING THROUGH INTERNET RESOURCES

Abstract. Academic writing consists of one of the most common skill words for schoolchildren. In a closed world, it is important to develop all the skills of foreign language proficiency, including the number and Skills of academic writing, which increase the competitiveness of working professionals. In this article, we studied the main problems 10th graders will face in the course of writing texts, and managed to solve them using online resources. To begin with, a survey and analysis of the students' work were conducted in order to understand what problems they most often come to their conference with. It turned out that 82% of students noted the difficulty in displaying the logical structure of the text, 75% in grammatical errors, 68% in the correct operation of quotations and 56% in the way of analysis. To help students, quad learning was tested using Google Docs to check structure, Grammarly to check grammar, Purdue OWL for citations, and Hemingway Editor, which measured student academic performance.

Keywords: academic writing, Internet resources, research skills, writing skills, pedagogical experiment.

Introduction

Modern approaches to the education of the younger generation have certain standards that imply the use of the latest technologies and resources. Internet resources are becoming the most popular due to several facts, as N.A. Grinchenko explains: "The teacher is not the only source of information, as much can be found independently on the Internet" [1, p. 8]. The same opinion is shared by O.I. Vaganova and I.R. Voronin, who in their research are inclined to believe that such a practice of using online games, platforms and other applications for learning allows students to immerse themselves in an environment that will be as close as possible to linguistic realities [2, p. 203], which is useful for developing academic writing skills.

W.O. Anyim notes that this has increased the ability to search for all available information and international literature that can contribute to the development of academic writing skills [3, p. 56]. At the same time, teaching English lessons in grades 10 requires an organizational approach, since most students, using all their skills on their own, cannot independently control the level of plagiarism and the correctness of certain tasks given by the teacher. For example, M.A. AlAfnan highlights that the level of thoughtless use of artificial intelligence and other platforms that provide a quick response to a given task has increased among high school students [4, p. 63], but students do not develop their academic writing skills in this way, only receive a grade for the lesson.

E.N. Mishina notes that academic writing is an integral part of any language, especially

in the academic field [5, p. 62]. When students are on the path to choosing a future profession, their skills in writing research papers in the international field will be an advantage.

Methods and materials

To study the challenges that students experience during the formation and development of academic writing skills, it was decided to use the following research methods:

-analysis of students' academic performance;

- a survey.

The second method was chosen for a reason, as E.G. Belyaeva notes, the questionnaire allows us to understand students' own opinions about their skills, to understand inner feelings [6, p. 281], and the analysis of academic performance will allow us to consider the situation from both sides, thereby making a general conclusion about which the vector of further work on to develop students' academic writing skills.

In Figure 1, in accordance with Table 1, the questionnaire questions and the results of the analysis of the responses of 35 10th grade students participating in the survey are presented:

Table 1. The questions of the questionnaire provided to the students of the 10th grade

Question	Answers from students (%)	
	Yes	No
Do you often have difficulties with the logical structure of the text?	82%	18%
Do you often have grammatical errors?	75%	25%
Is it easy for you to work with citations?	32%	68%
Do you use online peripherals?	60%	40%
Are you confident in your analytical skills?	44%	56%

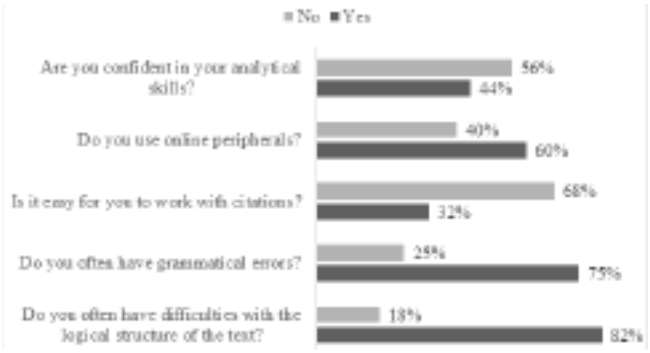

Figure 1 - Students' answers to the questions from the questionnaire

In Figure 2, in accordance with Table 2, the average student score is shown on a 10-point scale. It was decided to choose such a school for the reason that at the moment all students at the school are evaluated according to this linear system.

Table 2. Average grade of students at the first stage (on a 10-point scale)

Criteria	The average score of the students
Logic and structure	5.5
Grammar and punctuation	5.2
Making citations	4.8
Depth of analysis	5.0

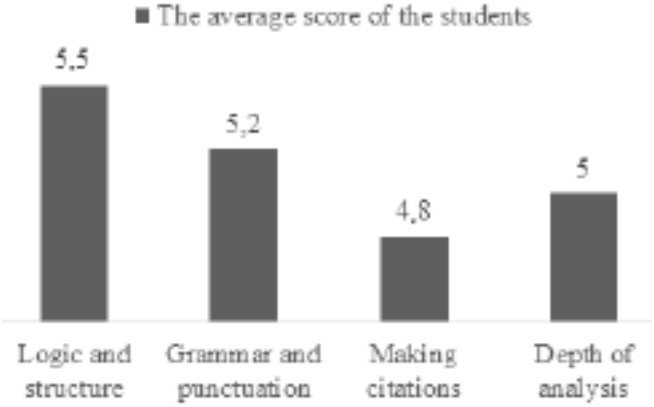

Figure 2 - The average score of the students

Results

Based on the results obtained from the initial diagnosis, the challenges faced by the students were identified in order to identify ways to solve them and carry out a subsequent re-diagnosis, 4 weeks after the start of experimental pedagogical work.

Below, Table 3 shows the full schedule of work on improving academic writing skills in English lessons in the 10th grade of secondary school.

Table 3. Schedule of work on improving academic writing skills in English lessons in the 10th grade of secondary school

A week	Main topic	Description	The resource
1	Logic and structure	A special Google Classroom was created for students, in which assignments were published in accordance with their curriculum, so the teacher could give feedback on the design of their work in a text document.	Google Docs
2	Grammar and punctuation	Students independently worked with an additional tool where assignments are published and there is an online grammar and punctuation check.	Grammarly
3	Making citations	Correct citation is the basis of academic writing, so it was decided to introduce students to the intricacies of using an auxiliary Internet resource.	Purdue OWL
4	Depth of analysis	To improve the analytical abilities of students, an auxiliary tool was also offered, thanks to which students were more deeply immersed in the analysis of classroom and homework in English lessons.	Hemingway Editor

Following this schedule, it was found that using the proposed tools and online resources, students began to show more interest in learning a foreign language, they were active in the classroom, completed homework more often, and, most importantly, they did so making fewer mistakes in the established criteria. The results are in Figure 3, in accordance with Table 4:

Table 4. Average grade of students after training (on a 10-point scale)

Criteria	Before the experiment	After the experiment	Progress (%)
Logic and structure	5.5	7.8	+41%
Grammar and punctuation	5.2	7.3	+40%
Making citations	4.8	7.1	+48%
Depth of analysis	5.0	7.5	+50%

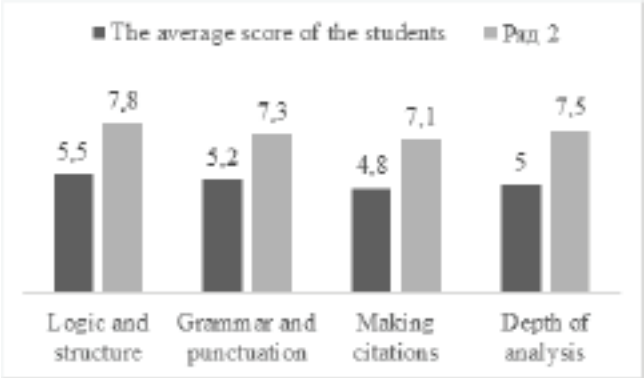

Figure 3 - The average score of the students

In conclusion, it was also decided to conduct a small survey among students at the time of determining their personal satisfaction with the work done. The analysis shows that the majority of students were satisfied with the Internet resources offered. The Google Docs tool aroused the greatest interest among them – 90%, while Purdue OWL had the least use and satisfaction – 5% less, 85%. The results are in Table 5:

The resource	Consider it useful (%)
Google Docs	90%
Grammarly	88%
Purdue OWL	85%
Hemingway Editor	80%

Discussion

The initial diagnostic results revealed that most 10th-grade students struggled with organizing their thoughts logically, maintaining correct grammar, handling citations, and conducting in-depth analysis. The survey showed that 82% of students had trouble organizing their writing, 75% made frequent grammar mistakes, and only 32% found citations easy to work with. Students also rated their own analytical skills low, with 56% expressing a lack of confidence in this area. This was backed up by their academic performance, with average scores ranging from 4.8 to 5.5 on a 10-point scale.

To tackle these challenges, an experimental teaching method was created, using online tools like Google Docs for structural feedback, Grammarly for grammar checks, Purdue OWL for citation help, and Hemingway Editor to improve analysis. Over four weeks, students took part in activities aimed at strengthening different aspects of academic writing.

The follow-up assessment showed noticeable improvements across all areas. The biggest gains were in analysis (+50%) and citation skills (+48%), with grammar and punctuation (+40%) and logical structure (+41%) also improving significantly. These results suggest that using online resources in writing lessons is an effective way to boost student skills. The increased engagement and motivation during the experiment also highlighted how digital tools make learning more interactive and accessible.

However, some students still struggled with applying citation rules on their own, indicating that more practice and workshops might be needed. Another issue was the varying levels of student engagement with the tools; some students relied too much on automated fixes instead of learning from their mistakes. Future research could look into how to balance automated help with active student involvement to encourage deeper learning.

Conclusion

This study showed that incorporating online tools into English lessons can greatly improve students' academic writing skills. Digital resources provided personalized feedback, helping students address their weaknesses more effectively. The positive changes in student performance support the idea that online tools are valuable for developing logical structure, grammar, citation skills, and analytical depth in writing.

Future studies could build on these findings by exploring the long-term impact of online tools in writing instruction, and looking at how different types of feedback affect student progress. It could also be helpful to research how collaborative writing and peer reviews in digital spaces might further improve academic writing skills.

REFERENCES

1 Grinchenko N. A. The potential of Internet resources in foreign language education // Development of education. - 2020. – No. 1. – pp. 8-15. (in Russian)

2 Vaganova O. I. et al. Electronic educational resources as a means of improving the quality of education //Baltic Humanitarian Journal, 2020, vol. 9. – №. 2 (31). – Pp. 203-207. (in Russian)

3 Anyim W. O. Relevance of electronic resources and improvement of access for effective distance learning and continuing education programme //International Journal of Asian Education. – 2021. – Т. 2. – №. 1. – С. 52-63.

4 AlAfnan M. A. et al. Chatgpt as an educational tool: Opportunities, challenges, and recommendations for communication, business writing, and composition courses //Journal of Artificial Intelligence and Technology. – 2023. – Т. 3. – №. 2. – С. 60-68.

5 Mishina E. N. Features of academic writing in English //Science and Education. 2020. Vol. 3. no. 4. (in Russian)

6 Belyaeva E. G. Methodological model of teaching academic writing skills in English //X International Scientific and Practical Conference "Culture, Science, education: problems and prospects". – 2022. pp. 280-288. (in Russian)

7 Abramova I. E., Ananyina A.V. A systematic approach to teaching academic writing: practical experience //Higher education in Russia. – 2021. – No. 7. – pp. 105-116. (in Russian)

8 Soldatov B. G., Soldatova N. V. Formation of students' professional readiness for intercultural communication as a pedagogical problem //Bulletin of the Moscow State Regional University. Series: Pedagogy. - 2020. – No. 3. – pp. 40-49. (in Russian)

9 Aksyutina Z., Kolmogorova N. Methodology and methodology of psychological and pedagogical research. – Litres, 2022. (in Russian)

АКАДЕМИЯЛЫҚ ЖАЗУДЫ ИНТЕРНЕТ-РЕСУРСТАР АРҚЫЛЫ ОҚЫТУДЫҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ

Амантай А.Қ., Иманбай В.О.

Түйіндеме. Академиялық жазу – мектеп оқушылары үшін ең қиын дағдылардың бірі. Қазіргі әлемде шетел тілін меңгерудің барлық аспектілерін дамыту маңызды, оның ішінде академиялық жазу дағдысы да бар, себебі ол болашақ мамандардың бәсекеге қабілеттілігін арттырады. Бұл мақалада 10-сынып оқушыларының мәтін жазу барысында қандай негізгі қиындықтарға тап болатыны зерттеліп, оларды интернет-ресурстар арқылы шешу жолдары қарастырылды. Алдымен, оқушылардың негізгі қиындықтарын анықтау үшін сауалнама мен жазба жұмыстарына талдау жүргізілді. Нәтижесінде, 82% оқушы мәтіннің логикалық құрылымын қалыптастыруда, 75% грамматикалық қателерді болдырмауда, 68% дұрыс дәйексөз келтіруде, ал 56% терең талдау жасауда қиындық көретінін атап өтті. Осы мәселелерді шешу үшін төрт апталық оқу бағдарламасы ұйымдастырылды, онда Google Docs мәтін құрылымын жетілдіруге, Grammarly грамматиканы тексеруге, Purdue OWL дәйексөздерді дұрыс қолдануға, ал Hemingway Editor аналитикалық дағдыларды дамытуға көмектесті. Бұл әдістер оқушылардың үлгерімін едәуір жақсартты және академиялық жазу дағдысын меңгеруді жеңілдетті.

Түйінді сөздер: академиялық жазу, интернет-ресурстар, зерттеу дағдылары, жазу дағдылары, педагогикалық эксперимент.

ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ В ОБУЧЕНИИ АКАДЕМИЧЕСКОМУ ПИСЬМУ С ПОМОЩЬЮ ИНТЕРНЕТ-РЕСУРСОВ

Амантай А.Қ., Иманбай В.О.

Аннотация. Академическое письмо является одним из наиболее сложных навыков для школьников. В сворменном мире важно развивать все навыки владения иностранным языком, в том числе и навыки акадмического письма, которые поднимают конкурентоспособность будущих специалистов. В этом статье было исследовано, с какими основными проблемами 10-классникам придется столкнуться в ходе написания текстов, и попытались решить их при помощи интернет-ресурсов. Для начала было проведено анкетирование и анализ работ учеников, чтобы понять, с какими проблемами чаще всего им придется себя конфронтировать. Оказалось, что 82% учеников помечает сложность в выстраивании логичной структуры текста, 75% в грамматических ошибках, 68% правильной работы сцитатами и 56% в способе проведения анализа. Для помощи студентам было провели четырехнедельное обучение с использованием Google Docs для выработки структуры, Grammarly для проверки грамматики, Purdue OWL для цитат и Hemingway Editor, что значительно повысило успеваемость учеников.

Ключевые слова: академическое письмо, интернет-ресурсы, исследовательские навыки, навыки письма, педагогический эксперимент.

МРНТИ 14.35.09

Базартаева А.У.
«Республикалық физика-математика мектебі» КеАҚФ
(Алматы, Қазақстан)

БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІНДЕГІ МОДЕЛЬДЕУ ӘДІСІ - ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУДЫҢ ШАРТЫ РЕТІНДЕ

Түйіндеме. Бұл мақалада білім беру үдерісіндегі модельдеу әдісінің мәні және оның инновациялық дамуға қосатын үлесі жан-жақты талданады. Модельдеудің теориялық негіздері, педагогикалық тәжірибеде қолданылу бағыттары мен артықшылықтары сараланып, оны болашақта білім беру жүйесін жетілдіру құралы ретінде пайдалану мүмкіндіктері қарастырылады. Авторлар модельдеудің оқушының шығармашылық қабілеттерін, сыни ойлауын және зерттеушілік дағдыларын дамытудағы рөліне ерекше назар аударады және нақты ұсыныстар ұсынады.

Түйінді сөздер: модельдеу әдісі, білім беру үдерісі, инновациялық технологиялар, оқушылардың зерттеушілік қабілеті, оқу процесін визуализациялау, STEM бағытындағы оқыту, дидактикалық модельдер, педагогикалық тәжірибе, шығармашылық және сыни ойлау, оқу мотивациясын арттыру.

Кіріспе. Қазіргі заманда білім беру жүйесіне қойылатын талаптар түбегейлі өзгеруде және жаһандық өзгерістерге бейімделу үстінде. XXI ғасыр білімінің басты мақсаты оқушыны тек ақпаратпен қамтамасыз ету емес, оны тиімді пайдалана алатын, талдай білетін, шешім қабылдайтын, жаңашыл ойлайтын тұлға

етіп қалыптастыру. Бұл мақсатқа жетудің жолдарының бірі – білім беру үдерісіне инновациялық әдістерді енгізу. Солардың ішіндегі тиімді әрі оқыту мазмұны мен формаларын жаңғыртудағы кеңінен қолдануға болатын әдіс – модельдеу.

Модельдеу – бұл нақты объектілер мен процестерді бейнелеу, оларды зерттеп, болжауға мүмкіндік беретін әмбебап әдіс. Білім беру саласында модельдеу арқылы оқушылардың оқу іс-әрекеті жанданады, оқу материалы терең әрі түсінікті түрде меңгеріледі. Осы тұрғыдан алғанда, модельдеу әдісін қолдану инновациялық дамудың қажетті шарты болып табылады.

Модельдеудің теориялық негіздері

Модельдеу әдісінің түп-төркіні философия, логика және кибернетика ғылымдарынан бастау алады. Ғылыми әдебиетте «модель» ұғымы – нақты объектінің қарапайымдандырылған, идеалданған бейнесі ретінде қарастырылады. Білім берудегі модель – бұл оқу материалының мәнін ашуға, жүйелі түрде меңгеруге арналған құрал.

Модельдеу әдісінің білім берудегі рөлі – бұл білім беру саласында модельдеу оқыту мен оқудың жаңа форматтарын енгізуге, күрделі ұғымдарды жеңілдетуге, оқу материалын құрылымдауға, оқушылардың логикалық ойлау қабілетін дамытуға мүмкіндік береді. Бұл әдіс STEM-білім беру, жобалық оқыту және зерттеушілік әдістермен тығыз байланысты.

Педагогикалық модельдер бірнеше түрге бөлінеді:

- Физикалық модельдер (мысалы, геометриялық фигуралар, биологиядағы анатомиялық муляждар).
- Математикалық модельдер (теңдеулер, формулалар).
- Ақпараттық модельдер (графиктер, диаграммалар, кестелер).
- Компьютерлік модельдер (симуляциялар, виртуалды зертханалар, 3D модельдер).
- Биологиялық модельдер (ағзалар жүйесінің өзара әрекеттесуін симуляциялық модель арқылы бейнелеу).
- Географиялық модельдер (климаттық өзгерістердің салдарын геоақпараттық модельдеу арқылы талдау).

Әрбір модель түрі оқыту мақсатына, пәннің ерекшелігіне және оқушылардың дайындық деңгейіне қарай таңдалады. Модельдер оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып, білім беру үдерісін көрнекі әрі түсінікті етеді.

Білім беру үдерісіндегі модельдеу әдісінің практикалық қолданысы.

Модельдеу әдісі білім берудің барлық деңгейінде – мектептен бастап ЖОО-ға дейін кеңінен қолданылады. Әсіресе, жаратылыстану-математикалық бағыттағы пәндерде бұл әдіс оқытудың тиімділігін біршама арттырады. Мысалы:

- Физика пәнінде дененің қозғалысын модельдеу арқылы жылдамдық, үдеу сияқты күрделі ұғымдарды түсіндіруге болады.
- Информатика пәнінде алгоритмдерді блок-схемалар арқылы модельдеу –

оқушылардың логикалық ойлауын дамытады.

- Химияда молекулалық құрылымды 3D модель арқылы көрсету – тақырыпты

нақты түсінуге мүмкіндік береді.

- Географияда климаттық өзгерістерді карта мен графиктер арқылы бейнелеу – кеңістіктік ойлауды дамытады.

Соңғы жылдары STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) білім беру бағыты шеңберінде модельдеу әдісінің рөлі арта түсті. STEM-жобаларда оқушылар өз идеяларын нақты модельге айналдырып, тәжірибе арқылы тексере алады. Бұл – болашақ инженерлер мен ғалымдарды дайындаудың тиімді тәсілі. Мектеп деңгейінде модельдеу әдісін қолдану зертханалық және жобалық жұмыстар арқылы іске асады. Мысалы, оқушылар Arduino платформасын қолдану арқылы датчиктермен ауа температурасы мен ылғалдылығын өлшейтін құрылғы

Информатика пәнінде модельдеу әдісінің қолданысы

жасап, оның жұмыс моделін ұсына алады.

Информатика пәнінде модельдеу әдісі оқу бағдарламасының барлық деңгейінде қолданылады. Әр сыныптың оқу мақсаттарына қарай модельдеу әдісін қолданудың өз ерекшелігі бар.

5 және 6-сыныптарда - оқушылар модельдеу туралы алғашқы түсінік алады.

Ең қарапайым құрылымдық-логикалық модельдер (схема, блок-схема, кесте, интеллект-карта) құруды үйренеді. Компьютерлік модельдеу ұғымы енгізіліп, оқушылар анимациялық модельдер мен макеттер құрумен танысады.

7 және 8-сыныптарда - модельдеудің түрлері, қасиеттері және құрылымдық

ерекшеліктері талданады. Ақпараттық модельдер жасау, алгоритмдерді визуалды модельдеу (блок-схема, псевдокод) арқылы бағдарламалау негіздері меңгеріледі. Графикалық редакторлар арқылы объектілердің үлгілерін құрастыру тапсырмалары орындалады.

9-сыныпта - ақпараттық-компьютерлік модельдеу кеңінен қолданылады.

Сандық және графикалық модельдер құру, деректер базасының құрылымын модельдеу, логикалық схема құру және оны кодтауға бағытталған жұмыстар жүргізіледі. Қарапайым анимациялық және интерактивті модельдер жасау арқылы нақты үдерістерді модельдеу мүмкіндігі ұсынылады.

10 және 11-сыныптарда - күрделі модельдер: математикалық, имитациялық және статистикалық модельдеу әдістері қарастырылады. Оқушылар өз бетінше зерттеу жобаларына модель құруды үйренеді. Бағдарламалау тілдері арқылы динамикалық модельдер жасап, нақты міндеттерді шешуге бағытталады.

Қазақстан Республикасының 2024 жылғы білім статистикасына сүйенсек, мектептердің 82% - да информатика пәнінің оқу бағдарламасында модельдеу әдісі міндетті компонент ретінде енгізілген. Бұл - цифрлық сауаттылық пен зерттеушілік дағдыны дамытудағы маңызды қадам.

Модельдеу әдісінің артықшылықтары - модельдеуді білім беру үдерісіне енгізудің келесі артықшылықтарын атап өтуге болады:

1. Күрделі ұғымдарды жеңіл меңгеруге көмектеседі;
2. Оқу материалына деген қызығушылықты арттырады;
3. Оқушылардың шығармашылық және зерттеушілік қабілеттерін дамытады;
4. Критериалды ойлау мен талдау дағдыларын жетілдіреді;
5. Жеке және топтық жұмыс істеу дағдыларын қалыптастырады;
6. Цифрлық сауаттылықты арттырады.

Модельдеуге негізделген сабақтар оқушылардың білімді тек жаттап алуына емес, оны түсініп, талдап, өмірде қолдана білуіне бағытталған. Педагогтың кәсіби шеберлігі – табыстың кілті. Модельдеу әдісін тиімді пайдалану үшін мұғалімнің әдістемелік және цифрлық құзыреттілігі жоғары болуы тиіс. Мұғалім тек модель жасаушы ғана емес, сонымен қатар

оқушыларды бағыттаушы, кеңесші, тәлімгер ретінде әрекет етеді. Ол оқушыларға модельдеудің логикасын түсіндіріп, қажетті құралдармен жұмыс істеуді үйретіп, нәтижелерді талдауға көмектеседі.

Сонымен қатар, заманауи мұғалім 3D модельдеу, бағдарламалау, анимация сияқты цифрлық құралдарды меңгеріп, оларды сабақ үдерісіне кіріктіруі қажет.

Бұл - инновациялық білім берудің маңызды шарты.

Қорытынды. Модельдеу әдісі - қазіргі білім беру жүйесінде инновациялық дамудың негізгі тетіктерінің бірі. Ол оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып, ғылыми-зерттеу дағдыларын дамытудың тиімді жолын ұсынады. Сонымен қатар, оқыту үдерісін визуализациялауға, білім беру мазмұнын жекешелендіруге және оқушылардың қызығушылығын арттыруға мүмкіндік береді.

Модельдеу әдісі - білім беру үдерісін жаңғырту мен сапасын арттырудағы қуатты құрал және қазіргі таңда білім беру жүйесінде инновациялық дамудың негізгі тетіктерінің бірі.

Ол оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады, ғылыми-зерттеу дағдыларын дамытудың тиімді жолын ұсынады әрі оқу материалын терең меңгеруіне мүмкіндік береді. Сонымен қатар, бұл әдіс білім берудегі инновациялық бағыттармен ұштасып, шығармашыл, зерттеуші, технологиялық сауатты тұлға қалыптастыруға ықпал етеді.

Сондықтан модельдеу әдісін білім беру тәжірибесіне кеңінен енгізу – заманауи педагогиканың басты талаптарының бірі. Болашақта бұл әдісті қолдану ауқымы артып, педагогикалық технологиялармен үйлесіп, білім беру жүйесінің сапалы дамуына негіз болады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Сластенин В. А., Исаев И. Ф., Шиянов Е. Н. «Педагогика». М.: Академия, 2010 жыл.

2. Құрманалина Ш., Ахметова Г. «Білім беру технологиялары», Астана, Фолиант, 2021 жыл.

3. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives, 2017 жыл.

4. Махмутова Е.З. «Педагогикалық инновациялар және модельдеу әдістері», Алматы, 2022 жыл.

5. Ахметова, А.Б. «Модельдеу әдісі және оның оқытудағы маңызы», Алматы, Ұлағат баспасы, 2001 жыл.

6. Қасенов, М.Т. «Білім беруде инновациялық технологияларды қолдану»,
Нұр-Сұлтан , Білім әлемі, 2020 жыл.

7. Jonassen, D.H. Computers as Mindtools for Schools: Engaging Critical Thinking. – Prentice Hall, 2000 жыл.

8. Tinkercad by Autodesk, https://www.tinkercad.com

МОДЕЛИРОВАНИЕ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ КАК УСЛОВИЕ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ

Базартаева А.У.

Аннотация. В данной статье всесторонне рассматривается значение метода моделирования в образовательном процессе и его вклад в инновационное развитие. Анализируются теоретические основы моделирования, направления и преимущества его применения в педагогической практике, а также возможности использования моделирования для совершенствования системы образования в будущем. Авторы акцентируют внимание на роли моделирования в развитии творческих способностей, критического мышления и исследовательских навыков учащихся, предлагая конкретные рекомендации.

Ключевые слова: метод моделирования, образовательный процесс, инновационные технологии, исследовательские навыки студентов, визуализация процесса обучения, STEM-ориентированное обучение, дидактические модели, педагогическая практика, творческое и критическое мышление, повышение учебной мотивации.

MODELING IN THE EDUCATIONAL PROCESS AS A CONDITION FOR INNOVATIVE DEVELOPMENT

Bazartayeva A.U.

Abstract. This article provides a comprehensive analysis of the role of the modeling method in the educational process and its contribution to innovative development. It explores the theoretical foundations of modeling, its applications and advantages in pedagogical practice, and its potential as a tool for improving the future education system. The authors highlight the importance of modeling in fostering students' creativity, critical thinking, and research skills, offering specific recommendations for its effective implementation.

Keywords: modeling method, educational process, innovative technologies, students' research skills, visualization of the learning process, STEM-oriented teaching, didactic models, pedagogical practice, creative and critical thinking, increasing learning motivation.

МРНТИ 14.35.09

Imanbay V.O.
Branch of JSC «NCPK «Orleu» Institute of Professional Development in Almaty

Alshynbay Zh.M.
Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages (Almaty, Kazakhstan)

FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE PROFESSIONAL COMMUNICATIVE COMPETENCE OF UNIVERSITY STUDENTS BY USING INTERNET TECHNOLOGIES

Abstract. The article examines the issues of developing foreign language professional communicative competence through the use of internet technologies. It identifies key areas for enhancing students' foreign language skills, particularly in professional communication. The article highlights methods for improving the foreign-language communicative competence of international relations students, with a focus on professional communication. It emphasizes the importance of specialized teaching methods, such as online communicative tasks, terminology, and professional dialogue, using internet tools, and proposes a model for teaching foreign languages in a professional context. Additionally, it presents a structured teaching approach that incorporates cultural and communicative components, fostering the development of both verbal and non-verbal communication skills necessary for real-world professional exchanges.

Keywords: Internet technology,competence, foreign language, communication.

Introduction. In today's globalized world, effective communication in foreign languages has become a vital skill, especially in professional contexts. As the demand for multilingual professionals continues to rise, universities face the challenge of equipping students with the necessary communicative competence to succeed in their future careers. The development of foreign language professional communicative competence plays a key role in preparing students to engage in professional interactions, collaborate across borders, and adapt to diverse cultural environments. One of the most effective ways to enhance this competence is through the integration of internet technologies in language learning. The use of online tools and resources enables students to practice and refine their communication skills in a dynamic and interactive environment, simulating real-world professional situations. This approach not only improves students' language proficiency but also fosters the development of critical professional skills such as intercultural communication, specialized vocabulary, and professional dialogue.

The goal of this study is to explore how internet technologies can be utilized to form and enhance foreign language professional communicative competence in university students. By examining the various strategies, tools, and methods available, this paper aims to highlight the significant role that internet technologies play in transforming language education, preparing students for the demands of the global workforce, and fostering effective communication in professional settings.

The research gap is despite advancements in digital and internet-based teaching methods, existing research often overlooks their long-term impact on students' ability to adapt to diverse professional and cultural contexts. Additionally, the integration of innovative tools like virtual platforms and AI for personalized language learning remains underexplored, especially in linguistic specialties like international relations. The research based on 3 main questions: 1. How do internet technologies support the development of professional-communicative competence among international relations students?

2. What challenges do students face in using internet technologies for language learning?

3. How can digital tools be optimized to enhance communicative competence in professional contexts?

Literature review. Over the past few decades, the rapid development of technology and the internet has revolutionized education, making it more accessible and flexible than ever before (Bonk & Graham, 2006). Technology is no longer just an additional tool but has become an integral part of learning strategies, fostering collaboration, interaction, and student-centered approaches (Laurillard, 2012). The internet serves as an unparalleled resource for learners, offering instant access to vast information, tools, and platforms that enhance educational experiences (Means et al., 2009). This shift has also transformed the role of educators, who now act as facilitators of learning, enabling students to engage actively and independently in their educational journeys (Redecker et al., 2011). To keep up with these changes, educational systems must adapt to advancements in information technologies to prepare students for the demands of a globalized workforce (Selwyn, 2011). Furthermore, integrating technology into education not only enhances academic achievement but also develops digital literacy and professional skills necessary for the 21st-century workplace (Bates, 2015).

Foreign language professional communicative competence is closely tied to the development of a globalized society, where diverse nations and peoples are interconnected. This competence aims to develop students' ability to engage in professional communication by thoroughly understanding the culture of the nation whose language they are learning. In the context of globalization, the importance of such competence continues to grow, as mutual understanding and cooperation between different cultures have become one of the key requirements of modern society.

Foreign language professional communicative competence holds a significant place in contemporary linguistics, and numerous domestic and international scholars have made essential contributions to defining and studying this field. Among Kazakhstani and Russian researchers who have explored this topic, prominent figures include S.S. Kunanbayeva, N.D. Galskova, P.V. Sysoev, and S.G. Agapov. Their academic research and findings have significantly contributed to clarifying the content of professional communicative competence.

In this days the developing professional communicative competence is one of the important problem. So in this field many studies were written, for example, N.N. Sergeeva (2014) paid attention to modeling and to methods of development of foreign language professional- communicative competence in the field of professional activity. Inform about use of internet technology to integrate foreign languages into professional learning. And role of Interactive learning strategies such as debates, problem-solving discussions, and project-based methods. Also A.S. Mustafina (2018) studied about ways of developing foreign language communicative competence. Article discusses grammatical, sociolinguistic, cultural, and strategic competencies as essential for professional language proficiency. And N. Sultanova(2015) researched about developing of foreign language professional- communicative

through the internet technologies. Research identifies Internet tools like audio logs, social networks, and databases facilitate authentic language use, motivation, and individualized learning. The literature highlights several pivotal findings related to the development of foreign-language professional-communicative competence like CLIL, it combines language acquisition with professional subject matter, fostering competence in both areas simultaneously. This approach is particularly effective for linguistic university students, such as those in International Relations, as it prepares them for real-world professional communication. However, many institutions struggle to fully integrate language learning with professional disciplines, leading to inconsistent outcomes. Also, there are play crucial role Internet resources like audio logs, social networks, and collaborative platforms enhance learning by creating authentic language environments. According to authors these tools promote individualized learning, increase student motivation, and support interactive professional skill-building. Technologies also address specific skills such as reading authentic texts, engaging in dialogue, and developing written communication for professional purposes.

The aim of this research is to explore students' perspectives on developing communicative competence among International Relations students through the use of technology. A qualitative research approach was adopted, focusing on an in-depth understanding of human experiences, perceptions, and social dynamics. This method highlights the subjective nature of knowledge and seeks to interpret the meanings individuals ascribe to their experiences. Techniques such as interviews, observations, and document analysis were utilized to collect rich and detailed data. These qualitative methods are particularly effective for studying complex phenomena, as they enable the examination of nuanced and contextualized perspectives. This approach allowed for an in-depth exploration of the intricate interplay between communication, technology, and education.

The study involved 15 students of faculty International Relations of our university. Participants were chosen through purposive sampling to ensure they had relevant experience with digital tools and technologies in foreign language learning. The sample included students from various academic years and proficiency levels, providing a broad range of perspectives on using internet technologies to enhance foreign-language professional communicative competence.

Data were gathered through semi-structured face-to-face interviews. This format allowed flexibility in exploring participants' responses while maintaining consistency in addressing key themes across all interviews. An initial interview guide was developed following a thorough review of relevant literature and prior studies in the field. The draft guide included open-ended questions aimed at uncovering detailed insights into students' experiences with digital tools, challenges in utilizing these technologies, and their perceptions of how online platforms contribute to communicative competence. The final interview guide comprised demographic questions (e.g., gender, academic year, language proficiency) and open-ended questions on the following topics:

- Use of digital tools and online platforms for language learning.
- The impact of these tools on professional communicative competence.
- Challenges and barriers in leveraging technology for language development.
- Suggestions for better integrating digital technologies into language learning curricula.

Each interview lasted approximately 5-7 minutes and was audio-recorded with participants' consent to ensure precise transcription and analysis. This facilitated a deeper analysis of participants' responses, capturing the subtleties of their experiences

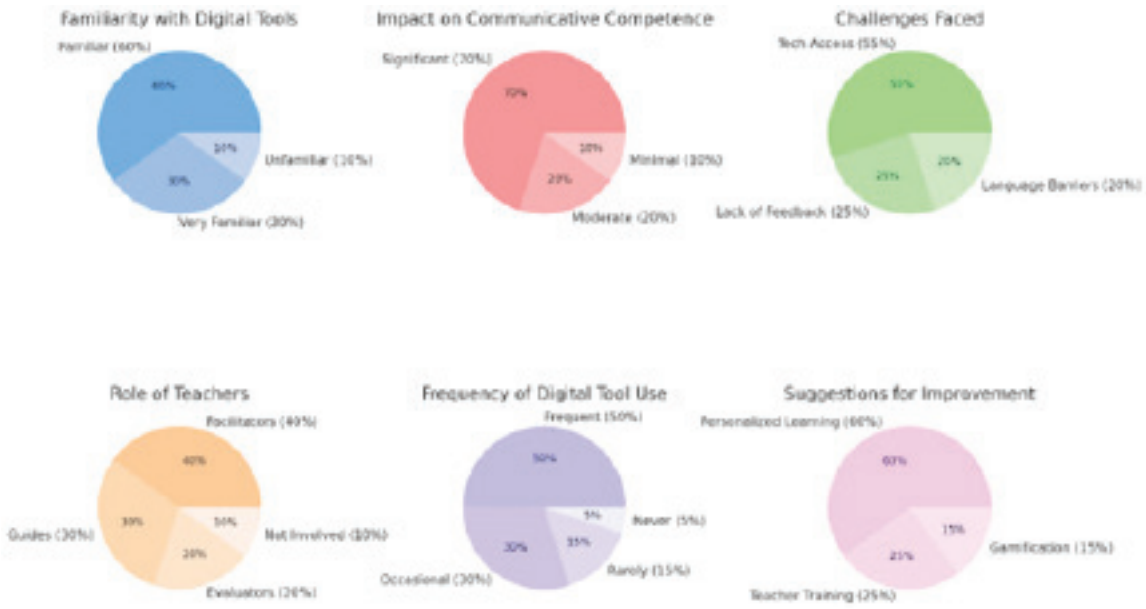

with internet technologies.

The collected data were analyzed through a coding process. Coding involved categorizing the data based on concepts, themes, and titles. To enhance reliability, the initial codes were reviewed by experts, and adjustments were made to finalize the themes and interview data (Wilson, 2015). Descriptive analysis focuses on organizing qualitative data into meaningful categories, allowing for thematic insights.

Results. The study aimed to explore development of communicative competence through the use of digital tools and online platforms of IR stdents. The study included 15 undergraduate students from the Faculty of International Relations at our university, consisting of 11 females and 4 males.

Figure 1. Survey results on formation of foreign language professional communicative competence of university students by using internet technologies

Participants were asked about their familiarity with digital tools and online platforms for language learning. The majority of students (60%) reported being familiar with such tools, while 30% stated they were very familiar. Only 10% of the respondents were unfamiliar with these technologies, suggesting that most students are exposed to digital resources in their studies.

When asked how digital tools contribute to their professional communicative competence, 70% of participants felt that these tools played a significant role in enhancing their communication skills. Another 20% believed the tools moderately contributed to their competence, while 10% felt that the impact was minimal

A significant portion of respondents (55%) identified challenges related to technological access and reliability. These issues were particularly apparent for students in regions with less stable internet connections. Another 25% of students mentioned the lack of personalized feedback on digital platforms as a barrier, while 20% pointed out that the language barriers within certain tools made it difficult to fully engage with the platforms.

The participants were asked about the role of their teachers in facilitating the integration of digital tools. The majority of respondents (40%) indicated that their teachers primarily acted as facilitators of online discussions and activities. Another 30% felt that their instructors were guides in navigating and using digital learning resources. The remaining 30% of students reported that their teachers either evaluated their progress with online tools (20%) or were not significantly involved in using technology for language learning (10%).

When questioned about how often they used digital tools in their language learning, 50% of students indicated that they frequently used these resources, while 30% reported occasional use. Only 15% of respondents said they rarely used digital tools, and 5% indicated they never used them in their learning process. This reflects a varied approach to technology integration in language learning across students. They were also asked for suggestions on improving the integration of digital technologies into language learning curricula. Most participants (60%) recommended incorporating more personalized learning experiences on digital platforms, such as tailored feedback and adaptive learning paths. Additionally, 25% of participants suggested that more comprehensive teacher training on digital tool usage would benefit both instructors and students. Lastly, 15% of students proposed the inclusion of more interactive, gamified resources that could encourage active engagement and motivate learners.

Discussion. The study's findings align with previous research on the use of digital tools in language learning. Research has shown that digital platforms can significantly enhance communicative competence, as they offer learners the opportunity to practice language skills in dynamic, interactive environments (Kukulska-Hulme & Shield, 2008). However, challenges such as technological access and language barriers have been widely recognized (Blin & Munro, 2008), echoing the concerns raised by students in this study about the reliability of internet connections and the limitations of some digital tools. These challenges emphasize the need for equitable access to technology and tailored support for diverse learners (Chapelle, 2001).

The role of teachers in integrating technology is critical for effective language learning. Teachers as facilitators, as found in this study, align with the idea that educators should not just provide content but guide students in using digital resources effectively (Warschauer, 2000). However, the suggestion for more comprehensive teacher training is vital. Research consistently indicates that teachers' proficiency in digital tool integration can significantly affect the effectiveness of technology in language learning (Blin & Munro, 2008).

Moreover, the desire for personalized learning experiences reflects the growing trend in educational technology towards adaptive learning systems. These systems are designed to meet individual learning needs, which has been shown to increase student engagement and motivation (Anderson, 2013). Interactive and gamified learning tools, as suggested by students, have also been linked to higher motivation and better learning outcomes, as they encourage active participation and problem-solving (Gee, 2003).

Conclusion. The study highlights the growing recognition among students of the significant role digital tools and online platforms play in developing their communicative competence in foreign languages. The majority of students in this study reported a positive perception of digital tools, indicating their potential to enhance language skills, particularly in a professional context. However, the study also underscores that challenges such as unreliable internet access, lack of personalized feedback, and language barriers still hinder the full potential of these technologies in language learning.

Despite these challenges, the findings suggest that students are largely engaged with digital tools, with a significant portion using them frequently. This reflects the broader trend of increasing integration of technology in educational environments. Additionally, the study emphasized the importance of teachers in guiding students' use of these tools, highlighting that while some teachers act as facilitators and guides, there is still room for improvement in teacher training and involvement with technology.

REFERENCES

1 Barry, E., Lee, R., Messerschmitt, D. Communication and its impact on human interaction. – Journal of Communication Studies, 2012. – Vol. 45(3). – pp. 234–245.

2 Mikre, F. The role of information and communication technologies in education. – Educational Technology and Society, 2011. – Vol. 14(2). – pp. 123–134.

3 Golonka, E. M., Bowles, A. R., Frank, V. M., Richardson, D. L., Freynik, S. Technologies for foreign language learning: A review of technology types and their effectiveness. – Computer Assisted Language Learning, 2014. – Vol. 27(1). – pp. 70–105. – https://doi.org/10.1080/09588221.2012.700315

4 Berger, J., Iyengar, R. Communication channels and word of mouth: How the medium shapes the message. – Journal of Consumer Research, 2013. – Vol. 40(3). – pp. 567–579. – https://doi.org/10.1086/671345

5 Baxter, S. K., Enderby, P., Evans, P., Judge, S. Interventions using high-technology communication devices: A state of the art review. – British Journal of Educational Technology, 2012. – Vol. 43(1). – pp. 56–68. – https://doi.org/10.1111/j.1467-8535.2011.01196.x

6 Larsen-Freeman, D. Techniques and principles in language teaching (2nd ed.). – Oxford: Oxford University Press, 2010.

7 Sydorenko, T., Myers, M., Nakhimovsky, G. Integrating technology into the language learning classroom: Benefits and limitations. – Language Learning & Technology, 2008. – Vol. 12(1). – pp. 78–94.

8 Kasymova, G. M. Development of foreign-language professional-communicative competence in diplomacy. – Journal of Linguistics and International Communication, 2013. – Vol. 19(2). – pp. 45–52.

9 Orazbayeva, F. S. The social and linguistic functions of communication. – Kazakh Journal of Philology, 2011. – Vol. 6(4). – pp. 12–19.

ИНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНА ОТЫРЫП ЖОО СТУДЕНТТЕРІНІҢ ШЕТ ТІЛІНДЕГІ КӘСІБИ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Иманбай В.О., Алшынбай Ж.М.

Түйіндеме. Мақалада интернет-технологияларды қолдану арқылы Кәсіби шет тілді коммуникативтік құзыреттілікті дамыту мәселелері қарастырылады. Студенттердің шет тілін меңгеру дағдыларын, атап айтқанда, кәсіби қарым-қатынас саласында жетілдірудің негізгі бағыттары анықталды. Мақалада кәсіби қарым-қатынасқа баса назар аудара отырып, халықаралық студенттердің шет тіліндегі коммуникативті құзыреттілігін арттыру әдістері қарастырылады. Ол интернет құралдарын пайдалана отырып, онлайн коммуникативтік тапсырмалар, терминология және кәсіби диалог сияқты арнайы оқыту әдістерінің маңыздылығын көрсетеді және кәсіби контексте шет тілдерін оқыту үлгісін ұсынады. Сонымен қатар, ол нақты әлемде кәсіби алмасу үшін қажетті ауызша және вербалды емес қарым-қатынас дағдыларын дамытуға ықпал ететін мәдени және коммуникативті компоненттерді қамтитын оқытудың құрылымдық тәсілін ұсынады.

Түйінді сөздер: Интернет-технологиялар, құзыреттілік, шет тілі, қарым-қатынас.

ФОРМИРОВАНИЕ ИНОЯЗЫЧНОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ ВУЗА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГИЙ

Иманбай В.О., Алшынбай Ж.М.

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы развития профессиональной иноязычной коммуникативной компетенции посредством использования интернет-технологий. Определены ключевые направления совершенствования навыков владения иностранным языком студентами, в частности, в сфере профессионального общения. В статье рассматриваются методы повышения иноязычной коммуникативной компетенции студентов-международников с акцентом на профессиональное общение. В нем подчеркивается важность специализированных методов обучения, таких как онлайн-коммуникативные задания, терминология и профессиональный диалог, с использованием интернет-инструментов, и предлагается модель преподавания иностранных языков в профессиональном контексте. Кроме того, в нем представлен структурированный подход к обучению, который включает культурные и коммуникативные компоненты, способствуя развитию как вербальных, так и невербальных навыков общения, необходимых для профессионального обмена в реальном мире.

Ключевые слова: Интернет-технологии, компетентность, иностранный язык, общение.

МРНТИ 14.85.09

Искакова Д.Н.
№169 мектеп-лицейі
(Алматы, Қазақстан)

ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ЗАМАНАУИ ӘДІСТЕРІ: ИНТЕРАКТИВТІ ТЕХНОЛОГИЯЛАР МЕН ЦИФРЛЫҚ РЕСУРСТАР

Түйіндеме. Бұл мақалада қазақ тілін оқытудың заманауи әдістерін енгізудің маңыздылығы қарастырылады. Интерактивті технологиялар мен цифрлық ресурстарды қолданудың оқушылардың оқу белсенділігін арттырудағы тиімділігі талданады. Сонымен қатар, оқу процесін жекешелендіру, шығармашылық қабілеттерді дамыту және қашықтан оқыту мүмкіндіктері жан-жақты сипатталады. Мақалада заманауи әдістердің артықшылықтары мен болашақтағы қолдану перспективалары ұсынылған.

Түйінді сөздер: қазақ тілі, интерактивті технологиялар, цифрлық ресурстар, қашықтан оқыту, білім беру, заманауи әдістер, оқыту процесі.

Жаһандану мен цифрландырудың білім беру жүйесіне әсері мол. Қазіргі кезең озық идеяларды, тың шешімдерді, үлкен еңбек пен білімнің мол қорын қажет етеді. Бой түзейтін емес, ой түзейтін заманда оқушылардың білім сапасын көтеруде цифрлық білім ресурстарын тиімді қолдану керек. Сол үшін де заман ағымынан қалмау, ашылып жатқан жаңалықтарға ілесу, жаңа заман көшбасшыларының қатарынан болу, бәсекеге қабілетті болу үлкен білімді талап етеді. Бүгінгі күнде басты назарда тұрған мәселе – ол білімді, ой өрісі кең, жан-жақты тұлғаларды дамыту. Себебі тәуелсіз елді өркениетті әлемге танытатын, дамыған елдер қатарында терезесін тең ететін күш – білім және білімді ұрпақ. Келер ұрпақты білімді ету үшін ең алдымен цифрлық сауаттылығын жетілдіріп, білім сапасын арттыру қажет. Осы орайда мұғалімнің алар жауапкершілігі зор. Ол оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыра отырып, білім сапасын арттыруды көздеуі тиіс. Бұл көп ізденісті, жаңа технологияларды пайдалану шеберлігі мен жаңашылдықтың болуын талап етеді. Қазіргі цифрлық даму кезеңінде цифрлық ресурстарды пайдалану қажеттілігі де осыдан келіп туындайды. Сабақтың қызықты, сапалы өтуі тікелей оқытушының шеберлігіне байланысты болады.

Қазіргі білім беру жүйесінде қазақ тілін оқытудың әдістері заман талабына сай өзгеріп, жаңаша бағыт алуда. Интерактивті технологиялар мен цифрлық ресурстарды қолдану оқушылардың білімге деген қызығушылығын арттырып, оқу процесін тиімді әрі нәтижелі етеді. Білім беру саласындағы инновациялық өзгерістер оқыту әдістемелеріне жаңа талаптар қояды. Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту және олардың сыни ойлау дағдыларын жетілдіру үшін заманауи технологияларды пайдалану маңызды. Бүгінгі күні білім беру платформалары мен интерактивті ресурстар мұғалімдер үшін таптырмас құралға айналуда. Бұл әдістер оқытушы мен оқушы арасындағы кері байланысты күшейтеді. Сонымен қатар, сандық технологиялар оқу материалдарын әртүрлі форматта ұсынуға мүмкіндік береді. Электронды ресурстар оқушылардың өз бетінше білім

алуына жағдай жасайды. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар арқылы оқушылардың белсенділігі мен қызығушылығы артады. Осылайша, заманауи оқыту әдістері оқу процесінің сапасын арттырып, оқушылардың тілдік дағдыларын жетілдіреді.

Қазақ тілін оқытудың заманауи әдістерін қолдану – білім беру сапасын арттырудың басты факторы. Бүгінгі таңда ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы білім беру саласына айтарлықтай ықпал етеді. Интерактивті технологиялар мен цифрлық ресурстарды қолдану оқыту процесін тиімді, қызықты және нәтижелі етеді. Сонымен қатар, бұл әдістер оқушылардың ақпараттық сауаттылығын арттырып, олардың шығармашылық және зерттеу дағдыларын дамытады.

Үстіміздегі ғасыр жеке тұлғаны қалыптастыру, ізгілендіру, дамыту ғасыры. Олай болса, мұғалімнің алдында тұрған бірден-бір мақсаты- оқушылар алған білімін пайдаға асырып, өздігінен әрекет ете алатын, оларды түрлі өмірлік жағдайда қолдана алатын, жалпы адамзаттық және ұлттық құндылықтарды қатар меңгерген, өзіндік көзқарасы бар жеке тұлға, азамат болып жетілуіне ықпал ету. Оқу материалдарын қарапайым тілдік құбылыстардан күрделіге қарай, дарадан жалпыға, жекеден тұтасқа, нақтыдан дерексізге қарай, сондай-ақ дедукциялық бағытта құру, жалпыға түсінікті ету мақсатында мәтіндерді ықшамдау, өзгерту, түрлендіру, екшеп сұрыптау. Оқушыларды техника дамыған сайын қызықтыру оңай емес, оқытудың ақпараттық технологияларын тиімді пайдаланып нәтижеге жетуге болады. Аудио құралдарын қолданудың мақсаты – қазақ тіліндегі дыбыстарды, сөздерді, сөйлемдерді айтылымдарды дұрыс дыбыстап айтуға, дұрыс жазуға төселдіру. Қазақ тіліндегі мәтіндерді түсініп тыңдау.

Интерактивті технологиялар – білім алушылардың оқу процесіне белсенді қатысуын қамтамасыз ететін әдістер жиынтығы. Бұл әдістер ақпаратты қабылдауды ғана емес, сонымен қатар, оны талдау және қолдану дағдыларын дамытады. Теориялық тұрғыдан алғанда, интерактивті технологиялар оқытудың конструктивистік әдіснамасына негізделеді, яғни оқушылар жаңа білімді өз тәжірибелері арқылы игереді.

Интерактивті технологиялар – оқушылардың белсенді қатысуын қамтамасыз ететін оқыту әдістерінің бірі. Мұндай әдістер оқушылардың коммуникативтік дағдыларын дамытуға, оқу процесіне ынталандыруға және шығармашылық қабілеттерін арттыруға мүмкіндік береді. Интерактивті тақталар, онлайн-платформалар және мобильді қосымшалар оқушыларға ақпаратты тез қабылдауға және меңгеруге көмектеседі.

Интерактивті технологиялардың практикалық қолданылуы әртүрлі цифрлық ресурстар арқылы жүзеге асырылады. Мұғалімдер сабақ барысында BilimLand.kz, Kundelik.kz платформаларын, Quizizz, Kahoot секілді онлайн құралдарды пайдаланады. Бұл ресурстар оқушылардың қызығушылығын арттырып, оқу материалдарын терең меңгеруге көмектеседі. Сонымен қатар, Zoom, Microsoft Teams сияқты платформалар арқылы қашықтан оқыту жүйесі жүзеге асырылады.

Цифрлық ресурстар білім беру саласында маңызды рөл атқарады. Электрондық оқулықтар, аудио және видео материалдар, онлайн-тесттер және білім беру платформалары (Kundelik.kz, BilimLand.kz) оқушылардың өз бетімен білім алуына жағдай жасайды. Цифрлық ресурстарды пайдалану арқылы оқытушылар оқушылардың жеке оқу траекториясын құра алады.

Қазақ тілін оқытуда талдау әдісін оқушыға дұрыс үйрету арқылы қазақ тіліндегі дыбыстарды, сөз құрамын, сөз тіркесін, сөйлем мүшелерін т.б. өз бетімен анықтай білу дағдылары қалыптастырылады. Тіл үйренуде байқалатын түрлі заңдылықтар мен құбылыстарға бақылау жасатубарысында жеке талдау жасатудың мәні зор. Талдау әдісін орынды, белгілі бір тәртіппен

қолдана білу дағдылары қалыптасуы барысында, тіл үйренушінің теориялық ойлау дағдылары дамуы да жүзеге асады. Қазақ тілін оқыту кезеңдерінің тіл үйрету деңгейлерімен байланысы анықталып, жеделдете деңгейлік оқытудың соңғы нәтижесі қатысымдық құзыреттілік деңгейін айқындау мақсатында аралық, қорытынды сынақтарды және өзіндік жұмысты ұйымдастырудың тиімді тәсілдері айқындалады. Қазақ тілін жаңаша оқыту барысында сабақта жан-жақты технологияларды ұтымды қолданып, оқушылардың шығармашылықпен жұмыс жасауына мүмкіндік туғызып отыру қажет. Оқыту кезең бойынша ұйымдастыру, сол арқылы әрбір кезеңде оқытудың мазмұнын, формасын, әдістерін және құралдарын сәйкестендіріп таңдап алуды, болатын нәтижелерді кезең бойынша диагностикалауды есепке алу негізінде дидактикалық міндеттерді қою мен шешудің логикалық бірізділігін қамтамасыз ету тиіс. Жаңа технологиялар дәуірі студенттерге қазақ тілін жеделдете оқытудың әдістемелік жүйесінің мазмұны айқындалып, соңғы ғылыми жаңалықтар негізінде толықтырылады, білім берудің парадигмалары негізіндегі жеделдете оқытудың мәні айқындалып, ұстанымдары нақтыланады. Теориялық материалдарды графикалық иллюстрация түріндегі әр түрлі суреттер, сұлба, тәсілдер арқылы толықтырып отырса, онда теориялық білімді оқып, көзбен көріп, түсініп оны мида бекіту үрдістері бір уақытта өтіп отырады да материалдық қорыту үрдісі ұтымды болады. Бұлар практикум компьютерлер көмегімен жүзеге асырылады. Ал білімді бағалау тестік жүйе бойынша, ал толықтырушы материалдар интерактивтік компьютерлер типте жүзеге асады.

Оқыту әдістерін жаңғыртудағы артықшылықтар

Заманауи әдістердің негізгі артықшылықтарына мыналар жатады:

- Оқу процесін жекешелендіру;
- Оқушылардың белсенділігін арттыру;
- Тәжірибеге бағытталған оқыту;
- Оқу материалдарын визуализациялау;
- Қашықтан оқыту мүмкіндіктері.

Қазіргі заманымызда қойылған басты талаптардың бірі — өмірден өз орнын таңдай алатын, өзара қарым-қатынаста өзін еркін ұстап, кез келген ортаға тез бейімделетін, белгілі бір ғылым саласынан білімі мен білігін көрсете алатын, өз ойы мен пікірін айта білетін мәдениетті жеке тұлға қалыптастырып, тәрбиелеу. Оқушының жеке тұлға болып дамуы мен алған білімін іске асыруда сөйлеу тілін, әрекетін, тіл мәдениетін, әдебін қалыптастыру педагогиканың қазіргі кезеңдегі өзекті мәселелерінің бірі болып табылады. Осы мәселелерді назардан тыс қалдырмай, кәсіби-бағдар бере отырып оқыту — тіл үйренушінің мектепте алған білімін тереңдетіп, өзі таңдаған мамандыққа сай лексиканы меңгеруіне, өз көзқарасын танытуға, бейнелі, астарлы қазақ тілінің байлығын меңгеруіне жол ашады. Мектеп оқушыларының ой-пікірін белгілі бір тақырып бойынша жүйелі түрде өз мамандығына негіздеуге жұмыстар жүргізіледі. Осы арада жоғарыда айтып өткен жаңа технологияның түрлері кеңінен қолданылады, яғни оқытушының шеберлігі аса қажет етіледі. Оқытушы таңдаған технологияны түрлендіріп, аса шеберлік көрсетсе, соғұрлым сабақ мақсатына жетеді деп ойлаймыз. Осы тұрғыдан алғанда, оқытушыға білім берудің тиімді жолдарын қарастыру, таңдай білу еркіндігі тиіп отыр. Кез келген оқыту технологиясы іс-әрекеттің қарқындылығы мен белсенділігін арттырады. Тіл үйренушінің оқуға деген ынта-ықыласын, қызығушылығын жойып алмау мақсатында, алдымен ұғымға сәйкес түсінікті болуын ескеру қажет, берілетін тапсырманың тәрбиелік мәніне көңіл бөлініп, сезімді, қызығушылықты оятатындай құрылуы керектігі ескерілуі қажет.

Қазақ тілін оқытудың заманауи әдістері білім сапасын арттыруда ерекше орын алады. Интерактивті технологиялар мен

цифрлық ресурстарды тиімді пайдалану оқушылардың оқу мотивациясын жоғарылатып, тілдік дағдыларын жетілдіреді. Болашақта бұл әдістерді одан әрі жетілдіру білім беру саласында жаңа мүмкіндіктер ашатыны сөзсіз.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Құрман Ж.Н. Қазақ тілін оқытудың әдістемелік негіздері. - Алматы, 2009. - 28-б.
2. Әбдікәрімов Б., Сарбасова Қ.А. Бастауыш сынып мұғалімдерін даярлауда педагогикалық технологияларды пайдалану // Еуразиялық гуманитарлық институттың хабаршысы. - 2004. - № 3. - 36-б.
3. Даумов Н.Ғ. Оқытудың ақпараттандыру процесінде оқушылардың зерттеу қызметін дамыту: Пед. ғыл.канд. ...дис. - Алматы, 2003. - 12-б.

СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ КАЗАХСКОМУ ЯЗЫКУ: ИНТЕРАКТИВНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И ЦИФРОВЫЕ РЕСУРСЫ

Искакова Д.Н.

Аннотация. В данной статье рассматривается важность внедрения современных методов обучения казахскому языку. Анализируется эффективность использования интерактивных технологий и цифровых ресурсов в повышении учебной активности учащихся. Кроме того, всесторонне описываются возможности персонализации процесса обучения, развития творческих способностей и дистанционного обучения. В статье представлены преимущества современных методов и перспективы их дальнейшего использования.

Ключевые слова: казахский язык, интерактивные технологии, цифровые ресурсы, дистанционное обучение, образование, современные методы, процесс обучения.

МРНТИ 14.35.09

Imanbay V.O.
Branch of JSC «NCPK «Orleu» Institute of Professional Development in Almaty

Karipzhanova N.E.
Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages (Almaty, Kazakhstan)

MEDIA FILMS AND THEIR ROLE IN TRAINING FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS FOR INTERCULTURAL COMMUNICATION

Abstract. This study investigates the role of media films in enhancing intercultural communicative competence (ICC) among foreign language students. As globalization increases, the need for students to develop ICC has become more pressing in language education. The research examines the impact of media films on ICC development through an experimental design involving two student groups: one exposed to media films and the other using traditional methods. The study utilized a variety of data collection tools, including pre- and post-tests, classroom observations, student questionnaires, and task-based learning (TBL) activities. The results show that students in the experimental group demonstrated a significantly higher improvement in ICC compared to the control group, suggesting the effectiveness of media films as a teaching tool. Students in the experimental group reported greater engagement and effectiveness in developing cultural awareness, communication strategies, and sensitivity to cultural differences. The findings highlight the potential of media films in fostering a deeper understanding of intercultural issues, offering a valuable resource for enhancing foreign language education. This study contributes to the broader discourse on innovative teaching methods and emphasizes the importance of integrating ICC into language curricula to better prepare students for effective communication in a multicultural world.

Keywords: intercultural communicative competence, media films, foreign language teaching, globalization, cultural awareness, communication skills, teacher education, mixed-methods research, language teaching, cultural differences.

Introduction

In today's globalized world, the ability to communicate effectively across cultural boundaries is a vital skill. Intercultural communicative competence (ICC), which combines language proficiency with an understanding of cultural nuances, has become a crucial aspect of foreign language education. As interactions across cultures increase, the ability to navigate these exchanges becomes indispensable. Traditional language teaching methods often focus primarily on grammar and vocabulary, overlooking the cultural contexts that shape communication. However, real-world interactions require more than just linguistic accuracy—they demand an awareness of cultural norms, values, and behaviors. This research aims to address this gap by exploring the potential of media films as a tool for enhancing ICC among third-year foreign language students. By incorporating cultural elements into language learning, media films offer an engaging way to immerse students in authentic cultural scenarios, making them an invaluable resource for fostering intercultural competence. The goal of this study is to demonstrate how media films, paired with task-based learning (TBL),

can significantly improve students' ICC by providing them with the opportunity to engage with real-world cultural contexts.

This study addresses the problem of limited methods in foreign language education that integrate cultural understanding with language learning. While previous research has explored the role of multimedia in education, there is a lack of empirical studies focusing specifically on media films as a method for developing ICC. The hypothesis of this research is that exposure to media films, combined with task-based learning, leads to a significant improvement in ICC among students. To test this hypothesis, the study uses a mixed-methods approach, including quantitative data from pre- and post-tests, as well as qualitative data from classroom observations, student questionnaires, and TBL activities. This approach allows for a comprehensive evaluation of the effectiveness of media films in fostering ICC, offering valuable insights into their potential as a teaching tool.

The paper is structured as follows: The introduction outlines the rationale for the study, the research problem, and the hypothesis. The literature review examines existing research on ICC and the role of media in language teaching. The methodology section details the research design, sample, and data collection methods. The results section presents the findings from the pre- and post-tests, questionnaires, and classroom observations. The discussion compares the study's results with existing literature, highlighting the differences and contributions of this research. Finally, the conclusion summarizes the findings and suggests areas for future research. This study aims to contribute to the field by demonstrating how media films can be effectively used in language education to enhance intercultural competence, ultimately helping students navigate the complexities of a globalized world.

Literature review

In recent years, the integration of media films into foreign language education has become a significant tool for developing intercultural competence among students. Various methodologies have been employed in the research to assess how media films can enhance students' understanding of cultural contexts, values, and communication practices. This literature review is organized based on the methodological approaches used by scholars to study this phenomenon: quantitative, qualitative, and mixed-methods research.

1. Quantitative Research Approaches: Quantitative research methodologies focus on measuring the effectiveness of media films in enhancing students' intercultural competence through statistical analysis. These studies often involve large sample sizes and aim to provide broad generalizable results on the impact of films in educational settings. A key quantitative approach is the use of surveys and pre/post tests to measure changes in students' cultural awareness and language proficiency. For example, in the study by Aksenova (2023), the effectiveness of multimedia materials (including films) was assessed through a controlled experiment in which students completed pre- and post-tests on their intercultural competence before and after watching selected films. The results demonstrated significant improvements in students' understanding of cultural nuances and communication styles across various cultures, thus highlighting the educational value of media films in fostering intercultural competence.

Similarly, Meirbekov, Kerimbay, and Abramova (2021) conducted an experiment where students' academic performances, both in language proficiency and cultural understanding, were evaluated before and after exposure to multimedia resources, including films. The statistical analyses of the results showed a measurable increase in students' ability to identify cultural differences and similarities, further supporting the idea that media films can be a powerful tool in language and intercultural education. Quantitative studies provide a solid foundation for understanding the broad impact of media films on student learning, offering clear data on the improvements in intercultural communication.

2. Qualitative Research Approaches: While quantitative studies provide valuable insights into the measurable effects of media films, qualitative research offers a more in-depth understanding of the subjective experiences of

students and teachers. These studies explore how individuals interpret and internalize the cultural messages conveyed through films, focusing on their personal reactions and learning experiences. Razdobarova (2008) used interviews and focus groups with students and instructors to explore their perceptions of how media films influence their understanding of cultural diversity and communication. The study revealed that students felt more engaged with the content when films were used, as they could directly relate to the experiences of characters from different cultural backgrounds. The interviews highlighted that students not only improved their language skills but also developed a deeper empathy and awareness of cultural differences, which are crucial components of intercultural competence.

Similarly, Netsvetaeva (2021) conducted an ethnographic study that focused on observing how media films were incorporated into the classroom. The study followed several language classes where films were used as part of the curriculum, allowing the researcher to collect detailed notes on students' interactions and engagement with the films. The results suggested that students showed increased enthusiasm and curiosity about foreign cultures when films were used as part of the learning process. Moreover, the study noted that these films provided a rich context for discussing cultural stereotypes, values, and social norms, which are essential for fostering intercultural communication skills. In addition to interviews and focus groups, some studies, such as those by Gorobtsov, Lopatin, and Mitchell (2021), also incorporate reflective journaling as a qualitative method to assess students' understanding of intercultural competence. In this approach, students were asked to maintain journals during the course, noting their thoughts on cultural aspects encountered in the films. The journals revealed that students increasingly recognized cultural differences, discussed stereotypes, and reflected on their personal biases. These qualitative approaches offer a more nuanced understanding of how media films shape students' intercultural competence. They highlight the emotional and cognitive processes that occur when students are exposed to cultural contexts through films.

3. Mixed-Methods Research Approaches: Mixed-methods research combines both quantitative and qualitative approaches, providing a more comprehensive analysis of the role of media films in the development of intercultural competence. This approach allows for both the measurement of educational outcomes and a deeper exploration of student experiences. Kramsch and Uryu (2020) employed a mixed-methods design to study the impact of intercultural contact through media films. In their study, quantitative data was collected through pre- and post-tests, measuring changes in students' cultural knowledge and communication skills. This was complemented by qualitative interviews that explored how students felt about the learning process and how they interpreted cultural themes in films. The mixed data allowed the researchers to identify a strong correlation between exposure to media films and improvements in intercultural communication, as well as providing insight into students' personal learning experiences.

Petropavlovskaya, Lukina, and Novichenkova (2021) used a longitudinal mixed-methods study to examine how students' intercultural competence evolved over time through repeated exposure to media films. The research combined quantitative assessments of student performance with in-depth case studies of individual students, which included interviews, focus groups, and observations. The study showed that continuous exposure to films from diverse cultural contexts helped students not only improve their language proficiency but also engage in critical thinking about intercultural differences. The mixed-methods approach provides a well-rounded perspective by integrating measurable outcomes with rich qualitative insights, offering a fuller picture of the educational impact of media films.

Materials and methods

The study aimed to evaluate the effectiveness of using media films to develop intercultural communicative competence (ICC) among third-year foreign language students. The materials and methods employed provided a comprehensive approach to integrating media films into the learning process. To achieve the research

objectives, both quantitative and qualitative methods were utilized, including pre- and post-tests, classroom observations, task-based learning (TBL) activities, and student questionnaires.

A total of 60 students participated in the study, divided into two groups: an experimental group (29 students) and a control group (30 students). The experimental group engaged in lessons where media films played a central role, while the control group followed a traditional curriculum without the inclusion of films.

The primary materials consisted of films in the target language, carefully selected to depict authentic cultural scenarios. Both documentaries and fictional films were included to provide a diverse representation of cultural contexts. Subtitles and transcripts were provided to facilitate understanding. Supplementary materials included discussion prompts to guide classroom debates, analytical guides to help students explore cultural themes in the films, and worksheets for assignments promoting reflection on cultural differences. Additionally, digital platforms were utilized to enable students to collaborate with peers and instructors outside the classroom, participate in online discussions, and analyze the films collectively.

The study was conducted over 8 weeks. Pre-tests were administered to assess students' initial ICC levels, focusing on cultural awareness, communication strategies, and sensitivity to cultural differences. Post-tests were conducted after the intervention to measure improvements in these areas. The results were analyzed using statistical methods, such as paired t-tests, to determine the significance of changes in students' ICC levels.

Task-based learning (TBL) activities formed a core part of the methodology, promoting active engagement and practical application of intercultural skills. Specific exercises included:

1. Cultural Analysis Tasks: Students worked in groups to analyze specific film scenes, identifying verbal and non-verbal communication strategies that reflected cultural norms.

2. Cultural Comparison Exercises: Students compared the cultural elements observed in the films with their own cultural norms, fostering critical thinking and awareness of communication style differences.

3. Role-Playing Scenarios: Based on scenes from the films, students reenacted intercultural situations, adapting their responses to different cultural contexts, such as explaining cultural traditions or resolving misunderstandings.

4. Reflective Journals: Students wrote weekly entries detailing how the films influenced their understanding of intercultural communication, encouraging deeper self-reflection on cultural differences.

Classroom observations were conducted to assess student engagement during activities. Observers focused on participation in discussions, the application of learned communication strategies, and students' ability to reflect on cultural differences. The experimental group demonstrated higher levels of engagement, with 65% of students actively participating, compared to 52% in the control group.

Post-intervention questionnaires provided further insights into the perceived effectiveness of media films in enhancing ICC. Likert-scale questions measured students' agreement with statements regarding the films' impact, while open-ended responses allowed for detailed feedback.

Over the course of the study, students in the experimental group viewed weekly film segments in the target language, followed by TBL activities and group discussions. Supplementary materials facilitated their analysis and encouraged reflection. Meanwhile, the control group engaged in traditional grammar and vocabulary exercises without exposure to films.

By integrating media films, interactive exercises, and guided discussions, the study created an immersive environment that effectively enhanced both linguistic proficiency and intercultural competence among third-year foreign language students.

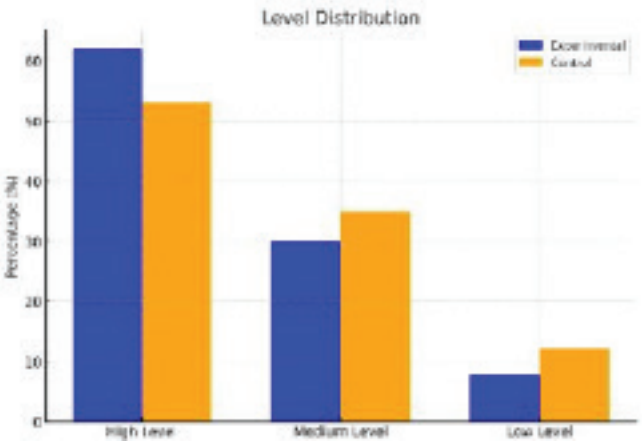

Figure 1 – The results of experimental and control group (1)

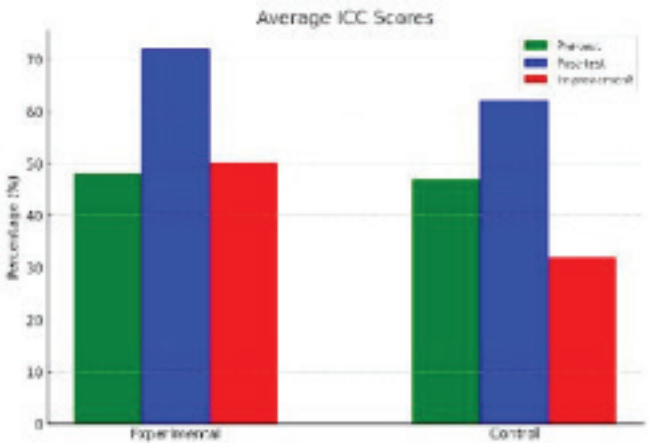

Figure 2 – The results of experimental and control group (2)

● Experimental group: 62% of students reached a high level of ICC by the end of the intervention, indicating a significant improvement after exposure to media films. Only 8% of students fell below the required ICC level.

● Control group: 53% of students achieved a high level, which is lower than the experimental group. Additionally, 12% of students in the control group did not meet the required level.

This data supports the hypothesis that exposure to media films significantly contributes to a higher level of intercultural competence.

The pre-test and post-test scores were analyzed to assess how much students' ICC improved after the intervention. The average improvement in ICC scores for both groups is shown in the table below (Tab. 2, Fig.2):

● Experimental group: There was a 50% improvement in ICC scores, which indicates a substantial enhancement in cultural awareness, communication strategies, and sensitivity to cultural differences.

● Control group: The control group showed a 32% improvement in ICC scores, which, while still a positive outcome, was not as significant as the improvement seen in the experimental group.

Student feedback collected through post-intervention questionnaires further illustrates the positive impact of media films. The responses from students in the experimental and control groups were compared regarding the perceived effectiveness of the films in improving ICC. Below is a summary of the questionnaire results (Tab. 3, Fig.3):

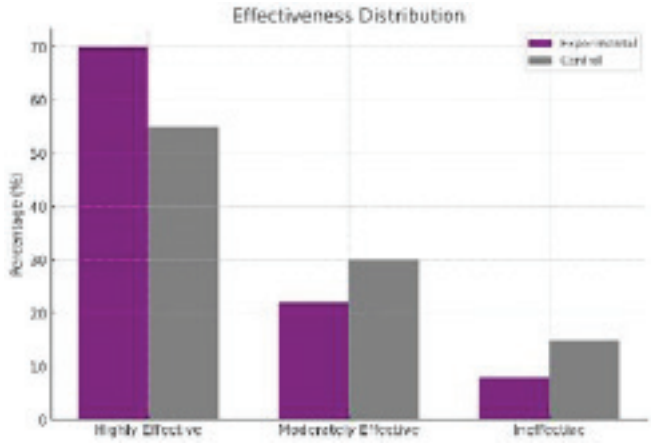

Figure 3 – The results of experimental and control group (3)

Table 2 – The results of experimental and control group (2)

Group	Pre-test Average (%)	Post-test Average (%)	Improvement (%)
Experimental	48%	72%	50%
Control	47%	62%	32%

Table 3 – The results of experimental and control group (3)

Group	Highly Effective (%)	Moderately Effective (%)	Ineffective (%)
Experimental	70%	22%	8%
Control	55%	30%	15%

● Experimental group: 70% of students rated the media films as highly effective in improving their ICC, with only 8% considering them ineffective.

● Control group: 55% of students found the films effective, but a larger portion (15%) considered them ineffective, indicating that the films may not have had the same positive impact on the control group.

4. Classroom Observations and Task-Based Learning (TBL)

Classroom observations revealed that students in the experimental group were more engaged and actively participated in discussions related to cultural topics presented in the films. The following table summarizes the classroom engagement levels in both groups (Tab. 4, Fig.4):

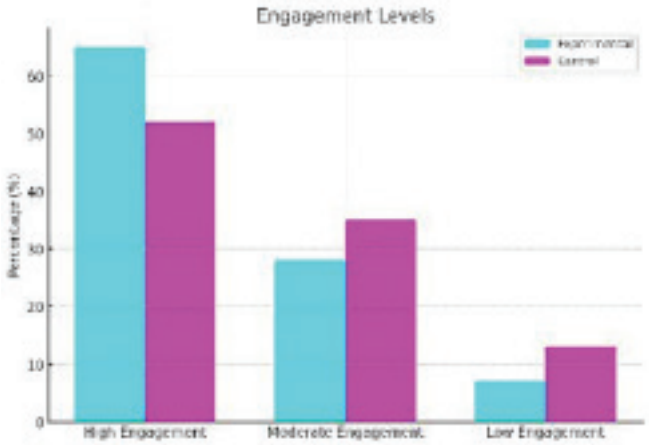

Table 5 – The results of experimental and control group (5))

● Experimental group: 65% of students exhibited high engagement in classroom activities, demonstrating their ability to apply learned communication strategies and reflect on cultural differences in discussions. This level of engagement is significantly higher than that of the control group.

● Control group: Only 52% of students in the control group displayed high engagement, and 13% were observed to be less involved in the activities.

The task-based learning (TBL) activities, which encouraged students to analyze cultural elements and engage in intercultural communication, were particularly effective in the experimental group. These activities provided a hands-on approach to learning, which was linked to greater participation and deeper reflection on cultural topics.

Discussion

The findings of the study highlight the significant role media films play in enhancing intercultural communicative competence (ICC) in third-year foreign language students. By focusing on the integration of media films within a structured intervention program, we observed notable differences between the experimental and control groups in terms of ICC improvement. To contextualize these findings, it is essential to contrast the results with the methodologies, outcomes, and limitations identified in the literature review. the research results strongly support the

Table 4 – The results of experimental and control group (4)

Group	High Engagement (%)	Moderate Engagement (%)	Low Engagement (%)
Experimental	65%	28%	7%
Control	52%	35%	13%

hypothesis that media films can significantly enhance ICC. In the experimental group, 62% of students achieved a high level of ICC, a marked improvement compared to the 53% in the control group. This finding aligns with quantitative studies such as those by Aksenova (2023) and Meirbekov et al. (2021), which also reported improved cultural awareness through multimedia resources. However, the study stands apart in its use of a multi-layered methodological approach combining quantitative measures (pre- and post-tests) and qualitative methods (questionnaires and classroom observations). This dual approach allowed for a more nuanced analysis of the cultural competencies developed, moving beyond mere statistical gains to include engagement and reflective learning.

While prior studies like that of Gorobtsov et al. (2021) have explored the sociocultural impacts of using video-based platforms, their focus was primarily on short-form content like TikTok, which lacks the narrative depth of feature-length films. the findings suggest that longer media films, with their richer cultural context and storytelling, foster deeper engagement and understanding. This distinction is evident in the experimental group's 50% improvement in ICC scores, a significant leap compared to the 32% improvement in the control group. These results emphasize the role of narrative complexity in facilitating higher levels of ICC. The student feedback in the study revealed a higher perceived effectiveness of media films, with 70% of the experimental group rating them as highly effective compared to 55% in the control group. This outcome diverges from the findings of Razdobarova (2008), whose qualitative study indicated a more moderate student response to media resources. The divergence may stem from the structured integration of task-based learning (TBL) activities alongside the films, which provided students with practical applications of the cultural concepts presented, thus reinforcing their learning.

Classroom observations from the study indicated a higher level of engagement among students in the experimental group, with 65% demonstrating active participation. This finding expands upon the work of Netsvetaeva (2021), who observed engagement improvements but lacked quantitative evidence of this engagement translating to ICC outcomes. the inclusion of engagement metrics as part of the evaluation framework offers a more comprehensive understanding of how media films impact student learning behaviors. While many studies in the literature review employed either quantitative or qualitative methodologies, the research incorporated a mixed-methods design to bridge these approaches. For instance, studies by Aksenova (2023) focused predominantly on quantitative measures, whereas Razdobarova (2008) and Kramsch and Uryu (2020) leaned heavily on qualitative insights. By combining these methods, we were able to corroborate statistical improvements with subjective experiences, offering a more holistic view of ICC development.

Our study also addresses some of the limitations noted in previous research. For example, the study by Meirbekov et al. (2021) acknowledged the need for longitudinal assessments to evaluate the lasting impact of media films on ICC. While the research was not longitudinal, the use of TBL and reflective questionnaires provided insights into the sustainability of the skills learned. Additionally, prior studies often lacked control groups for comparison, making it challenging to isolate the specific effects of media films. By including a control group, the study provides more robust evidence of causality. The findings of the study underscore the importance of integrating media films into foreign language curricula with structured support activities like TBL. Future research could build on this by exploring the long-term retention of ICC skills developed through media films or by comparing the effectiveness of various film genres in fostering cultural competencies.

Conclusion. This study highlights the significant potential of media films as an educational tool for enhancing intercultural communicative competence (ICC) in foreign language students. By systematically incorporating media films into the curriculum, along with task-based learning (TBL) activities, a notable improvement in the ICC levels of the experimental group was observed in comparison to the control group. These findings support the hypothesis

that, when used strategically, media films can effectively bridge cultural gaps, enhance communication strategies, and promote a deeper understanding of cultural diversity. The results emphasize the role of media films in providing an immersive and dynamic learning experience that extends beyond traditional language acquisition.

The data revealed substantial differences between the experimental and control groups. Students in the experimental group demonstrated a higher percentage of high-level ICC achievement (62%) and greater overall improvement in ICC scores (50%), compared to 53% and 32% in the control group, respectively. These results were further corroborated by qualitative feedback, which showed that 70% of students in the experimental group found the media films highly effective in enhancing their intercultural awareness. Classroom observations also highlighted higher engagement levels in the experimental group, where 65% of students actively participated in cultural discussions and reflective tasks.

One of the key strengths of this research lies in its comprehensive methodology. By employing a mixed-methods approach that combined quantitative measures, such as pre- and post-tests, with qualitative insights from student questionnaires and classroom observations, a holistic perspective on the impact of media films was achieved. This approach not only validated the effectiveness of media films in enhancing intercultural communicative competence (ICC) but also underscored the importance of complementary activities, such as task-based learning (TBL), in maximizing their educational value. The integration of both objective data and subjective experiences allowed for a deeper understanding of how media films influence cultural awareness, engagement, and reflective learning, offering a more nuanced and comprehensive assessment of their effectiveness.

Our study also stands out for its ability to address gaps identified in previous literature. While prior research has acknowledged the role of multimedia in language education, it often lacked structured interventions or comparative analyses to demonstrate causality. By including a control group and integrating reflective and participatory learning methods, the study provides robust evidence of the specific contributions of media films to ICC development.

However, it is important to acknowledge the limitations of this study. The research was conducted over a relatively short period, which may not fully capture the long-term impact of media films on ICC. Additionally, while the study focused on third-year foreign language students, the findings may need further exploration to determine their applicability across different age groups, proficiency levels, and cultural contexts.

The implications of this study are clear: media films, when thoughtfully integrated into foreign language education, can serve as a powerful tool for developing intercultural competence. They offer students a rich, immersive experience that goes beyond linguistic skills, enabling them to navigate the complexities of cultural diversity with greater confidence and sensitivity. To build on these findings, future research could explore the longitudinal effects of media films, examine the impact of different film genres, or expand the study to include diverse learner profiles and educational settings.

In conclusion, this research highlights the transformative potential of media films in foreign language education, particularly in the development of intercultural communicative competence. By fostering greater cultural awareness, critical thinking, and engagement, media films equip students with the skills necessary to thrive in an increasingly interconnected world. The insights gained from this study contribute not only to the field of language education but also to broader discussions on the role of intercultural learning in shaping global citizens.

REFERENCES

1 Aksenova, I. N. (2023). Organizational and pedagogical conditions for teaching students foreign language communicative activities based on dictogloss. Vestnik Tambov University. Series: Humanities, 28(5), 1129-1141.

2 Aksakova, I. N. (2021). The role of internet resources in the formation of sociocultural competence. Economics, Education, and Business: Challenges of Modernity and Development Trends, 112.

3 Beresnev, A. A., & Bekirova, Z. S. (2023). Media-educational approach to teaching foreign languages in a humanitarian university. Problems of Modern Pedagogical Education, 78-2, 49-52.

4 Ivanova, E. N., Kashitsyna, L. N., & Trushkova, A. I. (2021). Innovative technologies as a means of forming students' intercultural competence. Scientific, Educational, and Applied Aspects of the Production and Processing of Agricultural Products, 710-715.

5 Karimova, G. A. (2020). The role of intercultural competence in foreign language teaching. Modern Science: Problems and Prospects of Development, 118-120.

6 Kramsch, C., & Uryu, M. (2020). Intercultural contact, hybridity, and third space. In The Routledge Handbook of Language and Intercultural Communication (pp. 204-218). Routledge.

7 Meirbekov, A. K., Kerimbay, J. M., & Abramova, G. I. (2021). Using multimodal teaching methods and video resources in the process of teaching English. Contemporary Issues in Science and Education, 5, 10.

8 Milushev, V. R. (2023). Educational and pedagogical opportunities of using educational TV programs in the professional activities of future teachers. World of Science, Culture, Education, 3(100), 141-142.

9 Netsvetaeva, V. O. (2021). The use of video materials in distance foreign language lessons in universities. Bulletin of Pedagogical Sciences, 2, 96-98.

10 Petropavlovskaya, V. B., Lukina, O. G., & Novichenkova, T. B. (2021). Informatization of education and the methodology of electronic learning: Digital technologies in education.

11 Razdobarova, M. N. (2008). Intercultural communicative competence of students in the context of the modernization of professional education. Izvestiya of Saratov University. New Series. Philosophy, Psychology, Pedagogy, 8(2), 121-123.

12 Chelysheva, I. V. (2023). Training future teacher-psychologists for organizing patriotic education through media education. DirectMedia Publishing.

13 Gorobtsov, E. V., Lopatin, R. D., & Mitchell, P. D. (2021). Short videos on the TikTok platform as a means of forming sociocultural skills in English language learners. Bulletin of Tambov University. Series: Humanities, 26(194), 25-34.

14 Beresnev, A. A., Bekirova, Z. S. (2023). Media-educational approach to teaching foreign languages in a humanitarian university. Problems of Modern Pedagogical Education, 78-2, 49-52.

МЕДИАФИЛЬМДЕР ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ БОЛАШАҚ ШЕТЕЛ ТІЛІ МҰҒАЛІМДЕРІН МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯҒА ДАЙЫНДАУДАҒЫ РӨЛІ

Каріпжанова Н.Е., Иманбай В.О.

Түйіндеме. Бұл зерттеу шетел тілін үйренушілер арасында мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілікті (МКҚ) дамытудағы медиафильмдердің рөлін зерттейді. Жаһандану үдерісі күшейген сайын студенттердің МКҚ-ны дамыту қажеттілігі тілдік білім беру саласында аса өзекті мәселеге айналуда. Зерттеу эксперименттік әдісті қолдана отырып, екі студенттік топтың нәтижелерін салыстырады: бір топ медиафильмдерді пайдаланса, екінші топ дәстүрлі оқыту әдістерін қолданды. Деректерді жинау үшін алдын ала және кейінгі тестілеу, сыныптық бақылау, студенттік сауалнамалар және тапсырмаға

негізделген оқыту (TBL) әдістері пайдаланылды. Нәтижелер көрсеткендей, эксперименттік топтың студенттері бақылау тобымен салыстырғанда МКҚ-ның айтарлықтай жоғары деңгейде дамығанын көрсетті, бұл медиафильмдердің тиімді оқыту құралы екенін дәлелдейді. Эксперименттік топтағы студенттер мәдениет туралы түсінігін арттыру, коммуникативтік стратегияларды меңгеру және мәдени айырмашылықтарға деген сезімталдықты дамыту тұрғысынан жоғары қызығушылық пен тиімділікті атап өтті. Бұл зерттеу медиафильмдердің мәдениетаралық мәселелерді тереңірек түсінуге ықпал ететін әлеуетін көрсетіп, шетел тілін оқытуда құнды ресурс бола алатынын айқындайды. Сонымен қатар, инновациялық оқыту әдістерін талқылауға үлес қосып, тілдік білім беру бағдарламаларына МКҚ-ны интеграциялаудың маңыздылығын көрсетеді. Бұл өз кезегінде студенттердің көпмәдениетті әлемде тиімді қарым-қатынас жасауға дайындалуына көмектеседі.

Түйінді сөздер: мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілік, медиафильмдер, шетел тілін оқыту, жаһандану, мәдени хабардарлық, коммуникация дағдылары, мұғалімдерді даярлау, аралас әдістермен зерттеу, тілдік білім беру, мәдени айырмашылықтар.

МЕДИАФИЛЬМЫ И ИХ РОЛЬ В ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ К МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

Каріпжанова Н.Е., Иманбай В.О.

Аннотация. Данное исследование рассматривает роль медиафильмов в развитии межкультурной коммуникативной компетенции (МКК) у студентов, изучающих иностранные языки. С усилением глобализации необходимость формирования МКК в языковом образовании становится все более актуальной. В исследовании анализируется влияние медиафильмов на развитие МКК с помощью экспериментального дизайна, включающего две группы студентов: одна использовала медиафильмы, а другая обучалась традиционными методами. В ходе исследования применялись различные инструменты сбора данных, включая пред- и пост-тесты, наблюдения на занятиях, опросы студентов и задания, основанные на методе обучения через выполнение задач (TBL).

Результаты показали, что студенты экспериментальной группы продемонстрировали значительно больший рост МКК по сравнению с контрольной группой, что свидетельствует об эффективности медиафильмов как инструмента обучения. Участники экспериментальной группы отметили более высокий уровень вовлеченности и результативности в развитии культурной осведомленности, коммуникативных стратегий и чувствительности к культурным различиям.

Выводы исследования подчеркивают потенциал медиафильмов в формировании глубокого понимания межкультурных вопросов, предлагая ценный ресурс для совершенствования обучения иностранным языкам. Данное исследование вносит вклад в дискуссию о современных инновационных методах преподавания и акцентирует важность интеграции МКК в языковые учебные программы для более качественной подготовки студентов к эффективному общению в мультикультурном мире.

Ключевые слова: межкультурная коммуникативная компетенция, медиафильмы, преподавание иностранных языков, глобализация, культурная осведомленность, коммуникативные навыки, подготовка преподавателей, смешанные методы исследования, языковое образование, культурные различия.

МРНТИ 14.85.09

Ырысбек А.
№16 мектеп-гимназия

Ахметжанва С.Ж.
№174 мектеп-гимназия
(Алматы, Қазақстан)

БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ КОМПЬЮТЕРДІҢ МОДЕЛІ

Түйіндеме. Бұл мақалада білім беру жүйесінде компьютерлік модельдердің алатын орны мен маңызы қарастырылады. Компьютердің фон Нейман архитектурасына негізделген моделі оқу процесін жетілдіруге, оқушылардың логикалық және алгоритмдік ойлау қабілетін дамытуға әсер ететін маңызды құрал ретінде сипатталады. Сонымен қатар, компьютерлік модельдеу құралдары мен олардың оқу процесінде қолдану бағыттары талданып, оқушылардың цифрлық сауаттылығын қалыптастырудағы рөлі ашылады.

Түйінді сөздер: компьютер моделі, білім беру жүйесі, фон Нейман архитектурасы, цифрлық сауаттылық, модельдеу, Tinkercad, Blender.

Кіріспе. Қазіргі ақпараттық қоғамда компьютерлік технологиялар білім беру жүйесінің ажырамас бөлігіне айналды. Компьютердің модельдік құрылымын түсіну — оқушылар мен мұғалімдердің ақпараттық технологияны тиімді пайдалануына мүмкіндік береді. Компьютер моделі арқылы оқушылар тек құрылымын ғана емес, сонымен қатар оның жұмыс принципін, логикасын, бағдарламалық және аппараттық қамтамасыз ету жүйесін меңгереді. Бұл мақалада білім беру жүйесінде қолданылатын компьютердің моделі қарастырылады, оның компоненттері, қызметтері және оқу үдерісіне ықпалы сарапталады.

Негізгі бөлім

1. Компьютер моделінің ұғымы

Компьютер моделі — бұл компьютердің негізгі бөліктерінің (процессор, жедел жады, тұрақты жады, енгізу/шығару құрылғылары және т.б.) өзара байланысы мен жұмыс жасау қағидаларын сипаттайтын абстракцияланған жүйе. Білім беру мақсатында компьютер моделін оқыту — оқушыларға оның құрылымын визуалды және логикалық түрде түсіндіруге мүмкіндік береді.

Білім берудегі компьютерлік модельдің маңызы

Білім беру процесінде «Компьютердің моделі» ұғымы көбіне төмендегідей мақсаттарда қолданылады:

1. Компьютердің құрылысын визуалды түрде түсіндіру;

2. Оқушылардың алгоритмдік және логикалық ойлауын дамыту;

3. Компьютерлік жүйелерді модельдеу арқылы пәндік жобаларды орындау;

4. STEM-бағытындағы курстарда практикалық зерттеу жұмыстарын жүргізу.

2. Компьютер моделінің негізгі компоненттері

а) Орталық процессор (CPU)

Компьютердің "миы" ретінде барлық есептеу операцияларын орындайды. Оқушыларға процессордың командаларды өңдеу принципін түсіндіру, алгоритмдік

ойлауды дамытуға көмектеседі.

б) Жедел жад (RAM)

Бағдарлама орындалу кезінде уақытша сақталатын ақпаратты қамтиды. Модельде бұл компонент оқушыға деректердің уақытша және тұрақты сақталуы арасындағы айырмашылықты түсіндіреді.

в) Тұрақты жады (ROM, HDD/SSD)

Оқу материалы арқылы бұл модульдер ақпаратты ұзақ мерзімді сақтау принципін үйретеді.

г) Енгізу және шығару құрылғылары

Пернетақта, тінтуір, монитор, принтер сынды құрылғылардың моделін қолдану арқылы оқушылар ақпарат алмасу жолдарын меңгереді.

3. Модельдерді визуализациялау әдістері

Оқушыларға компьютер құрылымын үйретуде Blender, Tinkercad, SketchUp, Phet Simulation, Logisim, Scratch, Arduino IDE, Google Classroom, Miro, Kahoot сияқты визуалды платформалар қолданылады. Бұл оқыту құралдары арқылы оқушылар интерактивті модель жасап, құрылымдық байланысты тәжірибе арқылы игереді. Білім беру ұйымдарында компьютер құрылымын үйрету үшін келесі цифрлық ресурстар мен платформалар пайдаланылады:

1.Tinkercad Circuits – логикалық схемаларды құру және тестілеу;

2. Blender – визуалды модельдер мен анимация жасау;

3. Scratch және Arduino IDE – модельдеу мен программалауды бірлесе қолдану;

4. Google Classroom, Miro, Kahoot – оқытушы мен оқушы арасындағы интерактивті байланыс орнатуға мүмкіндік береді.

4. Оқушыларға әсері және құзыреттіліктерді дамыту

Компьютерлік модельдерді қолдану келесі бағыттарда білім алушылардың құзыреттерін арттырады:

- Цифрлық сауаттылық – мәліметтермен жұмыс істеу, бағдарламаларды пайдалану;
- Техникалық шығармашылық – 3D модельдер, прототиптер жасау;
- Коммуникациялық қабілет – командалық жұмыс арқылы жобаларды қорғау;
- Зерттеушілік құзырет – эксперимент жүргізу, нәтижесін талдау.

5. Компьютер моделін оқытудағы педагогикалық маңызы

Компьютер моделі:

- алгоритмдік және жүйелік ойлауды дамытады;
- техникалық сауаттылықты арттырады;
- STEM бағытындағы жобалық жұмыстарға іргетас қалайды;
- виртуалды зертханалық жұмыс жүргізуге мүмкіндік береді.

Мысалы, 8–10 сынып оқушыларына арналған "Компьютер архитектурасы" сабағында Von Neumann моделі оқытылып, оқушылар деректер мен командалардың бір арна арқылы берілуін модельдеу арқылы түсінеді.

Қорытынды. Білім беру жүйесінде компьютер моделін қолдану – ақпараттық сауаттылықты қалыптастырудың тиімді жолы. Бұл тәсіл оқушыға тек техникалық білім беріп қана қоймай, логикалық, шығармашылық ойлауды дамытуға жол ашады. Компьютердің логикалық моделі арқылы оқушылар заманауи технологияларды терең түсініп, өз болашақ мамандығына қажетті дағдыларды меңгереді. Мұғалімдер үшін бұл – оқытуды көрнекі, тәжірибеге негізделген және оқушыны белсенді қатыстырушы ететін қуатты құрал. Алдағы уақытта компьютерлік модельдерді қолдану кеңейіп, виртуалды зертханалар мен симуляциялық оқыту жүйелеріне негіз болады деп күтілуде.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Таненбаум Э. «Архитектура компьютера». Москва: Вильямс, 2014.
2. Әбенов А. «Ақпараттық технология негіздері». Алматы: Рауан, 2020.
3. Жүсіпова Н. «Компьютерлік жүйелер және желілер». Алматы: Дәуір, 2019.
4. https://www.blender.org – Blender ресми сайты
5. https://www.tinkercad.com – 3D модельдеу және симуляция платформасы
6. McGraw-Hill Education. “Computer Science Principles”, 2021.
7. ҚР БҒМ. Жалпы білім беру ұйымдарына арналған «Информатика» пәнінен оқу бағдарламасы, 2022.

МОДЕЛЬ КОМПЬЮТЕРА В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ

Ырысбек А., Ахметжанва С.Ж.

Аннотация. В статье рассматривается роль и значение компьютерных моделей в системе образования. Модель компьютера, основанная на архитектуре фон Неймана, представлена как эффективный инструмент для совершенствования учебного процесса и развития логического и алгоритмического мышления учащихся. Также проанализированы средства компьютерного моделирования и их применение в образовательной практике, подчеркивается их вклад в формирование цифровой грамотности школьников.

Ключевые слова: модель компьютера, система образования, архитектура фон Неймана, цифровая грамотность, моделирование, Tinkercad, Blender.

COMPUTER MODEL IN THE EDUCATION SYSTEM

Yrysbek A., Akhmetzhanva S.Zh.

Abstract. This article explores the role and significance of computer models in the education system. The computer model based on the Von Neumann architecture is presented as an effective tool for enhancing the learning process and fostering students’ logical and algorithmic thinking skills. The paper also analyzes modeling tools and their educational applications, emphasizing their importance in developing students’ digital literacy.

Keywords: computer model, education system, Von Neumann architecture, digital literacy, modeling, Tinkercad, Blender.

МРНТИ 14.29.09

Изимова Г.А.,
№ 94 мектеп-гимназия МҚКМ

Жармуханова Г.Б.
№136 мектеп-гимназия МҚКМ
(Алматы, Қазақстан)

ОҚУ ҮДЕРІСІНДЕГІ МОДЕЛЬДЕУ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ БЕЛСЕНДІЛІГІН ДАМЫТУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ (ҚАЗАҚСТАН ЖАҒДАЙЫНДА)

Түйіндеме. Бұл мақалада Қазақстан Республикасының білім беру жүйесі контексінде оқу үдерісінде модельдеуді қолдану арқылы оқушылардың шығармашылық белсенділігін дамыту мәселесі қарастырылады. Автор модельдеуді креативті ойлауды, білім алушылардың танымдық дербестігін және практикалық дағдыларын қалыптастырудың тиімді құралы ретінде сипаттайды. Мақалада Қазақстандағы жалпы білім берудің стратегиялық бағыттары мен нормативтік- құқықтық негіздері ескеріліп, модельдеуді білім беру үдерісіне енгізу жолдары ұсынылады. Қазіргі білім беру жүйесі оқушылардың шығармашылық қабілеттерін, сыни ойлауын және практикалық дағдыларын дамытуға басымдық береді. Осы орайда, оқу үдерісінде модельдеуді қолдану – білім сапасын арттырудың және оқушы белсенділігін ынталандырудың тиімді құралы ретінде ерекшеленеді. Модельдеу арқылы оқушылар теориялық білімді нақты жағдайларда қолдануға машықтанып, жаңа шешімдер ұсынуға, ойлау қабілетін жетілдіруге мүмкіндік алады. Қазақстан жағдайында бұл тәсіл жаңартылған білім мазмұны, цифрландыру, STEM-білім беру, және EdTech технологияларымен тығыз байланысты. Модельдеу тек пәндік білімді ғана емес, сонымен қатар шығармашылық ізденісті, зерттеушілік дағдыларды дамытуға ықпал етеді. Ойын, жоба, зерттеу әдістерімен үйлескен модельдеу оқушының қызығушылығын арттырып, дербес ойлауына жол ашады. Нәтижесінде, модельдеу әдісін жүйелі қолдану — шығармашылық әлеуеті жоғары, белсенді, ойлау қабілеті дамыған тұлға қалыптастыруға мүмкіндік береді. Бұл – жаһандық талаптарға сай білім алушыны тәрбиелеудің бірден-бір жолы.

Түйінді сөздер: Қазақстан, модельдеу, жоғары білім, шығармашылық белсенділік, инновациялық оқыту, академиялық дербестік.

Кіріспе. Қазақстан Республикасында білім беру жүйесін жаңғырту мақсатында 2023–2029 жылдарға арналған Мемлекеттік білім беру бағдарламасында шығармашылық ойлауға қабілетті, бәсекеге қабілетті мамандар даярлау басты міндеттердің бірі ретінде белгіленген. Бұл орайда оқушылардың шығармашылық белсенділігін арттыру — еліміздегі жалпы білім беру оқу орындары алдында тұрған маңызды міндет.

Мұндай міндеттерді шешуде инновациялық оқыту технологияларының, соның ішінде модельдеу әдісінің маңызы артып келеді. Модельдеу оқу материалының мазмұнын визуализациялау арқылы оқушылардың оқу белсенділігін арттырып, дербес және

шығармашылық жұмыс істеуіне мүмкіндік береді.

Қазақстандағы модельдеудің теориялық және практикалық негіздері

Қазақстандық білім беру жүйесінде модельдеу әдісі жаратылыстану-техникалық, педагогикалық және экономикалық бағыттардағы оқу бағдарламаларында белсенді қолданылып келеді. Бұл әдіс ҚР Білім және ғылым министрлігінің оқу-әдістемелік нұсқаулықтарында кеңінен ескерілген.

- Модельдеудің білім беру мазмұнына ықпалы;
- Сын тұрғысынан ойлауды қалыптастырады;
- STEM-бағдарлы оқыту жүйесіне бейімдейді;
- Практикаға жақындатылған тапсырмалар арқылы қолданбалы білімді дамытады.

Шығармашылық белсенділік және оны дамыту контексі

Қазақстандағы мектептегі оқушылардың шығармашылық белсенділігін арттыруда келесі әдістер жиі қолданылады:

- Жобалық оқыту (project-based learning);

Практикалық тапсырмалар (practical tasks);

Сурет 1. Робот мұғалімнің сыныптағы шығармашылық іс-әрекет.

- Цифрлық білім беру ресурстары (веб-квесттер, симуляторлар, 3D-модельдеу).

Мысалы, болашақта біздің оқушылар Назарбаев Университетінде, ҚБТУ мен Satbayev University-де инженерлік, IT және жаратылыстану пәндерін оқып жатса, модельдеудің практикалық элементтері белсенді түрде енгізіледі. Сонымен қатар оқу орындарында модельдеу әдістері оқушыларды даярлаудың жаңа форматтарында оқытылып жүр.

Модельдеу – оқушы белсенділігін арттыру тетігі ретінде

Қазақстандағы цифрландыру бағытына сай, оқытушылар AR/VR технологияларын, виртуалды зертханаларды, интерактивті платформаларды пайдалану арқылы модельдеуді жаңа деңгейге шығарып отыр.

Бұл әдістер:

- білімді интерактивті түрде меңгеруге мүмкіндік береді;
- оқу үдерісінде дербестік пен ынтымақтастық дағдыларын дамытады;
- нақты өмірдегі проблемаларды модельдеп, жаңа шешімдер ұсынуға жол ашады.

Қазақстандық жоғары оқу орындары модельдеу әдісін әртүрлі білім беру бағыттарында сәтті қолдануда. Мысалы:

Егер болашақта біздің оқушылар техникалық университеттерге түссе, бұл ақпараттар олар үшін өте маңызды болып табылады. Мысалы: Satbayev University қабырғасында инженерлік мамандықтарда AutoCAD, SolidWorks, ANSYS сияқты бағдарламалар арқылы оқушылар нақты техникалық нысандарды 3D-модельдеуден өткізеді. Бұл оқушылардың жобалау, сыни ойлау және техникалық мәселелерді шешу дағдыларын дамытады.

Қазақ-Британ техникалық университетінде (ҚБТУ) оқушылар Petrel, MatLab сияқты модельдеу жүйелерін мұнай-газ саласына бейімделген шешімдер жасау үшін пайдаланады. Бұл практикаға бағытталған тәсіл оқушылардың кәсіби саламен ертерек танысуына жол ашады.

Педагогикалық ЖОО-лар, мысалы,

ҚазҰПУ және Тараз мемлекеттік педагогикалық университетінде, болашақ мұғалімдер TPACK (Technological Pedagogical Content Knowledge) негізінде EdTech құралдарын (мысалы, Construct 3, Tinkercad, PhET Simulations) пайдаланып, оқыту үдерісін модельдеуге үйренеді.

Оқу процесін автоматтандыру, оқушылардың жас ерекшеліктеріне сай моделдеу арқылы әртүрлі тапсырмалар, ойындар құрастыру, оқушының орындаған тапсырмаларын тез арада тексеру, бағалау, сабақ барысында шағын жоба құрастырып, қорғау, оқушылармен кері байланыс жасау сияқты тапсырмалардың бәрін орындауға болады. Мұғалім өзіне сабақ жоспарын құрастырып, презентация жасап, аз уақыт ішінде сабаққа дайындық жасай алады. Ол үшін моделдеудің жаңа мүмкіндіктері туралы жиі ақпарат алып, қолдану аясын кеңейтіп отыру керек. Сонда ғана мұғалім оқушымен моделдеу арқылы тиімді жұмыс жасай алады.

Қазақстанда модельдеудің шығармашылық компонентін дамытуға бағытталған нақты жобалар бар. Мысалы:

"Roboland" фестивалі (Қарағанды қаласында жыл сайын өтеді) — мектеп және мектеп оқушыларының робот техникасы және модельдеу бойынша жобаларын ұсынатын алаң. Бұл платформа оқушыларға шығармашылық тұрғыдан дамуға, өз идеяларын ұсынуға мүмкіндік береді.

"Startup Bolashaq" байқауы — инновациялық идеяларға негізделген бизнес-модельдерді ұсыну. Оқушылар модельдеу арқылы өнімнің немесе қызметтің концепциясын жасап, оны сарапшылар алдында қорғайды.

Назарбаев Университетінде оқушылар Capstone Project аясында виртуалды зертханалар мен симуляция жүйелерін жасап, нақты өндірістік кейстерді модельдейді. Мысалы, энергияны үнемдеу жүйелері немесе жасанды интеллект негізінде жұмыс істейтін құрылғылардың жұмысы модельденіп, прототиптері әзірленеді.

Модельдеу – оқушы белсенділігін арттыру тетігі ретінде.

Қазақстанда оқытуда AR/VR технологияларын енгізу бірнеше ЖОО-да белсенді түрде жүзеге асуда:

Astana IT University — оқушылар AR технологиясын қолдана отырып, тарихи нысандар мен оқиғаларды визуалды түрде модельдейді. Бұл тек креативті ойлауды ғана емес, тарихи сана мен цифрлық құзыреттілікті де қалыптастырады.

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ биология факультетінде оқушылар виртуалды микроскоп арқылы жасушалық құрылымдарды зерттейді. Бұл модельдеу әдісі дәстүрлі зертханалық жұмыстарды тиімді толықтырып отыр.

Осыған орай бірнеше жаттығулардың түрлерін айта кетсек. Мысалы:

- оқушыларға сабақ барысында тақырыпқа сай қысқаша жоба жасауды тапсыру;
- жобада талқыланатын мәселелерді, олардың қолданылу аясы жайлы айтуды тапсыру;
- Моделдеуді қолдану арқылы тапсырманы тез орындауға болатынын түсіндіру, оқушының тілді үйренуге деген қызығушылығын арттыру.

Қорытынды. Қазақстан жағдайында оқу үдерісіндегі модельдеу тек білім берудің сапасын арттырып қана қоймай, сонымен бірге оқушылардың шығармашылық белсенділігін дамытудың маңызды педагогикалық құралы болып табылады. Бұл бағыттағы табысты тәжірибе болашақ мамандарды даярлауда креативтілік, дербестік және сыни ойлау сияқты маңызды құзыреттерді қалыптастыруға ықпал етеді. Болашақта модельдеу әдісін барлық білім беру деңгейлерінде жүйелі түрде енгізу — Қазақстанның бәсекеге қабілетті адами капиталының дамуына негіз болмақ.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. ҚР Ғылым және жоғары білім министрлігі. 2023–2029 жж. арналған Мемлекеттік білім беру бағдарламасы.
2. Назарбаев Зияткерлік мектептері. Оқыту бағдарламалары мен әдістемелері.
3. Қараев Ж.А. «Инновациялық білім беру технологиялары». – Алматы: Қазақ университеті, 2021.
4. Әбенова З.Ә. «Жоғары білім берудегі педагогикалық модельдеу». – Астана: Фолиант, 2020.
5. OECD. Education in Kazakhstan (2020).
6. МОН РК. Жоғары оқу орындарында академиялық еркіндік туралы ереже, 2019.
7. Тұрғынбаев Ә. «Жоғары білімдегі цифрлық трансформация». – Астана, 2022.

МОДЕЛИРОВАНИЕ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ УЧАЩИХСЯ (НА ПРИМЕРЕ КАЗАХСТАНА)

Изимова Г.А., Жармуханова Г.Б.

Аннотация. В данной статье рассматривается вопрос развития творческой активности учащихся путем применения моделирования в учебном процессе в контексте системы образования Республики Казахстан. Автор описывает моделирование как эффективное средство формирования креативного мышления, познавательной самостоятельности и практических навыков обучающихся. В статье предлагаются пути внедрения моделирования в образовательный процесс с учетом стратегических направлений и нормативно-правовых основ общего образования в Казахстане. Современная система образования отдает приоритет развитию творческих способностей, критического мышления и практических навыков учащихся. При этом применение моделирования в учебном процессе отличается как эффективный инструмент повышения качества образования и стимулирования активности учащихся. Посредством моделирования учащиеся получают возможность применять теоретические знания в конкретных ситуациях, предлагать новые решения, совершенствовать мышление. В условиях Казахстана этот подход тесно связан с обновленным содержанием образования, цифровизацией, STEM-образованием и технологиями EdTech. Моделирование способствует развитию не только предметных знаний, но и творческого поиска, исследовательских навыков. Моделирование в сочетании с игровыми, проектными, исследовательскими методами повышает интерес учащихся и позволяет им мыслить самостоятельно. В результате, системное применение метода моделирования позволяет сформировать личность с высоким творческим потенциалом, активную, мыслящую личность. Это единственный способ воспитания обучающегося в соответствии с глобальными требованиями.

Ключевые слова: Казахстан, моделирование, высшее образование, творческая деятельность, инновационное обучение, академическая автономия.

MODELING IN THE LEARNING PROCESS AS A TOOL FOR DEVELOPING STUDENTS' CREATIVE ACTIVITY (IN THE CASE OF KAZAKHSTAN)

Izimova G.A., Zharmukhanova G.B.

Abstract. This article considers the issue of developing students' creative activity through the use of modeling in the learning process in the context of the education system of the Republic of Kazakhstan. The author describes modeling as an effective tool for developing creative thinking, cognitive autonomy and practical skills of students. The article suggests ways to introduce modeling into the educational process, taking into account the strategic directions and regulatory framework of higher education in Kazakhstan. The modern education system prioritizes the development of students' creativity, critical thinking and practical skills. At the same time, the use of modeling in the educational process is distinguished as an effective tool for improving the quality of education and stimulating student activity. Through modeling, students are able to apply theoretical knowledge in specific situations, propose new solutions, and improve their thinking. In Kazakhstan, this approach is closely related to the updated content of education, digitalization, STEM education and EdTech technologies. Modeling contributes to the development of not only subject knowledge, but also creative search, research skills. Modeling in combination with game, project, research methods increases the interest of students and allows them to think independently. As a result, the systematic application of the modeling method allows you to form a personality with high creative potential, an active, thinking personality. This also applies to students who meet global requirements.

Keywords: Kazakhstan, modeling, higher education, creative activity, innovative learning, academic autonomy.

МРНТИ 14.29.09

Калиева Ж.
«Республикалық физика-математика мектебі» КеАҚФ

Мақұлбеков Д.А.
«№207 мектеп-лицей» КММ
(Алматы, Қазақстан)

ОҚУШЫЛАРДЫ ИНФОРМАТИКА ПӘНІНЕН ҰБТ-ҒА ДАЙЫНДАУ БАРЫСЫНДА ЖОБАЛЫҚ ОҚЫТУ ӘДІСІН ҚОЛДАНУ

Түйіндеме. Бұл мақалада оқушыларды информатика пәнінен Ұлттық бірыңғай тестілеуге (ҰБТ) дайындау барысында жобалық оқыту әдісінің рөлі мен тиімділігі қарастырылады. Жобалық оқыту — оқушылардың теориялық білімін практикамен ұштастырып, шығармашылық және сыни ойлау қабілеттерін дамытуға бағытталған заманауи әдіс. Мақалада жасанды интеллект, машиналық оқыту, виртуалды және кеңейтілген шындық, блокчейн және Big Data сынды цифрлық технологияларды жобаларда қолдану мүмкіндіктері көрсетілген.

Сонымен қатар, 2023 жылғы статистикалық мәліметтер бойынша жобалық оқыту әдісін енгізген мектептерде оқушылардың ҰБТ нәтижелері айтарлықтай жақсарғаны анықталған. Негізгі бөлімде жобалық тапсырмалар үлгілері, бағалау критерийлері мен дескрипторлар ұсынылып, олардың білім сапасын арттыруға тигізетін әсеріне сараптама жүргізілген. Бұл мақала білім беру жүйесінде жобалық оқытуды кеңінен енгізуге ғылыми-әдістемелік негіз ұсынады.

Түйінді сөздер: жобалық оқыту, информатика, ҰБТ, жасанды интеллект, машиналық оқыту, виртуальді шындық, кеңейтілген шындық, блокчейн, Big Data, цифрлық технологиялар, бағдарламалау, білім беру инновациялары, практикалық тапсырмалар, бағалау критерийлері.

Кіріспе. Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде информатика пәні маңызды орын алады. Ол оқушылардың ақпараттық мәдениетін қалыптастыруға, логикалық ойлау қабілеттерін дамытуға, заманауи технологияларды меңгеруге ықпал етеді. Қазақстандағы Ұлттық бірыңғай тестілеу (ҰБТ) аясында информатика пәні –оқушылардың жоғары оқу орындарына түсуі үшін негізгі пәндердің бірі.

ҰБТ-ға дайындық кезінде тек теориялық білім жеткіліксіз, оны практикада қолдану қабілеті маңызды. Осы тұрғыдан жобалық оқыту әдісі ерекше тиімді әдіс ретінде қарастырылады. Бұл әдіс оқушылардың ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолданып, нақты жобалар арқылы білімдерін жүйелі және сапалы меңгеруін қамтамасыз етеді.

Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің 2023 жылғы ресми деректеріне сүйенсек, ҰБТ тапсыру кезінде информатика пәнін таңдайтын оқушылар саны жыл сайын артып келеді. Мысалы, 2022 жылы 50 000-ға жуық оқушы информатикадан тест тапсырса, 2023 жылы бұл көрсеткіш 60 000-ға жетті. Алайда, тест нәтижелерінің орташа балы 72,4% болып отыр, бұл ретте пән бойынша

сапалы дайындықтың жеткіліксіздігін анық байқауға болады.

Сонымен қатар, ҰБТ сұрақтары соңғы жылдары күрделене түскен, олар логикалық және шығармашылық ойлауды талап етеді. Сондықтан оқушыларды информатикадан ҰБТ-ға дайындау үрдісінде жобалық оқыту әдісін қолдану өзекті болып отыр. Бұл әдіс оқушылардың сыни ойлау қабілетін дамытып, теориялық білімді практикамен ұштастырады.

Жобалық оқыту әдісінің мәні және ерекшеліктері

Жобалық оқыту – оқушылардың белгілі бір тақырып бойынша дербес немесе топтық түрде зерттеу, жобалар жасау арқылы білім алу әдісі. Информатика пәнін оқытуда бұл әдіс бағдарламалау, алгоритмдер, деректер құрылымы, робототехника сияқты күрделі тақырыптарды терең түсінуге мүмкіндік береді.

Мысалы, оқушылар Python тілінде қарапайым ойын немесе есептеу жобасын жасап, алгоритмдерді практикада қолдана алады. Бұл тапсырмалар ҰБТ сұрақтарындағы логикалық ойлау мен есептеу дағдыларын дамытуға септігін тигізеді.

Жобалық оқытудың информатикадағы артықшылықтары

- Теория мен практиканың бірлігі: Оқушылар информатика теориясын практикада қолданып, түсінбей қалған тұстарын жоба барысында қайта қарастырады;
- Оқушының белсенділігі: Жоба жұмыстары оқушылардың өз бетінше білім алуын ынталандырады;
- Командалық жұмыс: Топтық жобалар оқушылардың бір-бірімен ынтымақтасу қабілетін арттырады;
- Шығармашылық пен сын тұрғысынан ойлау: ҰБТ-ның күрделі тапсырмаларын шешуде қажет дағдылар дамиды.

Жобалық оқытуда инновациялық технологияларды қолдану

Қазіргі ақпараттық дәуірде білім беру үдерісінде жаңаша технологиялар — жасанды интеллект (ЖИ), машиналық оқыту, виртуалды және кеңейтілген шындық (VR/AR), блокчейн, үлкен деректер (Big Data) сияқты салалар белсенді түрде енгізіліп жатыр. Бұл технологиялар информатика пәнінің мазмұнын жаңартып, оқушыларға күрделі ұғымдарды түсінуді жеңілдетеді әрі практикада қолдануға мүмкіндік береді.

Жасанды интеллект және машиналық оқыту

Жасанды интеллект пен машиналық оқыту оқушыларға деректерді талдау, шешім қабылдау алгоритмдерін түсіну және бағдарламалау дағдыларын дамытуға септігін тигізеді.

Мысалы, оқушылар Python тілінде қарапайым нейрондық желіні құрастырып, машиналық оқыту негізіндегі «Жұмбақ шешуші» жобасын жасай алады. Бұл жоба оқушыларға мәліметтерді өңдеу және олардан қорытынды шығару жолдарын үйретеді.

Виртуалды және кеңейтілген шындық (VR/AR)

VR және AR технологиялары

информатикадағы күрделі тақырыптарды визуализациялауға көмектеседі. Мысалы, «Алгоритм әлемі» жобасында оқушылар алгоритмдердің жұмысын үшөлшемді виртуалды ортада көріп, өз жобаларын әзірлей алады. Бұл тәсіл оқу материалын тез әрі терең меңгеруге ықпал етеді.

«Цифрлық Қазақстан» бағдарламасы аясында озық әдістерді пайдалану

Қазақстанның мемлекеттік «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасы шеңберінде мектептерде ақпараттық технологияларды қолдану деңгейі артты. Бұл бағдарламаның арқасында оқушылар цифрлық сауаттылықты жетілдіріп, бағдарламалау, робототехника, мәліметтер базасы секілді пәндерді терең меңгеруде жобалық оқыту әдісі тиімді қолданылады.

Блокчейн және Big Data технологиялары

Блокчейн негізіндегі жобалық тапсырмалар оқушыларға деректер қауіпсіздігі мен сенімділік ұғымдарын түсінуге көмектеседі. Мысалы, «Ақпарат қауіпсіздігі: блокчейн негіздері» жобасында оқушылар қарапайым блокчейн жүйесін жасап, транзакцияларды тіркеу процесін жүзеге асырады.

Big Data технологиялары үлкен көлемдегі ақпаратты өңдеу әдістерін меңгертуге бағытталған. «Үлкен деректерді талдау» жобасында оқушылар Python тілін пайдалана отырып, статистикалық мәліметтерді сараптайды және нәтижелерді визуализациялайды.

Практикалық тапсырмаларға мысалдар

- Жасанды интеллект көмегімен мәтіндерді жіктеу жобасын жасау;
- Виртуалды ортада алгоритмдердің орындалуын көрсету;
- Блокчейн технологиясын қолданып, қарапайым криптовалютаны модельдеу;
- Үлкен деректер жиынтығын Python көмегімен талдау және графиктер құру.

Бұл жобалар оқушылардың теориялық білімін ғана емес, заманауи технологияларды практикада қолдану дағдыларын дамытады. Сонымен қатар, олар ҰБТ тапсырмаларындағы логикалық және шығармашылық сұрақтарға тиімді дайындалуға мүмкіндік береді. Осы арқылы оқушылар ойларын жетілдіріп, өздігінен оқуға, сонымен қатар өзара бірлесіп оқуға бейімделеді. Жобалық оқыту – оқушылардың мотивациясын арттыруға арналған таптырмас құрал.

Қосымша тапсырмалар критерийлері мен дескрипторлар

Жобалық оқытуды бағалауда нақты критерийлер мен дескрипторларды қолдану оқушылардың білімін әділ және жан-жақты бағалауға көмектеседі. Төменде негізгі критерийлер мен олардың дескрипторлары келтірілген:

Бұл критерийлер арқылы мұғалім оқушылардың жобалық жұмысына жан-жақты баға бере алады, ал оқушылар өздерінің жетістіктерін нақты бағалап, кемшіліктерін түзетуге мүмкіндік алады.

Анализ және синтез әдістері арқылы жобалық оқытудың тиімділігі

Анализ: Қазақстан бойынша 2023 жылғы ҰБТ нәтижелерін зерттеу көрсеткендей, жобалық оқыту әдісін қолданған мектептердегі оқушылар информатика пәнінен орташа 78 балл жинаса, дәстүрлі әдістерді қолданғандар 69 балл алған. Сонымен қатар, жобалық

Критерий	Дескрипторлар
Тапсырманы орындау сапасы	- Жобада қойылған мақсаттар толық орындалған- Берілген тапсырмаларға сәйкес нәтиже шығарылған
Теориялық білімді қолдану	- Информатика теориясы жобада дұрыс пайдаланылған- Алгоритмдер мен деректер құрылымдары дұрыс қолданылған
Практикалық дағдылар	- Бағдарламалау тілдерін тиімді пайдалану- Қателерді түзету және жобаны жетілдіру қабілеті
Жаңашылдық пен шығармашылық	- Жобада инновациялық идеялар бар- Жаңа тәсілдер мен технологиялар қолданылған
Командалық жұмыс	- Топтағы әрбір оқушының үлесі байқалады- Қатысушылар арасында тиімді қарым-қатынас орнатылған
Презентация және қорытындылау	- Жоба мақсаты мен нәтижелері нақты баяндалған- Сұрақтарға сенімді жауап берілген

оқыту арқылы дайындалған оқушылардың 85%-ы логикалық тапсырмаларды сәтті орындаған.

Синтез: Анализ нәтижелерін негізге ала отырып, оқушылардың информатика пәнін үйрену тиімділігін арттыру үшін жобалық тапсырмалар жиынтығы ұсынылады. Бұл жиынтық бағдарламалау, алгоритмдерді түсіну, деректер құрылымдары мен робототехника саласында креативті жобалардан тұрады.

Мысалы, оқушыларды топқа бөліп, әр топқа нақты жобалық тапсырма беру: «Қарапайым есептеу бағдарламасын жазу», «Робототехникада сенсорларды бағдарламалау», «Алгоритмдерді визуализациялау» сияқты. Бұл жобалар оқушыларға ҰБТ тапсырмаларын тереңірек түсінуге және меңгеруге көмектеседі.

Қорытынды. Оқушыларды информатика пәнінен ҰБТ-ға дайындау барысында жобалық оқыту әдісін қолдану – білім беру сапасын арттырудың тиімді жолы. Бұл әдіс оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, практикалық дағдыларды жетілдіреді, сын тұрғысынан ойлау қабілеттерін дамытады. Статистикалық мәліметтер жобалық оқытудың оқушылардың ҰБТ нәтижесіне оң әсерін дәлелдейді. Сондықтан, білім беру ұйымдары жобалық оқыту әдісін кеңінен енгізуге және жетілдіруге баса назар аударуға тиіс.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. ҚР Ғылым және жоғары білім министрлігі. 2023 жылғы ҰБТ статистикасы. — Астана, 2024.

2. Әбдіғаппарова Г. Қ. Информатика пәнін оқытудағы жобалық әдіс. — Алматы: Қазақ ұлттық қыздар университеті, 2022.

3. Охитина, Е. К. (б.ж.). Опыт применения метода проектов в преподавании информатики и информационных технологий в средней школе. 1Сентября.ru. Қол жеткізу адресі: https://urok.1sept.ru/articles/100283

4. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы. (2023). Орта білім беру ұйымдарының педагогикалық процесіне жобалық тұғырды енгізу бойынша әдістемелік ұсынымдар. Астана: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА. https://uba.edu.kz/storage/app/media/1.116%20KAZ%2028.12.2023.pdf

5. Тарапата, В. В., & Самылкина, Н. Н. (2017). Робототехника в школе: методика, программы, проекты. Москва: Лаборатория знаний. – 109 с.

6. Скорнякова, Н. (2023). Что такое проектное обучение и где оно применяется. https://skillbox.ru/media/education/chtotakoe-proektnoe-obuchenie-i-gde-ono-primenyaetsya

7. Maastricht University. (б. ж.). Что именно мы подразумеваем под «современными принципами обучения»? Четыре принципа обучения. https://www.maastrichtuniversity.nl/four-learning-principles-pbl.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРОЕКТНОГО ОБУЧЕНИЯ ПРИ ПОДГОТОВКЕ УЧАЩИХСЯ К ЕНТ ПО ИНФОРМАТИКЕ

Калиева Ж., Макулбеков Д.А.

Аннотация. В статье рассматривается роль и эффективность проектного обучения при подготовке учащихся к Единому национальному тестированию (ЕНТ) по информатике. Проектное обучение направлено на развитие у школьников практических навыков, критического и творческого мышления, а также на применение теоретических знаний в реальных условиях. В работе подробно освещены возможности использования цифровых технологий — искусственного интеллекта, машинного обучения, виртуальной и дополненной реальности, блокчейна и Big Data — в рамках проектных заданий. Согласно статистическим данным 2023 года, школы, внедрившие проектное обучение, продемонстрировали более высокие результаты ЕНТ по информатике. Основной раздел статьи содержит примеры проектных заданий, критерии и дескрипторы оценки, а также анализ их влияния на повышение качества образования. Статья представляет собой методическую основу для широкого внедрения проектного обучения в образовательный процесс.

Ключевые слова: проектное обучение, информатика, ЕНТ, искусственный интеллект, машинное обучение, виртуальная реальность, дополненная реальность, блокчейн, Big Data, цифровые технологии, программирование, образовательные инновации, практические задания, критерии оценки.

APPLICATION OF PROJECT-BASED LEARNING IN PREPARING STUDENTS FOR THE UNIFIED NATIONAL TESTING IN INFORMATICS

Kaliyeva Zh., Makulbekov D.A.

Abstract. This article discusses the role and effectiveness of project-based learning in preparing students for the Unified National Testing (UNT) in informatics. Project-based learning is a modern educational method aimed at integrating theoretical knowledge with practical application while fostering students' critical and creative thinking skills. The paper highlights the use of advanced digital technologies — artificial intelligence, machine learning, virtual and augmented reality, blockchain, and Big Data — within educational projects. According to 2023 statistical data, schools that implemented project-based learning showed a noticeable improvement in UNT informatics results. The main section of the article presents examples of project assignments, evaluation criteria, and descriptors, analyzing their impact on enhancing educational quality. This research provides a methodological basis for the widespread implementation of project-based learning in secondary education.

Keywords: project-based learning, computer science, UNT, artificial intelligence, machine learning, virtual reality, augmented reality, blockchain, Big Data, digital technologies, programming, educational innovations, practical tasks, assessment criteria.

МРНТИ 14.85.09

Караулова А.Н., Мухаметжанова А.
(Алматы, Қазақстан)

НЕГІЗГІ ЖӘНЕ ОРТА БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІНДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ: ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТІНІҢ АРТЫҚШЫЛЫҚТАРЫ МЕН ТӘУЕКЕЛДЕРІ

Түйіндеме. Бұл мақалада негізгі және орта білім беру үдерісіндегі инновациялық оқыту технологияларының, әсіресе жасанды интеллектіні (ЖИ) қолданудың мүмкіндіктері мен шектеулері қарастырылады. Автор ЖИ негізіндегі оқыту құралдарының оқушылардың білім алу үдерісін жекелендіруге, оқу сапасын арттыруға, мұғалім еңбегін оңтайландыруға ықпал ететін негізгі артықшылықтарын сипаттайды. Сонымен қатар, дербес мәліметтердің қауіпсіздігі, технологиялық теңсіздік, мұғалім мен оқушы арасындағы тұлғалық қарым-қатынастың әлсіреуі сынды ЖИ қолдануға байланысты туындайтын тәуекелдер де талданады. Мақалада жасанды интеллектіні білім беру жүйесіне тиімді әрі жауапты түрде енгізудің маңыздылығы мен шарттары ғылыми-педагогикалық тұрғыдан негізделген.

Түйінді сөздер: инновациялық технологиялар, жасанды интеллект, білім беру, негізгі білім, орта білім, оқыту процесі, цифрлық білім, жекелендірілген оқыту, педагогика, білім беру жүйесі, тәуекелдер.

Білім беру жүйесі қоғам дамуының өзегі ретінде үнемі жаңарып, жетіліп отырады. XXI ғасыр — технологиялық серпіліс пен цифрлық трансформация ғасырына айналып, бұл үрдіс білім беру саласына да елеулі ықпал етуде. Әсіресе, негізгі және орта білім беру сатыларында инновациялық оқыту технологияларын қолдану күн тәртібіндегі өзекті мәселелердің бірі болып отыр. Соңғы жылдары жасанды интеллект (ЖИ) құралдарының білім беру процесіне енуі оқыту әдістерінің мазмұны мен құрылымына сапалы өзгерістер енгізуде.

Жасанды интеллект – бұл тек автоматтандыру құралы ғана емес, сонымен қатар оқытуды дараландыру, оқу материалын бейімдеу, білім деңгейін нақты бағалау сияқты маңызды міндеттерді шешуге мүмкіндік беретін қуатты ресурс. Алайда, бұл технологияның артықшылықтарымен қатар, белгілі бір тәуекелдері мен шектеулері де бар. Осы мақалада біз ЖИ-дің негізгі және орта білім беру саласындағы әлеуетін, оның тиімді тұстарын және мүмкін болатын қауіптерін талдап, білім беру процесіндегі орны мен болашағына ғылыми тұрғыда баға беруге тырысамыз.

Қазіргі білім беру жүйесінде технологиялардың қарқынды дамуы оқыту әдістері мен мазмұнына түбегейлі өзгерістер енгізуде. Бұл өзгерістердің ішіндегі ең өзектісі — жасанды интеллект (ЖИ) негізіндегі оқыту технологияларын енгізу. Негізгі және орта білім беру сатыларында ЖИ қолдану білім сапасын арттырып, оқушылардың жеке қабілеттерін ескеруге мүмкіндік береді. Алайда, бұл үрдіспен бірге бірқатар тәуекелдер мен педагогикалық-әлеуметтік мәселелер де туындайды. Осы мақалада ЖИ-дің артықшылықтары мен қауіп-қатерлері сараланып, инновациялық оқыту технологияларының болашағы қарастырылады.

1. Инновациялық оқыту технологияларының маңызы

Қазіргі заманда білім беру үрдісінде дәстүрлі әдістермен қатар инновациялық технологиялар белсенді қолданыла бастады. Бұл оқушылардың сыни ойлау қабілетін дамытуға, шығармашылық белсенділігін арттыруға және оқу процесін жекелендіруге бағытталған. Инновациялық әдістердің қатарына мультимедиалық құралдар, онлайн платформалар, геймификация элементтері, қашықтан оқыту технологиялары және ең бастысы — жасанды интеллект (ЖИ) жүйелері кіреді.

Инновациялық технологиялар — бұл оқыту процесіне жаңаша әдістер мен құралдарды енгізу арқылы білім алушылардың қызығушылығын оятып, белсенділігін арттыруға бағытталған тәсілдер. Олар мыналарды қамтиды:

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ);

Қашықтан оқыту жүйелері;

Мобильді және аралас оқыту платформалары;

Жасанды интеллект жүйелері.

Бұл технологиялар оқушының білім алу траекториясын даралап, педагогтың жұмысын жеңілдетуге мүмкіндік береді.

Жасанды интеллект, яғни адамның танымдық қызметін модельдейтін компьютерлік жүйелер, оқытудың сапасын арттыруда тиімді құрал ретінде қарастырылуда. Ол оқушылардың оқу траекторияларын оңтайландырып, оқу үрдісін бейімдеуге және автоматтандыруға жол ашады.

2. Жасанды интеллектінің артықшылықтары

2.1. Жекелеген оқыту мен бейімделу мүмкіндігі

ЖИ әрбір оқушының оқу қарқыны мен білім деңгейін сараптай отырып, дербес оқу мазмұнын ұсынуға мүмкіндік береді. Мысалы, адаптивті оқыту платформалары оқушының біліміндегі олқылықтарды анықтап, соған сәйкес тапсырмалар береді. Бұл білім алудағы теңсіздікті азайтып, оқушының өз қарқынымен алға жылжуына жағдай жасайды.

ЖИ жүйелері негізгі және орта білім беру деңгейінде бірнеше бағытта қолданылады:

Жекелендірілген оқыту: ЖИ әр оқушының оқу қарқынына бейімделіп, дара тапсырмалар ұсына алады.

Бағалау және кері байланыс: Автоматтандырылған бағалау жүйелері оқушының жетістіктерін нақты әрі жылдам анықтайды.

Оқу материалын ұсыну: ЖИ негізіндегі жүйелер оқушыға қажет деңгейде және тақырыпта бейне, мәтін немесе интерактивті тапсырмалар ұсына алады.

Педагогтарды қолдау: ЖИ мұғалімге сабақ жоспарын жасауға, оқушылардың білім деңгейін саралауға, тіпті тәртіп мониторингін жүргізуге көмек береді.

2.2. Мұғалім еңбегін оңтайландыру

ЖИ үй тапсырмаларын автоматты түрде тексеріп, жиынтық бағалау нәтижелерін талдай алады. Бұл мұғалімдердің жүктемесін жеңілдетіп, шығармашылық пен педагогикалық қарым-қатынасқа көбірек көңіл бөлуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, оқу жоспарын тиімді құруда да ЖИ құралдары көмекші бола алады.

2.3. Инклюзивті білім беруді қолдау

ЖИ технологиялары ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушылар үшін оқыту мазмұнын бейімдеуге мүмкіндік береді. Дыбыстық көмекшілер, мәтінді дыбыстау немесе визуалды қолдаулар арқылы мұндай оқушылардың білімге қол жеткізу мүмкіндігі кеңейеді.

2.4. Нақты деректер негізінде шешім қабылдау

ЖИ жүйелері оқушылардың үлгеріміне, қатысу белсенділігіне және пән бойынша жетістіктеріне талдау жүргізіп, нақты ұсыныстар береді. Бұл оқу процесін басқаруда деректерге сүйенген шешім қабылдауға септігін тигізеді.

3. Жасанды интеллектіні қолданудағы тәуекелдер

3.1. Жеке деректер қауіпсіздігі

Оқу үдерісінде ЖИ пайдалану кезінде бірқатар тәуекелдер туындайды:

Этикалық және жеке деректердің қауіпсіздігі: Оқушы туралы мәліметтердің сыртқа шығу қаупі бар.

Әлеуметтік теңсіздік: Барлық мектептерде технологияға бірдей қолжетімділік жоқ.

Мұғалім рөлінің әлсіреуі: ЖИ мұғалімнің орнын толық баса алмайды, өйткені адам факторын, эмоциялық қолдауды алмастыру мүмкін емес.

Оқушылардың ойлау қабілетіне әсері: ЖИ-ге тәуелділік шығармашылық пен сыни ойлау қабілетінің төмендеуіне әкелуі мүмкін.

ЖИ жүйелері оқушылар туралы үлкен көлемдегі деректерді жинап, өңдейді. Егер бұл деректер дұрыс қорғалмаса, құпия ақпараттың таралуы немесе теріс мақсатта қолданылу қаупі бар. Сондықтан білім беру мекемелерінде деректерді қорғау саясатының заңды және этикалық негізі болуы қажет.

3.2. Адам факторын әлсірету

ЖИ-ге шамадан тыс сүйену мұғалім мен оқушы арасындағы тұлғалық қарым-қатынастың әлсіреуіне алып келуі мүмкін. Алайда білім беру тек ақпарат жеткізу емес, сонымен қатар тәрбиелеу мен әлеуметтендіру үдерісі екенін ескеру қажет. Бұл тұрғыда мұғалімнің рөлі ешқашан екінші орынға түспеуі керек.

3.3. Технологиялық теңсіздік

Аймақтар мен мектептер арасындағы цифрлық инфрақұрылымдағы алшақтық ЖИ-дің тиімді қолданылуына кедергі келтіруі мүмкін. Кейбір ауылдық немесе әлеуметтік осал топтағы мектептер қажетті техника мен интернетке қол жеткізе алмауы салдарынан ЖИ құралдарының барлық артықшылықтарын пайдалана алмайды.

3.4. Тәуелділік және ойлау дағдыларының төмендеуі

Егер оқушылар ЖИ жүйелерін шамадан тыс қолданатын болса, бұл олардың дербес ойлау, шешім қабылдау, ақпаратты сын тұрғысынан талдау қабілеттерінің дамуына кері әсер етуі мүмкін. Сондықтан технологияны педагогикалық мақсатпен үйлестіріп қолдану маңызды.

3.5. Болашаққа көзқарас

ЖИ-дің білім беру саласындағы рөлі алдағы уақытта арта түседі. Бұл үдеріс оқу әдістемесін оңтайландырып, мұғалімдер мен оқушылар арасындағы қарым-қатынасты жаңа деңгейге көтереді. Алайда оны тиімді пайдалану үшін:

Педагогтарды арнайы даярлау қажет;

ЖИ жүйелерінің қауіпсіздігін қамтамасыз ету маңызды;

Мектептерге тең дәрежеде технологиялық қолжетімділік берілуі тиіс.

Қазіргі білім беру жүйесінде инновациялық оқыту технологияларын, соның ішінде жасанды интеллектіні пайдалану – заман талабы. Жасанды интеллект негізінде құрылған оқу платформалары мен құралдары негізгі және орта білім беру үдерісін тиімді, икемді әрі жекелендірілген деңгейге көтеруге мүмкіндік береді. Бұл оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып, олардың білім сапасын жақсартуға ықпал етеді.

Алайда ЖИ-дің барлық артықшылықтарымен қатар, оны қолдану барысында ескеруді қажет ететін бірқатар тәуекелдер де бар. Жеке мәліметтердің қауіпсіздігі, технологиялық теңсіздік, мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынастың әлсіреуі сияқты мәселелер білім беру жүйесінде жан-жақты қарастырылып, шешімін табуы тиіс.

Білім беру үдерісінде ЖИ құралдарын тиімді пайдалану үшін педагогтардың цифрлық сауаттылығын арттыру, этикалық нормаларды сақтау, сондай-ақ технологияны адамгершілік пен тәрбиелік бағытта үйлестіре қолдану аса маңызды. ЖИ мұғалімнің орнын баспайды, бірақ оның жұмысын толықтырып, жеңілдетуге көмектесетін қуатты құрал бола алады.

Сондықтан жасанды интеллектіні білім беру саласына біртіндеп, ғылыми-әдістемелік негізде және педагогикалық жауапкершілікпен енгізу – бүгінгі білім жүйесінің басты бағыттарының бірі болуға тиіс.

Жасанды интеллект білім беру жүйесіне жаңаша серпін беріп отыр. Ол

оқыту сапасын арттырып, оқушының жеке ерекшеліктерін ескеруге мүмкіндік жасайды. Дегенмен, ЖИ-ді тиімді әрі қауіпсіз пайдалану үшін кешенді тәсіл қажет. Мұғалім мен ЖИ бірін-бірі толықтыратын серіктестер ретінде қарастырылуы тиіс.

ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ В НАЧАЛЬНОМ И СРЕДНЕМ ОБРАЗОВАНИИ: ПРЕИМУЩЕСТВА И РИСКИ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА

Караулова А.Н., Мухаметжанова А.А.

Аннотация. В данной статье рассматриваются возможности и ограничения использования инновационных технологий обучения, в особенности искусственного интеллекта (ИИ), в процессе начального и среднего образования. Автор описывает основные преимущества средств обучения на основе ИИ, способствующие индивидуализации процесса обучения учащихся, повышению качества образования и оптимизации работы учителей. Кроме того, анализируются риски, связанные с использованием ИИ, такие как безопасность персональных данных, технологическое неравенство, ослабление личных отношений между учителями и учениками. В статье обосновывается важность и условия эффективного и ответственного внедрения искусственного интеллекта в систему образования с научно-педагогической точки зрения.

Ключевые слова: инновационные технологии, искусственный интеллект, образование, базовое образование, среднее образование, учебный процесс, цифровое образование, персонализированное обучение, педагогика, система образования, риски.

МРНТИ 14.85.09

Сарбекбаева С.Б.
Әсет Бейсеуов атындағы орта мектеп КММ
(Алматы, Қазақстан)

КАРТА МЕН ИНТЕРАКТИВТІ ПЛАТФОРМАЛАР АРҚЫЛЫ ГЕОГРАФИЯНЫ ТИІМДІ ОҚЫТУ

Түйіндеме. Бұл мақалада география пәнін оқытуда карталар мен интерактивті платформаларды тиімді қолдану жолдары қарастырылады. Автор заманауи білім беру үдерісіндегі цифрлық ресурстардың маңыздылығына тоқтала отырып, географиялық карталардың, Google Earth, Quizizz, Kahoot сияқты платформалардың оқушының білім сапасына, кеңістіктік ойлауына және пәнге деген қызығушылығына тигізетін оң әсерін сипаттайды. Мақалада нақты мысалдар мен ұсыныстар беріліп, мұғалімдерге арналған әдістемелік кеңестер ұсынылады. Цифрлық құралдарды сабаққа тиімді ендіру – сапалы білім берудің кепілі ретінде көрсетіледі.

Түйінді сөздер: география, карта, интерактивті платформалар, цифрлық ресурстар, білім беру технологиясы, кеңістіктік ойлау, Google Earth, Kahoot, Quizizz, оқыту әдістемесі, оқушы белсенділігі, тиімді сабақ.

Заман талабына сай үздіксіз жаңарып, дамып келеді. Әсіресе, цифрлық технологиялар мен интерактивті құралдардың білім беру үдерісіне енуі – оқыту әдістемесін түбегейлі өзгертті. Бұл үрдіс география пәнін оқытуда да айқын байқалады. Карта – географияның негізгі құралы болса, интерактивті платформалар – сол картаны тиімді меңгерудің заманауи тәсіліне айналды. Ұсынылып отырған мақалада география сабағында карталар мен интерактивті цифрлық платформаларды қолдану мүмкіндіктері, олардың оқушылардың танымдық белсенділігі мен пәнге деген қызығушылығын арттырудағы рөлі кеңінен қарастырылады. Сонымен қатар, мұғалімдерге арналған практикалық ұсыныстар мен тиімді әдістер ұсынылады. Ақпараттық технологиялар мен цифрлық құралдарды тиімді пайдалануды талап ететін динамикалық сала. Әсіресе, география пәнінде визуалды әрі практикалық тәсілдердің маңызы зор. Осы орайда, географиялық карталар мен интерактивті платформаларды сабақта қолдану – оқушылардың қызығушылығын арттырып қана қоймай, кеңістіктік ойлау қабілетін дамытуға үлкен мүмкіндік береді. Картаның білім берудегі орнына тоқталсақ, география пәнінің басты құралдарының бірі – карта. Ол оқушының кеңістіктік елестету қабілетін дамытып, әлем елдері мен табиғи нысандар жайлы нақты білім алуға жағдай жасайды. Қазіргі уақытта дәстүрлі қағаз карталармен қатар сандық карталар да белсенді қолданылуда. Мысалы:

- Google Earth – жер бетін 3D форматта көрсету арқылы нақты жер бедерін визуалдауға мүмкіндік береді;
- National Geographic Maps – материктер мен елдердің физикалық, саяси карталарын интерактивті түрде ұсынады;
- ArcGIS – кеңістіктік деректерді талдау, карта жасау және оларды визуализациялау үшін таптырмас құрал.

Бұл құралдар географиялық нысандарды тек сурет ретінде ғана емес, уақыт, климат, рельеф, адам әрекеті тұрғысынан да зерттеуге мүмкіндік береді.

Интерактивті платформалар және олардың мүмкіндіктерінде интерактивті платформалар – географияны білім берудің ойын түрінде ұйымдастыруға, оқушының белсенділігін арттыруға, білімді тексеруге арналған заманауи шешімдер. Мұндай платформалар:

- Kahoot / Quizizz – тақырыпты бекіту мен оқушылардың білімін тексеруге арналған қызықты викториналар жасауға;
- Wordwall – картамен жұмыс, сәйкестендіру, викторина сияқты тапсырмалар жасауға;
- LearningApps – география бойынша интерактивті жаттығулар жасауға;
- Nearpod / Mentimeter – оқушылармен кері байланыс орнатуға және визуалды тапсырмалар жүргізуге мүмкіндік береді.

Осы платформалар сабақтың ұтқырлығын, қызықтылығын арттырып, оқушы мен мұғалім арасындағы қарым-қатынасты интерактивті етеді.

Практикалық нәтиже мен тиімділігі барысында интерактивті платформалар мен сандық карталарды жүйелі пайдалану арқылы:

- Оқушылардың географиялық сауаттылығы артады;
- Критериалды бағалау жүйесіне сәйкес нақты және әділ бағалау жүргізіледі;
- Уақыт үнемделеді, сабақ құрылымы нақты болады;
- Оқушылардың ынтасы мен белсенділігі артады;
- Тақырыптарды терең түсінуге жағдай жасалады.

1. Google Maps арқылы зерттеу тапсырмасы. Оқушылар Google Maps платформасын пайдалана отырып, таңдалған елдің (мысалы, Жапонияның) 5 қаласын анықтап, олардың географиялық орналасуын, табиғи ерекшеліктерін сипаттасын.

Нұсқаулық: Google Maps ашыңыз. Жапонияны тауып, 5 ірі қаланы белгілеңіз (мысалы, Токио, Осака, Киото, Нагоя, Саппоро).

1. Әр қала туралы мына мәліметтерді

жазыңыз:

- о Географиялық координаттары
- о Табиғи ерекшеліктері (теңіз жағасында ма, таулы ма)
- о Климаттық жағдайы
- о Экономикалық қызмет түрлері

Мақсаты: Оқушылар географиялық картамен жұмыс істеуді үйренеді, елдердің табиғи-экономикалық сипаттарын салыстырады.

2. Кахут немесе Quizizz платформасында картамен викторина. Тапсырма: Кахут/ Quizizz платформасында әлем елдері мен астаналарын тануға арналған викторина өткізу.

Мысал сұрақтар:

- Францияның астанасы қай қала?
- Мына картада қай ел көрсетілген? (карта бөлігін көрсету)
- Амазонка өзені қай материкте орналасқан?

Мақсаты: Қызықты интерактивті әдіс арқылы елдерді, қалаларды, өзендерді жаттап алу.

3. ArcGIS немесе GeoGuessr ойыны негізінде "орналасқан жерді тап" тапсырмасы. Оқушыларға картаның белгілі бір суреті (немесе нақты жердің 3D көрінісі) беріледі. Олар оның қай жерде орналасқанын анықтап, өз болжамдарын дәлелдейді. Платформалар: GeoGuessr. com. ArcGIS Story Maps.

Қосымша сұрақтар:

- Ол жердің климаты қандай?
- Қандай табиғи ресурстар болуы мүмкін?
- Қандай шаруашылық түрі дамыған деп ойлайсың?

4. Padlet немесе Jamboard-та "әлемдік климат белдеулері" тақырыбы бойынша нтерактивті тақта жасау. Тапсырма: Оқушыларға әлемнің әртүрлі климаттық белдеулеріне сәйкес фотосуреттерді, сипаттамаларды Padlet-ке қосу тапсырылады. Қадамдар:

1. Оқушы өзіне климат белдеуін таңдайды (мысалы, экваторлық, тропиктік).

2. Сол белдеуге сәйкес келетін елдер, өсімдіктер, жануарлар, климат сипаттамаларын жинақтап, Padlet-ке орналастырады.

5. ҚР физикалық картасы бойынша бағыт жасау. Тапсырма: Қазақстанның физикалық картасын қолданып, ойша экспедиция бағытын құру:

- Бастапқы және соңғы пункттер
- Қандай табиғи аймақтар арқылы өтеді
- Рельеф, су ресурстары, өсімдіктер, жануарлар дүниесі сипатталады

Қорытындылай келе, географияны тиімді оқыту – тек теориялық ақпарат берумен шектелмейді. Қазіргі заман талап еткен мұғалім – интерактивті технологияларды еркін меңгеріп, оқушыны қызықтыра алатын, карта мен кеңістіктік құралдарды тәжірибелік тұрғыдан қолдана білетін маман. Сондықтан карта мен цифрлық платформаларды сабаққа енгізу – уақыт талабы ғана емес, сапалы білім берудің кепілі.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Ахметова, А.Ж., & Искакова, З.Б. (2020). Географияны оқыту әдістемесі. – Алматы: Қазақ университеті.

2. Жанпейісова, М.М. (2021). Саралап оқыту технологиясы арқылы географиядан оқу тапсырмаларын құрастыру әдістері. – География және табиғат, №4, 18–23 бет.

3. Padlet. (https://padlet.com) – Онлайн тақта құралы, визуалды ақпаратты ұйымдастыруға арналған.

4. Kahoot! (https://kahoot.com) және Quizizz (https://quizizz.com) – Географиялық викториналар өткізуге арналған интерактивті платформалар.

ЭФФЕКТИВНОЕ ОБУЧЕНИЕ ГЕОГРАФИИ С ПОМОЩЬЮ
КАРТ И ИНТЕРАКТИВНЫХ ПЛАТФОРМ
Сарбекбаева С.Б.

Аннотация. В данной статье рассматриваются способы эффективного использования карт и интерактивных платформ в обучении географии. Акцентируя внимание на важности цифровых ресурсов в современном образовательном процессе, автор описывает положительное влияние географических карт, платформ, таких как Google Earth, Quizizz, Kahoot, на качество обучения учащихся, пространственное мышление и интерес к предмету. В статье приводятся конкретные примеры и рекомендации, а также предлагаются методические советы для учителей. Эффективное внедрение цифровых инструментов в классе показано как залог качественного образования.

Ключевые слова: география, карта, интерактивные платформы, цифровые ресурсы, образовательные технологии, пространственное мышление, Google Earth, Kahoot, Quizizz, методика обучения, активность учащихся, эффективный урок.

МРНТИ 14.35.09

Imanbay V.O.
Branch of JSC «NCPK «Orleu» Institute of Professional Development in Almaty

Nagimulla M.A.
Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages (Almaty, Kazakhstan)

THE IMPACT OF MOBILE APPS ON VOCABULARY ACQUISITION IN SECONDARY SCHOOL ENGLISH LEARNERS

Abstract. Incorporating mobile applications into English language instruction has become a significant trend in secondary education, providing new opportunities for vocabulary acquisition. This article explores the impact of mobile applications on vocabulary learning among secondary school English learners, focusing on the effectiveness of interactive, self-paced, and context-sensitive tools such as Quizlet, Memrise, and Duolingo. The review of literature highlights the role of gamification, multimedia, and spaced repetition in enhancing vocabulary retention, as well as the importance of tailored feedback and immediate reinforcement. This research emphasizes the potential of mobile technologies to transform vocabulary acquisition and language education, offering a flexible and accessible approach to learning.

Keywords: mobile applications, vocabulary acquisition, secondary education, language learning, gamification, spaced repetition, English learners, educational technology.

Introduction. In recent years, the incorporation of digital technologies into secondary education has significantly transformed teaching methodologies, particularly in English language instruction. Mobile applications have emerged as versatile tools, facilitating innovative approaches to language learning that extend beyond traditional classroom boundaries. Despite their growing popularity, the potential of mobile applications in vocabulary acquisition among secondary school students remains

underexplored in educational research, highlighting a pressing need for further investigation (Smith, 2020). The integration of mobile technologies into English language lessons is particularly crucial, as vocabulary knowledge serves as the foundation for language proficiency and effective communication [1, p. 15].

Mobile applications in language education provide dynamic, interactive methods for vocabulary acquisition, utilizing multimedia, spaced repetition, gamified activities, and progress tracking to enhance engagement and retention. Platforms like Quizlet, Memrise, and Duolingo enable self-paced, contextual learning, helping students use new words meaningfully. Defined as portable, context-sensitive learning (Traxler, 2016), mobile learning fosters flexible, learner-centered experiences (Kukulska-Hulme & Shield, 2008) [2, p. 87]. Research shows that these apps boost student motivation, accessibility, and achievement, making vocabulary learning more effective and applicable to real-life communication [3, p. 273–276].

The aim of this article is to examine the impact of mobile applications on vocabulary acquisition among secondary school English learners. By exploring how these tools enhance learning outcomes and foster student interest in language studies, this research seeks to demonstrate the transformative potential of mobile technologies in English language education.

Literature review. The evolution of mobile technology in education has significantly influenced vocabulary acquisition, particularly among English learners in secondary schools. Early research by Liu (2008) highlighted the potential of mobile devices as accessible learning tools but lacked a focus on vocabulary-specific outcomes [4, p. 98]. Subsequent studies, such as Ekinci (2017), introduced gamification elements like points and leaderboards to enhance engagement and retention [5, p. 243]. Klímová (2019) underscored the importance of immediate feedback in improving understanding and motivation, while Klímová and Poláková (2020) demonstrated how mobile apps complemented traditional methods in blended learning environments [6, p. 152]. Berger et al. (2021) provided insights into tailored feedback and improved communication through apps like Angličtina Today, though long-term retention effects remained unclear [7, p. 215]. Recent research has also addressed the potential of mobile apps to meet diverse learner needs but highlighted barriers such as inequitable access to technology and limited teacher training in under-resourced schools [8, p. 78].

The impact of mobile apps on vocabulary acquisition in secondary school English learners has been widely explored, with various studies highlighting different aspects of this educational tool. One key theme in the literature is the effectiveness of mobile apps in enhancing vocabulary retention. Studies such as those by Stockwell (2010) and Burston (2013) show that mobile apps, particularly those using flashcards or spaced repetition, help students reinforce vocabulary more effectively than traditional methods [9, p. 34]. Another important theme is the variety of app features that cater to different learning styles. For example, apps like Duolingo and Quizlet incorporate game-like elements, making vocabulary learning more engaging and motivating (Vesselinov & Grego, 2012) [10, p. 87].

Furthermore, challenges related to mobile app usage have also been identified, such as limited access for students from lower socioeconomic backgrounds and the potential for passive learning without sufficient guidance (Kim & Lee, 2020) [11, p. 152]. Despite these challenges, the literature emphasizes that when integrated thoughtfully into the curriculum, mobile apps can significantly enhance vocabulary acquisition in secondary school learners (Ruggiero & Alvarez, 2015) [12, p. 273–276].

Methods and Materials. This study employs a quantitative research design to explore the effectiveness of mobile apps in enhancing vocabulary acquisition among secondary school students. Data was collected using a Google Forms survey, designed to capture participants' perceptions of mobile

app usage, engagement, and effectiveness. The research targeted both students and teachers to provide a comprehensive understanding of the phenomenon.

The study included 40 secondary school students and 20 English teachers from a local secondary school. Students were selected based on their active participation in English language classes, while teachers were chosen for their experience with technology integration in language instruction. The sampling method aligns with convenience sampling, as participants were selected from an accessible population within the school community.

Data was gathered through a structured survey administered via Google Forms. The survey contained multiple-choice questions designed to assess the frequency of mobile app usage, their perceived effectiveness in vocabulary acquisition, and their impact on engagement and retention compared to traditional methods.

Ethical considerations were prioritized throughout the study. Informed consent was obtained from all participants, and they were informed about the purpose of the research, the voluntary nature of their participation, and their right to withdraw at any time. The study protocol was approved by the school's ethics review board.

Results. The responses to the survey demonstrate a strong preference for mobile applications among secondary school students and teachers, emphasizing their perceived benefits in vocabulary acquisition and classroom engagement.

Frequency of Mobile App Usage. Survey results show that 40-45% of students reported using mobile apps "very often" during vocabulary lessons, while 25% use them "sometimes." A smaller portion of respondents indicated "rarely" (20-22.5%) or "never" (10-12.5%) incorporating mobile apps into their lessons.

Effectiveness of Mobile Apps in Vocabulary Acquisition. Regarding the effectiveness of mobile apps in improving vocabulary skills, 40% of participants rated them as "very effective," and 32.5% as "somewhat effective." However, 15% believed that mobile apps are "not effective," and 12.5% were uncertain about their impact.

Impact on Student Engagement. The majority of respondents recognized mobile apps as a significant tool for boosting student engagement in learning vocabulary. About 42.5% reported a "significant increase" in engagement, while 32.5% noted a "slight increase." A minority observed "no change" (15%), and 10% reported a "decrease" in engagement.

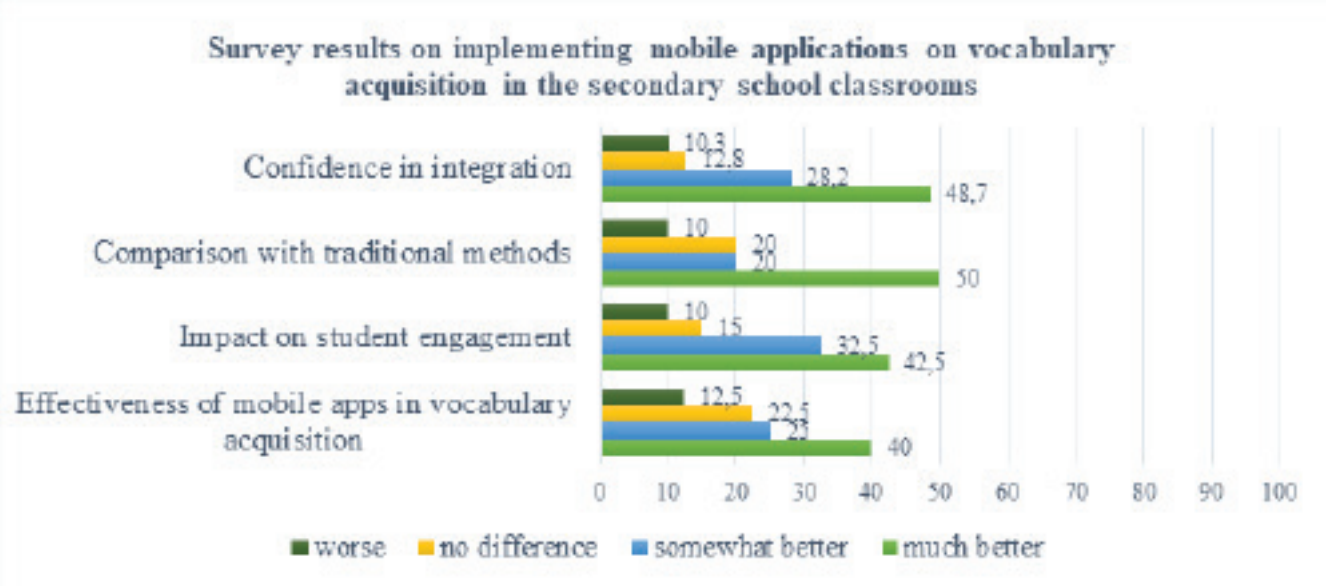

Figure 1. Survey results on implementing mobile applications on vocabulary acquisition in the secondary school classrooms Source: compiled by author

Comparison with Traditional Methods. When comparing mobile apps to traditional teaching methods for vocabulary retention, 50% of respondents found mobile apps to be "much better," and 20% rated them as "somewhat better." Meanwhile, 20% saw "no difference," and 10% rated them as "worse."

Confidence in Integration. Most participants expressed confidence in their ability to integrate mobile apps into vocabulary lessons effectively. Of the respondents, 78.7% reported being "very confident," while 28.2% were "somewhat confident." Only a small fraction felt "not confident" (12.8%) or were "not sure" (10.3%).

These findings highlight the widespread use and appreciation of mobile apps for vocabulary learning, particularly for their engagement and effectiveness. However, they also reveal that a small percentage of participants remain skeptical about their impact and utility compared to traditional methods.

Discussion. The survey results reflect a growing acceptance of mobile applications as valuable tools for vocabulary learning in secondary school English education. The preference for interactive features such as quizzes, games, and multimedia content demonstrate their potential to engage students and cater to diverse learning styles. This aligns with findings that mobile apps encourage active participation and improve vocabulary retention. However, the analysis also reveals challenges and areas requiring further investigation.

Student Engagement and Learning Styles. Mobile apps appear to enhance engagement, as indicated by a majority of participants reporting significant or slight increases in involvement. Gamification elements like points, badges, and leaderboards were identified as particularly effective in motivating students. However, the varying degrees of app usage and effectiveness reported suggest that individual learning styles and language proficiency levels significantly influence outcomes. While many students benefit from gamified learning, overreliance on these features could lead to superficial engagement, where students prioritize rewards over deep learning.

Comparison with Traditional Methods. Half of the participants rated mobile apps as much better than traditional methods for vocabulary retention, highlighting the innovative potential of these tools. However, the 20% who observed no difference and the 10% who preferred traditional methods emphasize the need for a balanced approach. Effective integration of mobile apps should complement rather than replace traditional practices, ensuring a holistic learning experience.

Challenges in App Integration. Teachers reported difficulties in effectively incorporating mobile apps into lessons, stemming from a lack of professional development and clear guidelines on app selection and usage. This suggests that while mobile apps hold significant promise, their success depends on teachers' ability to integrate them purposefully into the curriculum.

Key Areas for Improvement. To maximize the potential of mobile apps in English education, future research and development should address the following:

- ***App Selection:*** Establishing criteria for choosing apps that align with curriculum goals and learner needs.
- ***Teacher Training:*** Providing professional development to equip educators with the skills required for effective app integration.
- ***Assessment:*** Developing robust methods for evaluating the effectiveness of mobile apps in achieving learning objectives.
- ***Balancing Screen Time:*** Ensuring that mobile app usage complements traditional teaching methods, fostering a comprehensive learning environment.

Conclusion. This study highlights the growing interest in mobile applications as a tool for enhancing English vocabulary acquisition among secondary school students. The findings suggest that these apps can increase student engagement and provide diverse, interactive learning experiences. However, their effectiveness is

influenced by factors such as app selection, integration strategies, and individual learning preferences. While mobile apps show promise in creating a dynamic and engaging learning environment, their successful implementation requires careful consideration of pedagogical strategies and teacher readiness. Further research should explore the long-term impact of app usage on academic performance, alongside the development of effective assessment methods and professional training programs for educators. By addressing these challenges and opportunities, mobile applications can be leveraged to transform vocabulary instruction, fostering greater engagement and deeper learning among students. With a balanced approach that incorporates both technology and traditional methods, educators can create an inclusive and effective educational experience.

REFERENCES

1. Liu, M. (2008). Mobile devices in education: A literature review. Computers in Human Behavior, 24(2), 1-11. Available at: https://doi.org/10.1016/j.chb.2007.02.006

2. Ekinci, E. (2017). The impact of mobile learning applications on students' vocabulary acquisition in foreign language learning: A gamified approach. Education and Information Technologies, 22(4), 1595-1608. Available at: https://doi.org/10.1007/s10639-017-9705-3

3. Klímová, B. (2019). Mobile apps and language learning: The effect of immediate feedback on motivation and learning outcomes. Journal of Educational Technology & Society, 22(3), 65-76. Available at: https://www.jstor.org/stable/jeductechsoci.22.3.65

4. Klímová, B., & Poláková, M. (2020). Mobile applications in blended learning environments: Enhancing vocabulary acquisition in secondary education. Language Learning & Technology, 24(3), 35-52. Available at: https://doi.org/10.1016/j.chb.2017.01.006

5. Berger, J., Weitz, B., & Poteet, M. (2021). The effectiveness of mobile apps in improving English language learners' communication skills. Journal of Language Teaching & Research, 12(6), 1025-1036. Available at: https://doi.org/10.17507/jltr.1206.16

6. Stockwell, G. (2010). Using mobile phones for vocabulary acquisition: Investigating the effectiveness of mobile flashcards. ReCALL, 22(1), 9-24. Available at: https://doi.org/10.1017/S0958344009990190

7. Burston, J. (2013). Mobile language learning: The implications of mobile devices for vocabulary acquisition. ReCALL, 25(1), 1-24. Available at: https://doi.org/10.1017/S0958344012000294

8. Vesselinov, R., & Grego, J. (2012). Duolingo effectiveness study. The Modern Language Journal, 96(3), 1-13. Available at: https://doi.org/10.1111/j.1540-4781.2012.01349.x

9. Kim, D., & Lee, S. (2020). Mobile apps in language learning: Benefits and challenges in secondary schools. Educational Technology Research and Development, 68(4), 2187-2204. Available at: https://doi.org/10.1007/s11423-020-09752-0

10. Ruggiero, D., & Alvarez, A. (2015). Mobile learning in the ESL classroom: Vocabulary acquisition in the digital age. Language Learning & Technology, 19(3), 45-67. Available at: https://www.lltjournal.org

11. Kim, H., & Lee, J. (2020). Exploring the impact of mobile applications on vocabulary learning: Socioeconomic challenges and opportunities. Journal of Educational Technology, 12(3), 152-161.

12. Ruggiero, D., & Alvarez, C. (2015). Mobile apps in English language learning: Enhancing vocabulary acquisition through interactive tools. Language Learning & Technology, 19(2), 273-276.

МОБИЛЬДІ ҚОСЫМШАЛАРДЫҢ АҒЫЛШЫН ТІЛІН ҮЙРЕНЕТІН ОРТА МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ СӨЗДІК ҚОРЫН ИГЕРУГЕ ӘСЕРІ

Нағимулла М.А., Иманбай В.О.

Түйіндеме. Ағылшын тілін оқытуға мобильді қосымшаларды енгізу сөздік қорды игерудің жаңа мүмкіндіктерін беретін орта білім берудегі маңызды үрдіске айналды. Бұл мақала Quizlet, Memrise және Duolingo сияқты интерактивті, өздігінен жүретін және контекстке тәуелді құралдардың тиімділігіне назар аудара отырып, орта мектептегі ағылшын тілін үйренушілер арасында мобильді қосымшалардың сөздік оқуға әсерін зерттейді. Әдебиеттерді шолу сөздік қорды сақтауды жақсартудағы геймификацияның, мультимедиялық және аралық қайталаудың рөлін, сондай-ақ бейімделген кері байланыс пен дереу күшейтудің маңыздылығын көрсетеді. Бұл зерттеу оқуға икемді және қолжетімді тәсілді ұсына отырып, сөздік қорды игеру мен тілдік білім беруді түрлендіру үшін мобильді технологиялардың әлеуетіне баса назар аударады.

Түйінді сөздер: мобильді қосымшалар, сөздік қорды меңгеру, орта білім, тіл үйрену, геймификация, интервалдық қайталау, ағылшын тілін үйренушілер, білім беру технологиясы.

ВЛИЯНИЕ МОБИЛЬНЫХ ПРИЛОЖЕНИЙ НА УСВОЕНИЕ СЛОВАРНОГО ЗАПАСА УЧАЩИХСЯ СРЕДНЕЙ ШКОЛЫ ИЗУЧАЮЩЕГО АНГЛИЙСКИЙ ЯЗЫК

Нағимулла М.А., Иманбай В.О.

Аннотация. Включение мобильных приложений в обучение английскому языку стало значимой тенденцией в среднем образовании, предоставляя новые возможности для овладения словарным запасом. В этой статье рассматривается влияние мобильных приложений на овладение словарным запасом среди учащихся средней школы, уделяя особое внимание эффективности интерактивных, самостоятельных и контекстно-зависимых инструментов, таких как Quizlet, Memrise и Duolingo. Обзор литературы подчеркивает роль геймификации, мультимедиа и интервального повторения в улучшении сохранения словарного запаса, а также важность индивидуальной обратной связи и немедленного подкрепления. В этом исследовании подчеркивается потенциал мобильных технологий для преобразования овладения словарным запасом и языкового образования, предлагая гибкий и доступный подход к обучению.

Ключевые слова: мобильные приложения, приобретение словарного запаса, среднее образование, изучение языка, геймификация, интервальное повторение, изучающие английский язык, образовательные технологии.

ТӘРБИЕ ТАҒЫЛЫМДАРЫ
ВОПРОСЫ ВОСПИТАНИЯ
EDUCATIONAL ISSUES

МРНТИ 14.07.05

Дюсембаева Г.Д.
Әсет Бейсеуов атындағы орта мектеп КММ
(Алматы облысы, Қазақстан)

ЭКОЖҮЙЕ ЖӘНЕ ОНЫҢ МАҢЫЗЫ: ТАБИҒАТТЫ САҚТАУ – АДАМЗАТТЫҢ МІНДЕТІ

Түйіндеме. Бұл мақалада экожүйе ұғымы, оның құрылысы мен қызметі, сондай-ақ табиғаттағы тепе-теңдікті сақтаудағы маңызы жан-жақты қарастырылған. Экожүйенің бұзылуының салдары мен қазіргі таңда орын алып отырған экологиялық мәселелерге талдау жасалып, табиғатты қорғаудың жолдары ұсынылады. Мақалада оқушылардың экологиялық тәрбиесін қалыптастырудағы биология пәнінің рөлі ерекше атап өтіледі. Материал биология пәні мұғалімдеріне, оқушыларға және табиғатқа бейжай қарамайтын көпшілік қауымға арналған.

Түйінді сөздер: экожүйе, биологиялық тепе-теңдік, табиғатты қорғау, экологиялық тәрбие, биология пәні, табиғи ресурстар, қоршаған орта, биологиялық әртүрлілік, экология, тұрақты даму.

Қоршаған ортаның ластануы, табиғи ресурстардың сарқылуы және климаттың өзгеруі секілді экологиялық мәселелер бүкіл адамзатты алаңдатуда. Осы өзекті тақырыптар биология ғылымының тек теориялық пән емес, өмірмен тығыз байланысты, маңызы зор сала екенін дәлелдейді. Табиғат – біздің ортақ үйіміз. Ал оны қорғау – әр адамның, әсіресе өскелең ұрпақтың басты міндеті. Бұл мақалада экожүйенің құрылымы мен қызметі, оның адам өміріндегі орны мен маңызы жайлы баяндалады. Сонымен қатар, табиғатты сақтау жолдары, оқушылардың экологиялық санасын қалыптастыру және биология пәнінің тәрбиелік мәні туралы ойлар ұсынылған. Оқушыларға табиғатты сүюді үйрету арқылы біз олардың бойында жауапкершілік пен жанашырлық сезімін қалыптастырамыз. Өйткені табиғат – бізге аманат, ал сол аманатты көздің қарашығындай сақтау – бәрімізге ортақ борыш.

Экожүйе және оның маңызы: Табиғатты сақтау – адамзаттың міндеті яғни, экологиялық мәселелер бүкіл әлемді алаңдатып отыр. Адамзат дамыған сайын табиғатқа әсері күшейіп, экожүйелердің бұзылу қаупі арта түсуде. Экожүйе – тірі ағзалар мен олардың өмір сүретін ортасының біртұтас жиынтығы. Ол – өсімдіктер, жануарлар, микроағзалар және абиотикалық факторлар арасындағы байланыстар жүйесі. Экожүйелердің тепе-теңдігі табиғаттағы әрбір тірі жанның өз орнында болуын талап етеді. Егер бір

түр жойылып кетсе, бүкіл жүйе бұзылуы мүмкін. Мысалы, аралардың саны азайса, өсімдіктер тозаңданбай, егін өнімділігі төмендейді. Бұл – адамның азық-түлік қауіпсіздігіне тікелей әсер етеді. Қазақстан аумағында да көптеген экожүйелер кездеседі: орманды алқаптар, далалар, шөлейттер, көлдер мен өзендер. Алайда соңғы жылдары орман өрттері, жердің шөлденуі, өзендердің тартылуы сияқты мәселелер жиілеп кетті. Бұл табиғатты ұқыпты пайдаланбаудың салдары. Экожүйені сақтау – әр адамның борышы. Табиғатты қорғау үшін біз мынадай қадамдар жасай аламыз:

- Қоқысты сұрыптап тастау және қайта өңдеу;
- Ағаш отырғызу;
- Су мен электр қуатын үнемдеу;
- Табиғи ресурстарды ұқыпты пайдалану;
- Экологиялық білім мен тәрбиені арттыру.

Оқушылар биология сабағында тек ағзалардың құрылымын үйреніп қана қоймай, табиғатты аялау идеясын да бойларына сіңіруі тиіс. Себебі болашақ – жас ұрпақтың қолында. Егер бүгін біз табиғатты қорғасақ, ертеңгі күн жарқын болады. Қазақстан аумағында далалық, орманды, шөлейтті және су экожүйелері кездеседі. Әрқайсысы бірегей және биологиялық әртүрлілікке бай. Мысалы, Балқаш көлі мен Іле өзені маңы сирек кездесетін жануарлар мен өсімдіктердің отаны болып табылады. Алайда, индустриализация, ластану, аң-құсқа заңсыз аңшылық жасау және орман кесу секілді әрекеттер экожүйелерге үлкен зиян келтіруде. Сондықтан, экожүйені сақтау – бұл жай ғана табиғатты аялау емес, адамзаттың өмір сүруіне қажетті жағдайды сақтау деген сөз. Бұл мәселе – бүкіл әлем қауымдастығының ортақ міндеті. Әр адам табиғатқа жанашыр көзбен қарауға, табиғи байлықтарды ұқыпты пайдалануға, экологиялық мәдениетті қалыптастыруға жауапты. Әсіресе, жастарды табиғатты сүюге баулу – мектеп қабырғасынан басталуы тиіс. Биология пәні осы тәрбиеге негіз бола алады. Оқушылар тек теориялық білім алып қана қоймай, табиғатқа жанашыр көзқарас қалыптастыруы қажет. Мектеп қабырғасында экожүйе туралы сабақтар, жоба жұмыстары, экскурсиялар мен тәжірибелер арқылы табиғаттың тұтастығы түсіндірілуі тиіс. Экожүйені сақтау – тек экологтардың немесе ғалымдардың ғана емес, әрбір азаматтың міндеті. Біз табиғаттың бір бөлігі екенімізді ұмытпай, оны қорғауға белсенді атсалысуымыз керек. Себебі табиғаттың амандығы – болашақтың кепілі. Оқушыларға практикалық тапсырмаларды беру септігін тигізеді. Мысалы: А) Шағын жоба немесе презентация (топпен орындау):

Тақырып: "Менің өңірімдегі экожүйе түрі және оны қорғау жолдары". Оқушылар өз аймағындағы табиғи экожүйені сипаттап, фото/сызбалармен көрсете отырып, экологиялық қауіптер мен қорғану шараларын ұсынады. Ә) Жеке эссе: "Табиғатты сақтау – менің азаматтық борышым" тақырыбында беріледі. Эссе 100–150 сөзден тұруы керек. Шығармашылық тапсырмалар: сурет салу: "Болашақ экожүйе қандай болмақ?" – тақырыбында сурет немесе коллаж жасау. Экологиялық ұран немесе постер ойлап табу: Мысалы, "Табиғатты аяла – болашағыңды сақта!". Дискуссия / пікірталас тапсырмасын беру оқушылардың айтылым дағдысын қалыптастырады. Онда тақырып: "Адам экожүйенің бір бөлігі ме, әлде оны басқарушы ма?". Сынып екі топқа бөлініп, өз көзқарастарын дәлелдейді. Сонымен қатар, қосымша тапсырмалар жжоғары деңгейде берілсе, зерттеу тапсырмасын беру оқушылардың зерттеу дағдыларын дамытатыны сөзсіз. Тақырып: "Экожүйенің бұзылуы қандай зардаптарға әкеледі? Қазақстандағы нақты мысалдар арқылы талдаңыз." Кемінде 2 мысал келтіріп, 1 парақтық аналитикалық жұмыс жазады. Экожүйе - бұл тек табиғаттағы тірі ағзалар мен ортаның жиынтығы ғана емес, ол-бүкіл тіршіліктің негізі. Әрбір ағзаның,

тіпті ең кішкентай жәндіктің де табиғатта өз орны бар. Экожүйедегі тепе-теңдік пен үйлесімділік бұзылған кезде бүкіл жүйеге қауіп төнеді.

болғандықтан, оның табиғатқа деген қарым-қатынасы өз тағдырына тікелей әсер етеді. Экология мен табиғатты сақтау мәселесіне немқұрайлы қарауға болмайтын кезең. Өкінішке қарай, адамдардың өндірістік әрекеттері мен тұтынушылық әдеттері экожүйелердің бұзылуына, сирек кездесетін жануарлар мен өсімдіктердің жойылуына, судың, ауаның және топырақтың ластануына себеп болып отыр. Бұл тек табиғатқа емес, адамзаттың өзіне де үлкен қауіп төндіреді. Осы жағдайларды ескере отырып, бізге табиғатты қорғау, экожүйені сақтау мәдениетін қалыптастыру аса маңызды. Әрбір оқушы, әрбір азамат табиғатты аялауды өмір салтына айналдыруы тиіс. Бұл – жай ғана жақсы тілек емес, бұл – өркениетті қоғамның дамуы үшін қажетті шарт. Биология пәні тек ағзалар туралы ғылым ғана емес, ол — табиғатты танып, сүюге, оны қорғауға тәрбиелейтін пән. Сабақ барысында экожүйенің мәні мен маңызын түсіндіру арқылы оқушылардың экологиялық сауаттылығын арттырып, олардың бойында жауапкершілік пен табиғатқа жанашырлық сезімін қалыптастыруға болады. Оқушылар табиғатпен етене жақын болып өсуі керек. Экологиялық экскурсиялар, ғылыми жобалар, табиғатты қорғау акциялары арқылы олар бұл дүниенің сұлулығы мен нәзіктігін түсіне бастайды. Ал табиғатты сүйген адам — ешқашан оған зиян келтірмейді.

Қорыта айтқанда, экожүйені сақтау – бүгінгі күннің ең маңызды міндеттерінің бірі. Біз табиғатпен үйлесімді өмір сүруді үйренуіміз керек. Табиғатты қорғау арқылы біз өз болашағымызды қорғаймыз. Себебі табиғатсыз адам өмір сүре алмайды, ал адамсыз табиғат өз қалпына келуі мүмкін. Таңдау – біздің қолымызда.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Әлімқұлов Қ., Сүлейменов Ж. Жалпы биология негіздері. – Алматы: Мектеп баспасы, 2019. – 320 б. (Биология пәнінің экожүйе, тірі ағзалардың өзара байланысы, экологиялық тепе-теңдік туралы бөлімдері қолданылды.)

2. Реймер В.А. Экология: Оқу құралы. – Алматы: Қазақ университеті, 2017. – 280 б. (Экожүйенің құрылысы мен қызметі, экологиялық факторлар және табиғатты қорғау шаралары жөніндегі мәліметтер пайдаланылды.)

ЭКОСИСТЕМА И ЕЕ ЗНАЧЕНИЕ: СОХРАНЕНИЕ ПРИРОДЫ – ДОЛГ ЧЕЛОВЕЧЕСТВА»

Дюсембаева Г.Д.

Аннотация. В данной статье всесторонне рассматривается понятие экосистемы, ее структура и функции, а также ее значение в поддержании равновесия в природе. Анализируются последствия нарушения экосистемы и современные экологические проблемы, предлагаются пути охраны природы. В статье подчеркивается роль биологии в формировании экологического образования учащихся. Материал предназначен для учителей биологии, учащихся и широкой общественности, неравнодушных к природе

Ключевые слова: экосистема, биологическое равновесие, охрана природы, экологическое образование, биология, природные ресурсы, окружающая среда, биологическое разнообразие, экология, устойчивое развитие.

МРНТИ 14.07.05

Турысбекова А.С.
№34 гимназия

Жандаулетов М.К.
№94 мектеп-гимназиясы
(Алматы, Қазақстан)

МЕКТЕПТЕГІ БІЛІМ МЕН ТӘРБИЕ ҮДЕРІСІНІҢ ЖҮЗЕГЕ АСУ ЖОЛДАРЫ

Түйіндеме. Бұл мақалада мектептегі білім мен тәрбие жұмыстарының іске асу барысы баяндалады. Жаһандану заманында білім мен тәрбиені оңтайлы ұйымдастыру жайы қозғалады.

Түйінді сөздер: жаһандану, тәрбие, реформа, технология, тіл, үрдіс, білім.

Біздің беретін мектебімізде нәтижелі білім мен тәрбиеге баулудың оңтайлы жолдарын іздестіру, теориялық және тәжірибелік мәселелерді шешудің сапалы шешімдерін табу, ізденімпаздық пен шығармашылық қасиеттерін дамытуды қамтамасыз ететін тиімді әдіс-тәсілдерді сараптау сияқты жұмыстар күнделікті сабақ берумен қатар қосымша жүріп отырады.

Білім мен тәрбие – мектептің негізгі екі тірегі. Қоғамның рухани және мәдени дамуы, болашақ ұрпақтың тұлғалық қалыптасуы осы екі ұғымның үйлесімді жүргізілуіне тікелей байланысты. Ел Президентінің «Білімді ұлт» сапалы білім беру» ұлттық жобасында да тәрбие мен білім берудің біртұтастығына баса мән берілген. Бұл білім беру ұйымдарының алдына тың міндеттер жүктейді.

Оқушылардың тиянақты білім алып, біліктілігі мен дағдыларын арттыру үшін дәстүрлі оқыту үрдістері мен жаңа білімді игертудің әр түрлі тәсілдерін зерттейміз «Тіл туралы Заң», «Білім туралы Заң», Білім стандартын негізге ала отырып, жан-жақты дамыған, белсенді, өз бетінше жасампаздықпен ойлай алатын, өз ойын шығармашылықпен жеткізіп, шебер қарым-қатынас жасай білетін, тіл мәдениеті жоғары оқушыны даярлауға бар күш жігерімізді бағыттаймыз. Басты мақсатымыз – өзінің және қоғамның мүддесінде өзін-өзі белсенді етуге дайын, өзгермелі даму үстіндегі ортада өмір сүруге бейім, бәсекеге қабілетті және құзыретті,шығармашыл, білімді тұлғаны дамыту және қалыптастыру болып табылады.

Сондықтан, жастарды білікті маман, озық ойлы азамат етіп қалыптастыруда білімберу мен тәрбиені бірге алып жүру негізінде жүзеге асыруға болады деп санауға болады.

Енді негізгі бөлімге келсек, білім мен тәрбие үдерісінің өзара байланысын былай түсіндіруге болады.

Білім беру – жеке тұлғаның ой-санасын, білімін қалыптастыру болса, тәрбие – сол білімнің өмірде қолданылуын қамтамасыз ететін құндылықтар жиынтығы.

Сондықтан бұл екі үдеріс бір-

бірінен ажырамайтын кешен ретінде қарастырылуы тиіс. Тәрбиесіз берілген білім – тұлғаның толық дамуын тежейді.

Білім беру үдерісін ұйымдастыру жолдары Заманауи мектепте білім беру үдерісі оқушының тұлғалық дамуына бағытталуы тиіс. Бұл үшін төмендегідей әдіс-тәсілдер тиімді:

Деңгейлеп оқыту технологиясы

Саралап оқыту

Жобалық әдіс

Цифрлық ресурстарды қолдану

Критериалды бағалау жүйесі

Мұғалім тек ақпарат беруші емес, білімді өз бетімен меңгеруге бағыт беруші ретінде әрекет етуі тиіс.

Тәрбие үдерісін жүзеге асыру жолдары

Тәрбие – бұл жүйелі және мақсатты үдеріс. Мектептегі тәрбие жұмысының мына бағыттары маңызды:

Адамгершілік тәрбие

Азаматтық-патриоттық тәрбие

Еңбек және кәсіптік бағдар беру

Эстетикалық тәрбие

Құқықтық және экологиялық тәрбие

Сыныптан тыс шаралар, үйірмелер, волонтерлік қозғалыстар, оқушы өзін-өзі басқару ұйымдары – бұл үдерістердің маңызды құралдары.

Мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен ата-аналармен байланыс

Білім мен тәрбие берудің тиімділігі – мұғалімнің кәсіби шеберлігімен ата-анамен тығыз ынтымақтастығына байланысты. Педагог пен ата-ана арасындағы сенімді қарым-қатынас – баланың дамуына қолайлы жағдай туғызады.

Мектеп бітірушінің әлеуметтік және қоғамдық өмірдегі өзгерістерге икемделе отырып, еркін енуіне дайындығын тың мазмұнды жаңа мектеп қана қамтамасыз ететінін әлемдік тәжірибе бүгінде көрсетіп отыр. Қазіргі педагогикалық қоғамдастықтың алдында білім берудің жаңа моделін құрудың, сынақтан өткізу мен енгізудің ауқымды міндеттері тұр. Шығармашылықпен дамыған жеке тұлғаны қалыптастыруға бағытталған жаңа үлгіні жасауды, «Жалпыға арналған білімнен», «Білім әркімге өмір бойы» үлгісіне сапалы түрде көшуді және әлімдік білім беру кеңістігіне жедел енуді қамтамасыз етеді. Жаңа жетістіктер, соны идеялар, кең көлемде жүргізілген реформалар арқылы Отанымыз – көк байрақты Қазақстан мемлекеті де, білім сахнасынан өз орнын алуда.

Біздің мектебімізге соңғы жылдары жалпы орта білім беру жүйесінде жүргізілген реформалар арқылы көптеген жаңалықтар енді. Оқу үдерісінде ақпаратты технологияларды енгізу, озық техникалар мен технологияларды қолдану, зерттеу істері жолға қойылды. Болашақ ұрпақтың денсаулығын сақтау, бейіндік оқыту арқылы жеке тұлғалық қасиеттерін ашу сияқты жұмыстар нәтижесінде оқушыларымыз нақты өмір жағдайына тез бейімделеді.

Мемлекеттің білім беру стандартында да тәрбие мен білім қатар жүреді делінген. Және стандарттың ғылыми негізіне «құзыреттілік» идеясы алынуы орынды. Өйткені көптеген елдердің білім беру стандарттарында оқытудың күтілетін нәтижелері «түйінді», «негізгі», «тұлғалық», «пәндік», «метапәндік», «танымдық» және т.б. құзыреттіліктер түрінде анықталуы басымырақ кездеседі.

Себебі, жалпы алғанда, «қабілет» тұлғаның білімді және іс-әрекет тәсілін игеру мүмкіндігі мен психикалық күйінің сипаттамасы. Оқытудың нәтижесі – тұлғаның қандай да бір саладан алған білімі мен жинақталған тәжірибесінің, яғни құзыреттілігінің, демек, нақты іс-ірекетті орындай алуының көрсеткіші. Ендеше, білім берудегі құндылықтар көрінісі пәндік және кең ауқымды, яғни басқарушылық, ақпараттық, коммуникативтік, әлеуметтік, тұлғалық, азаматтық, технологиялық сияқты «түйінді» құзыреттіліктер түрінде баяндалған. Ал пәндік құзыреттіліктердің көрсеткіштері ретінде: «Білу», «Түсіну», «Қолдану», «Жүйелеу», «Қорыту» сияқты деңгейлер ажыратылған. Сондықтан біліммен қатар ұлттық мәдениетімізді, тіліміздің насихаттап отырамыз. Өйткені «ұлттық мәдениет пен тіл», «тәрбиелі және білімді

ұрпақ өсіру» ұлтты қалыптастыратын және елдігімізді сақтап қалатын ерекше, ерен қабілеті бар және құдіретті дүниелер.

Ұлттық мәдениет: тіліміз, ділімі, дініміз, салт-дәстүріміз, әдет-ғұрпымыз, өнеріміз түрлері, мұрағаттарымыз, әдебиетіміз, ғылымымыз және т.б. білімнің және тәрбиенің қайнар көзі.

Білім берудегі нәтиженің көрінісі ретіндегі пәндік және кең ауқымды құзыреттіліктер қалыптастыру қажеттігіне мән береміз.

«Нені шығармашылықпен пайдаланады? Сыни тұрғыдан не туралы ойлайды?

Зерттеу жұмыстарын қалайша орындайды? Ақпараттық-коммуникативтік технологияларды неге қатысты қолданады?» деген мәселелер төңірегінде әдістемелік бірлестік аясында талқылап отырамыз. Осылай істесек қана ұлтжанды тұлғаны қалыптастыруға бағдарлаймыз және ықпал етеміз. Білім беру үдерісіне ұлттық сипат беру кез келген халықтың болмысына тән қажеттілік. Сондықтан білімнің өзін де құндылықтың түрі деп есептесек, онда ата-дәстүр, әдет-ғұрып, салт-сана, халықтық және ұлттық болмысты жалпы адамзаттың мәдени мұраларымен үндестіретін мемлекеттік, қоғамдық және тұлғалық деп аталатындар оқыту мен тәрбиелеу барысында қол жеткізетін құндылық түрлері емес пе?

Оларсыз жаһандану заманында білім алушылардың ұлттық санасын, тілін, ділін қалыптастыра алмаймыз, оларды ұлттық рухани және мәдени тамырларынан айырамыз.

Ғалым В.А.Караковский: Тәрбиелік жүйе ұғымы педагогикалық әрекеттің неғұрлым іргелі факторларының бірін: мектепті өзін-өзі реттеу мен өзін-өзі ұйымдастыруды, өзіндік қызмет ету және даму логикасы бар, әлеуметтік ағза ретінде бейнелейді – деп анықтама берген.

Мектептегі тәрбие берудің стратегиялық жоспарын әзірлеу, мақсатын анықтау, жұмысты жобалау және ұйымдастыру мектептің басқару жүйесіне енеді.

Басқару процессі басқарушы және басқарылатын жүйелердің өз ара байланысын және ара қатынасын ескеріп, мектептің тәрбие саласына қатысты барлық буындардың сынып жетекшілері мен ұжымның әр мүшесін қоса қамти отырып жүзеге асырады. Ұйымдастыру, әкімшілік қызметін тиімді басқару мақсатында, тәрбие тұжырымдамасына сай мектептің тәрбие жұмысы саласының құрылымы және жүйесі айқындалып, әзірленуі қажет. Мектептегі тәрбие жүйесін басқарудың тиімділігін бағалауды және талдауды мектеп қызметінің барлық бағытын үйлестіретін мектептің тәрбие ісі жөніндегі орынбасары мониторинг, бағалау және бақылау арқылы жүзеге асырады. Мектептердің тәрбие жүйесінің миссиясын жүзеге асыруға бағытталған және төмендегі бағыттары басшылыққа алынуы қажет.

Қорыта келе білім мен тәрбиені қатар алған балалар өзінің қабілетін анықтайды, өзін-өзі таниды. Әркім өзімен-өзі үйлесімде өмір сүруге үйренеді.

Айналадағылармен сыйластық, мейірімділік қатынас орната алады. Біздің мақсатымыз олардың бойындағы жақсысын өздеріне жұқтырған, жақсыға еліктеген, құлақтан кіріп, бойды алар жақсы сөз сөйлеген, жамандыққа бармайтын нағыз азаматтар тәрбиелеу. Сондықтан әр педагог мен не істедім, егемендікке қосқан үлесім бар ма, жақсы отбасын құра білдім бе, білікті маман бола алдым ба? - деген сауалдарға жауап беретін кез келді. Өзімізге және еліктеп өсіп келе жатқан алдымыздағы баланың санасына да осыны сіңіруіміз қажет. Білім беру ұйымдарының басшылары әсіресе, тәрбие ісі жөніндегі орынбасарлар тәрбиелік шараларды ұйымдастыру мен жоспарлауда тәрбие принциптерінің жүйесін, яғни балалардың жас және дара ерекшеліктерін есепке ала отырып, тәрбие процесінде мектеп, отбасы, жұртшылық әрекетінің бірлігін қалыптастыру бағытында жұмыстарды жүйелендіруі қажет.

Мектептегі білім мен тәрбие – ұрпақтың рухани және интеллектуалдық дамуының

негізі. Бұл екі үдерісті үйлестіре отырып, – білім мен тәрбие үдерісін ұстаздар қауымы жан-жақты дамыған, инновациялық әдістермен тиімді отаншыл, адамгершілігі мол тұлға ұйымдастыра білу. тәрбиелеуге үлес қосады. Бүгінгі талап

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Қазақстан Республикасының Білім туралы заңы. – Астана, 2007.
2. Назарбаев, Н.Ә. «Қазақстан – 2050» стратегиясы: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ. – Астана, 2012.
3. В.С.Караковский Воспитательная система школы: педагогические идеи опыт формирования. М., 1992. 217с.
4. Иманбекова С.Ж. Мектептегі тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі. – Алматы: «Білім», 2021.
5. Жұмабаев М. Педагогика. – Алматы: «Ана тілі», 1992.
6. Сейтқалиева Г. «Білім мен тәрбиенің өзара байланысы», // Білім берудегі менеджмент, 2020, No2.
7. Интернет көздері: https://ust.kz
8. https://adilet.zan.kz
9. https://www.tarbie.kz/25009

ПУТИ РЕАЛИЗАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО И ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В ШКОЛЕ

Турысбекова А.С., Жандаулетов М.К.

Аннотация. В данной статье описывается ход учебно-воспитательной деятельности в школе. Обсуждается состояние оптимальной организации образования и воспитания в эпоху глобализации.

Ключевые слова: глобализация, образование, реформа, технология, язык, процесс, знания.

WAYS OF IMPLEMENTING THE EDUCATIONAL AND EDUCATIONAL PROCESS AT SCHOOL

Turysbekova A.S., Zhandauletov M.K.

Abstract. This article describes the progress of educational activities at school. The state of optimal organization of education and upbringing in the era of globalization is discussed.

Keywords: globalization, education, reform, technology, language, process, knowledge.

МРНТИ 14.07.05

Шойынбаева Ш.Ә.
№178 мамандандырылған лицей
(Алматы, Қазақстан)

МЕКТЕП ПЕН АТА-АНА АРАСЫНДАҒЫ ТИІМДІ СЕРІКТЕСТІК – САПАЛЫ ТӘРБИЕНІҢ НЕГІЗІ

Түйіндеме. Бұл мақалада мектеп пен ата-ана арасындағы тиімді серіктестіктің оқушы тәрбиесіндегі рөлі қарастырылады. Бала тәрбиесінде мектеп пен отбасының бірлескен жұмысы, сенім мен өзара құрметке негізделген қарым-қатынасы сапалы тәрбиеге қол жеткізудің негізгі шарттарының бірі екені баяндалады. Сонымен қатар, ата-анамен жұмыстың тиімді формалары, қиындықтарды бірлесе шешу жолдары мен серіктестікті нығайту бағыттары ұсынылады.

Түйінді сөздер: тәрбие, мектеп пен ата-ана серіктестігі, оқушы тұлғасын дамыту, ата-анамен жұмыс, сенімді қарым-қатынас, мектептегі тәрбие жұмысы, отбасы тәрбиесі.

Қазіргі заманда баланың тұлғалық дамуы мен оның өмірге бейімделуінде мектеп пен отбасының өзара әрекеттестігі маңызды орын алады. Қазақстан Республикасының білім беру жүйесі ата-ана мен мектеп арасындағы әріптестік байланысқа үлкен мән береді. 2023 жылы қабылданған «Тәрбие жұмысы тұжырымдамасының» жаңартылған үлгісі мен «Білім туралы» ҚР Заңы, сондай-ақ «Құндылықтарға негізделген тәрбие» моделі – мектептің тәрбие жүйесінде ата-анамен байланысты жүйелі қалыптастыруға мүмкіндік беретін негізгі нормативтік негіздер болып табылады.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңының 8-бабы бойынша ата-аналар мен өзге де заңды өкілдер білім беру процесіне қатысуға, баланың тәрбиесіне үлес қосуға міндетті. Бұл тәрбие жұмысында мектеп пен отбасының жауапкершілігі тең дәрежеде екенін білдіреді.

Бала – ортақ тәрбие нысаны. Егер мектеп оқушыға білім беріп, адами құндылықтарды бойына сіңіруді көздесе, ата-ана сол құндылықтардың отбасында да сақталып, жалғасуына жағдай жасауы қажет. Бұл – екіжақты біртұтас жүйе.

Мектеп ұжымы мен ата-ананың ынтымақтастығы – баланың ішкі жан дүниесін түсініп, тәрбиелік орта қалыптастырудың кепілі.

Бүгінгі қоғамда бала тәрбиесі – тек мектептің немесе отбасының ғана емес, бүкіл елдің болашағына әсер ететін маңызды мәселе. Тәрбиенің табысты болуы – ата-ана мен мектептің бірлесіп, мақсатты түрде жұмыс істеуіне тікелей байланысты. Сол себепті тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасар ретінде біздің негізгі міндеттеріміздің бірі – ата-анамен тығыз, сенімді байланыс орнату және осы серіктестікті тұрақты дамыту. Осы орайда мектеп пен отбасының бірлесе әрекет етуі – бала тәрбиесінің сапасын арттырудағы шешуші факторлардың бірі.

Мектеп пен ата-ана арасындағы өзара түсіністік пен сенімге негізделген қарым-қатынас оқушының жан-жақты дамуына, өмірлік ұстанымдарының қалыптасуына зор ықпал етеді. Өкінішке қарай, кей

жағдайларда бұл байланыс формалды сипатта ғана өтіп, тәрбиелік мақсат өз деңгейінде жүзеге аспай жатады. Сондықтан тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасар ретінде біздің міндетіміз – осы серіктестікті нақты іс-шаралар арқылы нығайтып, ата-ананы мектеп өміріне белсенді қатыстыру жолдарын жетілдіру.

Бала тәрбиесі – тек отбасының ғана емес, мектептің де ортақ жауапкершілігі. Ата-ана – баланың ең алғашқы ұстазы, мінезі мен дүниетанымының негізін қалаушы. Ал мектеп – баланың білім алып, әлеуметтенетін, қоғамға бейімделетін ортасы. Сондықтан бұл екі құрылымның тәрбиелік ықпалы қатар жүріп, бірін-бірі толықтырып отыруы тиіс.

Ата-ана мен мектептің ортақ мақсаты – балаға жан-жақты жағдай жасау. Алайда бұл мақсат бір-біріне жүктей салатын міндет емес, керісінше, өзара қолдау мен сенім арқылы жүзеге асатын жауапкершілік. Бала мектептен алған білім мен тәртіп үлгілерін отбасында бекітіп, керісінше, отбасындағы тәрбие мектептегі тәртіппен үндесіп отырғанда ғана нәтижелі өзгерістер орын алады.

Мәселен, мектеп тәртіпке, ұқыптылық пен еңбекқорлыққа баулыса, ата-ана да сол талаптарды үйде жалғастыруы қажет. Егер ата-ана баласының тәртібіне селқос қарап, мектептегі ережелерді елемесе, бұл тәрбие жұмысына кері әсерін тигізеді. Сондықтан ата-ана мен мектеп арасындағы ашық байланыс пен келісілген тәрбие бағыты – бала дамуының кепілі.

Бүгінгі күні бала тәрбиелеу – күрделі әлеуметтік құбылыс. Ақпараттық технологияның дамуы, әлеуметтік желілердің ықпалы, балалар арасындағы мінез-құлық ауытқулары ата-ана мен мектепті бұрынғыдан да тығыз ынтымақтастықта болуға итермелеп отыр. Екі жақтың да тәрбие ісіне бейжай қарамай, ортақ шешім қабылдап, үнемі байланыста болуы – сапалы тәрбиенің басты шарты.

Мектеп пен ата-ана арасындағы байланысты нығайту – тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасардың басты міндеттерінің бірі. Бүгінгі таңда ата-аналармен жұмыстың мазмұны мен формалары дәстүрлі жиналыс шеңберінен шығып, түрлі шығармашылық және интерактивті тәсілдермен толықтырылуда.

Мектептің ішкі тәрбие жұмысын ұйымдастыруда Білім беру ұйымдарындағы ата-аналармен жұмыс жүргізу бойынша әдістемелік ұсынымдар (Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі, 2022 ж.) негізге алынады.

Осы құжатқа сәйкес, мектепте төмендегідей ата-анамен жұмыс түрлері тиімді деп танылады:

- Ата-аналар жиналысы – оқу мен тәрбие барысындағы мәселелерді талқылауға арналған ең кең таралған құрал. Қазіргі таңда бұл жиналыстарды бейресми форматта, пікір алмасу, топтық жұмыс арқылы өткізу тәжірибесі тиімді болуда.
- Ашық есік күндері – ата-аналардың мектеп өмірімен тікелей танысып, бала тәрбиесіндегі мұғалім рөлін терең түсінуіне мүмкіндік береді.
- Ата-аналар университеті – бұл ата-аналарға арналған арнайы семинарлар, тренингтер, психологиялық кеңестер. Мұнда отбасылық тәрбие, баламен қарым-қатынас, жасөспірім психологиясы сияқты маңызды тақырыптар қамтылады.
- Бірлескен мәдени-көпшілік іс-шаралар – мерекелік концерттер, спорттық жарыстар, шығармашылық байқаулар – ата-ана мен баланың жақындасуына ықпал ететін тамаша құрал.
- Пікірсайыс, дөңгелек үстелдер – мектеп пен ата-ана арасындағы өзекті мәселелерді ашық талқылауға мүмкіндік береді.

Ата-аналар белсенділігінің артуы – бала тәрбиесіне деген жауапкершіліктің өскенін білдіреді. Бұл мектеп пен отбасы арасындағы серіктестіктің нәтижелі болғанын көрсетеді.

Мектеп пен ата-ана арасындағы қарым-қатынас сенім мен құрметке негізделмесе, серіктестіктен нақты нәтиже күту қиын. Әр тарап екіншісінің еңбегін бағалап,

түсініcтікпен қарауы қажет.

Мұғалім ата-анаға баланың мектептегі тәртібі мен оқу үлгерімі жайлы шынайы, ашық ақпарат беруі керек. Өз кезегінде ата-ана мектептің тәрбие саясаты мен талаптарын қолдап, баласына мектеппен байланыстырып тәрбие беруі маңызды. Қарым-қатынастың ашық әрі жүйелі болуы – бала дамуына кедергі келтіретін қиындықтарды ертерек анықтап, бірге шешуге мүмкіндік береді.

Мектептің ата-аналармен жұмысындағы тағы бір маңызды мәселе – ата-ананың педагогикалық мәдениетін арттыру. Көптеген жанжалдар мен түсініспеушіліктер дәл осы тәрбиелік біліктіліктің жетіспеушілігінен туындайды. Сондықтан ата-аналарға арналған тренингтер мен кеңестерді жүйелі түрде өткізіп отыру – аса маңызды.

Бала тәрбиесінде қиындықтар болмай қоймайды. Бұл – табиғи процесс. Алайда сол қиындықтарды кім, қалай шешетіні тәрбие жұмысының нәтижесін айқындайды. Мысалы, балада тәртіп бұзушылық, агрессия, сабаққа қызықпаушылық сияқты мәселелер пайда болғанда, ата-ана мен мектеп бір-біріне кінә артпай, керісінше, баланың мүддесін бірінші орынға қойып, бірлесіп әрекет етуі қажет.

Психологиялық-педагогикалық қызмет, сынып жетекшісі, пән мұғалімдері мен ата-ана арасындағы тұрақты байланыс – осындай жағдайларда шешуші рөл атқарады. Бірлескен жоспар құрып, баламен жеке жұмыс жүргізіп, оның ішкі әлеміне үңілу – бұл тәрбие жүйесінің үйлесімділігін көрсетеді.

Егер мектеп пен ата-ана осындай жағдайларда қол ұстаса әрекет етсе, бала өзін түсінетін, қолдайтын ортада сезінеді. Бұл оның мінез-құлқына, эмоциялық жай-күйіне және өмірлік бағыт-бағдарына оң ықпал етеді.

Қазіргі білім беру жүйесінде тәрбие – оқу процесімен қатар жүретін маңызды, әрі үздіксіз бағыт. Баланың жан-жақты дамып, азамат ретінде қалыптасуы үшін мектеп пен отбасының ынтымақтаса жұмыс жасауы – уақыт талабы. Тиімді серіктестік қалыптаспайынша, тәрбие жұмысы жүйелі түрде жүргізілмейді, ал бұл оқушы тұлғасына тікелей әсер етеді.

Мектеп пен ата-ана арасындағы сенімге негізделген әріптестік – бала тәрбиесінің басты тірегі. Бұл серіктестікке жетудің жолы – ашық диалог, өзара құрмет, ортақ мақсат пен жүйелі әрекет. Біз, мектеп ұжымы, ата-аналармен бірлесіп жұмыс істеуге, бір бағытта әрекет етуге дайын болуымыз керек. Ата-аналар да мектеппен байланысты үзіп алмай, керісінше, тәрбие жұмысында мектепке сенімді серік бола білуі қажет.

Сапалы тәрбие – бір күннің немесе бір іс-шараның нәтижесі емес. Ол – мектеп пен отбасының тығыз байланысы арқылы күнделікті жүргізілетін ұзақ мерзімді, мақсатты жұмыс. Ендеше, бала болашағы үшін бәріміз жауапты екенімізді естен шығармай, бірлесе еңбек етейік.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. – 2007 ж. (соңғы өзгерістер мен толықтырулармен).

2. Қазақстан Республикасының «Бала құқықтары туралы» Заңы. – 2002 ж.

3. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі. «Тәрбиенің тұжырымдамалық негіздері». – Астана, 2023 ж.

4. ҚР Оқу-ағарту министрлігі. Білім беру ұйымдарында ата-аналармен жұмыс жүргізу бойынша әдістемелік ұсынымдар. – Астана, 2022 ж.

5. ҚР Оқу-ағарту министрлігі. «Оқушылардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету» туралы №14 бұйрық. – 2022 ж.

6. ҚР Президенті жанындағы Ұлттық білім академиясы. Құндылықтарға негізделген тәрбие моделінің әдістемесі. – Астана, 2023 ж.

ЭФФЕКТИВНОЕ ПАРТНЕРСТВО ШКОЛЫ И РОДИТЕЛЕЙ – ОСНОВА КАЧЕСТВЕННОГО ОБРАЗОВАНИ

Шойинбаева Ш.А.

Аннотация. В статье рассматривается роль эффективного партнерства школы и родителей в воспитании учащихся. Указывается, что совместная работа школы и семьи в воспитании детей, отношения, основанные на доверии и взаимном уважении, являются одними из главных условий достижения качественного образования. Кроме того, предлагаются эффективные формы работы с родителями, пути совместного решения проблем и направления укрепления партнерства.

Ключевые слова: образование, партнерство школы и родителей, развитие личности учащихся, работа с родителями, доверительные отношения, воспитательная работа в школе, семейное воспитание.

EFFECTIVE PARTNERSHIP BETWEEN SCHOOL AND PARENTS IS THE BASIS OF QUALITY EDUCATION

Shoyinbayeva Sh.A.

Abstract. This article examines the role of effective partnership between school and parents in student education. It is stated that joint work of school and family in child education, relationships based on trust and mutual respect are one of the main conditions for achieving quality education. In addition, effective forms of work with parents, ways of joint solving of problems and directions of strengthening partnership are proposed.

Keywords: education, school-parent partnership, development of student personality, work with parents, trusting relationship, educational work at school, family education.

CONTENTS

THEORY AND METHODOLOGY OF EDUCATION

Aimukhanova D.K.
Developing students' language skills in the Kazakh language subject through lesson research.....6
Askanova K.K.
Student-centered or teacher-centered? Investigating the effectiveness of active teaching strategies.....14
Bakitova Sh.B.
Lesson study: Directions for the professional development of art teachers.....21
Bekenova G.M.
A methodology for developing historical thinking skills based on medieval Turkic sources.....25
Toleu Zh..
Lesson study – one of the most effective processes for improving teaching and learning.....28
Igibaeva A.A.
Promoting Critical Thinking in English Language Classes 32
Kaskirbayeva A.Kh., Arynbaeva A.K.,
Justification of criteria for assessing the quality of education: theoretical and practical aspects.....35
Yesentaeva A.I., Malik M.M.
Reading literacy: methods and approaches.....42
Kyrykbayev A.B.
Natural sciences and the Kazakh language: work on the basis of common texts.....46
Nurbolat K., Imanbay V.O.
The importance of teaching foreign languages through authentic texts.....49
Saduakasova E.K., Iskakova K.B.
Ways to implement interdisciplinary communication in Kazakh language lessons.....54
Sofieva G., Ospanova D.B.
Development of functional literacy in the Kazakh language lesson: methods and techniques.....57
Togaibayev R.K., Davletbaeva Zh.Zh.
Professional development of school principals in Kazakhstan: challenges and perspectives.....60
Toktarkyzy D.
Lesson Study experience in biology class: theory, practice and results.....65
Ubaniyazova R.B.
Applying mathematical knowledge in life: lessons aimed at functional literacy.....69
Nuradinova G.M.
The importance of functional literacy.....72
Shonkina Zh.D.
The effectiveness of using the lesson study method in mathematics lessons (grades 9–11).....76
Azimbekova Zh., Sauranbayeva Z.A.
Methods of teaching the lexical meaning of a word and its alternative meaning.....78

CORRECTIONAL PEDAGOGY

Akymzhanov T.Zh.
Main aspects of the professional activity of a teacher-defectologist.....81
Aldabergenova Zh.K.
Methodological work of a teacher-defectologist in the special education system.....84
Kanlybaeva G.T.
Cooperation of a teacher-defectologist and parents: ways to increase efficiency.....87
Kulbaeva S.S.
Problems of professional development and advanced training of a teacher-defectologist.....92
Kenzheeva A.K., Sarsenova G.Sh.
Use of an electronic simulator for phrase formation in children with ONR I–II level (on the example of the game "Guess what the character is doing").....96

Saidakhmetova G.T.
Activities of a teacher-defectologist in the development of social skills....100
Ospanova G.G., Davletbaeva Zh.Zh.
Inclusive education: characteristics, essence, problems, support mechanisms....103

NEW TECHNOLOGIES

Topayeva S.T., Imanbay V.O.
A real-world examination on how language students can improve their sociocultural competence through making use of educational websites....110
Azatbek K.A., Imanbay V.O.
Teachers' perceptions about the use of authentic video material in Kazakhstan FL classrooms....119
Imanbay V.O., Amantayeva A.E.
Assessment of the efficiency of using podcasts in developing linguolcultural competence....127
Amantay A.K., Imanbay V.O.
Challenges and solutions in teaching academic writing through internet resources....133
Bazartaeva A.U.
The modeling method in the educational process as a condition for innovative development....138
Imanbay V.O., Alshynbay Zh.M.
Formation of foreign language professional communicative competence of university students by using internet technologies....143
Iskakova D.N.
Modern methods of teaching the Kazakh language: interactive technologies and digital resources....150
Karipzhanova N.E., Imanbay V.O.
Media films and their role in training future foreign language teachers for intercultural communication....154
Yrysbek A., Akhmetzhanva S.Zh.
Computer model in the education system....164
Izimova G.A., Zharmukhanova G.B.
Modeling in the educational process as a tool for developing students' creative activity (in the case of Kazakhstan)....167
Kalieva Zh., Makulbekov D.A.
Using the project-based learning method in preparing students for the UBTS in computer science....172
Karaulova A.N., Mukhametzhanova A.A.
Innovative teaching technologies in the process of primary and secondary education: advantages and risks of artificial intelligence....177
Sarbekbayeva S.B.
Effective teaching of geography through maps and interactive platforms....180
Nagimulla M.A., Imanbay V.O.
The impact of mobile apps on vocabulary acquisition in secondary school English learners....183

TRAINING ISSUES

Dyusembayeva G.D.
Ecosystem and its significance: Preservation of nature is the duty of humanity....189
Turysbekova A.S, Zhandauletov M.K.
Ways of implementing the educational and upbringing process at school....192
Shoyinbayeva Sh.A.
Effective partnership between school and parents is the basis of quality upbringing....196

ШЫҒАРУҒА ЖАУАПТЫ:

Р.Т. Шалдамбаева
Баспа қызметінің жетекші маманы

РЕДАКЦИЯНЫҢ МЕКЕН-ЖАЙЫ:
Алматы қаласы, Төле би көшесі, 298/4, 101 каб,
Тел: + 7(727) 382 41 63
e-mail: ripr@orleu-edu.kz

Подписано в печать 25.12.2024.
Формат 60х84/8. Усл.печ.л. 22
Бумага офсетная. Гарнитура: Cambria.

Отпечатано в типографии
ФАО «НЦПК «Өрлеу» РИПР
Тел.: + 7(727) 382 41 63

БІЛІМ БЕРУДЕГІ

МЕНЕДЖМЕНТ

В ОБРАЗОВАНИИ

2 (117) 2025

ISSN 2226-1176